

קובץ גליונות

חג הסוכות

ממרחן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רבינו הגדול מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א עם גאון ישראל
מרן הגר"ד לנדו שליט"א מעתירים בתפילה על תורמי "קרן ההסעות"

שמיטה קרן
תשפ"ב השביעית

קרן הקדוש של גדולי ישראל שכי"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משביתי ארץ'

1800-300-544

לעילוי נשמת

הר"ר מנחם מנדל

ב"ר צבי קנול ז"ל

נלב"ע י"ז שבט תשנ"ח

תנצב"ה

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדריים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

פרוייקט ההלכה הגדול בדורנו

אליבא דהלכתא

מחיר
מיוחד ומסובסד
לרגל ההוצאה
40 ש"ח
בלבד

המתנה
המושלמת
לחג

לאחר עמל של שנים רבות יוצא לאור כך ראשון של
ספר משנה ברורה
מהדורת

אליבא דהלכתא

אוצר נפלא של חידושים מוספים וביאורים
במקביל לצורת הדף של מרנא בעל המשנה ברורה זיע"א
לבני אשכנז וספרד כאחד

עיונים וביאורים

עיונים בפסקי המשנה ברורה עם השוואת וישוב דבריו במקומות אחרים

פסקים ותשובות

ליקוט פסקי וחידושי דינים מגדולי הפוסקים, וכן הכרעות ופסקים מעשיים
בדברים שנתחדשו אחר כתיבת המשנה ברורה

האיר המזרח

בירור דעת מרן השו"ע והבאת הלכות ומנהגים ע"פ דברי הוזה"ק והאריז"ל
ומנהגי בני ספרד והכרעת גדולי החכמים לדורותם

לא היה
לעולמים!
1200
עמודים
מלאים
וגדושים
בתוכן הלכתי
מרתק

משנת הסת"ם

הנגשת עניני הסת"ם בהמחשות והבנת דברי המשנ"ב במשנת סופרים בציונים ברורים
ומדויקים להפליא בתוספת תמונות וציורי אותיות משונות והבאת חידושי הלכה למאות
ואלפים בצורת האותיות ע"פ גדולי הפוסקים והכרעתם

ספר המפתח

מפתח עניינים מפורט ברבבות ערכים וערכי משנה למציאת כל ענין וענין בדברי השו"ע
והרמ"א, ובדברי המשנ"ב בביאוריו וציוניו, ובמוספים שבמהדורותינו

המשנ"ב שנובש את העולם

להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובמשרדי ההוצאה:

ישיבת אהבת שלום, רחוב רבי לוי יצחק מברדיצ'וב 12 (ע"י כיכר השבת) ירושלים

טל' 02-5370970 | פקס 02-5370088 | ת.ד. 5515 ירושלים

גבאי בתי כנסיות ובתי מדרשות יפנו לכתובת המייל: AlibaDehilcheta@gmail.com

קולמוס

הפצה
ראשית
0722-441660

0722441670@gmail.com 02.970.7087

אליבא
דהלכתא

יכון אהבת שלום
אלהבת שלום

זמני הדלקת הנרות

פרשת האזינו			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
יחשלים	6:07	7:17	7:57
בני ברק	6:22	7:19	7:54
קרית ספר	6:16	7:18	7:56
בית שמש	6:06	7:18	7:57
אופקים	6:15	7:19	7:56
חיפה	6:15	7:19	7:56

חג הסוכות			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
יחשלים	6:03	7:13	7:49
בני ברק	6:18	7:14	7:51
קרית ספר	6:12	7:14	7:50
בית שמש	6:02	7:14	7:50
אופקים	6:11	7:15	7:51
חיפה	6:11	7:14	7:51

שבת חול המועד			
עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
יחשלים	5:58	7:08	7:48
בני ברק	6:12	7:09	7:45
קרית ספר	6:06	7:08	7:47
בית שמש	5:57	7:08	7:47
אופקים	6:06	7:10	7:47
חיפה	6:05	7:09	7:46

בחסות:

גילות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השאקו

03-900-9944

שמיני עצרת - שמחת תורה

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
יחשלים	5:54	7:04	7:39
בני ברק	6:08	7:05	7:41
קרית ספר	6:02	7:04	7:40
בית שמש	5:52	7:05	7:40
אופקים	6:02	7:06	7:41
חיפה	6:01	7:05	7:41

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית מרת **בת שבע אסתר** ע"ה

א"ח לרבינו מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שיכלחט"א

נתבקשה לישיבה של מעלה

בש"ק חוה"מ סוכות י"ז תשרי תשע"ב

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב ד"ר **משה** בן החבר ר' יוסף ז"ל **רוטשילד**

נלב"ע כ' תשרי תשע"ט

תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' **חיים יוסף צבי ברוך** ב"ר יחיאל מאיר **זילבר** ז"ל

נלב"ע כ"ד אלול תשע"ח

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **יפה** בת **שמחה** ע"ה

נלב"ע כ"ה אלול תשע"ח

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

פתאום כולם שו"ת פנים בשולחן השבת!

רוצים להעשיר ולרומם
את שולחן השבת שלכם?
סדרת 'תורתך שאלתי':
לימוד פרשיות התורה
בדרך שאלות ותשובות

3 כרכים ראשונים
על חומש בראשית
יצאו לאור!

מאת המחבר:

הרב חגי ולוסקי

מורה / מגיד שיעור / מרצה
'תורתך שאלתי' - כלי העזר שלך
להכנת שיעורים, דרשות ומאמרים!

מפתח מורחב ונח למפרשים

פריצת דרך בלימוד פרשיות התורה!

להזמנות:

היכנסו לאתר: shaalti.co.il

במייל: A22348577@gmail.com

בטלפון: 058-3213811

עוד סדרה מחכימה מבית:

אחת.שאלתי
למדתי נענית ונהנית!

מבצע לרגל ההשקה
למזמינים בחודש תשרי:
משלוח חינם
עד פתח הבית!
*בכפוף לתקנון ט.ל.ח

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 16 | תשרי תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

סיפור מיוחד שקבלנו מאחד הקוראים (הפרטים המלאים שמורים במערכת) ברצוני לספר סיפור שהיה עמי, ולא אאריך בו. למדתי בישיבה חברותא עם בחור שנכנס שנה אחרי לישיבה, וקבענו ללמוד את המסכת שלמדו בשנה שעברה. אצלי זו היתה חזרה, ואצלו פעם ראשונה. והיינו לומדים כל יום, חמשה ימים בסדר ב' במקום פלוני. וכשישי ושבת במקום אחר בבית המדרש. והנה בימי השבוע אני ישבתי בקצה הספסל ללא עודרין, ופעם אחת במקומינו שבשישי-שבת רציתי לשבת בקצה הספסל והוא אמר לי שהוא מעדיף לשבת שם [כנראה שמטבע הדברים הוא היה מגיע לפני ויושב בקצה, ואני הגעתי אחריו וישבתי בפנים]. ולא הכנתי מה העקשנות שבו. נו, מה הפתרון? אחרי שהתארס סיפר לי שכנעוהו עבר תאונה קשה שאיבד את הכרתו לכמה ימים, ואף איבד את ראייתו בעינו הימנית. ורק עכשיו שכבר התארס, לא אכפת לו לספר. וממילא הכל התבאר, בימי השבוע ישבתי בקצה הספסל השמאלי, ואדרבה זה היה נח בשבילי כך לראות אותו, אבל כשישי ושבת שישבנו בקצה הימני של הספסל, בזה היה לו עדיפות יתירה לשבת בקצה, כדי שיוכל לתקשר עמי בנקל בעינו השמאלית...

כמה חשוב לדון תמיד כל אדם בכל מצב לכף זכות. יישר כח גדול על הגליון המחזק מדי שבוע.

משום ענין יכול לדנו לזכות, יש לומר לטובה נתכון".

והנה בצדיק גמור כתב רבינו יונה "שאפילו כמעשה שכולו רע ונטה לכף חובה ידינהו לטובה לומר כי שגגה היתה שיצאה מלפני השליט, והנה ניהם והביט וכיקש מחילה, וכמו שאמרו חז"ל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה כו' אימא ודאי עשה תשובה" וכו'. ועבירה לא דוקא זנות אלא כל עבירה, שאם ראה שעבר עבירה ואתה מכיר את האדם ההוא לצדיק, צריך לחשוב שודאי עשה תשובה. והגדר של צדיק גמור לענין זה הוא ת"ח כזה שאפשר להגיד עליו בוודאות שכשהוא נכשל בעבירה שבדאי עשה תשובה, והיינו כל שבורה מעבירות.

וכרשע גמור כתב רבינו יונה "אפילו מעשהו כולו טוב ואין נראה לחוש עליו משום צד עון, יש לאדם לדנו לכף חובה ולומר: לפנינו עשה ואין תוכו ככר", והיינו שעושה דבר רע, ואפילו שלמעשה הדבר הוא טוב, מכל מקום צריך לחשוב, שיש לו מחשבות גרועות, שהרי הוא לא נתכון למצוה, אך לשום עצמו בחזקת הטובים. וטעם הדבר שברשע גמור צריך לדון לכף חובה, הוא מפני שעל האדם להיות אמתני. אמנם תינוק שנשבה מצד המציאות צריך לדון את המעשה לחובה, ואחרי זה יעשה את החשבון שהוא תינוק שנשבה. והנפק"מ שאם הוא נוסע בשבת ועבר תאונה אפילו שהמעשה הוא מעשה עבירה מ"מ אם הוא תינוק שנשבה צריך להציל אותו.

(מתוך הספר 'שיחת שני')

מתוך הספר "ילקוט מאיש לרעהו"
(מאמר רביעי)

אתערותא דלתתא

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, בספרו "קדושת לוי", על הפסוק "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז יח), מוסיף

לרגל היארציית ובמלאת שנתיים להסתלקותו של מרן פוסק הרור הגר"ג קרליץ זצוק"ל נביא כאן באור כפי שמסר בשיעור על פרקי אבות בענין כף זכות

והוי דן את כל האדם לכף זכות. הנה באופן שמכיר את חברו אפשר לומר שידון אותו לכף זכות, שהרי הוא יודע ומכיר ויש לו מבט עליו לכן יכול לדון לפי הצדדים מה היה המעשה שעשה, ואפילו שיש לו ספק במה שעשה אם הוא טוב או רע, ע"י שמוסיף קצת זכות דן אותו לפי האמת. ועל זה נאמר בפרשת קדושים "בצדק תשפט עמיתך" כמבואר בגמרא בשבועות (דף ל' א'). אך התנא כתב הוי דן את כל האדם הכונה גם בני אדם שהוא לא מכיר אותם, ומעיקר הדין מהתורה יכול להשאיר בספק שהרי הוא לא מכיר אותם ומה התועלת בזה, מ"מ יש בזה מדה טובה שיראה ממיד רק זכות. נרפס בשם המהר"ל דיסקין (סוף ח"א פסקים) שהקשה מה התועלת בזה והרי הוא לא מכיר אותם אז למה צריך לחשוב שהם אנשים טובים. ואמר בזה המהר"ל דיסקין שהתועלת לגבי עצמו, ולמשל אדם שנמצא במקום שכולם צדיקים אינו רוצה להיות היחיד שעושה רע, אבל אם יש אחד שכבר עושה רע יותר קל לעשות עבירה בשנים. א"כ אדם שמתחיל לאנשים שרואה כאנשים טובים זה שמירה עליו, אבל כרגע שהוא מתחיל שיש אנשים רעים יכול להכשל יותר בקלות. מרן החזו"א זצ"ל היה אומר שכשהולכים בשבת ורואים שנוסעים או לא צריך לחשוב שיש הרבה שנוסעים, אלא יש כאן מחלל שבת אחד שהוא מסתובב. ומה"ט צריך להכריע לכף זכות אף שאינו מכירם. וכמו שפ' רבינו יונה בזה"ל "והוי דן את כל האדם לכף זכות, זה מדבר עם אדם שאין יודעים בו אם הוא צדיק או רשע. ואם מכירין אותו והוא איש כינוני, פעמים עושה רע ופעמים עושה טוב, ואם יעשה דבר שיש לדנו לכף חובה ויש לדנו לזכות בשקול, או אפילו לפי הנראה נוטה לכף חובה יותר, אם

א"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

נדרך לצורך לדון אחרים לכף זכות:

שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך כו' ושפטו את העם משפט צדק (טז יח). ההנהגה הקדושה בדרך הוא שופט את כנסת ישראל כבוד יום המשפט בגדול רחמיו וחסדיו, אך צריכין אתערותא דלחנא [התעוררות מלמטה] לעורר את המדה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר אותו המדה של חסד, כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל לדון לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המדה, ומלמדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים, ואם כן, האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון, לפתוח שערי חסד, להריק ברכה על כל זרע ישראל.

וזה שכתוב 'שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך', רצה לומר שאתה בעצמך תתן ותכין המשפט של מעלה על ידי 'שעריך', והוא השערים שלך, שאתה עושה ומעורר במעשיך. וזהו 'ושפטו את העם משפט צדק', רצה לומר כל איש ילמד את עצמו להתנהג לשפט את העם משפט צדק, ללמד צדקה וזכות על כל זרע ישראל, ואז האדם מעורר השער של מעלה, ועל ידי זה יוצא בדרך חכאי במשפט של מעלה, כי "במדה שאדם מודד מודדין לו" (סוטה ה:).

מדבריו אנו למדים, כי האדם כהכל פיו עלול לחרוץ את גור דינו, וגם להשפיע על גור הדין של כלל ישראל. כי פעמים שאדם יישאל בבית דין של מעלה: "מדוע חייבנוהו על מעשה פלוני ולא דנהו לכף זכות?" ותשובתו תהיה: "הרי אתה דנת כן לפני זמן את חברך באותה מידה לכף חובה, ועל פי אותה אבחנה דנו אותך". לעומת זאת, מי שדן אחרים לכף זכות, מעורר בכך רחמים על עצמו ועל כלל ישראל, כי מעורר כח הרחמים של שמיים. [בספר "יגדיל תורה" (להרב משה לודמיר), מביא בשם צדיקים, שאמרו על קטע זה של ה"קדושת לוי", שהוא הכנה לראש השנה. ועיין מה שכתבנו בהרחבה בנושא מצוות שבין אדם לחברו, כאן בוחן לתשובה].

ברוך אומר ועושה. מסופר כי הרב הקדוש מברדיטשוב, עשה דרכו לבית הכנסת, לומר סליחות של ערב ראש השנה. בדרך, עבר על פני בית קפה ונשמעו ממנו קולות רמים של יתחים. פנה ה"קדושת לוי" ואמר למשמש כקדוש שנלווה אליו: "כמה נאור ישראל, שהשכימו לסליחות והם מקדימים ולוגמים קפה, כדי שיהיו נעורים היטב וערניים..."

נענה המשמש: "הרכי תפוס בשרעפי הקודש, אך אני שמעתי את שיחם, והם מספרים איש לרעהו על הגניבות שעוללו זה עתה..."

התלהב הרבי הקדוש, ה"קדושת לוי": "מה נפלאו יהודים אלה, אשר לפני הסליחות מתאספים יחד, לומר וידוי על חטאיהם ברכים! (אוצרותיהם של צדיקים, הרב אהרן פרלוב). הסניגור הגדול, אשר בחר בדרך חיים בראית

אך טוב בישראל, לא הסכים לראות שום צד של אפלולית ביהודים. עצם את עיניו מראות ברע, במשמעות הנוספת של לראות רק טוב: "וראה בטוב ירושלים" (תהילים קכח ה). לא רק כאשר יהודי משה את גלגלי עגלתו, בעודו מעוטף בטליתו ועטוד בתפיליו, מצא לו רבי לוי יצחק מברדיטשוב זכות, בהפכו את זווית הראיה לאמור: "מי כעמך ישראל, שאפילו כשעה שמושיחים עגלתו, אינם זזים מן הטלית והתפילין", אלא אפילו כאשר נראה היה בעליל שהתנהגותם של יהודים אינה ראויה - חיפש ללמד עליהם זכות ולראותם בעין טובה.

הבאת שלום בין אדם לחברו

בנוסף לכל המעלות הנזכרות לעיל, יש בקיום מצווה זו עניין נוסף, והוא השכנת שלום בין איש לבין רעהו. וכפי שמצאנו בדברי רבותינו בגמרא (שם קז:):

אמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, ודקדקן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: הכנסת אורחים, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל בנוי לתלמוד תורה, והדן את חברו לכף זכות.

ורש"י שם פירש:

דן את חברו לכף זכות - בכלל הבאת שלום, דמתוך שהוא מכריעו לזכות, ואמר: לא חטא לי בזאת, אנוס היה, או לטובה נתכוון - יש שלום בינינו.

רבי חיים מוולוז'ין חידש בעניין המצווה לדון לכף זכות דבר נפלא ביותר ודבריו מובאים בספר "ארחות חיים" על מנהגי רבי חיים מוולוז'ין והגד"א:

ומעיד רבי חיים בעצמו כי סגולה זו ברוקה ומנוסה: כי כאשר יהיו לאדם חלילה שונאים, אם יצליח להשפיע על עצמו ולקבל בליבו החלטה גמורה כי האנשים הללו צדיקים גמורים הם, וידון אותם לכף זכות, תיכף יתהפך לבכם ויחפכו להיות אוהבים לו.

הרי שהאדם הדן את חברו לזכות, לא רק שמקיים את המצווה של "בצדק תשפוט עמיתך", אלא שגם מקיים את החובה המוטלת על כל אדם להרחיב שלום בעולם.

מדברי רבי חיים מוולוז'ין, ניתן להסיק עוד דבר חשוב. החיוב לדון לכף זכות אינו רק לטובת הנידון, אלא גם לטובת הדן. מי שחפץ שאנשים יהיו ידידותיים, ואפילו אלו שהם כרגע אויביו יחפכו לאוהביו, חובה עליו לדון אותם אנשים לכף זכות ובכך ייחפך לבם ויחפכו לאוהביו כבחינת "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז ט).

אל תדון את חברך - שמא אינו אלא בנך!
בכדי להמחיש עד כמה צריך כל אדם לדון את חברו לכף זכות, אביא בפני הקורא סיפור המלמד על העוצמה האדירה הטמונה במצווה

זו. סיפור זה מלווה אותי זה שנים. הוא מלמד עד כמה כל אדם צריך לחשוב פעמיים לפני שהוא דן את האחר, כי לפעמים האחר הוא לא בדיוק כל כך אחר... באחד מתלמודי התורה נערכה אסיפה חשובה בנושאי חינוך. על הפרק עלו שמונתיהם של כמה תלמידים מועדים לפורענות. המנהל שנזהר היה בכבודם של תלמידיו ולא רצה לעבור על איסור לשון הרע, העלה את הנושאים לדיון וכמוכן בעילות שם הנידון, רק פרטי הבעיה היו לעיני המשתתפים, חזת כדי לנתח את המקרים, בלא חשש איסור.

המנהל העלה לדיון תלמיד מסוים שיש עמו בעיות קשות של משמעת, בעיותיו מורכבות מאוד והוא מהווה מכשול לכתה בכללה; המלמד אינו מוצא עצה ותבונה כנגד אותו תלמיד. במקום התפתח וויכוח בין הנוכחים כאשר לדיון של הילד ומה ייעשה בו. היו מהנוכחים שטענו שיש לנהוג עם ילד כזה בכל חומרת הדין ולא להקל ראש במעשיו, וטעמיהם עמם: למען ידאו וייראו, וכן בכדי להפסיק התנהגות נלוזה זו בבית ספרם. בראש מחנה הדורשים להעניש את הנער בכל החומרה, עמד אחד מטובי המחנכים באותו מוסד, והוא ניצב כחומה בצורה, לדרוש ההענשה החמורה ביותר, אפילו עד לסילוקו של הנער מבית הספר.

רק לאחר שהסתיימה האסיפה בהחלטה שבעד יומיים יתייצבו הנוכחים לאחר חשיבה מחודשת, על מנת לקבל החלטה סופית בעניינו של הנער, התברר לאותו מחנך שדגל בהענשה חמורה, כי הנער המדובר הוא לא אחר מאשר... בן אחיו! המחנך איבד את עשתונותו, וכמוכן שינה את טון הדיבור. חומרת העונש ירדה, כאשר ידע המחנך את כל פרטי המקרה על בוריו, וידע אל נכון את הנעשה בבית אחיו. בראיה כוללת של הכל הדברים נראים שונים - אמר היועץ למנהל. בילד זה יש לנהוג אחרת; האשמה היא לא בילד, יש תנאים סביבתיים המחייבים גישה מתחשבת. כמוכן שההחלטה הייתה מינורית למדי, והטיפול בילד נעשה בדרכים מכינות ומתחשבות...

כפי שאנו רואים, לחיוב לדון את הזולת לכף זכות, ישנם הרבה היבטים, וההשפעות מרחיקות לכת. אם נדון את חברנו לכף זכות, נמנע שנאה ומחלוקת ונרכה שלום בעולם. יתר על כן, ניטיב עם עצמנו בכך שגם אותנו ידונו חברינו ובית דין של מעלה לכף זכות, ובנוסף בכך נהפוך את שונאנו לידידים וגם ניטיב עם כלל ישראל בימי הדין. אך חובתו של האדם השופט את חברו אינה מסתיימת בכך שעליו לדונו לכף זכות, מפני שגם כשרואהו עושה מעשה בלתי הגון וברור לו שאין כמעט אפשרות ללמד זכות על המעשה, עדיין מוטלת עליו חובה להימנע מלהסיק מסקנות. בפרק הבא נרחיב את הדיבור על הנושא: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומך".

ניתן עדין להשתתף בהגדרה בין כל שולחי סיפורים וכו' בענין כף זכות. שמות הזוכים יפורסמו לאחר החגים בגליון זה.

הושע נא

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

מרן שה"ת רבינו שליט"א

✧ בסוכתו ✧

מעיתיר ומתחנן לישועת

תורמי ועד הרבנים

בהושענא רבא תשפ"א

ועד הרבנים

לשמח אלפי ילדים
באוכל וביגוד
לחג

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

ניתן למסור שמות לתפילת מרן שליט"א - כל יום מחוזה"מ עד השעה 11.30 בלילה

רוצה להקדיש
את יקיריך ולהיות
שותף בהפצת דברי
התורה של רבינו?

כאן המקום:
053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

המהפכות (ד)

הדחיפה לסיים מסכתות ושי"ס

הכל החל בביקור חג שגרתי שערכו רבני מערכת 'דברי שיח' במעונו של הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א, במהלך השיחה, התגלגלו הדברים על פרסום סדרת פרקי 'המהפכות' מכוחו של רבינו, ועלתה הביקורת שנשמעה מפי אי אלו אנשים, שהיתה להם טענות שונות על פרסום הדברים.

לפתע, כמו ננער הגאון שליט"א ואמר 'פלא בעיני, שאת הדחיפה העצומה שמורי חמי שליט"א עורר אנשים רבים, לא הזכרתם כלל'.

והסביר מיד "אני מתכוין לכך שהוא דוחף את כל מי שהוא יכול לגמור מסכתות, לסיים ש"ס, ולהספיק לדעת עוד ועוד מחלקי התורה הקדושה,

"בצעירותי, איפה שמעו על סיומים? גם הכי טובים בישיבה, שלמדו בלי הפסקה, לא למדו באופן מסודר של מתחילת המסכת ועד הסוף, לא ידעו בכלל מהו "סיומי מסכתות" וקל וחומר ש"ס, מי מדבר על כך, והנה בימינו, רק בחודש האחרון הייתי בשלושה סיומי ש"ס שנערכו על ידי בחורים, ובכל קהילה וישיבה ברוך ה' רואים פירות של זה, ובודאי חלק גדול זה ממש שמורי חמי דחף לכך".

ואכן, שינסנו מותנים, ונפרט מאוד במהפך, שלא קם כמותו דורות על גבי דורות, ובדרך מליצה יאמרו הזקנים שבדור, אשרי (דור של) זקנותנו שביישה את ילדותנו...

מטרת פרסום המהפכות

בפרק היחודי שלפנינו, נסקור על קצה המזלג את השינוי מן הקצה אל הקצה בכל הנוגע ללימודי מסכתות, סיומים, וגמר כל הש"ס כולו. (ואין המקום לפרט את הלכות הסיום, על מה מסיימים וכיצד, ודיני סעודת הסיום, שזוהי נצרכת יריעה הלכתית נפרדת).

כפי שכבר הרחבנו במהפכות הקודמות, הדברים האמורים כאן מטרתם לעודד ולהרבות תורה בישראל, ולא לשם סיפור הסטורי גרידא. לדעתנו, אין כל תועלת בתיאור סתם עובדות, אלא אם כן הם יביאו את התועלת הרוחנית המרובה - והיה זה שכרנו.

בפרקים הקודמים הרחבנו על מהפיכת מתפללי הנץ מאחוריה עמד רבינו ועודד (א), על פעילותו הנמרצת להחדיר בציבור בני התורה שימוש רק בחשמל כשר בשבת (ב), מסירות נפשו ואלפי השעות שהשקיע בעבור מצות סנדקאות בדור האחרון (ג), והפעם נסקור פן לא ידוע שהגיע מכוחו הקדוש של לימוד התורה לשמה של רבינו שליט"א.

'סיום' שגרתי?

המודעות הבאות, בודאי אינם נדירות למי שמתגורר בקהילה חרדית בארץ ישראל:

"אזכרה וסיום ש"ס משניות שנלמדו על ידי בני המשפחה, לעלוי נשמת סבינו ז"ל",

"יומא טבא לרבנן, מסיבת סיום מסכת שנלמדה על ידי בני הקהילה בדף היומי מידי ערב",

הגאון הגדול שליט"א באחד מסיימי הש"ס

סיום ש"ס נהפך ב"ה לדבר מצוי

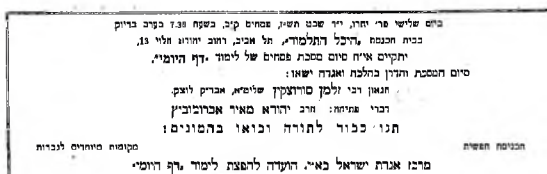
סיום מסכת שנלמדה על ידי אלפי ילדים

הגאון הגדול רמ"ה הירש שליט"א לצד רבינו מרן שליט"א

בחורי ישיבת 'אורחות תורה' בסיום מסכת שנלמדה בין הסדרים

מודעה מאת מרכז אגודת ישראל, שבט תש"ז
(באדיבות: אוצר הספרים היהודי)

"שישו בשמחת התורה. בחורי הישיבה הק' מוזמנים למעמד הסיום שנלמד על ידי בני החבורה",

"מעמד כבוד התורה, יתקיים לקראת סוף הזמן וסיום המסכת הנלמדת בישיבה",

"כבוד חכמים ינחלו, מעמד לגומרה של תורה בסיום הלכות שבת בשו"ע על ידי אברכי הכולל",

המודעות הנ"ל, ועוד רבות כיצא בהנה, הם כבר דברים שבשיגרה. ניתן להציץ בלוחות המודעות בריכוזי בני התורה, בהיכלי הישיבות, הקהילות ומוסדות התורה, ולראות בכל תקופה לא ארוכה, מודעה נוספת המזמינה את הציבור לחגוג יחד את השמחה הגדולה בסיום המסכת, או ההלכות או נושא אחר שנלמד על ידי האנשים, ובכך לכבד את לומדי התורה.

התחלה בלי סיום

אלא שאם נשאל קצת את הדור המבוגר, הם מיד יספרו שכל נושא הסיומים היה בעבר הלא רחוק, נחלת בודדים ממש.

מי העלה על דעתו לעשות סיום מסכת או ש"ס משניות ביום הזכרון (יאר-צייט) לאב המשפחה, ומי חשב בכלל על יוזמות של לימוד וסיום שסי"ם על ידי קהילה ביחד.

בדרך כלל, בדור הקודם, אלו שישבו ולמדו בהתמדה, הגו בתורה בנושא שאהוב עליהם, לאו דוקא בסדר הש"ס, אלא לפי הנושא אותו הם בחרו, ואלו שעבדו לפרנסתם היו קובעים עיתים לתורה בשיעורי הלכה או גמרא, אך לא היה מצוי שעורכים "סיום" על המסכת, ולא מפני שלא כיבדו את התורה, אלא כי לא הקפידו כלל לגמור את המסכת. גם אלו שכן גמרו לא תמיד למדו על פי סדר מתחילה ועד הסוף.

סדרי הלימוד היו בעיקר לפי הצורך או הזמן, ולא ראו צורך כלל ללמוד לפי סדר, והשאיפה להגיע לדף האחרון של המסכת לא היתה קיימת כלל.

כאמור לעיל, בעשרות השנים האחרונות, חל מהפך של ממש בכל היחס של לימוד, תחילתו וסופו. השאיפה של כמעט כל בחור או צורב צעיר, כשמתחיל ללמוד מסכת, שלכל הפחות ילמד את רובה ויקנה לו ידיעות בחלקה העיקרי. גם אם לא יגמור את הכל, לכל הפחות יגמור את רוב המסכת.

גם במסגרת הלימודים של התלמודי תורה, מתמקדים כיום במסכת אחת או שנים, ומשתדלים ללמוד בה את רוב הפרקים. כמו כן במסלול הלימוד של הישיבות הקדושות, משתדלים לתת אפשרות במסגרת הישיבה שהבחור יספיק ללמוד כמעט את כל המסכת הנלמד, לשם כך, בנוסף לפרק הנלמד בסדרי הבוקר והצהרים, קובעים את הספק הלימודים בסדר ג' (סדר ערב) לפרק אחר באותו מסכת, ובימי שישי שבת גם כן לומדים פרק נוסף, מאותה המסכת, כך שביכולתו של הבחור לסיים כמעט את כל המסכת במסגרת הלימודים על פי סדרי הישיבה.

במסגרת הדף היומי

מעניין, כי מאז קבע הגאון מהר"ם שפירא זי"ע את תקנת הדף היומי, הוא גרם לכך כי אלו שקובעים עיתים לתורה, ילמדו דף אחרי דף את כל הש"ס כולו וכך ילמדו גם מסכתות שאילוליא זה לא היו נלמדות על ידם, כתוצאה מזה, אט אט החלה חגיגות סיומי המסכתות לצבור תאוצה.

בהתחלה היה זה הקהילות ובתי הכנסת שהצטרפו לקביעות שיעורי הדף היומי, ששינו את הגישה, והשתדלו לעורר ענין בכל סיום מסכת, ברובם השתדלו אף להביא נואמים ולקרוא לקהל הרחב להשתתף ובכך לצרף יותר ויותר לומדי תורה. בשנים שאחרי כך קמו עוד מספר ארגונים במטרה להרחיב את מעגלי

**הגה"צ רבי אלימלך בידרמן בסיום מסכת
שנערך ע"י שומעי לקחו של הגאון רבי גדליהו
הוניגסברג שליט"א**

**ילדים בסעודת מצוה של סיום של סדר משניות
שלמדו**

**נער בר מצוה מסיים מסכת במחיצת רבנו
שליט"א**

**נער בר מצוה מסיים מסכת במחיצת רבנו
שליט"א**

לומדי הדף היומי.

ואכן, ניתן היה לחוש בבירור כי 'גדולה לגימה', ופרסום מסיבות הסיומים מביא יהודים נוספים לקבוע עיתים ולהתחבר ללמודי התורה הקדושה. ההשקעה, היתה איפה שווה.

חבל שאין ערב פסח כל חודש

כדי לחדד את הדברים, ולהבהיר כמה סיום מסכת היה דבר נדיר בעבר, נביא מדבריו של הגאון רבי גדליהו הוניגסברג (מנחת תודה, תורה):

סיפר רבינו שליט"א:

פעם סיפרה לי אימי ע"ה, על אביה, הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל, שהיה רב בעיר 'קוסובה'.

היה לבני אותה העיר מנהג מעניין.

יום אחרי פורים, היו מתישבים בבית הכנסת קבוצה של כעשרים איש בעלי-בתים, שהיו בכורים וצריכים לצום בערב פסח, ולומדים איזה גמרא, כנראה מגילה, עד ערב פסח, דף לכל יום, כדי לגמור את זה ולסיים בערב פסח. כדי להפטר מתענית בכורים.

פעם אמר על כך הרב דקוסובה 'כמה חבל שרק בערב פסח הבכורים מתענים, כי הם היו צריכים להתענות כל חודש היו לומדים יותר כדי לסיים בכל חודש מסכת'...

לא לבזות את המסכת

איך התחיל הכל?

בהיות צעיר לימים, שמע רבינו מרבו המובהק ודודו מרן בעל החזון איש זי"ע, כי "כאשר מתחילים ללמוד מסכת ולא גומרים אותה, בזין הוא למסכת". מילותיו אלו של החזון איש חוללו בקרבנו מהפך עצום וגדול.

מאז, הוא שליט"א מקפיד מאוד ללמוד כל מסכת מהדף הראשון, ולסיים אותה בדף האחרון, בלי להחסיר שום דף.

מעניין, כי התפרסם בשם ראש ישיבת תורה אור, הגר"פ שינברג זצ"ל שהתבטא ואמר, כי יש יצר הרע מיוחד שתפקידו לגרום לבחורים שלומדים היטב, שלא יסיימו את המסכת שהם התחילו, כי סיום מסכת הוא שלימות מיוחדת שכוחות הטומאה אינם חפצים בכך.

בלי דילוגים

כדי להשלים את היריעה נוסף, שרבינו סיפר על עצמו שכאשר למד כבחור צעיר בישיבה לצעירים "תפארת ציון", אצל מרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל, למדו ב'זמן' אחד שני פעמים את כל מסכת נדרים, מתחילה ועד סוף (דרך שיחה ואתחנן).

ומענין לענין - גם כשרבינו נשאל על ידי בחורים צעירים, האם לדלג סוגיות שונות בש"ס, המופיעות במסכת אותה הם לומדים, בטענה שזה לא שייך לבחורים, הוא שולל מכל וכל, ואומר כי לא מדלגים שום גמרא! ואפילו סוגיות של אבילות במועד קטן, לא מרשה רבינו לדלג.

תגמור את הש"ס!

בעיני עיני התורה של רבינו, סיום הוא שלימות מיוחדת שיש על כל אחד לשאוף כדי להגיע אליה. פעמים רבות הוא נשאל על ידי נער בר מצוה, מה יקבל על עצמו הנער בהגיעו לעול תורה ומצוות?

הוא משיב נכוחה: שיגמור את הש"ס כולו!

והנער, שטרם מלאו לו י"ג שנים עומד ומשתומם, כי קבלה כזו נראית גדולה עליו מאוד, אבל רבינו מעריך את כוחות הצעירים, ויודע כי הם יכולים, ולכן הוא

אינו מסרב לנערים שמבקשים לגמור את הקטע האחרון ולערוך את הסיום במעונו

משתתף בסיום הש"ס שעי כולל 'דרך אמונה'

המהפכה בעיצומה. תושבי מושב 'אזור' בסיום מסכת במעונו של רבינו. מי האמין?

סיומי ש"ס משניות במעונו של רבינו שליט"א

מטיל עליהם משימה זו.

לא אחת ראה רבינו את הנער מופתע, או אז הרים את עינו ואמר לו בחיוך 'וכשתגמור את הש"ס, תבוא ואבחון אותך'...

וכך, הוא ענה לאלפי נערים, ודירבן בלי סוף את הפונים אליו, שיראו לסיים. יש לציין כי בהערכה מיוחדת, לא סירב רבינו לכאלו שביקשו לערוך את הסיום במעונו, וזאת על מנת לעודד אותם להמשיך הלאה בשקידת התורה.

מוכן למבחן?

בשנים הקודמות בהם היה רבינו צעיר יותר, היה בכוחו ובזמנו להרחיב מעט את הדיבור עם המון העם הצובא על דלתותיו. פעמים רבות היה רואה לפניו בן תורה שהגיע עם צרתו או שאלה קשה שצריך לה הכרעת גדול, הוא היה פונה אליו בפתע:

'מה אתה לומד?' והלה היה עונה את המסכת או את הנושא.

וכאן באה מיד השאלה הבאה: "אתה מוכן לבחינה?"

כלומר, סיימת ללמוד את הנושא בהיקפו או רק למדת מקצתו?

ואם האיש היה עונה הן, היה רבינו שואלו שאלה קלה ולאחר מכן זוכה לברכה הגונה, אבל אם השיב בגמגום, היה מעיר לו 'קודם תגמור את המסכת ואז בעז"ה הבעיות יפתרו'.

אפיזודה זו, חזרה על עצמו בדרך כלל פעמים רבות ביום. כך בדרך זו, דירבן רבינו את הלומדים לסיים את הנושא אותו הם למדו.

השמחה הגדולה

כי אכן, ישנה שמחה מיוחדת בשמים ובארץ כאשר אדם מתחיל מסכת, או פרק, ואינה מניח אותה באמצע אלא גומר אותה עד תומה.

ונעתיק מהספר 'שיח הסוכות', מדבריו של רבינו שליט"א:

"לכאורה למה נקרא החג "שמחת תורה" שמשמע שהתורה שמחה, והרי אנו שמחים בה וא"כ היה מתאים יותר לקרוא לזה "שמחה בתורה".

אלא שהביאור הוא שהתורה אכן שמחה באותו היום, במה שלמדו אותה, א"כ זה שמחה של התורה ולכן נקרא שמחת תורה".

ואכן, בעת הסיומים שעורך רבינו, נהרה שפוכה על פניו, ושמחת התורה מאירה בו, כאשר זוכים לראות אלו שנמצאים באותה עת.

לא מקובל עליהם!

ככל שהדברים נראים לנו ברורים ופשוטים, שיש ענין לסיים כל מסכת הנלמדת, הרי שבקרב בני גילו של רבינו וחלק ממקורבי מרן החזון איש זי"ע, הדברים היו נראים אחרת. כמובן מפני כבודם נשמיט את השמות אך נכתוב את עיקרי הדברים.

"מאיפה לקח ר' חיים את נושא הסיומים, אצל החזון איש הוא לא ראה את זה", כך שאל/אמר אחד מגדולי תלמידי מרן החזון איש, כשהוא מוסיף, אצל מרנא החזון איש ראינו אותו יגע בתורה, הוא למד את הנושא בהיקפו לאורכו ולרוחבו, מעולם לא ראינו אותו עורך סיום על מסכת שלמד בשלימות, הוא למד את הסוגיא הנצרכת לו, אך הסיום כלל לא היה נושא בשום זמן".

כלומר, אין כאן ויכוח אם יש מעלה לסיים מסכת או לא, אלא האם כשמתחילים ללמוד מסכת צריך להשתדל לעשות מאמץ לסיים אותה, או שלא על זה צריך להיות המאמצים, העמל צריך להיות מושקע בסוגיא או הדף הנלמדים, ולא בלהגיע אל הסוף (א"ה, ואין כאן כל קשר לעצם דרך הלימוד, אם בבקאות או בעיון, ולא זהו הנושא).

אבל רבינו בשלו. וברצות ה', גם הנחיל אותה לשאר העם. וכפי שאנו רואים,

הפעם היחידה בה הופיע באופן רשמי בפני ציבור בשנים המוקדמות

חלק מהציבור האדיר שהגיע בשנים האחרונות למעמד הסיום בערב פסח

תמונה נדירה של הגר"ש שטינמן (בימין התמונה) בתקופת השתוללות נגיף הקורונה, מגיע לעודד בחור באחד ממוסדותיו שסיים את הש"ס, כשהבחור מסיים את הש"ס מעבר אחד, והוא שליט"א אומר את הקדיש מעבר השני

הכנות לשידור מביתו של מרן שליט"א למעמד סיום הש"ס הגדול שנערך בתחילת שנת תש"פ

גם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות באופן מלא, קובעים עיתים לתורה ואף זוכים לסיים מסכת לעיתים.

הסיום בערב פסח

באופן חריג, כפי הנראה מתוך מטרה לפרסם את גודל ומעלת הסיום, במשך שנים רבות, הפעם היחידה בשנה בה היה מופיע בציבור, באופן רשמי, היה זה בערב פסח. עת היה עורך את סיום הש"ס, למתפללי בית הכנסת. היות ורבינו הוא בכור להוריו, ובהלכה נזכר שהבכורים מתענים בערב פסח, הוא מסיים את הש"ס כולו ונפטר מתענית. בשנים האחרונות ארגונים שונים דאגו לפרסם את מעמד הסיום עד שכבר באו להשתתף אלפי איש, אבל בשנים הקודמות, לא הגיעו כל כך הרבה, ועם כל זה, אנשים כן ידעו מהמעמד.

הנה, כך מספר לנו אחד ממתפללי בית הכנסת, מספר לנו מזכרונותיו: "כבר בשנת תש"נ, והלאה, היה ידוע בכל האזור כי הבכורים שרוצים להיפטר מהסיום יכולים לבוא למנין ותיקין, שם ישמעו את סיום הש"ס, מפיו של רבינו, ולא יצטרכו להתענות.

מנין ותיקין הקבוע מנה אז אולי עשרים וחמש איש, ובערב פסח, באופן חריג היו שלושים איש... זה היה חריג, שיבואו אנשים...

ומשנה לשנה התרבו האנשים, אמנם לא היו אלפים אבל הרגישו משנה לשנה שיותר אנשים באים לראות.

אנו, המתפללים הקבועים, שהכרנו את הרב שליט"א כל השנה, ראינו אותו חורג ממנהגו ונחשף לציבור באופן רשמי וגלוי, היה נראה שהיה לו ענין בסיום כדי לעורר על חשיבות הלימוד של ש"ס,

ובאמת היום, הדור הצעיר קצת מתפלא, וכי רבי חיים קניבסקי הגדול גומר "רק ש"ס"... זה מה שהוא הצליח לעשות, שלגמור ש"ס כבר לא בשמים...

שלי - שלה הוא

לא נקפח כאן את חלקה של אשת חבר, הרבנית הצדקנית בת שבע ע"ה, שהיתה שותפה ועזר כנגדו בכל סדרי הלימוד והחובות הקבועים שלו.

הרבנית ע"ה היתה רגילה לומר לחתנה הגדול שליט"א כי 'ערב פסח זה הפרס שלי, כשאני רואה את בעלי מגיע ליום של סיום הש"ס, זה סימן שלא הפרעתי לו'...

ובאמת באותו היום היתה לה שמחה מיוחדת, באהבת התורה השמורה לנשים צדקניות היא היתה מודה להי"ת וקורונת מאושר. כי אכן כל הזכויות הם מכוחה.

שיעורי דף היומי

מלבד הכל, דאג מרן שליט"א לעודד את שיעורי הקבועים שנמסרים ברבים, והיה דואג לקיומם. בית הכנסת לדרמן, נהג מרן להשתתף בסיימים השונים של השיעורים הקבועים שנמסרים שם מידי יום ביומו.

חמישים סיומי מסכת

את המאמר נחתום, בפסק הלכה מרתק, שהתפרסם על ידי הגר"י זילברשטיין שליט"א (מצוות בשמחה ויקרא):

החינוך במצוה מצוה צ"ה מפרש בטעם שהחוטא מביא קרבנות, 'הלא אמרנו כי עיקרי הלבבות תלויין אחר הפעולות, ועל - כן כי יחטא איש לא יטוהר לבו יפה בדבר שפתים לבד, שיאמר בינו ולכותל חטאתי לא אוסיף עוד. אבל בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים ולטרוח להביאם אל הבית הנכון אל הכהן, וכל המעשה הכתוב בקרבני החוטאים, מתוך כל המעשה

רבינו שליט"א משתתף בסיום שנערך על ידי שומעי השיעור הקבוע של הגר"י שוב שליט"א

קבעו עיתים לתורה וזכו לסיים מסכת

מעמד סיום הש"ס העולמי שנת תשנ"ז

הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא, וימנע ממנו פעם אחרת.

מה שיוצא מדברי 'החינוך' הוא, שהטעם בהבאת הקרבנות הוא שהאדם שחטא אינו יכול להסתפק באמירה בינו לבין עצמו 'חטאתי, לא אוסיף עוד, אלא צריך לעשות מעשה גדול על דבר חטאו.

גם במעשה שלפנינו נוכל להיווכח שמרן הגר"ח קניבסקי לא הסתפק בכך שהחוטא יתוודה על חטאו, אלא הציע לו לנקוט במעשה פלוני, על-מנת לזכות לכפרה שלימה.

ב'תשעת הימים' של חודש אב, אמר הרבי מקלויזנבורג זצ"ל לאורחי מלון 'גלי צאנו' בנתניה, שכיון שהמלון סמוך לשיבת צאנו, יגיע מדי יום בחור מהשיבה, יערוך סיום-מסכת, וכל אורחי המלון ישתתפו בסיום, וכך יהיה מותר להם לאכול בשר.

והנה, אירע פעם במסעדה פלונית, שביקשו להסתמך על ההיתר הנ"ל, והזמינו בן-ישיבה שעשה סיום מסכת לפני אורחי המסעדה, ובכך הותר להם לכאורה לאכול בשר.

מה שקרה לאחר מכן הוא, שהבחור הודיע שבעצם הוא לא סיים את כל המסכת, אלא למד בה רק את ההתחלה והסוף... יוצא אפוא שה'סיום' המופרך שעשה לפני עשרות האנשים, לא היה כלל בגדר סיום, ואלה שחשבו שבכך הם יכולים לאכול בשר, טעו, והבחור ההוא הכשיל אותם באכילת בשר בתשעת הימים.

הבחור הגיע אלינו וביקש תיקון וכפרה על מעשיו. כשהייתי אצל גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, הצגתי בפניו את הדברים, והגר"ח שאל כמה אנשים השתתפו בסיום. כשהשבנו שמדובר בערך ב-50 איש, אמר הגר"ח שאם הוא רוצה לכפר על מעשיו, שיעשה 50 פעם סיום על המסכת ההיא!

וכשניסיתי לומר לגיסי שיתכן ש-50 סיומים הם פרויקט קשה מדי, החמיר מרן שליט"א עוד יותר את אמירתו, והורה שסיום אחד מתוך ה-50 יהיה עם המהרש"א!

חושבני שההסבר בדברי הגר"ח הוא שאם בסופו של דבר יצא דבר טוב מהמכשלה הזו, והבחור יעמול בתורה כדבעי, עד כדי עריכת 50 סיומים, זה עצמו תיקונו של החטא שעשה.

ואוסיף בזה, כד הוינא טליא, נפגשתי עם הגאון רבי צבי-פסח פרנק זצ"ל, ה'הר צבי' והגאון שאלני מה אני לומד, והשבתי לו שאנחנו לומדים מסכת בבא קמא. ואמר לי שהוא למד אותה מאה פעמים ואחת!

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• משיחות רבינו הגדול מן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

אתה בחרתנו - עשית אותנו למובחרים

אנו אומרים בתפילה "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו", וזהו שבח והודאה להקב"ה, שאנו מודים ואומרים תודה על זה שהוא בחר בנו. ולכאורה מה ההודאה בזה, הרי הקב"ה בחר בנו מפני שאנו המובחרים מכל העמים, וכשיש כמה דברים וצרכים לבחור את מה לקחת, בוחרים את הטוב שביניהם, וכך גם ישראל ואומות העולם, אנו הכי טובים מכל העמים, ולכן בחר בנו הקב"ה, מפני שאנו יותר חשובים ומובחרים, ומה יש להודות על זה.

אכן יש לפרש 'אתה בחרתנו' — שאתה עשית אותנו למובחרים! והיינו שזה גופא מה שאנחנו מובחרים, שעם ישראל הוא עם מיוחד ויש לו אופי מיוחד עם מעלות מיוחדות יותר מכל העמים, זה לא ממילא, אלא הקב"ה עשה את זה.

ועל זה אנו מודים, שיש לנו האופי של יהודים, שזה אופי מיוחד כידוע, 'מכל העמים' — אופי אחר מאומות העולם, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, והיינו שזה טבע מיוחד של יהודים, אבל באומות העולם אין דבר כזה, ואף אם יש משהו, זה לא אותו הדבר כמו עם ישראל.

וזה דבר ידוע שכך המציאות, ושאלתי פעם לאחד שיש לו קשרים בינלאומיים עם יהודים וגויים בענייני מסחר, האם הוא מכיר ורואה הבדל בין יהודים לגויים, ואמר לי שאכן ניכר בבירור ההבדל, שיהודי יש לו אופי אחר, עם מידות טובות מיוחדות, ועל זה ההודאה 'אתה בחרתנו' שעשית אותנו למובחרים מכל העמים!

(חג הסוכות תש"פ)

קדושה מיוחדת במצות סוכה

מצות סוכה היא מצוה מיוחדת, שכמדומה לא מצינו עוד מצוה כדוגמתה. הנה עצי הסוכה אסורין בהנאה כל שבעה (סוכה ט, א), ולמדו זאת מהפסוק "חג הסוכות" — חג לשון חגיגה, שעצי הסוכה הם כמו קרבן חגיגה, וכמו שקרבן הוא הקדש ואסור בהנאה, כך עצי הסוכה אסורין בהנאה, וזה דבר מיוחד במצות סוכה, שהחפצא של המצוה יש בו קדושה כמו קרבן ואסור בהנאה.

וכיצד חלה הקדושה? לדעת אב"י שהזמנה מילתא היא (סנהדרין מז, ב) הקדושה חלה על ידי ההזמנה, שמייחדים ועושים את הסוכה לשם סוכה, ולדעת רבא שהזמנה לאו מילתא היא, הקדושה חלה על ידי הישיבה בסוכה, ומעשה קיום המצוה עושה את הקדושה.

ולמשל בתפילין זה לא כך, כי תפילין הם פרשיות של דברי תורה והכתיבה מקדשת אותם, אבל כאן זה לא דברי תורה אלא עצים בעלמא, וכשמקיימים בהם מצות סוכה, קיום המצוה עושה את הקדושה, ומקדש את הסוכה בקדושת קרבן.

היושב בסוכה מוקף בקדושה

ומי הוא המקדש? האדם, בישיבתו! ולאחר מכן כשהסוכה קדושה כבר, גם האדם עצמו מתקדש בישיבתו בה, מפני שהוא יושב בתוך קדושה, ונמצא במקום קדוש, כי כאמור הסוכה קדושה כמו קרבן, ולדעת הרמב"ם (הלכות סוכה, ו, טו) גם דפנות הסוכה קדושים ואסורים בהנאה, והסכך בודאי קדוש, ואם כן האדם היושב בסוכה מוקף בקדושה, כי הוא בתוך הקדושה ונמצא במקום קדוש, כמו בבית המקדש.

ומצינו כעין זה בקדושת הארץ, שאדם הנמצא בארץ ישראל מוקף בקדושה, וקדושת הארץ משפיעה ומשנה את מהות האדם, כמבואר בנדרים דף כ"ב שאדם שנמצא בארץ ישראל מקבל מידות טובות יותר, אבל קדושת הסוכה היא עוד יותר מזה, שעצי הסוכה עצמם אסורים בהנאה, ומצות סוכה מקדשת את האדם ואפילו את העצים.

'וקידשתנו' - בעצם הציווי, 'קדשנו' - בקיום בפועל

ובאמת גם כל מצוה מקדשת את האדם, כפי שאנו מזכירים בתפילה 'וקידשתנו במצוותיך', וכן מבקשים בלשון עתיד 'קדשנו במצוותיך', ותחילה מזכירים בלשון עבר וקידשתנו, דהיינו שעצם הציווי על המצוות כבר קידש אותנו, ונוסף לזה קיום המצוות בפועל מוסיף עוד קדושה, ועל זה מבקשים בלשון עתיד קדשנו, שנוכח לסייעתא דשמיא לקיים את המצוות בפועל, עם טהרת הלב לשם שמים, ובוה נקבל עוד קדושה.

ואפילו מחשבה לעשות מצוה גם כן מקדשת את האדם, כמו שביאר בנפש החיים (ש"א פי"ו בהג"ה) וברוח חיים (בתחילת פרקי אבות), ועל ידי זה האדם מוקף בקדושה.

זהו כוח המצוות, וזהו מעלת כלל ישראל שיש להם מצוות, וסוכה היא עוד יותר מזה.

(חג הסוכות תשע"ב)

מצות שמחת יום טוב

ביום טוב יש דין של שמחה וסעודה, ובשר ויין, לאנשים ונשים — כל אחד בראוי לו (פסחים קט, א), ויש להתבונן מהו הענין בזה, וכי סתם שמחה גשמית היא מצוה.

אכן כבר ביאר הרמב"ם (הלכות יום טוב ו, כ) שהמצוה של שמחת יום טוב היא "שמחה שיש בה עבודת יוצר הכל", והיינו שהשמחה היא עבודה, עבודת יוצר הכל, שעבודת השם היא השמחה, שמחה שיש בה עבודה. והביא על זה את הפסוק (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב", דהיינו שיש תביעה למה לא עבדת את השם בשמחה, כי עבודת השם צריכה להיות בשמחה, ואם לא היה בשמחה זהו דבר חמור מאד, ועל זה באה התוכחה האמורה בפסוקים שם, תחת אשר לא עבדת בשמחה ובטוב לבב.

ובאמת ענין זה הוא גם בכל השנה, ובכל המצוות יש את הענין של עבודת השם בשמחה, לשמוח בקיום המצוה, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) כתב על זה "כי יגדל וישגא מאד שכל השמחה על המצוות", אם אדם שמח במצוה שכרו גדול ושגיא מאד, ומשמע שהוא שכר גדול אף יותר משכר המצוה עצמה.

והטעם בזה, מפני שהמצוה עצמה נעשית עם הגוף, אבל שמחה באה מתוך פנימיות הלב, מצד הכרת החשיבות של המצוה, שמכירים את החשיבות, כי אדם ששמח במשהו, זה מפני שהוא מרגיש שזה טוב לו ונהנה מזה, ואם נהנים מקיום המצוה וזה משמח, זוהי דרגה פנימית גבוהה מאד, ועל זה השכר גדול מאד.

וממילא כמו שהשכר על שמחת המצוה גדול מאד, כך גם להפך אם חסרה השמחה זה חמור מאד, ועל זה באה התוכחה "תחת אשר לא עבדת בשמחה", כי כן הכלל בכל העניינים, שכל מצוה שהיא גדולה מאד ושכרה גדול, גם ביטולה הוא חטא חמור מאד, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טו) כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה.

וכאמור ענין שמחת המצוה שייך גם כל השנה, בכל מצוה ומצוה, ואינו שייך רק ליום טוב. אבל ביום טוב יש בזה ענין נוסף. שבכל השנה, השמחה אינה מצוה בפני עצמה, אלא היא דרגה והידור בשלמות המצוה, וגם בלי שמחה נתקיימה המצוה, והשמחה רק מוסיפה באיכות המצוה, שהיא מצוה יותר גדולה, אך אין זו מצוה נוספת אלא מצוה אחת, ואילו ביום טוב יש מצוה בפני עצמה וחוב מיוחד של שמחת יום טוב, שמי שאינו שמח ביום טוב ביטל מצוה עשה, וחסרה לו מצוה שלמה מתרי"ג מצוות!

ובכל השנה אף אם קשה קצת לשמחה, העיקר הוא שעושים עבודת השם בשמחה, ואין שיעור כמה השמחה, וזה תלוי כל אחד בדרגתו, אבל שמחת יום טוב היא חוב על כל אחד ואחד.

(חג הסוכות תשס"ט)

*

חסרון תורה נקרא 'חוסר כל'

הרמב"ם הביא את לשון הפסוק "תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", ומיד אחר כך כתוב "ועבדת את אויביך אשר ישלחנו השם בך ברע ובצמא ובעירום ובחוסר כל", ואמרו חז"ל (מכילתא יתרו יט) "מאי ובחוסר כל? שיהיו חסרים מתלמוד תורה", והיינו שאם חסר תורה זה נקרא 'חוסר כל'.

ומשמע שכל זמן שלא חסר תורה, אזי אפילו שיש רעב וצמא ועירום, זה לא כל כך גרוע, כי עם תורה 'אשריך בעולם הזה!' ולא מרגישים את כל הקשיים האחרים, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין כ, א) על דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה, היינו שהיה להם 'עירום' ועסקו בתורה — ואין זו התוכחה, ורק אם חסר תורה, זה נקרא 'חוסר כל' ואז זו התוכחה הכי גדולה, כי יותר גרוע מהכל זה כשחסר תורה.

(חג הסוכות תשס"ג)

*

לשמח אחרים ביום טוב

והנה בשמחת יום טוב מלבד עצם הדבר שצריכים להרגיש את חשיבות המצוות וחשיבות היום טוב, יש ענין נוסף שאמרו חז"ל בפסחים שם חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמר (דברים טז, יד) ושמחת בחגך, והמשך הפסוק שם: אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך, היינו שיש מצוה מיוחדת ביום טוב לשמח אחרים, ומי שחסרה לו שמחה, צריכים לשמח אותם, וזה נכלל בעיקר המצוה של שמחת יום טוב.

ובספר החינוך (מצוה תפח) כתב שמי שאינו משמח אחרים ביום טוב לא קיים את המצוה בשלמות: "והזהירנו התורה כמו כן להכניס בכלל השמחה העניים והגרים והחלשים שנאמר אתה וגוי והלוי והגר והיתום והאלמנה וכו' והעובר על זה ואינו משמח עצמו ובני ביתו והעניים כפי יכולתו לשם מצות הרגל ביטל עשה זה", עכ"ל.

ואמנם ענין זה לשמח אחרים הוא ממצות חסד הנוהגת כל השנה, והיא מן החמורות, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יג) כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר (מיכה ו, ח) הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, ע"כ. וגם בכל השנה זו מצוה גדולה וחמורה מאד אם לא מקיימים אותה, אבל ביום טוב טוב נאמרה מצוה עשה מיוחדת על זה, לשמח אחרים, מתוך אהבת הבריות ואהבת חסד, וזוהי מצוה הרגל.

(חג הסוכות תשס"ד)

*

הושענא רבה יום מיוחד לכפרה

ידוע שהושענא רבה הוא יום גמר החתימה, ומובא בספר המנהגים (טירנא סוכות רטז) שהקב"ה אמר לאברהם אבינו "אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עוונותיהם וזהו הושענא רבה", והיינו שהקב"ה כבר אמר את זה לאברהם אבינו, שיהיה יום מיוחד של כפרה בהושענא רבה, והוא לא רק יום גמר החתימה, אלא הוא גם יום של כפרה, ששייך לזכות בו לכפרה, כמו ביום כיפור.

וכתב שם שהקב"ה אמר לאברהם "אם אין כפרה לבניך בראש השנה יהיה ביום הכיפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבה", והיינו שיש כאלה שכבר בראש השנה מתכפר להם, וכמו שאמרו (ר"ה טז, ב) צדיקים גמורים נחתמים לאלתר לחיים, ויש שזוכים לכפרה רק ביום כיפור, ואם לאו, מי שלא זכה לכפרה ביום כיפור, יזכה בהושענא רבה.

ואמנם הרי צריכים זכויות לכפרה, והכוונה כאן היא שעד הושענא רבה אפשר להוסיף זכויות, ומי שהיו חסרות לו זכויות בראש השנה ויום כיפור, יכול להוסיף זכויות במשך הימים הבאים עד הושענא רבה וזכה לכפרה.

והנה מה שראש השנה ויום כיפור הם ימי כפרה, הוא דבר מובן, כי ראש השנה הוא יום הראשון של עשרת ימי תשובה, ועל ידי התשובה זוכים לכפרה, ויום הכיפורים שהוא בסוף עשרת ימי תשובה, התורה קבעה שמו יום כיפורים, אבל בהושענא רבה צריך ביאור מה הם הזכויות המיוחדות הנוספות בו לזכות לכפרה.

ישיבת הסוכה כגלות המכפרת

ויש לפרש בזה על פי מה שכתבו הראשונים (ספר המנהג אחרון סימן לח, ובארחות חיים תפילת המועדים סימן טז) "בהושענא רבה תכלית כפרה בשכבר התענינו מערב ראש השנה עד הכיפור ונמחלו העוונות הזדונות והפשעים, ועל חייבי מיתות שוגגים המה גולים מהבתים לסוכות שהם דירת עראי ועל זה נתכפר לנו הגלות".

והיינו שבראש השנה ויום כיפור נמחלו רק העוונות שבמזיד, אבל עדיין נשארו השגגות, כי התשובה היא תשובה מיראה, שמהפכת את הזדונות לשגגות (יומא פו, ב), ועדיין צריכים כפרה על השגגות, ובלי

דברי רבינו שליט"א במעמד התפילה במעונו על תורמי קרן ההסעות של החינוך העצמאי

דבר פשוט הוא הזכות לתרום לקרן ההסעות, זכות של זיכוי הרבים בתורה לילדים, וידוע שמי שמשפיע על אחרים לעשות מעשים טובים, כל המעשים הטובים של המושפעים שייכים לו, ובחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) כתב שאפילו אדם שיהיה לו כוחות של מלאך ויעשה מעשים טובים בלי זיכוי הרבים, זה לא יגיע למעשים הטובים המרובים ששייכים למזכה הרבים, כי מי שמזכה את הרבים כל הזכויות שהרבים עושים שייכים לו.

ומזכי הרבים שמחנכים ילדים, אפילו ילד אחד, שמחנכים אותו לתורה ולמצוות, הרי אחר כך הוא יהיה בעל משפחה עם אשה וצאצאים, ועל ידי שהוא מחונך ומחוזק הוא משפיע הלאה על כל המשפחה והצאצאים שלו, שעוסקים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים מכוחו, וזה מעשים טובים מרובים של דור ועוד דור במשך הרבה דורות, ויכול להגיע לאלפים ורבבות, ונמצא שהמשפיע מזכה רבבות אנשים בזכות שהציל ילד אחד! וכל שכן כשיש פה הצלה של הרבה ילדים ולא רק אחד, אין לשער את הזכויות של אלו שעוזרים לענין הגדול הזה.

ומי ששותף בזה הרי הוא זוכה כבר מעכשיו בזכויות של כל המעשים הטובים העתידיים להיות, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) שמי שהולך בדרך שבטוח תביא אותו לידי מעשים טובים הרבה, יש לו כבר מעכשיו שכר על כל המעשים הטובים, מכיוון שבטוח שיבוא לידי כך, ואם כן בודאי זוהי זכות גדולה מאד, והרי עכשיו אנו עומדים לפני ראש השנה וצריכים כתיבה וחתימה טובה, ובזכות זה נזכה כולנו, כל התורמים וכל כלל ישראל, לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בכל העניינים מה שצריך בגשמיות וברוחניות!

מוקד קרן ההסעות 1700-50-66-22

כפרה יש עונש גם על השגגות, כמו שכתב בשערי תשובה (ד, טו) כי השוגג עונש ייענש, ובהושענא רבה זוכים לכפרה גם על השגגות.

והטעם בזה כי בהושענא רבה "המה גולים מהבתים לסוכות שהם דירת עראי", והיינו שבימי חג הסוכות יושבים בסוכה, שאינה נוחה כמו הבית, ויש בזה קשיים של גלות, והגלות מכפרת על השגגות, כמו שמצינו בדין רוצח בשוגג, שבית דין מחייבים אותו גלות לעיר מקלט, והגלות מכפרת על השוגג, ולא דווקא ברציחה, אלא גם בכל חטאים שבשוגג, כשאדם עושה לעצמו גלות, הגלות מכפרת, וידוע שהיו צדיקים שעשו גלות לעצמם, לכפר על השגגות.

ולכן אף שכבר נתכפרו הזדונות והפשעים בראש השנה ויום כיפור על ידי ההתעוררות והתשובה, אבל עדיין צריכים עוד כפרה נוספת על השגגות, וכפרת השגגות היא על ידי שגולים מהבתים לסוכות במשך שבעת ימי החג עד הושענא רבה שבו נשלמת הכפרה.

ונמצא שעיקר הכפרה של הושענא רבה היא, על ידי ההכרה שהעולם הזה הוא רק עראי ולא דירת קבע, שזהו ענין הגלות וישיבת הסוכה, כמו שאמרו חז"ל (סוכה ב, א) כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, והוא משל, לידע שאנו חיים בדירת עראי, ולא להחשיב את העולם הזה, אלא רק את העולם הבא.

(חג הסוכות תשי"ע)

*

ארבעה מינים מכפרים העוונות

הושענא רבה הוא זמן של גמר חתימה טובה, ואף על פי שכבר היו כתיבה וחתימה בראש השנה ויום כיפור, אבל גמר החתימה הוא בהושענא רבה, וכן אומרים ביהי רצון שאחרי ההושענא "ותיטיב לנו החתימה וכו' וחתמנו בספר חיים טובים". וצריך ביאור שהרי כבר הייתה חתימה בראש השנה ויום כיפור, ומה שייך עוד חתימה בהושענא רבה?

ובאמת מצינו במדרש (תנחומא אמור כ) "...אלו ארבעה מינים שבלולב שכל אחד אחד מישראל הולך ורץ ליקח לו מהם להלל לפני הקב"ה שיתרצה לו ויכפר לו על כל עוונותיו", ומפורש שגם אחרי מחילת העוונות ביום כיפור, עדיין יש עבירות שלא נמחלו, ויש צורך במחילת עוונות נוספת בסוכות, וזוכים לזה על ידי מצות ארבעת המינים.

ואם כן מובן ששייך עוד חתימה, ויכולה להיות חתימה יותר טובה ממה שהיה קודם, על ידי ההתרצות ומחילת העוונות הנוספת שיש בסוכות. אבל זה גופא צריך ביאור, כיצד הארבעה מינים גורמים לכך שתהיה מחילת עוונות.

הכפרה על ידי תשובה מאהבה

ושמעתי לפרש בזה, שהרי יש תשובה מאהבה ותשובה מיראה, ובתשובה מאהבה אמרו חז"ל (יומא פו, ב) שזדונות נעשות לו כזכויות, והיינו שעל ידי התשובה נהפכות העבירות לזכויות, והכל משתנה למפרע, כמו שביאר המסילת ישרים בפרק ד' כי התשובה והחרטה הגמורה על החטא היא כמו עקירת הנדר, שכשם שהחכם עוקר את הנדר למפרע, כך תשובה עוקרת את החטא למפרע, ונחשב כמו שלא חטא כלל, ובתשובה מיראה הזדונות נהפכות לשגגות, אבל שייך גם יותר מזה, שהזדונות ייהפכו לזכויות! על ידי תשובה מאהבה.

ולפי זה מובן, שאף על פי שכבר הייתה חתימה ביום כיפור, אבל החתימה הייתה לפי המצב של האדם באותו הזמן, לפי הזכויות והחטאים שהיו אז, ואם זה משתנה למפרע אזי גם החתימה משתנה למפרע! וזה שייך על ידי תשובה מאהבה, שתשתנה החתימה למפרע, ויזכה למפרע לחתימה טובה.

אך עדיין צריך לבאר מה הקשר עם הארבעה מינים, וכיצד הארבעה מינים גורמים לזה.

שמחת המצוות מענפי האהבה

ונראה הטעם בזה לפי מה שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט בביאור מה זה אהבה ומה זה יראה, וכתב שם כי יש 'ענפים של אהבה', והיינו כי אהבת השם היא דרגה גדולה, שיש בה הרבה מדרגות, ועל המדרגה הגבוהה ביותר של אהבת השם כתוב בחובות הלבבות שאי אפשר

להשיגה בדרך הטבע, אלא רק בסייעתא דשמיא על ידי זכויות מיוחדות, אבל יש הרבה חלקים של אהבה ששייך להשיגם גם בדרך הטבע.

וכתב המסילת ישרים שם כי אחד מענפי האהבה זה השמחה בעשיית המצוות, משום ששמחת המצוות באה מתוך הכרת החשיבות, שאדם מחשיב את המצוות, כי כך הטבע שאדם שיש לו דבר חשוב הרי הוא שמח בזה, ועל ידי הכרת חשיבות המצוות הוא שמח בעשיית המצווה. וזה נקרא 'שמחת המצווה' שיש לה שייכות לאהבה.

ועל פי זה יש לבאר, שהרי בארבעת המינים כתוב (ויקרא כג, מ) "ושמחתם לפני השם אלוהיכם", וחג הסוכות נקרא 'זמן שמחתנו', שיש בו יותר שמחה, והוא זמן מיוחד לשמחה יותר מכל המועדים, שבו מפורש בתורה שיש מצוה של שמחה, וממילא על ידי שמחת המצווה זוכים לענין של אהבה ומגיעים לדרגת תשובה מאהבה, ואף על פי שכבר הייתה תשובה גם ביום כיפור, מכל מקום זו לא תשובה בדרגה גדולה כל כך של אהבה, ואילו בסוכות על ידי שמחת המצווה זוכים ומגיעים לדרגה גדולה של אהבה.

מעלת האהבה לאחר יום כיפור

ויש להוסיף עוד בזה, לפי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בתחילתו, שבעלי תשובה יש להם סייעתא דשמיא מיוחדת להשיג אהבת השם, יותר ממי שאינו בעל תשובה, וזה לשונו שם: "כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלת אהבתו", והיינו שיש סייעתא דשמיא מיוחדת לבעלי תשובה, כאשר אין יד טבעם משגת — למעלה מן הטבע, להשיג מעלת אהבת השם.

ורבינו יונה שם מביא על זה פסוקים מפורשים בתורה, בפרשת נצבים, שעל ידי תשובה מגיעים לאהבת השם, וזו סייעתא דשמיא מיוחדת, רוח טהור ממרום, להשיג מעלת אהבתו.

ואם כן הרי יום כיפור הוא זמן של תשובה, ועל ידי התשובה מקבלים אהבת השם כמו שכתב רבינו יונה, וממילא אחרי התשובה שעושים ביום כיפור, ובצירוף כל המצוות שעושים בסוכות עם שמחת המצווה ושמחת היום טוב, מגיעים לדרגה גדולה של אהבה, ואזי התשובה היא כבר מאהבה, ועל ידי זה כל החטאים נמחקים ונהפכים לזכויות למפרע!

ולכן בהושענא רבה שהוא יום אחרון של סוכות, אפשר לזכות לגמר חתימה טובה, כי במשך כל החג מתעלים במדרגת האהבה, עם שמחת המצוות ועם הסייעתא דשמיא המיוחדת שיש בזה לבעלי תשובה, ומגיעים לדרגת תשובה מאהבה שהופכת את כל הזדונות לזכויות — למפרע, ועל ידי זה גם החתימה משתנה למפרע וזוכים לגמר חתימה טובה.

(חג הסוכות תשס"ח)

*

להרקיד בתוך עצמנו את שמחת התורה

זכורני שהגרא"א דסלר דיבר פעם בישיבה למחרת יום כיפור, ואמר כי הנה עכשיו נוסעים הביתה, וחוזרים לישיבה לשמחת תורה, וצריכים לדעת שהמטרה בריקודים בשמחת תורה היא "אריין טאנצן אין זיך די שמחת תורה" — להרקיד בתוך עצמו את השמחת התורה! ששמחת התורה תהיה כמו שצריכה להיות, שמחה עם התורה, מתוך הכרת חשיבות התורה, ועל ידי הריקודים שהם מעשים של שמחה, מכניסים יותר בלב את ההרגשים של שמחת התורה.

(חג הסוכות תשס"ג)

*

הדברים נלקטו מתוך הספר החדש 'אשריך' – משאות חיוזק ורוממות שנשא רבינו שליט"א מדי שנה בחג הסוכות במעמדי הקבלת פני רבו בירושלים

ניתן להשיגו בחנויות הספרים המובחרות

הפצה ראשית: קולמוס 0722-441660 להזמנות מרוכזות 052-7600485

ושבתה הארץ שבת לד'

בפרוש שנת השבע – ליקטנו מדברי רבינו שליט"א בכינוסי חיזוק לשמירת השמיטה על ידי קרן השביעית

קצת גשמיות שנותנים – זוכים לזכויות עצומות! ובעזרת השם נוכח בקרב גם לקיום מצות השמיטה כהלכתה מדאורייתא.

וכל החקלאים שומרי השמיטה, שעליהם נאמר (תהלים קג, כ) גיבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו, יתברכו בכל הברכות המובטחות, ויזכו לברכה והצלחה בכל מה שהם צריכים, והרבה נחת מכל המשפחה, וגם אלו העסקנים שמתעסקים בזה, בזכות השמיטה יתברכו בכל מה שהם צריכים, וימלא השם כל משאלות לבם לטובה.

למשלחת חקלאים שומרי שביעית. אלול תשפ"א

שאלה: נמצאים פה חקלאים מכל רחבי הארץ, שמתרגשים לקראת קיום מצות השמיטה, וגם לקראת המטלות שעומדות בפניהם, ובאו לבקש ברכה וגם לשאול כמה שאלות.

רבינו שליט"א: ראשית כל, הברכה מובטחת, וכמו שמפורש בתורה וצינויות את ברכתך, שמי ששומר שמיטה הוא מבורך, ויש הרבה סיפורים ידועים ששומרי שמיטה ראו הצלחה למעלה מן הטבע.

שאלה: יש חקלאים חדשים שבעבר לא זכו לשמור שמיטה, ועכשיו הם מתחילים לשמור, וממילא ההתרגשות וגם החששות אצלם גדולים יותר ואינם יודעים מה יהיה...

רבינו שליט"א: הרי יש כבר ניסיון מהחקלאים הקודמים ואין מה לחשוש.

שאלה: ובמה הם יכולים להרגיע את המשפחות שלהם?

רבינו שליט"א: שיגידו שכבר יש ניסיון והם לא הראשונים, יש כבר הרבה חקלאים ששמרו שמיטה וזכו להצלחה גדולה, כך המציאות, אלו ששמרו שמיטה זכו להצלחה וכל המשפחה הייתה מאושרת, עם חיים מאושרים, יש כבר הרבה שמיטות קודמות ששמרו והם מאד מאושרים, ואין בזה שום הפסד, אלא רק רווח!

שאלה: יש חקלאי שהחליט לשמור שמיטה, והוא מגדל את האדמות שלו ושל אביו, והאבא לא מוכן בשום אופן שישמור שמיטה, ודורש ממנו להמשיך לעבוד, ובני המשפחה אומרים לו שהרי כיבוד אב הוא דאורייתא, ואילו שמיטה כיום היא מדרבנן, ומדוע שלא יסמוך בזה על היתר מכירה...

רבינו שליט"א: זה לא שייך לכיבוד אב ואין בזה כיבוד אב.

שאלה: ומה הוא יכול לעשות כדי שלא תהיה לו מריבה עם האבא בזה?

רבינו שליט"א: צריך להגיד לאבא שיש הבטחה, יש ציבור גדול ברוך השם שומרי שמיטה ורואים שמרוויחים ולא מפסידים, זה בדוק ומנוסה ששמירת השמיטה נותנת ברכה וחיים טובים ומאושרים.

שאלה: מה יכולים לומר לעודד את התורמים לקרן השביעית, המסייעים לחקלאים שומרי שביעית?

רבינו שליט"א: שאלו שמסייעים לשמור שמיטה זוכים לברכה שהתורה נותנת לשומרי שמיטה, כי הם מזכים אחרים במצות השמיטה, וזה נחשב כמו שהם שומרים שמיטה בעצמם. כל הברכות המובטחות בתורה לשומרי שביעית, שגם רואים במציאות איך שברכות אלו מתקיימות, יהיו גם לתורמים לזה!

- מכתב -

בס"ד. אלול תשפ"א

לאחינו בית ישראל די בכל אתר ואתר.

הנה קרבה שנת השבע שנת השמיטה התשפ"ב, ובס"ד מתרבים החקלאים גיבורי כח, אשר בדעתם בס"ד להשביט אדמתם, ולקיים מצות שביעית כהלכתה, בסיועם של 'קרן השביעית' העומדים לימין החקלאים לעזר ואחיסמך שיהא בכוחם לשמור השמיטה כהלכתה.

ובאשר המצב הוא שעדיין אין בידי קרן השביעית כדי ההוצאות הרבות, עבור שמירת השביעית כהלכתה, ראוי לכל אחד ואחד להצטרף ולחתום על הוראת קבע ל'קרן השביעית', וכל המשתתפים בזה יזכו לברכה והצלחה, וכתביבה וחתומה טובה להם ולכל בני ביתם.

כוח"ט, י. גרשון אדלשטיין

כינוס גדולי התורה בבית רבינו. סיון תשע"ד

נתאספנו כאן לחזק את שומרי השמיטה ולעזור להם. והנה שומרי השמיטה, בזמן שאינם עושים כלום, ורק בשב ואל תעשה שומרים שמיטה, זוהי מצוה של קידוש השם, שהם עומדים בניסיון, שהוא ניסיון קשה, ומקדשים שם שמים.

וגם מקיימים בזה מצות עשה של יראת שמים, כמו שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ג, ט) מדברי חז"ל ששכר מצוה הוא לא רק על מה שאדם עושה בקום ועשה, אלא אפילו ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה (קידושין לט, ב), ולמדו כן מהפסוק "אף לא פעלו עוולה בדרכיו הלכו" (תהלים קיט, ג), שאם יש לאדם ניסיון שהיצר הרע מפתה אותו, והוא מתגבר ועומד בניסיון ואינו עושה עוולה, זה נקרא 'בדרכיו הלכו', ומקיים בזה מצות עשה של יראת שמים.

נמצא ששומרי השמיטה שעומדים בניסיון, מלבד מצות השמיטה עצמה שהיא מצות עשה לשבות מעבודת הארץ כמו שכתוב ברמב"ם, הרי הם מקיימים גם מצוה של יראת שמים. ואלו שעוזרים להם, נעשים שותפים איתם בכל המצוות האלו, חוץ ממה שיש בזה ענין של אהבת חסד, מצות צדקה ומגילות חסדים, זוכים גם להיות שותפים בכל המצוות השייכות לזה, ביראת שמים ובמצות השמיטה.

לכן שכרם של העוזרים הוא לא רק שכר של מצות צדקה, אלא יותר מזה, זוכים לשכר של הרבה מצוות הכלולות בזה, וכל מי שתורם ועוזר לזה אינו מפסיד אלא מרוויח יותר ממה שהוא נותן, ובעזרת השם כל שומרי השמיטה והעוזרים להם יתברכו בכל הברכות האמורות בתורה.

כינוס גדולי הדור למען קרן השביעית. אדר תשפ"א

דבר פשוט שזכות שמירת השמיטה היא זכות גדולה מאד, ונקראים בזה 'גיבורי כוח', שמתגברים נגד הטבע ושומרים, ואלו המתגברים החקלאים החשובים ששומרים שמיטה בגבורה, זכותם גדולה מאד.

וזה זכות לא רק לעצמם שזכו להצלחה בכל מה שהם צריכים, אלא זה גם מזכה את כל הציבור! כי כשיש ציבור גדול עם זכויות זה מזכה את כל הציבור, וכולנו זוכים בזכותם בזכויות עצומות.

וקל וחומר אם תומכים בהם, נעשים שותפים ממש בשמירת השמיטה שהם מקיימים, וזה נחשב שאנו שומרים שמיטה בזה שאנו עוזרים להם שיוכלו לשמור את מצות השמיטה. זוהי זכות גדולה בשבילנו וזכות גדולה לכל כלל ישראל שיש בכלל ישראל אנשים עם זכויות כאלה, השם יעזור שנזכה לקיים את מצות השמיטה כהלכתה.

ברכת האילנות בחצר ישיבת משך חכמה. ניסן תשפ"א

ידוע מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה א, א) ששומרי שמיטה נקראים 'גיבורי כוח', ועליהם נאמר הפסוק בתהלים (קג, כ) 'גיבורי כוח עושי דברו', והנה פסוק זה הולך על מלאכים, כפי שנאמר בתחילת הפסוק "ברכו השם מלאכיו", וכך גם גיבורי כוח שומרי השמיטה, הם בדרגה של מלאכים! כי הם מתנהגים למעלה מן הטבע, ועושים נגד הטבע.

ואדם שמתנהג בתורה ובמצוות למעלה מן הטבע, זוכה גם כן להנהגה כזו מן השמים, שנותנים לו ישועות למעלה מן הטבע, מידה כנגד מידה, כיון שהוא מתגבר נגד הטבע גם הוא יזכה לישועות מן השמים והצלחה נגד הטבע! ולכן באמת ידוע ששומרי שמיטה זוכים לישועות מיוחדות.

אשריכם שומרי שמיטה שיש לכם זכויות גדולות כאלה, ואתם גם מזכים את כל הציבור, כי כשיש בעלי מדרגה בעלי זכויות זה משפיע על כל הציבור ומזכה אותם, ויש לכם זכויות של זיכוי הרבים, שאתם מזכים את הציבור בדברים חשובים מאד.

בעזרת השם תזכו להצלחה בכל מה שאתם צריכים, בחינוך הילדים וגם פרנסה ובריאות והרבה נחת מכל המשפחה, ויהיו הלאה גם כן בשורות טובות ישועות ונחמות בעזרת השם.

בחתימת שותפות עם חקלאי. אייר תשפ"א

מי שתורם לקרן השביעית, נעשה שותף במצות השמיטה שמקיימים אלפי חקלאים, כי בזה הוא נותן להם את האפשרות לשמור שמיטה, ובזכותו מתקיים (ויקרא כה, ב) "ושבתה הארץ שבת להשם", ונחשב כאילו שגם הוא שומר שמיטה ויש לו זכות בזכות שלהם, כידוע שמי שמזכה אחרים במצוה יש לו אותה המצוה, כאילו עשה, וזה זכות גדולה מאד, לכן זה כדאי, ועם

מוקד קרן השביעית 1800-300-544

לרפואת הילד
רפאל יצחק בן טובה לאה
בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת עישה עליזה בן שבת ע"ה
בת פרחיה ז"ל
נלב"ע א' בתשרי תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת גיטל טובה לפין ע"ה
ב"ר חזקיהו יוסף זצ"ל
נלב"ע ג' בתשרי תשס"ג - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

גליון חג הסוכות שנת השמיטה תשפ"ב לפ"ק (שנה ג') * גליון 78 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שמחת החג יותר משאר מועדים - בגשמיות וברוחניות

בביאור עניין שמחת בית השואבה מצינו מחלוקת בראשונים, דעת רש"י בסוכה (דף מ"ב ע"ב ודף נ' ע"א) שהוא לכבוד ניסוך המים, ואילו הרמב"ם כתב (הלכות לולב פ"ח ה"ב) שהוא משום שמחת יום טוב שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. והנה לפי דברי רש"י מובן למה דווקא בחג הסוכות עשו כן, כי רק בסוכות היה ניסוך המים ולא בכל המועדים, אבל לפי הרמב"ם שהוא מצד שמחת יום טוב, הרי גם בשאר ימים טובים יש מצות שמחת יום טוב, ומדוע לא עשו שמחה זו גם בשאר ימים טובים.

אמנם באמת אנו רואים שחג הסוכות נקרא "זמן שמחתנו", ואילו פסח נקרא זמן חירותנו, ושבועות זמן מתן תורתנו, ורק חג הסוכות נקרא זמן שמחתנו, ואמרו בילקוט (אמור תרנד) אתה מוצא שלוש שמחות כתיב בחג: ושמחת בחגך, והיית אף שמח, ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת, למה? שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה השנה תבואה... וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת... מפני שהתבואה נכנסת בפנים, ומה טעם אין כתוב שם שתי שמחות לפי שפירות האילן נידונין... אבל בחג לפי שנטלו הנפשות דימוס ביום הכיפורים... ועוד שהתבואה ופירות האילן בפנים לפיכך כתב שלוש שמחות, ע"כ.

ולכן נקרא חג הסוכות זמן שמחתנו, שיש בו שמחה יותר משאר המועדים, ואמנם הטעם מבואר מפני שהוא "חג האסיף", ויש בו שמחה גשמית על אסיפת התבואה, שאוספים את כל מה שצמח ומכניסים באוצר, וזוהי שמחה גשמית, אבל יש גם שמחה רוחנית, כי זה לעומת זה עשה האלוקים, והוא זמן שיש בו השפעה של שמחה ברוחניות.

(מתוך משאו במעמד זכר לשמחת בית השואבה - שע"י ישיבת נחלת בנימין, תשע"ח)

שמחת יו"ט ושמחת בית השואבה

כתב הרמב"ם (הלכות יום טוב ו, יז) "אף על פי שהשמחה האמורה היא קרבן שלמים, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובניו ביתו כל אחד ואחד כראוי לו, כיצד, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלים בשר ושותים יין, עכ"ד.

והיינו שיש מצוה של שמחת יום טוב גם בהנאות גשמיות כל אחד ואחד בראוי לו, ואמנם מי שאוכל ושותה רק למלא תאוותו, על זה נאמר (מלאכי ב, ג) "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם", אבל מי שמתכוון בהנאתו לשם מצוה, מפני שהמצוה היא ליהנות ולשמוח ביום טוב, הרי הוא מקיים בזה מצות שמחת יום טוב.

וראיתי בספר החינוך שהוסיף דברים בזה, שהרי בכל מצוה מלבד הטעמים הנסתרים שהם מסתרי תורה יש גם תועלות גלויות שהאדם מקבל תועלת רוחנית מקיום המצוה, וכתב החינוך כי התועלת במצות שמחת יום טוב היא "לפי שהאדם נכון על עניין שצריך טבעו לשמוח לפרקים כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים ואל המנוחה ואל השינה, ורצה האל לזכותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו וציונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשינו".

והיינו שבמשך כל השנה כשאדם עוסק בצרכי הגוף זהו הכשר מצוה, כי הוא אוכל ושותה כדי שיהיו לו כוחות לעבוד עבודת השם, וכמו חייל בצבא המלך שמוכרח לאכול ולשתות כדי שיוכל לתפקד, ואם אינו אוכל הוא מורד במלכות כי המלך צריך חיילים בריאים, כך כל אחד ואחד חייב לעסוק בצרכי הגוף, כדי שיהיה בריא ויוכל לעבוד את השם.

וביום טוב עיסוק זה בדברים המשמחים הוא מצות עשה, ועל זה כתב החינוך שם "והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו. וימצא לנו תרופה גדולה להיות שובע השמחות לשמו ולזכרו, כי המחשבה הזאת תהיה לנו גדר לכל נצא מדרך היושר יותר מד". עכ"ד.

היינו שיש מצות עשה וחיוב ביום טוב לעסוק בדברים המשמחים, ולעומת כל השנה שאין זה אלא הכשר מצוה [אם כוונתו בזה לצורך עבודת השם], ביום טוב קבעה תורה את השמחה לחיוב ומצוה בפני עצמה, ומי שאינו עוסק ביום טוב בדברים המשמחים ביטל מצות עשה מתרי"ג מצוות.

והוסיף הרמב"ם (הלכות יום טוב ו, כ) וכתב "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא יימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל". והיינו אף על פי ששמחת יום טוב היא בדברים המשמחים את הגוף, ויתכן שגם שחוק וקלות ראש משמחים את הגוף, אבל המצוה היא רק בשמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שכבר אמרו (אבות ג, יג) שחוק וקלות ראש מרגילים לערווה, ושחוק וקלות ראש אינם שמחה אלא הוללות, כמו שכתוב (קהלת ב, ב) "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה".

והנה שנינו בסוכה (נא, ב) כי בשמחת בית השואבה שבבית המקדש היו מרקדים חסידים ואנשי מעשה, והריטב"א שם (נג, א) כתב "והיו יודע שכל השמחה היתירה הייתה בהלל ולהודות להשם על הטובה שעשה לישראל להשרות שכינתו בתוכנו, וגם כנגד העולם הבא הנתון לצדיקים, לפיכך לא היה אלא על ידי גדולים וחסידים".

וכוונתו לבאר מדוע רק החסידים ואנשי מעשה היו ראויים לרקוד בבית המקדש, מפני ששם לא היו שמחים על ידי הנאות גשמיות וכמו הדרגה הפשוטה של מצות שמחת יום טוב, אלא היו שמחים בהודאה והלל להקב"ה על שהשרה שכינתו בתוכנו ועל העולם הבא, שזוהי דרגה גבוהה יותר של שמחה.

וכתוב שם בגמרא (נג, א) אמר רבי יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא טעמנו טעם שינה, והיינו ששמחת יום טוב הייתה גדולה כל כך שלא היו יכולים לישון, וכמו אדם שמקבל בשורה טובה שאינו יכול להירדם מרוב אושר ושמחה, כך היו במדרגה ששמחת המצוה מונעת שינה מעיניהם ומעוררת ומרקידה אותם! זוהי הדרגה הגבוהה ביותר של שמחת יום טוב.

ומדרגה זו שייכת רק לחסידים ואנשי מעשה, אך גם פשוטי העם היו מגיעים לשמחת בית השואבה, לראות מה היא שמחה אמיתית [וכפי שיש בימינו חילוניים שבאים לשמחות של בני תורה ומתפעלים לראות שמחה אמיתית], ואמרו חז"ל (ירושלמי סוכה ה, א) "למה נקרא שמה 'בית השואבה' - שמשם שואבים רוח הקודש", והיינו שגם האנשים הפשוטים היו שואבים משם השפעה של קדושה.

עיונים בענייני החג - בדברים הנוגעים לשנת השמיטה

קדושת שביעית בלולב

ואם נטל כשר, ובגמ' לה: פירש חד מ"ד שלכתחילה לא יטול מפני שמפסידה, שמתקלקל האתרוג ע"י משמוש הידיים, ואסור להפסיד תרומה מדכתיב 'ושמרתם את משמרת תרומותי', ואמרינן התם דאף אתרוג של מע"ש לא יטול מטעם זה, ופירש"י משום דכתיב ביה 'קדש לה' בעי שימור כתרומה.

והקשו האחרונים הרי בשביעית ג"כ יש דין 'לאכלה' ולא להפסד, ומדוע א"כ מותר ליטול אתרוג של שביעית, כמפורש במתני' דסוכה לט., והרי מפסידו במשמוש הידיים.

ותירץ במשאת המלך (פ' צו) דהנה יש לבאר אמאי איכא דין הפסד בקלקול הבא ע"י משמוש הידיים, והרי דבר שאין מתכוין הוא וגם אינו פסיק רישיה, ואף אי פסיק רישא הוא הרי מ"מ לא ניהא ליה בקלקולו, ושיטת הערוך דפס"ר דלא ניה"ל מותר.

אלא צ"ל דכיון שבתרומה נאמר דין 'משמרת', בזה לא שייך ההיתר דאין מתכוין, דהיתר דבר שאין מתכוין בכל התורה אמור במקום שיש איסור מעשה בידיים, דבזה כיון שאינו מתכוין לא חשיב שהוא עשאו, אבל בתרומה דיש דין שימור, הרי צריך לשימור גם שלא יתקלקל מאליו, לכך אסור אף בשאין מתכוין [וכ"כ במקו"ח סי' תל"א, וע' קוב"ש פסחים אות קי"ז].

ולפ"ז ניהא דגבי שביעית כיון שאין דין משמרת ואין איסור לגרום הפסד, כי אם שלא לקלקל בידיים את הפירות, בזה שפיר איכא להיתר שאינו מתכוין ולכך מותר ליטול אתרוג של שביעית.

ואמנם דעת רבי יהודה דדבר שא"מ אסור, ולדבריו אכתי תקשי אמאי אין איסור בנטילת אתרוג של שביעית, וצ"ל דהכא מתעסק הוא ואפי' לר"י מותר, ומ"מ בתרומה דאיכא דין משמרת אף מתעסק אסור, אכן לפ"ד הגרע"א דמתעסק אינו אלא פטור מקרבן אבל איסורא איכא אכתי צ"ב לר"י בשביעית אמאי שרי.

וצ"ל דהא דאסור ליטול אתרוג של תרומה מפני פסידא, חשש רחוק הוא מאד, ואי"ז אלא חומרא דרבנן שהחמירו בדין משמרת, ולא בשביעית שאין בה דין שימור.

ובעיקר היסוד המבואר דבשביעית ליכא דין משמרת, הקשו למרן שליט"א מדוע לא נילף גם בשביעית דין משמרת מדכתיב בה קודש, וכדאמרינן לגבי מע"ש, והשיב מרן - דלענין שימור מטומאה איכא למימר דכיון שאין הטומאה מקלקלת את השימוש בפרי, שהרי הוא ראוי לאכילה גם בטומאתו, לכך אין דין שימור, ולענין שימור מהפסד אמר מרן דצ"ל שיש שום פירכא ולכך לא ילפינן מתרומה לענין זה.

(הערות וביאורים בענייני טהרות)

(נערך ממכתב ששלח מרן שליט"א לאביו בעת לומדו בישיבת לומז'ה פ"ת, א' ויגש תש"ג)

שנינו בסוכה לט. הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית. ואוקמוה בגמ' בלולב בר שישיית הנכנס לשביעית שאין בו קדושת שביעית [ולכך מותר ללקחו ולא חיישינן למסור דמי שביעית לעם הארץ], ומשא"כ באתרוג דאף בנכנס לשביעית חיילא קדושה עליה משום דבאתרוג אזלינן בתר לקיטה.

ומקשינן התם מדתניא עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה, לקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית, לקטן לעצים אין בהן משום קדושת שביעית, וא"כ אף לולב שגדל בשביעית יהיה מותר, ומתריצין - שאני התם דאמר קרא לכם לאכלה לכם דומיא דלאכלה, מי שהנאתו וביעורו שוה, יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן. ופירש"י שלולב הנאתו וביעורו שוה ולכך יש בו קדושת שביעית, ושוב צריך להעמיד מתני' בבר שישיית הנכנס לשביעית. ומקשינן עוד - והאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה, [פירש"י - עץ שמן, שהעץ עצמו מדליקין בו להאיר כמו באבוקות, והוי הנאתו וביעורו שוה], אמר רבא סתם עצים ולהסקה הן עומדין [פירש"י - סתמן לאו להאי קיימו, הלכך, לא נחתא בהו קדושת שביעית מעיקרא ואפילו לקטן להאיר].

והרמב"ם בפיה"מ פירש שהלולב מותר למכרו לפי שהוא כעצים ואין קדושת שביעית חלה עליו, ודבריו צ"ע מסוגית הגמ' דלולב שאני שהנאתו וביעורו שוה, והר"ן כתב אוקימתת הגמ' בלולב של ששית והוסיף 'אי נמי דלולב עצים ניהו ועצים אין בהם קדושת שביעית', וכמ"ש הרמב"ם, וצ"ע.

והיה נראה שהם מפרשים בגמ' כדברי הבעה"מ, דבהמשך הגמ' אמרו דסתם עצים להסקה תנאי היא, ויעוי' בפירש"י, ובעה"מ ביאר דזהו תרוץ שני על קושית הגמ' אמאי אוקמינן למתני' בלולב של שישיית, דתנא דמתני' סבר שסתם עצים להסקה אית בהו קדושת שביעית, וא"כ ה"ה לולב.

ולפ"ז למ"ד עצים דהסקה אין בהם קדושת שביעית, שוב בלולב ג"כ לא יהיה קדושת שביעית ולא צריכין לאוקימתא דשל שישיית שנכנס לשביעית, ושפיר מייתי הר"ן לשני התירוצים.

אבל קשה, דהא עכ"פ לולב הנאתו וביעורו שוה, ובדבר זה לא מצינו חולק, וא"כ מ"מ הוי לולב של שביעית בכלל 'לכם' דומיא דלאכלה, ומה אכפת לי דעצים ניהו, וצ"ע.

ובספר הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם הוסיף מרן - מצאתי בס' כפות תמרים שהקשה כן ונדחק בזה ע"ש.

נטילת אתרוג של שביעית

בסוכה לד: שנינו אתרוג של תרומה טהורה לכתחילה לא יטול

עניני חג הסוכות מרבינו מרן גאון ישראל שליט"א

שיעור היסח הדעת

נשאל רבינו כמה זמן נחשב להיסח הדעת לגבי סוכה כשיוצא וחוזר, דהנה י"א בשם החזו"א שהסיר את הטלית לשעתיים שלש וחזר והתעטף בלי ברכה? והשיב רבינו: לומר שעתיים שלוש זה לא מדויק, זה רק משל, דיש לדון באדם שיושב וטועם משהו כמה זמן זה היסח הדעת בין טעימה לטעימה, ובאמת א"א לתת שיעור וזה תלוי באדם עצמו, וגם בנתונים, צריך לדעת, דבר שחז"ל לא אמרו, אפשר לתת עיקרון, אבל לא דוגמאות מעשיות.

סוכה שאינה צריכה לצל

נשאל רבינו: בסוכה שעשו בעשתרות קרנים האריך כשר והרי לא נעשה לצל? והשיב: זה שאלה גדולה, ואפשר לומר דמ"מ ביום יש קצת צל, ובדומה לזה אפשר לשאול סוכה שעושה רק ללילה, אמנם אם עושה לשם מצות סוכה די בזה ולא צריך לשם צל בפועל.

חולה בלילה הראשון

ענה רבינו: דמה שכתוב בשו"ע שחולה פטור מסוכה גם בלילה ראשון י"ל שיתכן דמיירי באופן שמזיק לבריאותו.

דופן עקומה לגבי שבת

אמר רבינו: יל"ע בדופן עקומה שמועיל בסוכה האם מועיל גם לגבי שבת, דמיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, ובפוסקים לא מוזכר נידון זה, ואמרו שנמצא בפסקי מהר"ח שאומר בזה חידוש גדול.

דופן עקומה קודם לסכך

דן רבינו: בדין דצריך שיהיה סכך קודם לדפנות, איך הדין כשהיה ב' דפנות ועוד דופן שלישית רחוקה שצריך לעשותה דופן עקומה אחר שיסכך, האם נחשב כדופן קודם לסכך.

לשהות חוץ לסוכה

אמר רבינו: ע"ד היסו"ע שמבטל עשה כשנמצא חוץ לסוכה דזה תמוה, ואומרים בשם החזו"א שסוכה זה לא בית האסורים, לא כתוב שהמצוה לשבת בבית האסורים, והרי אם רוצה לשבת חוץ לסוכה, וכי התורה מחייבת אותו לדור בסוכה יותר מאשר כשדר בביתו, ובפשטות א"ז מובן לומר שנחשב שמבטל עשה.

חיוב כוונה בישיבה בסוכה

אמר רבינו: מי שיושב בסוכה ולא מכין לקיים מצות סוכה, מבטל מצוות עשה, ובנוסף צריך גם לכון את כוונת ה"ח, כך כל החוה"מ, בכל סעודה, וכן כשהולך לישון.

רואה גשמים באים

נשאל רבינו: במי שרואה שהולך לרדת גשם, האם יהיה מותר לו להתחיל לאכול בבית? והשיב: לענין אכילה יתכן להתיר, כיון שמצטער שחלק מהאכילה במקום אחד וחלק במקום אחר, אבל לענין שינה לא אומרים כך, לכן שישן חלק בסוכה וחלק בבית.

באיסור נענוע סכך ביו"ט

אמר רבינו: המנענע סכך ביו"ט להכשירו לסוכה חוץ מאיסור מוקצה, יתכן שיש בזה גם מלאכת בונה או מכה בפטיש.

עליה לרגל בנוב וגבעון

נשאל רבינו: האם בזמן נוב וגבעון היה מצות עליה לרגל, והשיב: דהרמב"ן בפרשת ראה סובר שלא היה מצוה, ויש קושיות ע"ז שהקריבו בימי דוד ויש לזה ראיה מהגמ' שאמרו מתי ימות זקן זה ונעלה לרגל, אמנם זה דלא כדעת הירושלמי.

הפקר לולבים שבמקדש

נשאל רבינו: בסוכה מ"ד ב' כתוב דהביאו לולביהן בע"ש למקדש ומלמדין אותן לומר כל מי שמגייע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה, והשאלה למה לא הפקירו כולם את לולביהם? והשיב: דאז יש חשש שיקחו את זה אינשי דלא מעלי, וכן צריך להפקיר בפני ג'.

ביטול מצות סוכה

אמר רבינו: בגמ' סוכה מ"ז א' איתא על ר"ה בר ביזנא ועוד שבטלו סוכה שלא היו במקומן והיו באפר, וזה קשה דאיך עשו כן לבטל מצות סוכה, וצ"ל דהיו שם קודם לחג הסוכות ולא נתחייבו, ויעוין או"ש.

להקנות לולב למי שאינו מכיר

נשאל רבינו: במעשה שהיה באחד שקנה לולב והשאיר את הלולב בחנות, וחשב לבא מאוחר יותר לקחתו, ולבנותיים בא אחר וקנה את הלולב שלו, מה העצה שהקונה השני יזכה בזה שיצא ידי חובה, האין אפשר להקנות לו? ונסתפק רבינו שאין עצה בזה.

הטיפות אתרוגים

אמר רבינו: אלו הקוטפים אתרוגים בידים רטובות, זה בעיה גדולה, דע"ז נפטר האתרוג ממעשר כמש"כ תוס' יבמות צ"ג, דלא ה' לאתרוג שעת הכושר לקרוא עליו שם תרומה, דמיד הוא נטמא וכתב תתן לו ולא לאורו.

סוכה חייבת קרקע

דן רבינו: דק"ל דסוכה צריך קרקע כדמוכח מסוכה ט' סוכה ע"ג סוכה, (עי' בחידושי רבינו), ולפי"ז יל"ע בעשה סוכה באויר שאין קרקע תחתיה ויתן תחתיה דבר עראי, דיל"ד באם יחשב כקרקע, וא' טען שיאסר ככל הסוכה, ויעיון בזה בחזו"א חו"מ ב"ק סי' ט"ז סק"ט מש"כ בזה שאם אין קרקע אין סוכה.

אדם למעט בשיעור סוכה

דן רבינו: איך הדין בסוכה שהאדם דופן לסוכה, והיה שם עוד אחד שאכל, האם האדם שהוא דופן ימעט משיעור סוכה. וביאר דודאי אינו ממעט דאדם ארעי הוא ומשמושי הסוכה הוא.

ליטול לולב שוב מדרבנו

נשאל רבינו: שנתפרסם על ת"ח אחד, שכשנסע לכותל לתפילה בחוה"מ לקח עמו ד' מינים, לקיים נטילת לולב מדאורייתא, וכשחזר לביתו שבב"ב נטל שוב, ואמר שרוצה לקיים כעת את המצוה מדרבנו, ואמר רבינו שאין זה מובן. (ובענין נטילת ד' מינים בירושלים העתיקה הבכורי יעקב כתב ע"פ הרמב"ם דהוי מה"ת והא"ש בחיד' כתב בחריפות נגד. והגר"ז ה' אומר לאנשים שרצו ללכת ליטול שם ד' מינים וכי אתם בטוחים שיש לכם ד' מינים כשרים שתצאו יד"ח ומה אתם מכניסים עצמכם לחיוב).

בגד עץ מחובר של"ג סוכה

נסתפק רבינו: בעץ מחובר שמסוכך ע"ג הסוכה ופוסל את הסוכה, האם זה תלוי בגדרי הטומאה אם ענף כזה מביא את הטומאה או לא, דלגבי עוף שעובר ע"ג הסוכה ודאי שאי"ז אהל על הסוכה לפסול.

מחיצה המתרת כשמונע נפילתה

נשאל רבינו: באחד שראה דופן סוכתו שעומדת ליפול מהרוח, והתיישב ליד הדופן להחזיקה, האם נחשב שעשה מחיצה המתרת, דרך מנע את נפילת המחיצה ולא עשה? ואמר זה שאלה גדולה, ועי' בזה בהערות רבנו במנ"ח מנחת דבר במלאכת בונה בשבת, ומ"מ לגבי דלת לא שמענו שיש בעיה לסגור דלת כדי שלא תבא רוח ותפיל את הדופן.

הנחת סכך ע"י פתיחת היד

אמר רבינו: יש לדון באחד שמניח את הסכך ע"ג הסוכה, באופן שלא מניח ממש אלא רק פותח את היד ונופל הסכך האם זה נחשב מעשה, ויצא לי פעם שלכאור' זה לא טוב, אמנם א' שיפתח קפיץ ועי"ז יסכך נחשב מעשה, אבל יד זה לא קפיץ יעיון חזו"א לגבי הקפת הראש. ועי' בזה בחידושי רבנו לב"ק וסנהדרין.

כולו בסוכה

נשאל רבינו: אם יש ענין להיות בסוכה כולו ממש ולא רק רובו ככולו, והשיב: שאינו יודע.

גוד אסיה בשיפוע

אמר רבינו: ראיתי מעשה, שהיה סוכה עם סכך פסול, והיה דופן של י' טפחים שהפסיק בין הסכך פסול לכשר, והשאלה אם יש גוד אסיה בשיפוע, ומצאתי בביאור הגר"א בכלאים, שדן אם נקרא מחיצה, ובפשטות אי"ז מחיצה, ויש בזה נפק"מ עצומה לתת היתר למעט מסכך פסול.

ספיקות בדברים האוסרים בסוכה

אמר רבינו: מצאתי לר"ת בס' הישר (נא, ב) שדעתו בשותה מים בסוכה שיש בזה מצוה קיומית, והסתפקתי האם עצי הסוכה נאסרים ע"י שתית מים, וכן יש לדון האם כשיושב בסוכה בלא אכילה, האם תאסר הסוכה, באם נאמר שיש ע"י שיושב בסוכה מצוה קיומית, וכן יש לדון באשה שיושבת בסוכה האם תאסור את הסוכה.

סוכת נשים

אמר רבינו: קשה לי מה החידוש בסוכת נשים שכתוב בסוכת גנב"ך שהיא סוכה כשרה, מה הצד שלא יהיה כשר סוכת נשים, ויש שאלה נוספת בענין דומה פלא גדול מש"כ הגר"י מקוטנא שאשה לא יכולה לתלות מזוזה בביתה.

מיגו לשבת בסוכה שהג סגור

אמר רבינו: הסתפקתי בסוכה שהג שעליה סגור מפני הגשמים, האם באותו הזמן שהג סגור יש את המיגו לסוכה הוי מיגו לשבת, וי"ל דהסוכה כשרה ולא נתבטלה הסוכה ע"י סגירת הג דהוא דבר עראי, ואין כאן משום תעשה ולא מן העשוי.

מיגו לשבת בבל תוסיף

אמר רבינו: יל"ע האם אומרים מיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת, לענין שיעבור על בל תוסיף.

שומרים כשחושש מליסטים

נשאל רבינו: מדוע מי שמצטער מצינה בסוכה, כתוב שיקח כרים וכסתות להינצל מהצינה, ולעומת זאת במקום שחושש מליסטים פטור מן הסוכה, ולא אומרים שיקח שומרים שיוכל לשבת בסוכה? והשיב: כשצריך שמירה זה לא דרך דירה, משא"כ כרים וכסתות זה כן דרך דירה.

סוכות של חנויות

נשאל רבינו: בסוכות של חנויות באמצע הרחוב שא"א לישון שם, מפני שמפחדים מעכברים וחתולים, האם הסוכה כשרה? והשיב: זה שאלה, אמנם לפסול מצד רעש זה נושא אחר.

שיעור רוחב סוכה

אמר רבינו: יש לי קושיה, יש שיטות שמדאורייתא כשר סוכה של רוחב שש אמות, ובהקדמת הרמב"ם לפי המשניות כ' דיני סוכה ממש רבינו וכו' שרוחב סוכה הוא שבעה.

שהחיינו על אתרוג ביום השני

נשאל רבינו: במעשה שהיה בשני אחים שאחד קנה אתרוג עבדו ועבדו אחיו, ושלחו לאחיו שדר בעיר אחרת, וביו"ט בבוקר הבחין שטעה והחליף את האתרוגים, והשאלה האם ביום השני שכבר יהיה לו את האתרוג שלו, האם יברך שהחיינו? והשיב: למה לא, שפשוט שאם לא נטל ביום הראשון, יברך שהחיינו בשני.

שלא להפסיק בין ברכת ליישב להמוציא

אמרו לרבינו: דיש שהעירו שצריך לזהר שלא לדבר בין ברכת ליישב בסוכה שאחר הקידוש עד אחרי הכזית ראשון שלא יהא הפסק, ואמר רבינו: זה פשוט כן, כי יש שאלה האם ברכת ליישב שייך לקידוש.

מצעים נאים

אמר רבינו: מה שצריך להביא מצעים נאים לסוכה, זה מחלוקת אם זה משום שיהיה דירה או משום הידור סוכה.

שהסוכה תאסר מיד

אמר רבינו: יש להקשות מדוע הסוכה נאסרת בהנאה בעצי סוכה רק כשיושב בסוכה, ולא קודם לכן מיד אחרי שעושה את הסוכה, דהרי חייב שיהיה לו סוכה, וכך מוכח בדברי הר"ן שאוסר לסתור את הסוכה ביום האחרון של סוכות.

להכניס כלי ביתו לסוכה

נשאל רבינו: מדוע לא ראינו שמכניסים לסוכה את כלי הבית כמו ספה, ושאר הדברים מה שרגיל בו כל השנה, כמש"כ בשו"ע, והשיב: יש להתבונן כמה התחייבנו במצות סוכה, דהרי מבואר בחז"ל דגם סוכה של ז' על ז' כשר, ואע"פ שלא יכול להכניס לתוכו את כלי ביתו של כל השנה, בכ"ז ההלכה אומרת שאפשר לעשות סוכה קטנה, וכן מצאנו גם לגבי ללמוד בסוכה שלא חייבו לעשות סוכה גדולה שיוכל לשבת שם וללמוד כראוי, אלא כשאין יכול ללמוד בסוכה, לומד חוץ לסוכה.

חומש על סוכה

אמרו לרבינו שבפמ"ג מסתפק שלא יוציא חומש על סוכה, ואמר רבינו זה חידוש, אנחנו לא היינו מסתפקים בזה.

קטן שהגדיל בסוכות

אמר רבינו: קטן שהגדיל בליל חג הסוכות, ואין לו סוכה, מפני שלא הכין סוכה, קודם החג, הדין שפטור ממצות סוכה, משא"כ בגדול שלא עשה סוכה, אומרים לו למה לא עשית, דנמצא מבטל מצוות עשה.

שהחיינו בקטן שהגדיל בסוכות

אמר רבינו: לא שמענו שקטן שהגדיל באמצע חג הסוכות יברך שוב שהחיינו.

ענף עץ ע"ג הסוכה

אמר רבינו: יש שאלה על ענף עץ שאין לו עמידה וזו ע"ג הסוכה ברוח מצויה, האם פוסל את הסוכה.

פשתו שנשתנה צורתו

אמר רבינו: יש לדון במסכת בפשתן שנשתנה צורתו דנחשב כדבר שאינו גידולי קרקע, האם זה מדאורייתא או מדרבנן.

תפילה במועד מדאורייתא

אמרו לרבינו: דבפמ"ג הביא דברי הרמב"ן על התורה שבמועדים יש חיוב תפילה מדאורייתא, ואמר רבינו: דלכאור' זה חיוב על כלל ישראל, ולא על איש פרטי, כי לא מצאנו לאחד מהראשונים שמזכיר דין זה, או שהיה צריך להיות חז"ל על זה, ובתור חיוב כללי יתכן לומר.

חידה לסכך סוכה בפירות

אמר רבינו: יש חידה, דהנה יש היכ"ת שאפשר יהיה לסכך ע"י פירות, לפי דעת ר"ש דס"ל שערלה לא מקבל טומאה, יהיה אפשר לסכך בזה, ומצד שנהנה בערלה קי"ל דמצוות לאו להינות ניתנו, אמנם כל זה בתנאי שהפירות שייך לישראל, דאם זה שייך לגוי כן מקבל טומאה, ולפי"ז יש חידה, איך יתכן דבר שאם הוא של גוי אי אפשר לסכך בזה, ואם הוא של ישראל אפשר.

סיכוד באנצי פשתו של גוי

אמר רבינו: הג"ר איצלה פוניבזר דן לענין לסכך באנצי פשתן השייך לגוי, שאין לו דין טומאת נגעים, האם יהיה כשר לסוכה, ומכריע דלסוכה פסול, אע"פ שלענין מקוה נחשב שא"ז מקבל טומאה, כך פשוט לו.

סוכה העומדת לשבעה

נשאל רבינו: מעשה באחד שבאמצע חג הסוכות בא אליו שכינו, והראה לו שבנה את הסוכה בקורות השייכים לו, ולקח לו את הקורות, האם התברר למפרע שא"ז סוכה העומדת לשבעה ויפסל? והשיב: דהוי סוכה העומדת לשבעה, דעצם הסוכה ודאי ראוי לעמוד כל שבעה.

הודעה חשובה
למחברי הספרים שליט"א

אוצר הספרים
הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

שבות יצחק
ענייני ריבית (חלק יח)
הרה"ג רבי יצחק דרזי שליט"א

מחבר ספר

מאות מחברים מעידיים אוצר הספרים

הוא המקום לפרסום ממוקד עבור הספר שלך!
חבל לבזבז מאות שקלים על פרסום לא ממוקד.

פנה עוד היום אל מערכת קובץ גליונות
בטלפון: 05331-45-900
או במייל | k.gilyonot@gmail.com

עמלת שעות וימים על הספר
תן לו תהודה נכונה

חבל לזרוק מאות שקלים לריק
הפרסום ב'אוצר הספרים'
ממוקד לקהל היעד שלך!

חלק יח מסדרת הספרים המפורסמים

ספר

שבות יצחק

בדיני ריבית

מאת הרה"ג רבי יצחק דרזי שליט"א

יום חג בעולם ההלכה עם הגלות אור נגלות ספרו השמונה
עשר של הגאון רבי יצחק דרזי שליט"א תלמידו חביבו של
מרן פוסה"ד רבינו הגר"ש אלישיב זצוקללה"ה
כרך י"ח מסדרת הספרים 'שבות יצחק' המפורסמים בדיוקם
הרב בהבאת פסקי הלכותיהם של מרנן ורבנן רבותינו
זצוקללה"ה מרן הגרש"ז אורבאך זצוקללה"ה ומרן הגר"ש
אלישיב זצוקללה"ה.

כמו כן מביא פסקי הלכות ששמע מיבלחמ"א
מרן רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א,
אשר גם עיטר את הספר בהסכמתו וז"ל
'ראיתי ספרו היקר וכו' וגם הדברים המובאים בשמי והם
כתובים נכון ומדויק וכו'
גם שמעתי ממו"ה זצ"ל שכל מה שהרב דרזי כותב בשמו
נכונים ואמתיים ואפשר לסמוך על זה למעשה
יהי רצון שימשיך בעבודתו עבודת הקודש ויזכה להבר
עוד הרבה ספרים מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא
לאורך ימים ושנים. מקום החותם.

בראש הספר נדפסו גם הסכמותיהם של מרנן שרי ההלכה
רבינו הגרש"ז אורבאך זצוקללה"ה ורבינו הגר"ש אלישיב
זצוקללה"ה, ויבלחמ"א הסכמת ראש ישיבת קול יעקב.
ברכותינו למחבר שליט"א שיתקבלו גם דבריו אלו בבית
המדרש, ויזכה להמשיך להוציא לאור עוד חיבורים המגלים
מאורם של רבותינו שליט"א וזצוקללה"ה לתועלת תופשי
התורה וההלכה די בכל אתר ואתר.

להשיג כרך זה ושאר הכרכים בחנויות הספרים
וכן אצל המחבר שליט"א רח' זריצקי 4 רמות י-ם
02-5871-342

פניני חשוקי חמד

מאצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. וראש כולל 'בית דוד' חולון

כן יש עוד טעם להעדיף את בניית הסוכה. (ח"ח סוכה ב.)

תובע משכנו מחיצה למניעת "היזק ראייה", וכוונתו שישמש כותל לסוכה

שאלה

ראובן ושמעון שכנים שיש להם חצרות הצמודות זו לזו, וראובן תובע משמעון שכנו לבנות כותל בין שתי החצרות, כדי שלא יראהו בשעה שמשמש בחלקו, וכמבואר בשו"ע (חו"מ סימן קנז א.). אולם נודע לבית הדין שראובן לא חושש כלל וכלל מהיזק ראייה של שמעון, אלא שמנצל טענה זו על מנת שבית הדין יכופ את שמעון להשתתף בהוצאות של בניית כותל ביניהם, והמטרה של ראובן היא להיעזר בכותל זה לסוכה שיהיה לו קיר, ויוכל להשתמש בו כאחת מהדפנות. האם בית הדין יכול לכופ את שמעון שישתתף בהוצאות לבניית הכותל?

תשובה

בשאלה זו דן בספר משפטים ישרים (ח"א סימן ז) וז"ל: כל הטוען טענה שזוכה בה בדין, אלא שאנו יודעים שאין כוונתו על אותה טענה, אלא על אחרת שאינו זוכה בה בדין, אין לדון [ולחייב את הנתבע] על פי אותה טענה. המשל בזה, כגון שטען שחבירו מזיקו בהיזק ראייה, ותובע ממנו שיעשה מחיצה, ואנו יודעים שבדאי אין לתובע קפייד בהיזק ראייה, ולא איכפת לו, אלא שיש לו סיבה אחרת [כגון בעניינו שרוצה להשתמש בה בתור דופן לסוכתו], נראה שאין לכופו. וראיה מהשו"ע (אבן העזר סימן קנד ז) באשה התובעת גט מבעליה בטענת בעינא חוטרא לידה, אם מזכרת כתובה, אין כופין את בעלה לגרשה, יעו"ש, וצריך ישוב, עכ"ד המשפטים ישרים.

ויש לבאר את כוונת המשפטים ישרים במה שכתב שהדבר צריך ישוב, דלכאורה יש לחלק בכמה אופנים בין הנידון של האשה התובעת גט, לבין התובע את חבירו לבנות כותל למנוע היזק ראייה. שהרי בהיזק ראייה התורה רוצה את המחיצה, וכמו שנאמר בתורה "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", שהכוונה היא שנוהרים מעין הרע, ולכן הגם שאין כוונת התובע לבניית כותל לשם מניעת היזק ראייה, בכל זאת נעשה רצון התורה. משא"כ באשה שאם לא מכוונת לחוטרא לידה, ומרא לקבורה, אין לכופ את הבעל להוציאה, שאין בזה רצון התורה שיתגרשו.

עוד אפשר לחלק ולומר דשונה היזק ראייה שחז"ל תקנו לעשות מחיצה בין השכנים, גם שיוכלו להשתמש במחיצה לצרכיהם הפרטיים, וכמבואר בנתיבות המשפט (סימן קנז סק"ג), ולכן אם מטרת התובע לבנות כותל הוא כדי להשתמש בה לסוכה, גם זוהי טענה שחז"ל חשבו עליה והתחשבו בה. ולכן היה מקום

מי שיכול או לבנות סוכה או לקנות ד' מינים, במה יבחר

שאלה

חולה שנמצא במקום מרוחק מיהודים, ויכול להכין מצוה אחת בלבד, או מצות סוכה או מצות ד' מינים, איזה מהם יעדיף?

תשובה

דן בזה החכמת שלמה (בגליון השו"ע סימן תרכה ס"א) וכתב: "מי שהיו לפניו ב' עיירות, באחת יש סוכה, ובאחת לולב, לאיזה עיר ילך? או אם היה במאסר ונתנו לו רשות לצאת לקיים מצוה אחת, האם יקיים סוכה או לולב? והשיב, לכאורה היה נראה דסוכה קודמת משום שהיא קודמת בזמן, שהיא מצוותה מהלילה והלולב ביום, אך בסוף העלה שהלולב קודם מכח שהוא פרסומי ניסא, כמו שכתוב במדרש (פרשת אמור) שבו נודע שישראל זכו בדין וראיה לכך מהתורה שהקדימה לולב לסוכה, יעו"ש.

ולכאורה דברי החכמת שלמה צ"ב שהרי כשישב בסוכה יקיים מצוה בכל רגע ורגע, משא"כ כשיטול לולב יקיים מצוה רק בזמן מועט. ואולי אפשר לבאר את דבריו על פי דברי הירושלמי שכתב דמי שאין לו מעות, אלא או לתפילין או למזוזה, יש אומרים שמוזוזה קודמת דנוהגת בין ביום ובין בלילה, ואילו תפילין רק ביום, אולם יש אומרים שתפילין קודמים, משום דהוי מצוה שבגופו. ומסביר רע"א (בהגהות שו"ע יו"ד סימן רפה ס"א) שהכוונה היא שהחיוב של מזוזה הוא רק למי שיש לו בית, אבל הגר ברחוב פטור, ואילו תפילין החיוב על כל אחד. ולפי"ז גם בענינו כך הוא, דמצות לולב כל אדם חייב בו, ואילו סוכה הולכי דרכים או מצטער פטור. [ואפילו בלילה ראשונה לכמה דעות כמבואר במשנ"ב (סימן תרמ ס"ק ט).]

אכן יתכן שכל דברי החכמת שלמה אמורים באופן שיוכל לקיים סוכה פעם אחת או לולב פעם אחת, אך בענינו שיוכל לקיים בסוכה מצוות הרבה של ישיבות רבות, ואילו לולב מצותו מהתורה רק ביום הראשון ועוד ו' מצוות לשאר הימים, לכאורה יש להעדיף את מצוות הסוכה. [ויעוין גם בכף החיים (סימן תרכה אות יד) בשם הבשמים ראש שכתב שיש להעדיף מצוות סוכה, מפני שהיא תדירה מכיון שהיא נוהגת מהתורה בכל ימי שהחג משא"כ לולב, אלא שאם יש לו אפשרות לשבת בסוכת חבירו, אינו נכון להיות בלא לולב, רק כדי שיוכל לשבת בסוכה שלו, אלא אם כן הדבר קשה לו ביותר לשבת בסוכת חבירו]. יש גם להוסיף את דברי השאילתות (הני"ל) שעצם הכנת הסוכה גם היא מצוה, לעומת ההשתדלות בלולב שלא כתובה בתורה, ואם

לומר שאפשר לכופ את שמעון להשתתף בבניית המחיצה. אולם למעשה נראה שדעתו של ה"משפטים ישרים" נוטה יותר שאי אפשר לכופ את שמעון להשתתף בבניית הכותל. [ועיין משי"כ בחשוקי חמד עמ"ס יומא דף פב ע"א בענין רוצה לעשות צינתור בערב יום הכיפורים משום שרוצה לאכול ביום הכיפורים].

והנה נראה שגם לפי המשפטים ישרים יש אופן שאע"פ שהוא טוען ניזק, ובאמת מכוון לדבר אחר שהוא זוכה בדין, כגון באילן של ערבות הנוטה לרשות הרבים ומזיקם, והוא רוצה לקצצם כדי לקחתם לשם מצוה, [ויעיין להלן בדף לג ע"ב בענין קצץ ערבות מאילן חבירו בעל כורחו ויוצא בהם חובת ד' מינים, שהארכנו בזה]. וטעם החילוק דהכא אין הוא מזיקו, אלא שכוונתו כדי לעשות סוכה, אבל התם הוא מזיק את הרבים, אלא שהוא נוטלם על מנת לצאת בו ידי חובה.

להסיר את גג ביתו ולסככו בסכך, או לבנות סוכה שאלה

לראובן יש שתי אפשרויות לבנות סוכה, יש לו אפשרות להסיר את גג ביתו ולסכך את כל דירתו, ותהיה לו סוכה מרווחת. ויש לו גם אפשרות לעזוב את הבית ולצאת החוצה, ולבנות סוכה שתהיה קטנה יותר, מה עדיף?

תשובה

לכאורה עדיף לצאת מהבית ולבנות בחוץ סוכה, מאחר וכך הוא לשון הגמרא בסוכה דף ב ע"א בסוכות תשבו שבעת ימים, אמרה תורה כל שבעת הימים 'צא' מדירת קבע ושב בדירת עראי. וכתב המהר"ם (ד"ה אמר רבה) דלכאורה מה שהזכיר רבא בדרשתו אמרה תורה צא מדירת קבע הוא מיותר, דהיה לו לומר אמרה תורה עשה סוכה של שבעת ימים ותו לא, דהיינו עראי, אלא נראה שרבא סובר דעיקר הידיעה היא היציאה מביתו לסוכה, [ועי"כ דעו דורותיכם ויזכרו את היקף ענני הכבוד שהיו במדבר], ולכך דייק רבא דהווי ליה לתורה להזכיר היציאה שיצאו מביתם דהיא דירת קבע לסוכה שהיא דירת ארעי..., שהיא הידיעה העיקרית, ולמה תלה הכל בישיבה, ואמר בסוכות תשבו שבעת ימים, אלא לומר לך עשה סוכה שאינה ראויה לישוב בה כי אם שבעת ימים, שתהא בנין עראי, עכ"ל. משמע דעיקר הידיעה היא היציאה, ולכן הדרך השניה עדיפה. וכך הוא גם נוסח ה"היך רצון... ובזכות צאתי מביתי החוצה' משמע דהוא העיקר.

והנה מעיקר הדין, עצם מה שמסכך את ביתו ומסיר את גג ביתו, וגשמים יכולין לירד לדירתו, נקרא יציאה מבית לחוץ, שמוציא את מהות הבית ממנו, ובונה סוכה במקומו, אך כשיש לו אפשרות לצאת ממש מביתו, יתכן שיש בזה הידור יותר, וצ"ע.

(ח"ח סוכה ב.)

חידה: כיצד יתכן שיחלל שבת על ידי מחשבה תשובה

א. מי שסוכתו גבוהה מעל עשרים אמה, ובא למעט את הסוכה בעפר, צריך לבטל את העפר בפה, ואפילו במחשבה מהני, אך

בשבת ויו"ט אסור למעט משתי סיבות : א. מפני שדומה לאיסור בונה. ב. מפני שמתקן בזה את הסוכה, כמבואר במשנ"ב (סימן תרלג ס"ק יג). אמנם יעוין שם בשער הציון (ס"ק טו) שמביא את דעת הרע"א שמסתפק בזה שיתכן דיש להקל לבטלו בדיבור או במחשבה ביו"ט, מאחר דלכמה פוסקים בהסכם בלבד, ג"כ סגי ולא דוקא ביטול, יעו"ש.

ב. נאמר בשו"ע (או"ח סימן שלט ס"ד) שאין מפרשין תרומות ומעשרות וחלה בשבת ויו"ט. והנה כתבו התוס' בגיטין (דף לא ע"א ד"ה במחשבה) כיון דשרי להפריש תרומה כשנותן עיניו בצד זה [דהיינו במחשבה], אמאי אין מגביהין תרומות בשבת, דהא תנן במסכת שבת (דף קמא ע"ב) רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה, ופריך בגמ' והא קמתקן, ומשני דסבר כר"ש בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה, ולהכי לא חשיב מתקן בשבת כשמעלהו, כיון דאפשר במחשבה, והכא נמי אפשר במחשבה, יעו"ש. ודייק הרש"ש מלשון התוס' שמותר להפריש תרומות ומעשרות בשבת במחשבה. [וכן כתב במהרש"א שם]. ובטעם הדבר ביאר הרש"ש משום שדרשו חז"ל 'ודבר דבר, דיבור אסור הרהור מותר'. אולם בספר מעדני ארץ (פ"ד מתרומות הט"ז סק"ד) האריך להוכיח שודאי אסור להפריש תרומות בשבת, והביא גם את הסוגיא במסכת פסחים (דף סו ע"ב) שהקשתה הגמ' איך מקדישים קרבן פסח בשבת, הרי אסור להקדיש בשבת, ולמה לא תירצה הגמ' שיקדישו במחשבה, ש"מ שגם במחשבה אסור להפריש. ומה שמוכח במסכת שבת (הני"ל) שמותר להפריש, היינו דוקא במדומע, עי"ש שביאר הענין בכמה אופנים. ובספר זרע אברהם (בהסכמה של ר' שלמה כהן) ביאר את החילוק, שישנם ב' איסורים בהפרשת תרומות בשבת, א. איסור מתקן. ב. איסור מקדיש שהוא דומה למשא ומתן. והאיסור של מחזי כמתקן הוא רק בדיבור, משא"כ האיסור של מקדיש הוא אפילו במחשבה. ואם כן כאשר כבר חל שם של תרומה על הפירות, ורק רוצה לתקן את המדומע, זה מותר בשבת במחשבה, אבל כשבא להחיל שם של תרומה, זה אסור בשבת משום איסור מקדיש, שהוא אסור אף במחשבה, יעו"ש.

ויעוין גם בכף החיים (סימן תנז אות טז) שפסק שאסור להפריש תרומות ומעשרות במחשבה כי סוף סוף תיקנם לאכילה. ויעוין שם עוד שהביא חידוש גדול בשם הפמ"ג שאם אין לו לחם אחר בליל סוכות או מצה בליל פסח, מותר להפריש ממנו תרומות ומעשרות, כיון שהעשה מהתורה של אכילת לחם ומצה, דוחה את האיסור דרבנן של הפרשת תרומות בשבת. והוסיף שם בשם היעב"ץ שאף בכל יו"ט הדבר מותר כשאין לו לחם אחר, יעו"ש. ג. אם הקדיש בהמה לקרבן בשבת במחשבה, עבר איסור של מקדיש בשבת וכנ"ל באות ב'. [ועיין משי"כ בספר חשוקי חמד עמ"ס שבת (דף קנ"ג ע"ב) בענין הגביה קולו בתפילה או בלימוד תורה וחילול שבת]. (ח"ח סוכה ב.)

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

בניין הסוכה – סמל ודוגמא לעבודת האדם בעולם

בצער דוקא? ומהו הפשט בזה? אכן ביארו, שאין התורה מבקשת מהאדם שיש בידו את היכולת לחיות בנוחיות - לעזוב את כל עושרו ולאכול 'פת במלח' דוקא. אלא שהתורה מלמדת כי ה'דרכה של תורה' הוא: 'פת במלח תאכל' - שאף אם יש לו לאדם האמצעים כדי לחיות בנוחיות, בכל זאת אסור לו להיות תלוי במצבו זה. וכך גם אם יגיע למצב של 'פת במלח' - זה לא יעכב בידו מלימוד התורה וקיום תפקיד שליחותו בעולם. וזהו כפי שראינו בעיקר רעיון הסוכה, שבעניני העולם הזה על האדם להיות תמיד במצב של 'ראוי לעראי' - לא קבוע ותלותי במצבו הגשמי, ורק כך הוא יזכה להעמיד את ה'סכך' - לקיים את ייעודו הרוחני בעולם.

בענין זה שמעתי על רבי בנימין ביינוש דיניס זצ"ל (מחותנו של זקני הגאון רבי אהרן וואלקין זצ"ל) שהיה מגדולי הגבירים היהודים ברוסיה שלפני המהפכה. שאע"פ שבביתו לא נחסר מכל מעדני תבל, בכל זאת היה נוהג להקפיד תמיד: כי יום אחד בשבוע הוא וכל משפחתו יאכלו רק לחם ומים - וזאת כדי לחנכם ולהרגילם, שגם אם יהיה מחסור ח"ו יוכלו להמשיך ולהתקיים, ולא יהיו משועבדים לצרכים שאינם חיוניים לקיום הגוף בלבד. ובאמת זה הועיל לו, שכאשר הרוסים הלאימו את כל רכושו לאחר המהפכה והוא נותר בחוסר כל, אז אמר: כי מה שגרם לו לא ליפול ברוחו לגמרי אלא להמשיך ולהסתדר אפילו ללא כלום - הוא ההרגל שלא להיות תלוי במותרות, ואפילו כאשר יש לו אותם.

ואכן הדברים שאמרנו וייסדנו הרי הן אמורים בצד הגשמי שבאדם, אך בחלק הרוחני שבאדם כדוגמת ה'סכך' - שם נדרש האדם למצב של ארעי מוחלט בעניני העולם, ללא שום עירוב של קבע. פירוש: לא להיות תלוי במצב הקבע שבעולם הזה, שאפילו אם אין לך את התנאים הנוחים כדי ללמוד (כגון שאין לך חברותא) - אל תחכה אפילו למעט 'קבע', אלא תלמד בכל מצב ובכל הארעיות שיש. ולכך אסור לקבוע הסכך עם מסמרים וכו' כי ברוחניות צריך עראיות מוחלטת, ולא רק 'ראוי לעראי'.

בדברי הגר"א בפירושו על יונה ראינו כרעיון הדברים הללו. שלאחר שיונה הנביא נפלט ממעי הדגה והלך להוכיח את אנשי נינוה, כתוב בפסוק "ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סוכה וישב תחתיה בצל". ומבאר הגר"א שם: "ראה שהשם לא שמע תפילתו והשעה דחוקה לו, פירש עצמו מן העולם הזה" [וישב בסוכה]. וממשיך הגר"א ומבאר: "והעניין [שאמרו] שיהא צילתה מרובה מחמתה" כי כל מעשה עולם הזה ועשרו וטובו הכול מן השמש, והוא שאמרו 'במזל

בגמ' סוכה (דף ב.) מובא להלכה: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה". ובטעם הדבר מביאה הגמ' ג' שיטות, ולשיטת רבא הטעם הוא: "בסוכות תשבו שבעת ימים - אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת ארעי, מעל עשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע". יעוי"ש. ופשטות הטעם הוא: שמכיוון שהתורה מצווה בחג הסוכות לצאת מדירת קבע ולשהות ב'דירת ארעי' שבעה ימים - ממילא אם תהיה הסוכה בנויה מעל כ' אמה אז יהיה חסר בעיקר ה'ארעי' של הסוכה, כי מעל כ' אמה אין רגילות לעשות דירת ארעי אלא 'דירת קבע'.

אך חשבנו ללמוד בזה רעיון ועומק נוסף הטמון במהות ימי חג הסוכות והתקופה. שהרי עלינו לדעת כי ה'סוכה' היא סמל ודוגמא למצבו של האדם בעולם, והאדם מורכב הוא משני חלקים: חלק גשמי, וחלק רוחני. וכשנשתמש בסוכה כדוגמא נמצא - שהבסיס הגשמי של האדם בעולם הרי הוא כדוגמת ה'דפנות', ואילו הבסיס הרוחני שמוחזק ע"י הדפנות הוא כדוגמת ה'סכך'. ובדברי הגמ' הנה אנו רואים ב'דפנות' שהם החלק הגשמי, שהאדם צריך להיות בהם תמיד במצב של 'עראי' - לא להיות נצרך ותלוי במצבו הגשמי בצורת 'קבע', כי הרי כל מטרת הדפנות הוא רק להעמיד את ה'סכך' שהוא החלק הרוחני שבאדם. ולכך אפילו אם יהיו הדפנות עשויות 'מחיצות של ברזל' [כשאלת אביי שם בגמ'] בכל זאת עד כ' אמה יהיה כשר, כי עדיין יהיה זה 'ראוי לעראי'. **אכן כך צריך להיות מצבו של האדם בעולם הזה: שבכל עניני הגשמיות יהיה במצב של 'ראוי לעראי', ואפילו אם יש לו בית יפה ועושר גדול בכל זאת עליו לדעת שהכל הוא רק אמצעי למטרה, שהיא: 'הסכך' - הרוחניות. ועל האדם לדעת שכל הנאות ונוחיות העוה"ז נועדו עבורו רק כדי לחזק ולקדם מטרה זו, ואסור לו לאדם להגיע למצב שחסרון התנאים הגשמיים הללו, יעכבו אותו מתפקידו וייעודו בעולם.**

ואלו הן דברי ה'מסילת ישרים' (פ"א) שכתב וז"ל: "נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות, ולעבוד, ולעמוד בנסיון. והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו - אלא לעזר וסיוע בלבד לשהיה לו נחת רוח ויישוב דעת, למען יוכל לפנות ליבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו". ע"כ. וזהו כפי הדברים שייסדנו.

כן למדים אנחנו בביאור מאמר המשנה באבות: "כך היא דרכה של תורה - פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן". ותמהו כבר על דברי המשנה, האם התורה דורשת מלומדיה לחיות

תליא מילתא' - כפי אשר השמש עומדת במזלות והוא ידוע להחזים. ולכך כתבה התורה 'באספק' - שלא תימשך אחר העולם הזה, תעשה סוכה בפסולת גורן ויקב, שכל סעודה הוא על הלחם ויין וכו' ואמרו, שלא תהנה מהן אלא בפסולת ותפרוש מעושר עולם הזה, רק תשב בצל שלא תחת השמש. והיא 'תורתך קבע ומלאכתך עראי', וזהו 'צילתה מרובה מחמתה', וזהו 'וישב בצל' - ולא עסק כלום עד אשר יראה מה יהיה עם מזלו אם ישונה לטובה, וציפה תמיד אולי ישונה, וחפץ ה' להראותו שאין טובת עולם הזה כלום". עכ"ל. וביאור הדברים הוא: שבשמש יש ב' ענינים - א. פעולה ישירה של זריחת השמש, שזהו האור והחום. ב. התולדה מהשפעת השמש שהוא ה'צל', שכאשר יש דבר שחוצץ נוצר צל, אבל בודאי הכל הוא מן השמש כי בלא השמש לא היה צל, כגון בלילה. וכן הדבר הוא בעולם המעשה: יש הנאה מהעולם הזה בצורה ישירה כגון לאכול לשתות ולטייל וכו'. ויש את תולדות ההנאה מהעולם הזה - כגון ישוב הדעת ושביעה נפשית הנגרמת מכך שהאדם אוכל ונהנה מהעולם, וע"י כך הוא אינו רעב ובריאותו תקינה.

וזהו רמז דברי הגר"א ז"ל במהות הסוכה: כי גם בסוכה יש 'חמה' ויש 'צל', והשמש מסמלת את ההנאה הישירה מהעולם הזה, ואילו ה'צל' המגיע מן השמש מסמל את הישיבה ב'צילא דמהימנותא' - הנאה והסתפקות מהעולם הזה אך רק לצורך עליון ורוחני. וזהו כל העניין שבסכך צריך להיות 'צילתה מרובה מחמתה' - היינו, שימוש בעולם הזה לצורך רוחני ואי תלותיות מוחלטת בשמש שהיא העולם הזה. וזהו כל העניין גם בעשיית הסכך מ'פסולת גורן ויקב' - כדי שהאדם יזכור תמיד כי בצורך רוחני מוטל עליו להשתמש ולהנות מן העולם הזה רק ב'פסולת', ולפרוש מעושר עולם הזה. ולכך יונה הנביא כאשר יצא מחוץ לעיר ורצה להינתק מן העולם הזה - ישב דוקא בסוכה ו'בצל', כי זהו עיקר עניין הסוכה. והכל הוא המשך לדברינו, שבניין הסוכה הוא סמל ודוגמא לבניין ועבודת האדם בעולם: שעל האדם להשתמש בגשמיות והעולם הזה במינימום הנדרש עבור התפקיד וההשגה הרוחנית שנועדו לו, והעיקר שיהיו הדפנות 'ראוי לארצי'. ואילו בסכך צריך שיהיה 'צילתה מרובה מחמתה', כי הסכך הוא עיקר השכינה והרוחניות, ושם חובה על האדם להיות בענינים הרוחניים בצורת עראי מוחלט.

ולפי זה יוצא לנו הערה מכאן שלא כפי שחשבנו עד היום שה'צל' הינו רק קנה מידה לכשרות הסכך, אלא התחדש לנו: שיש עניין ספיציפי ומיוחד ב'צל' מצד עצמו. וזהו שכתוב בשם הזוהר לדמות את הישיבה בסוכה ל'צילא דמהימנותא' - כי הצל הוא דין בעיקר מצוות הסוכה, ולא רק קנה מידה לכשרות ומצוות הסוכה.

בזה גם מדויק מאד מה שראינו אצל יעקב אבינו, שלאחר שחזר מבית לבן כתוב בפסוק "ולמקנהו עשה סוכות". ורצינו לבאר, כי מלבד הפשט הפשוט, נראה שרמזו בזה: שאע"פ שיעקב אבינו היה עשיר ועסק בפרנסה ועולם הזה - מכל מקום התכלית מכל זה לא היה כדי ליהנות בצורה ישירה מהעולם הזה, אלא הכל היה רק בשביל ה'יישוב הדעת' והמנוחה שיבואו מזה. ולכך דוקא לאחר שהתמלא בעשירות

ועזב את בית לבן, אז מחדד הוא את דרכו של בית יעקב שילמקנהו עשה סוכות' - שכל מטרת העושר וה'המקנה' הוא עבור הנאה והסתפקות מ'צילא דמהימנותא' שבסוכה, וכפי רעיון הדברים שהבאנו.

בעניין זה רגילים אנו להביא תמיד מה שהביא אבי ז"ל (רמת שמואל) בשם ר' הירש לוינסון וצ"ל. חתנו של החפץ חיים. שכאשר יעקב מברך את בניו מונה הוא גם את טבעם, וכאשר הוא מגיע ליששכר סמל 'לומדי התורה' אומר: "וירא מנוחה כי טוב והארץ כי נעמה - ויט שכמו לסבול". ולכאורה משפט זה הינו תמוה ביותר, כי אם יששכר רואה ש'וירא מנוחה כי טוב' אז מדוע 'ויט שכמו לסבול', והרי זהו ההיפך מהגיון והמתבקש?! וביאר: "יששכר הוא סמל הת"ח הנושא וסובל עולה של תורה, ובראותו עד כמה נחוצה המנוחה ללימוד התורה: 'וירא מנוחה כי טוב' על כן 'ויט שכמו לסבול' - נטה שכמו לסבול כל האי נוחות והאי נעימות ולחיות אף חיי צער, ובלבד שלא לאבד המנוחה ושלות הנפש". עכ"ל. כתוב כאן יסוד, ש'המנוחה' שיששכר ראה איננה סתם מנוחה פשוטה כפי שאנו חושבים, אלא היא: "מנוחת הנפש" - מנוחה רוחנית ופנימית, שזהו הרוגע האמיתי. ולכך כאשר רואה יששכר כמה חשובה אותה המנוחה בשביל לימוד התורה ובשביל החיים הרוחניים, מיד "ויט שכמו לסבול" - הוא הסכים לוותר על ה"מנוחה" הגשמית, של עושר וחיי נוחות, ולחיות חיי צער, והכל בשביל שלא לאבד את "מנוחת ושלות הנפש", וזהו כמהלך דברינו.

וזהו הלימוד עבורנו מעיקר בניין הסוכה: כי בכל עניני הגשמיות [דפנות] על האדם להיות 'ראוי לעראי' - כי אכן עם מעט קבע זה יהיה כשר. ואילו ב'סכך' שזהו החלק הרוחני - מוטל על האדם להיות 'עראי' מוחלט ללא שום צורת קבע. ובייחוד עלינו בני התורה לדעת: שכאשר האדם אוכל 'פת במלח' וחי בצמצום - אין זהו ויתור על מנעמי העולם! אלא זוהי בחירה 'במנוחה אמיתית' ובהכרת האמת - שע"י כך שהאדם לא תלוי בהנאות העולם הקורצות אליו, רק כך הוא באמת נהנה וחי את חייו בנחת אמיתית. ועל כל בן תורה לבחור לסבול 'עול דרך ארץ' - כדי לשמר בתוכו את 'המנוחה' האמיתית והפנימית, הנזקקת כ"כ בעבור קיום דרך התורה ולומדיה!

המאמר הבא בע"ה
ייצא לקראת פרשת וירא

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעייני החיים':
www.memavan.com

נתרם לברכה הצלחה ורוב נחת עבור ר' אברהם רחמים אמויאל זבני ביתו שיחי'

- ויהי רצון שיזכו בעבור זה להיכתב בספרן של צדיקים גמורים ולכל שפע ברכות האמורות בתורה אמן! -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

מערכי תורה

חג הסוכות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

נטילת הלולב במקדש - שמחה על קידוש בית המקדש

במשנה בסוכה דף מ"א ע"א תנן בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד. וברש"י כתב דכתיב ושמחתם לפני ה' אלוסיכם שבעת ימים, ובמדינה יום אחד, דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. והדבר צריך ביאור, דאותה מצוה גופא, משתנה חיובה לפי המקום, ושיהא חילוקי דינים לפי חילוקי המקומות, והיכן מצינו ענין כזה.

עוד צריך ביאור, דגם לשון המצוה הנאמר בכתוב חלוק, דעל הנטילה במקדש, כתוב ושמחתם, ועל הנטילה בגבולין, כתוב ולקחתם, דמזה נראה דלא רק דחלוקים בדיניהם, אלא דגם חלוקים בעניינם, דבמקדש עניינה שמחה, ובגבולין עניינה לקיחה, וצריך ביאור החילוק. ונראה לבאר בזה, דהנה איתא במדרש בפר' אמור, על הכתוב בתהלים 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה', ר' יצחק פתר קריא, בדורות הללו שאין להם לא מלך ולא נביא לא כהן ולא אורים ותומים, ואין להם אלא תפלה זו בלבד, אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע אל תבזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון, מכאן שהקב"ה מקבל השבים, ועם נברא יהלל יה, שהקב"ה בורא אותן בריה חדשה. ולהלן שם, ומה עלינו לעשות, ליקח לולב ואתרוג ונקלס להקב"ה, לפיכך משה מזהיר את ישראל, ולקחתם לכם ביום הראשון.

ומבואר מדברי המדרש, דחג הסוכות הוא המשך הבא לאחר ר"ה ויוה"כ, ומצות נטילת ארבעת המינים הוא מצוה של הודאה והילול וקילוס על שנתקבלה תשובתם ותפלתם, וכיון שנבראו בר"ה ויוה"כ בריה חדשה, צריכים להלל ולקלס.

והנה בחיוב אמירת הלל יש גדרים ותנאים, דלא על כל דבר טוב יש חיוב אמירת הלל, ויש דברים שמברך עליהם הטוב והמטיב או שהחינו, אבל אין אומרים עליהם הלל, ובגמ' במגילה מבואר דעל יציאה מעבדות לחרות כמו ביציאת מצרים, ועל הצלה ממיתה לחיים כמו אצל אחשוורוש, אומרים הלל. והנה כפרה על חטא אינה מחייבת בהלל, והרי המביא חטאת ומתכפר לו אין צריך לומר הלל. אמנם הכא מבואר דקבלת התשובה והכפרה של ר"ה ויוה"כ הם גדר של בריה חדשה, ובר"ה נעשים ישראל בריה חדשה, וזה דבר המחייב הלל, וכדכתיב ועם נברא יהלל קה, מבואר דכשישראל עומדים בדין בר"ה ויוה"כ, והקב"ה מוחל להם ונעשים כברייה חדשה, אע"פ שזה ענין רוחני בדיני שמים, מ"מ אינו פחות ממיתה לחיים שהיה אצל אחשוורוש, ועל ברייה חדשה כזו צריך להלל, ואפשר דגם חיובו גדול יותר, שבשאר הצלות מגזירות ממיתה לחיים אין הלל עם נטילת לולב, אבל בסוכות ההלל עם נטילת לולב, שזהו הלל יותר מעולה וגדול, וי"ל שמצינו ענין שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, וכמו"כ הכפרה מן החטא גדולה יותר מההצלה ממיתה לחיים. נמצאנו למדים שמצות לולב הוא המשך אחר הברייה חדשה שאנו נעשים בר"ה ויו"כ, ומצוות החג היא להלל ע"ז.

יום הכיפורים מכפר על בית המקדש

והנה בקרבנות של יום הכיפורים מצאנו דברים מחודשים שאינם בכל הקרבנות, דבקרבנות של יום הכיפורים כתוב (אחרי מות ט"ז, ל"ג) 'וכפר את מקדש הקודש ואת אוהל מועד ואת המזבח יכפר, ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר', הרי מבואר דקרבנות של יום הכיפורים מלבד הכפרה על ישראל, הם כפרה גם על המקומות, והם מכפרים על מקדש הקדש ועל אוהל מועד ועל המזבח. ולא עוד, אלא שהכתוב מזכיר את כפרת המקומות קודם כפרתן של ישראל. וצריך ביאור, מהו ענין הכפרה על המקומות.

ומצינו עוד חידוש טפי בזה, דהנה ביומא דף ס. מבואר דאם נשפך דם הפר והשעיר, מביא עוד פרים ושעירים, בשביל שיהא לו דם ליתן מתנות על כל מקום ומקום מהמקומות שהוזכרו בקרא. והנה בכל הקרבנות נתינת המתנות הוא בשביל הכשר הקרבן, והמזבח הוא מקום נתינת המתנות, אבל הכא קרבן חובת היום כבר נעשה, וכל מה שמביאים עוד שעירים ופרים הוא בשביל שיהא דם ליתן מתנות והזאות על אותן מקומות, ונמצא מבואר בזה דבר חידוש, דהכא אדרבה, הקרבן בא בשביל המתנות, ומבואר מזה דהמקומות זקוקים וטעונים שינתנו בהם דם לכפרה, והמקומות בעצמם הם שצריכים כפרה.

ומבואר שיום הכיפורים, הוא לא רק זמן כפרה על כלל ישראל, אלא הוא גם מטהר ומתקן את בית המקדש, כל מקום ומקום שבו, וצ"ב למה צריך לכפר על המקום, ולמה זמנו ביוה"כ, ומה זה שייך למה שישאל מתכפרין ביוה"כ.

החטא ממעיט שפעת אור העולמות

ונראה לבאר בזה, דהחטאים פוגמים גם בקדושת המקדש עצמו, החטאים מטמאים ומחללים את קדושתו, והמקדש יורד מדרגת השראת השכינה בו, וממילא אין המקדש במלא קדושתו וטהרתו. והדבר מבואר להדיא בגמ' בזבחים דף מ"א ע"ב, דתנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה נאמרה פרוכת הקודש בפר כהן משיח, ולא נאמר בפר העלם דבר של ציבור, דבפר העלם דבר של ציבור, כתוב 'והזה שבע פעמים לפני ה' את פני הפרוכת', ובפר כהן משיח כתוב 'והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש', ומה נשתנה דאצל כהן משיח נקרא פרוכת הקודש, ואילו אצל העלם דבר של ציבור נקרא פרוכת סתם, משל למלך בשר ודם שסרח עליו מדינה, אם מעוטה סרח, פמליא שלו מתקיימת, ואם כולה סרח, אין פמליא שלו מתקיימת, וברש"י בחומש (ויקרא ד', י"ז) הוסיף, אף כאן כשחטא כהן משיח, עדיין שם קדושת המקום על המקדש, משחטאו כולם, ח"ו נסתלקה הקדושה. הרי מבואר שע"י החטאים של ישראל, הפרוכת יורדת ממעלתה, והשראת השכינה במקדש מתמעטת, והמקדש אינו במלא קדושתו. וכמו שמצינו שכשחוטאים הרבה, יש מדרגה שהשראת השכינה מסתלקת לגמרי מבית המקדש, וכמבואר בגמ' בר"ה, עשר מסעות נסעה שכינה, כן גם כשחוטאים מעט ולא נתמלאה הסאה, מ"מ יש סילוק שכינה במדרגות, ויש חילול המקדש במקצת, והחוטא שולח ידו בפלטיץ של מלך להרסו ולהמעיט ולהחשיך שפעת אור העולמות.

ומעתה, ביום הכפורים שישראל חוזרים בתשובה, ויוה"כ מכפר, ואין פשע וחטא, יש גם כפרה מיוחדת על בית המקדש, שישוב ויחזור אל דרגתו ומדרגתו, ותשוב השראת השכינה לשלמותה, כמו קודם שחטאו, והקב"ה מתקן כל הקלקולים וכל הפגמים שנעשו ע"י החטאים, ומקרא מלא דבר הכתוב וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל, וכמו שבתשובה מתרפא החוטא עצמו מחולי הנפש, כן התשובה מתקנת את כל העולמות, וגם מתקנת את הפגמים שפגמו בבית המקדש, שהוא גם עולם מן העולמות.

והנה במתנות שעל מזבח הפנימי כתוב (אחרי ט"ז, ט"ט), 'והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל', וכתב רש"י, וטהרו, ממה שעבר, וקדשו, לעתיד לבא. מבואר שיש תרי עניינים ותכליות בהזאות, ענין אחד, לטהרו ממה שעבר, והתכלית השנייה, הוא לקדשו על להבא. וצריך ביאור מהו לקדשו על להבא, וכי אינו קדוש בקדושת הגוף של מקדש ומזבח. ולשון זה הוא כמו שמצינו במילואים, שהיה שם קידוש וחינוך למזבח. ומבואר דביום הכיפורים יש קידוש של בית המקדש, והדבר צריך ביאור. גם צ"ב למה הוא דוקא ביום הכיפורים.

אמנם הביאור הוא דכיון שישראל נקיים מחטא, א"כ אפשר לכפר ולעקור את רושם החטאים מן המקדש, ומעתה המקדש יכול לחזור ולשוב למדרגת מלא קדושתו, ונמצא דבאמת יש בזה ענין של חינוך וקידוש בית המקדש, ועל כן צריך לקדש מחדש את בית המקדש, ולמדנו שביום הכיפורים נעשה דבר עצום של חנוכת הבית, שבית המקדש מתקדש ומתחדש בקדושתו. ונמצא לפי דברינו דביום הכיפורים ישנם שתי כפרות, האחד כפרה על כלל ישראל, ועוד יש ענין מיוחד של כפרה על בית המקדש, שהוא ענין של חנוכת הבית, ולא עוד, אלא שהכפרה על המקדש, נזכר בכתוב קודם לכפרה של ישראל.

נטילת לולב בגבולין להילול ובמקדש לשמחה

ולפיכך כיון דנטילת הלולב באה להלל ולקלס על קבלת תשובתם וכפרת ר"ה ויום הכיפורים, כמבואר בדברי המדרש, ובכפרת יוה"כ נכללו שתי כפרות, על ישראל ועל המקדש עצמו, א"כ גם בנטילת הלולב נכלל הילול וקילוס על שתי ענייני הכפרה, דבנטילת הלולב מהללים ומקלסים על כפרתן של ישראל, וגם על כפרת המקדש והקודש.

מעתה מבואר מה שנתחלק נטילת לולב במקדש ונטילת לולב בגבולין, דיש בזה שתי הודאות וקילוסים, על כל דבר בפ"ע, הנטילה במקדש, היא הלל וקילוס על כפרת המקדש, והנטילה בגבולין היא הלל וקילוס על כפרתן של ישראל.

ולפיכך כיון דהנטילה במקדש היא כל שבעה, והנטילה בגבולין היא יום אחד, וגם דהנטילה במקדש, נקראת שמחה, והנטילה בגבולין נראת לקיחה, משום דהנטילה בגבולין שהיא באה על כפרתן של ישראל, היא נטילה של הלל להלל ולקלס, אבל הנטילה במקדש, שהיא באה גם על כפרת המקדש, ונתבאר דיש בזה ענין של חנוכת הבית, א"כ מלבד ההילול וקילוס, יש בזה גם ענין של שמחה, דבחנוכת הבית יש שמחה לפני הקב"ה, וכמו שאיתא בגמ' במגילה דף י' ע"ב, ויהי ביום השמיני, ותיא אותה היום הייתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ.

וכן מצינו במלכים (א', ח') בחנוכת בית המקדש אצל שלמה המלך כתוב 'ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו וגו' לפני ה' אלוקינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, ופירש רש"י, שבעת ימים של חינוך, ושבעת ימים חג הסוכות, נמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים, וכמבואר כ"ז בגמ' במועד קטן, הרי גודל השמחה בעת חנוכת הבית, עד כדי כך, שאכלו ביוה"כ מחמת השמחה. ומבואר גם דמשך זמן השמחה על חנוכת הבית הוא שבעה ימים.

והנה בלשון הכתוב משמע ששבעת ימי שמחת חנוכת הבית, שייכים לשבעת ימי החג, שהרי צירפם למנין אחד, שהיה זה ארבעה עשר יום, הרי דיש גם צירוף מנין ימים יחידיו, והיינו דשבעת ימים של חנוכת הבית, ושבעת ימי הסוכות יש להם נגיעה ושייכות זה בזה.

ולפי דברינו הוא מבואר היטב, דגם בסוכות יש שמחה מיוחדת על חידוש בית המקדש, וא"כ שמחת חנוכת הבית ושמחת הסוכות ענין אחד הם.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'בית יהודא'

יוה"כ – סוכות תשפ"ב

לך אכול בשמחה לחמך וגו' כי כבר רצה האלקים את מעשיך

יתכן להיות הענין נסלה, ונפדה מן היסורין ומכל גזירה, ואין לשם חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו. וענין שכתב שכן רואים בתפלת דוד בעת התשובה, שאחרי שאמר 'הרב ככסני מעוני ומחטאתי טהרני', התפלל עוד על הרצון, להיות רצון השם יתברך בו כקודם החטא, ע"ש. וזהו ענין הבת קול היוצאת במוצאי יום הכפורים 'לך אכול בשמחה לחמך' – כבר נשמעה תפלתכם, כלומר, לא זו בלבד שנתקבלה תשובתכם, ומחה ה' פשעיכם וחטאתיכם, אלא גם 'רצה האלקים את מעשיך', והיינו שכבר נעשיתם רצויים לפניו יתברך כמו קודם החטא, ועל כן אין אתם צריכים לשוב ולהתפלל על כך, כי 'כבר נשמעה תפלתכם', ומעתה יכולים אתם לאכול ולשתות בשמחה ובלב טוב.

שאמר לו משה רבינו – "אל תירא ממה שאתה מתיירא", והיינו כמו שפירש הרמב"ן שאין מקום לירא שמא יעכב חטא העגל בכפרותיו, כי כבר 'רצה אלקים את מעשיך', ויש לשם חפץ בו, ומנחה ירצה מידו. וענין ב'שערי תשובה' שענין רבינו סימן כ"א שכתב שבתלמוד ירושלמי פירשו הכתוב 'וחטאתי לנגדי תמיד' – שלא יהיו בעיניך כאילו לא עשיתם, אלא כאילו עשיתם ונמחלו, ע"ש. ולהאמור יש לומר הביאור בזה על פי דברי רבנו יונה הנ"ל, "כי יתכן להיות הענין נסלה, ונפדה מן היסורין ומכל גזירה, ואין לשם חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו", ועל כן גם לאחר ששב בתשובה, ונתקבלה תשובתו, עדיין צריך שתהא חטאתו לנגדו, וזהו 'כאילו עשיתם', וצריך להתפלל אל ה' שיחפץ בו וירצוהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא, והן הן דברי הרמב"ן הנ"ל שהיה חטא העגל קבוע במחשבתו של אהרן, כענין שנאמר 'וחטאתי לנגדי תמיד', וכמו שנתבאר, שאף על פי שכבר עשה אהרן תשובה על חטאו במעשה העגל, מכל מקום לא היה בעיניו כאילו לא עשה, אלא היה בעיניו כאילו עשה ונמחל לו, ועדיין זקוק הוא לתפילה שיחפץ בו ה' וירצוהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא, עד שאמר לו משה 'קרב אל המזבח', כלומר 'הגם דעתך וקרב אלי', שכבר רצה האלקים את מעשיך.

נ"מ, ונעשה שני משוקץ ומרוחק ותועבה לפני המקום, וכשעושה תשובה ומנער כפיו מחטאיו, ונעתר לו הקב"ה לחשובו כאילו לא חטא, הרי הוא חוזר ממילא להיות אהוב ונחמד קרוב וידיד כבתחילה וכלשון הרמב"ם שם, וזהו ענין ה'רצון'. ויש לומר דזהו ביאור הכתוב 'השיבנו ה' אלקי ונשובה חדש ימינו כקדם' (איכה ה'), דבתחילה אנו מבקשים על עצם התשובה – 'השיבנו ה' אלקי ונשובה', ואחר כך אנו מוסיפים לבקש שיהיה רצון ה' יתברך בנו כמו קודם החטא, וזהו – חדש ימינו 'כקדם'.

ועל זה צריך בעל התשובה להתפלל אל השם שיעתר לו ויקבל תפלותיו כאשר אם לא חטא.

בידן לולב של עבודה זרה

הנאה שבתורה, דבשאר איסורי הנאה הני האיסור על ההנאה עצמה, מה שאין כן בעבודה זרה מלבד דעצם ההנאה אסורה, וכדילפינן לה בעבודה זרה דף כ"ט ע"ב מקרא ד'אשר חלב וזבחימו יאכלו ישתו יין נסכים', עוד נאמר בה איסור נוסף ד'לא ידבק בידך מאומה מן החרס', והיינו שלא ירבה ממונו מעבודה זרה, וכלשון הרמב"ם שם – 'שהזהירנו מחבר דבר מעבודה זרה אל ממונו', וכשנחנה מעבודה זרה עובר על זה, משום דההנאה חשיבא ריוח ממון, דמשתרשי ליה ממון בהנאה זו. אמנם המעיין בדבריו שם יראה, דרק ב'תקרבות' הוא דאיכא בה תרתא, אבל ב'משמשי' ליכא אלא איסורא ד'לא ידבק', אבל ההנאה עצמה לא נאסרה, והיכא דליכא בהנאתו משום ריוח ממון, באמת שרי.

וכשנרצה אאמ"ר הגאון זצ"ל דברים אלו לפני אא"ז זצ"ל, שיבא אותם, והוסף שכן הוא מבואר בדברי ה'יראים' סימן רע"ד שפירש הטעם שמוותר לשחוט בסכין של עבודה זרה (חולין דף ה' ע"א), וזה לשונו – 'דלענין עבודת כוכבים דכתיב 'לא ידבק בידך מאומה', ריוח ממון יותר הקפידה תורה, ומאחר שפחתו דמיו בשחיטה ושכחייה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה, שבהייה היא עומדת לשלשה דברים – לגדל ולדות ולהרישה ולאכילה, ולא דבק, עכ"ל. הרי מבואר דאף על פי שהשחיטה מועלת להוציא את הכהמה מידי איסור אבר מן החי, ולגבי שאר איסורי תורה

ובמדרש איתא דבמוצאי יום הכפורים בת קול יוצאת ואומרת 'לך אכול בשמחה לחמך' – כבר נשמעה תפלתכם (קהלת רבה פ"ט סימן ג'). ובטור או"ח סימן תרכ"ד כתב, דבמוצאי יום הכפורים אוכלין ושותין בשמחה, דכתיב 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך וגו'.

ויש לומר הביאור בזה, על פי דברי רבנו יונה ב'שערי תשובה' שער ראשון סימן מ"ב, שיש לו לבעל התשובה להתפלל אל השם ולמחות כעב פשעיו וכענן חטאתיו, ושיחפץ בו וירצוהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא, כענין שכתוב בדברי אליהוא על בעל התשובה אחרי היסורין – 'יעתר אל אלוך וירצהו' (איוב ל"ג), כי

ובתורה כהנים ריש פרשת שמיני איתא על הפסוק 'קרב אל המזבח', שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור, והיה מתיירא ממנו, ואמר לו משה – אחי, לא תירא ממה שאתה מתיירא, הגם דעתך וקרב אלי, לכך נאמר 'קרב אל המזבח'. וענין בפירוש הרמב"ן שכתב על זה – וטעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה', ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר 'וחטאתי לנגדי תמיד' (תהלים נ"א), והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו, ולכך אמר לו 'הגם דעתך', שלא יהיה שפל רוח כל כך, שכבר רצה אלקים את מעשיך, עכ"ל.

ויש לומר הביאור בזה על פי דברי רבנו יונה ב'שערי תשובה' הנ"ל, שאחרי שאמר דוד המלך 'הרב ככסני מעוני ומחטאתי טהרני', התפלל עוד על הרצון, להיות רצון השם יתברך בו כקודם החטא, דהכי נמי יש לומר גבי אהרן קדוש ה', שאף על פי שכבר עשה תשובה על חטאו במעשה העגל, מכל מקום 'היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו', 'והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו', והיינו כמו שכתב רבנו יונה שם על בעל התשובה – 'כי יתכן להיות הענין נסלה, ונפדה מן היסורים ומכל גזירה, ואין לשם חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו', וזהו

וזהו בהמבואר בדברי רבנו יונה שם שענין ה'רצון' שצריך בעל התשובה להתפלל עליו הוא שיהא נחשב כאילו לא חטא, יש לומר החסר בזה, שבשעת החטא הרי הוא שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה וכלשון הרמב"ם פ"ז מתשובה ה"ו, וכשנעתר לו ה' ונחשב כאילו לא חטא, הרי הוא שב ממילא להיות רצוי לפני ה', כי באמת כל אדם מיישראל אהוב לפניו יתברך, וכדכתיב 'כי מאהבת ה' אתכם' (דברים ז'), 'כי אהבך ה' אלקיך' (שם כ"ג), אולם כשהאדם חוטא הרי הוא נעשה מובדל מה, וכדכתיב 'עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם' (ישעיה

ומה שכתב רבנו יונה שם – 'ועתה לו' כאשר אם לא חטא, יש לומר הביאור בזה על פי מה שכתב הרמב"ם שם בהלכה ז' שתפילת החוטא אינה מתקבלת, והרי הוא צועק ואינו נענה, כמו שנאמר 'גם כי תרבו תפילה אינני שומע' (ישעיה א').

בסוכה דף כ"ט ע"ב תנן, לולב של אשירה ושל עיר הנדחת פסול. ובגמ' דף ל"א ע"ב פריך, ושל אשירה פסול, והאמר רבא, לולב של עבודה זרה לא יטול, ואם נטל כשר. ומשני, הכא באשירה דמשה עסקינן דכתותי מיכתת שיעוריה, דיקא נמי דקתני דומיא ד'עיר הנדחת', שמע מינה. וכבר עמדו הראשונים בזה, מאי שנא לולב של עבודה זרה דאמרינן ביה דאם נטל כשר, ולא אמרינן דכיון דמצוה לאבדו כתותי מיכתת שיעוריה. ובתוס' כתבו דרבא דקאמר לולב של עבודה זרה אם נטל כשר, מייירי בעבודה זרה דנכרי דיש לה ביטול, ומתניתין דפסלה אשירה, מייירי בעבודה זרה דיישראל שאינה בטילה עולמית. אולם ברמב"ם פ"ה מלולב ה"א כתב שאם היה הלולב מאשרה הנעבדת הרי זה פסול, ואם היה של עבודה זרה, לא יטול לכתחילה, ואם נטל יצא, ע"ש. ומדסתם הרמב"ם ולא חילק בין עבודה זרה של גוי לבין עבודה זרה של ישראל, משמע דהחלוק הוא בגוף הלולב, דלולב של אשירה הנעבדת פסול, ולולב של עבודה זרה כשר, וצ"ב מאי שנא לולב של אשירה מלולב של עבודה זרה, ועיין במגיד משנה ובכסף משנה שעמדו בזה.

והנראה לומר בזה, בהקדם יסוד נכבד מתורתו של אאמ"ר הגאון זצ"ל ששמעתי ממנו כמה פעמים, והארץ לבאר זאת בקונטרס י"ה דבר, דמדברי הרמב"ם בספר המצוות לא תעשה כ"ה נראה דחלוק איסור ההנאה בעבודה זרה, משאר איסורי

שפיר הוי חשיבא הנאה כזו 'הנאה', מכל מקום לגבי איסור הנאה מעבודה זרה לא חשיבא 'הנאה', דבעבודה זרה לא נאסרה אלא הנאה שיש בה ריוח ממון, וכיון דבשחיטה הוי הקלקול יתר על התקון, ואין בה משום ריוח ממון, ליכא בזה משום 'לא ידבק, ע"ש.

אמנם נראה דדוקא במשמישי עבודה זרה הוא דאמרינן דליכא איסור על ההנאה עצמה, כי אם על ריבוי הממון הבא מחמתה, אבל בעבודה זרה עצמה בודאי איכא נמי איסור על ההנאה עצמה, דלא גריעא עבודה זרה עצמה מתקרובתה שנאמר בה איסור על עצם ההנאה.

והנה רש"י בחולין דף פ"ט ע"ב כתב דעבודת כוכבים כיון דלשריפה קיימא, כל העומד לישרף כשרוף דמי, הלכך שיעוריה לאו שיעורא, דכתותי מכתת, עכ"ל. ומבואר מזה דסבירא ליה לרש"י דהא דאמרינן באיסורי הנאה דכתותי מיכתת שיעוריהו, היינו משום דעומדין לשריפה, ומלתא ד'כל העומד לישרף כשרוף' הוא, אמנם יעוין בהדושי הרשב"א לקמן דף ל"ה ע"א דבאתרוג של ערלה נמי אמרינן דכתותי מיכתת שיעוריה, אף על פי שאינו בחיוב שריפה, וב'תורת גיטין' סימן קכ"ד סק"א עמד בזה שמדברי הרשב"א שם מבואר דאף באיסורי הנאה שאין חייבין בשריפה שייך 'כתותי מיכתת, ע"ש. והיינו דינא ד'כתותי מיכתת שיעוריה' לא תליא במה דאית ביה קיום דין של שריפה, אלא כל שהדבר אסור בהנאה, ועומד לשריפה, אמרינן דכתותי מיכתת שיעוריה.

והנה לעיל הבאנו דהתוס' פירשו דהא דקאמר רבא גבי לולב של עבודה זרה דאם נמל כשר, מיירי בעבודה זרה דנכרי דיש לה ביטול, וכן הוא מבואר בפירוש רש"י ביבמות דף ק"ג ע"ב שפירש דהא דקאמר רבא התם שאם חלצה בסנדל של עבודת כוכבים חליצתה כשירה, מיירי במשמישי עבודת כוכבים, דכיון דאית להו תקנתא בביטול, לאו לשריפה קיימו, ע"ש.

והנה באמת כל זמן שלא נתבטלה העבודה זרה הרי היא אסורה בהנאה ודינה לישרף, ומכל מקום נקטו רש"י ותוס' דכיון דראוי לבטלה, אף על פי שלא נתבטלה

ואדאמתינן להכי נראה, דבאמת לא סגי במצות שריפה גרידא לשוויי "מיכתת שיעוריה", אלא בעינן לזה שיהא בהדבר איסור הנאה בחפצא, דבזה הוא דאמרינן דכיון דעצם החפצא אסור בהנאה חשיב דמיכתת שיעוריה, אבל היכא דאין בהדבר איסור הנאה בחפצא, אף על גב דמצוה לשרפו, לא אמרינן ביה דמיכתת שיעוריה. **ואם** כן הרי יש לומר דזהו שחילק הרמב"ם בין א'שרה הנעבדת דאמרינן בה 'כתותי מיכתת שיעוריה', לבין לולב של עבודה זרה דלא אמרינן ביה 'כתותי מיכתת שיעוריה', והיינו דבאשריה הנעבדת, כיון שהיא עבודה זרה עצמה, איכא בה דין איסור הנאה בחפצא, וכמו שכתבנו דלא גריעא עבודה זרה עצמה מתקרובתה שנאמר בה איסור על עצם ההנאה, ועל כן שפיר אמרינן בה ד'כתותי מיכתת שיעוריה, אבל בלולב של עבודה זרה, דאינו אלא 'משמישי עבודה זרה, וכמו שפירש רש"י כאן ששימשו בו לעבודה זרה לכבד לפניה קרקע, אם כן הרי איסור ההנאה האמור בו אינו אלא איסור על הגברא שלא יהנה ממנו, מחמת ריבוי הממון שמתווסף לו בהנאתו, אבל החפצא עצמו אינו אסור בהנאה, וכיון דאין איסור הנאה בעצם החפצא הדלולב, לא אמרינן ביה דמיכתת שיעוריה, וכמו שנתבאר. (שוב העירוני דמדברי אונ"ו צ"ל בפ"ה מעבודה זרה ה"א מבואר, דסבירא ליה דהדינים הנוספים שיש ב'תקרובת', הם רק ב'תקרובת', ולא בעבודה זרה עצמה, ואם כן לפי דבריו אין מקום לחלק בין עבודה זרה עצמה למשמישיה, וצ"ע).

עדיין, לא מכתת שיעורה וכן הוא להדיא בדברי התוס' ביבמות שם, ואשר נראה מבואר מזה דסבירא להו דדינא ד'כתותי מיכתת שיעוריה' אינו משום שהחפץ אסור בהנאה ואיכא ביה דין שריפה, אלא משום שהוא עומד לשריפה במציאות, וזהו שכתבו דכיון דראוי לבטלה, לא מכתת שיעורה, והיינו דכיון דראוי לבטלה, אם כן אינה 'עומדת' לשריפה, ולא שייך בה דינא ד'כתותי מיכתת שיעוריה'. ואזיל רש"י בזה לשיטתו בחולין דף פ"ט דדינא דכתותי מיכתת שיעוריה הוא משום דלשריפה קיימא, ומלתא ד'כל העומד לישרף כשרוף דמי, ע"ש.

נגילה ונשמחה בכך

בך' (שיר השירים א'), ע"כ. הרי מבואר דענין שמחת המועד הוא לשמח בה, ואם כן הרי יש לומר דכיון ד'קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא, כמבואר בזהר פרשת אחרי דף ע"ג ע"א, ו'בזהר פרשת בשלח (דף ס' ע"א) איתא דקודשא בריך הוא תורה אקרי, ואין תורה אלא קודשא בריך הוא, הויא לה השמחה בתורה – שמחה בה, ואין כאן שמחה אחרת המעורבת בשמחת המועד.

והראו שבילקוט סוף פרשת פנחס איתא, וכיון שייצאו שבעת ימי החג, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד, ואני מטריח עליכם הרכה אלא פר אחד ואיל אחד. וכיון ששמעו ישראל כך, התחילו מקלסין להקדוש ברוך הוא ואומרים 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו'. אמר רבי אבין, אין אנו יודעין במה לשמח, אם כיום, אם בהקדוש ברוך הוא, בא שלמה ופירש 'נגילה ונשמחה בך' – כך בתורתך, כך בישיעתך, ע"כ. הרי להדיא דהשמחה בתורה, והשמחה בהקדוש ברוך הוא, הם היינו דך, ואדרבה זהו האופן שצריך לשמח בה' במועד, 'בך בתורתך'.

להיות עם ה, וכמו שפירש רש"י בפרשת אמור על הפסוק 'עצרת היא', שכביכול הקדוש ברוך הוא אומר לישראל – 'בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם'.

דמותר לישא אשה כפורים, דדוקא במועד אמרינן דאין נושאים נשים לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, אבל כפורים לא שייך עירוב שמחה בשמחה, דהא גבי רגלים אמרינן טעמא דכתיב 'ושמחת בחגך' ולא באשתך, אבל כפורים לא כתוב רק 'משתה ושמחה', ובכל מאי דמשמח סגי ליה, עכ"ד. וזה כמו שכתבנו, דהיכא דאיכא דין שמחה גרידא, כמו כפורים דלא כתיב ביה רק 'משתה ושמחה', לא שייך דינא ד'אין מערבין שמחה בשמחה', דבכל מאי דמשמח סגי ליה, ורק ברגלים דנאמר בהו 'ושמחת בחגך', והיינו דבעינן שמחה בה', שפיר איכא בהו דינא דאין נושאים נשים, כדי שלא תתערב השמחה בה' בשמחת הנשואין.

ובזה יתבארו גם דברי הרמב"ם שם דשמחה זו לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע, עכ"ל. אשר לכאורה צ"ב, למה היתה שמחה זו נעשית רק על ידי גדולי חכמי ישראל, ומאיוה טעם מנעו מעמי הארץ ומכל מי שירצה לעשות שמחה זו, וכבר דיברו בזה.

ולפי מה שנתבאר יש לומר, דכיון דיסוד ענין שמחת החג הוא שמחה בה, על כן לא היו עושין שמחה זו אלא גדולי חכמי ישראל, לפי שהם אלו ששמחתם הינה שמחה גמורה בה'.

שיעורים בדיני הסוכה ארבע מינים וחווה"מ

מהמרא דאתרא הגאון הגדול ר' שריאל רוזנברג שליט"א

נמסר בבהיכנ"ס המרכזי "בית אריה" רמת דוד
 נכתב י"ט תמוז ה'תשנ"ב

עשיית הסוכה

♦ איתא דמצוות צריכות כוונה עכ"פ בדאורייתא.

ובב"ח מבואר דבסוכה יש כוונה נוספת יותר משאר מצוות דצריכות כוונה, שיש לכוון "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" דהשיבה היא זכר ליציאת מצרים ולבניי שהיו מוקפים בענני הכבוד, וי"א שכוונה זו היא לעיכובא אבל הפמ"ג¹ פוסק דהוי רק לכתחילה כדי לקיים מצווה כתיקונה ולא מעכב [וכן משמע בביאור הלכה בציצית דלא מעכב].

♦ יש נידון למ"ד דמצוות צריכות כוונה האם כשלא כיון יעבור על איסור כגון בציצית כהולך בבגד ד' כנפות בלא ציצית, וכן בסוכה כאוכל חוץ לסוכה, הבה"ל דן בזה בהלכות ציצית² דיעבור על מצות עשה, והמנ"ח חולק על זה שלא שייך בזה איסור. יש קושיא על הבה"ל מהא דפסק דא"א לכוון למצוה במרחץ ובית הכסא ואם כן מי שלובש הציצית שם הרי בתחילת לבושו לא כיון, וצ"ע אי יהני מה שכיוון בתחילת הלבשה גם לגבי לאחר שפשט ולבש שנית, אם לגבי ברכה אין זה הפסק, אך כשמחליף הט"ק במרחץ אין תי' זה.

וכעין זה יש לדון ע"פ השע"צ³ שכתב שלב"ח אין לברך על אכילה בעמידה שלפ"ז אם אוכל בעמידה הוי כאוכל חוץ לסוכה.

♦ איתא במתניי⁴ העושה סוכה תחת האילן כעושה תחת הבית, והיינו דוקא היכא דהאילן הוא צילתו מרובה מחמתו מעל הסכך שלא צריך לסכך יותר, אבל אי יהיה אילן שחמתו מרובה מצילתו תהיה הסוכה שתחתיו כשרה. **שיטת רש"י ותוס'** דאם הסוכה עומדת בכשרותה בלעדי צירוף האילן הסוכה כשרה. **שיטת הראב"ה** (שהביא השו"ע ב"י"א) דהאילן פוסל כנגדו את הסכך הכשר, דהיינו שצריך שישאר מספיק סכך כשר כנגד הרווח ועוד שבין הענפים, וא"כ גם בכה"ג שהסוכה צילתה מרובה והאילן חמתה מרובה הסוכה יכולה להיות פסולה אם נוריד את מה שכנגד הענפים.

♦ **הערוך לנר** למד בב"ח דאי איכא לבוד בין ענפי האילן, גם שחמתו מרובה מצילתו כיון שבין הענפים איכא לבוד יפסול הסוכה, והזכירו המ"ב⁵. וע"פ זה דנים שחבלי כביסה וסורגים שנמצאים מעל הסוכה יפסלו כשיש ביניהם פחות מג"ט כדין סכך פסול וא"א לישון תחתיו, גם שהם עצמם חמתו מרובה. ויש פיתרון להכניס סכך כשר ביניהם [ומשמע שאין בעיה של מעמיד]. וכבר העירו דאפשר דהב"ח דיבר רק בכה"ג שאם נצרף את כל הסכך פסול יהיה בו ד"ט וכהא דסוף סי' תרל"ב, אבל לא מצרפים את האויר הלבד לסכך פסול, ולפ"ז בדרי"כ בחבלי כביסה וסורגים אין שאלה.

אך אין זה מוכרע ויתכן דכוונתו דע"י הלבד הוי ב' סככין ופסול וצ"ע. ולו"ד היה אפשר ללמוד בב"ח אחרת, דהא הב"ח קאי על הא דאמרו בגמרא חידוש שהמערב ענפי האילן בענפי הסכך ענפי האילן מתבטלים בביטול ברוב בסכך כשר והסוכה כשרה, ועל זה כתוב במרדכי החידוש שלא צריך לערבב הענפים הפסולים אלא מספיק שיניח הסכך הכשר על הסכך הפסול אע"פ שהפסול ניכר. וע"ז כתב הב"ח דדוקא אם אין לבוד שכל ענף בנפרד הוא לא חשוב אבל אם יש לבוד ביניהם לא יועיל להניח סכך כשר מעל גביו אלא צריך לערבב ממש סכך כשר בתוך הענפים הפסולים שלא יהיה לבוד.

ולמעשה יש להחמיר כהערו"ל שהביא המ"ב שיש כזה פסול.

דיני סכך

♦ **בדין גגון נפתח** בסוכה, צריך שבשעה ששם הסכך שהגגון יהיה פתוח, ואי סיכך בשעה שהיה פתוח ואחר"כ סגר לא נפסל שהרי נעשה בהכשר. והחידוש שכתבו בזה הפוסקים דגם שבתחילת החג היה סגור וא"כ לא היה לו שעת כושר של סכך סוכה מ"מ חשיב כסכך ואין בעיה של תעשה ולא מן העשוי.

♦ ויש להסתפק בגג **שהוא תחת הסכך** ואין טפח בין הסכך לגג דיתכן שבשעה שהגג סגור מתבטל מהסכך שם 'אוהל' ואפי' נפתח הגג אח"כ יהא פסול וצ"ע.

♦ סכך פסול דינו דפוסל בסוכה בד' טפחים ומן הצד בד' אמות ובפחות מד' אמות אמרינן דופן עקומה. **ובגגון שמתרומם** מעלה ונשאר עדין עובי אלכסונו מעל הסוכה יש למדוד לפי כמה שתופס עכשיו באויר ולא לפי גודלו המקורי, ובפנים מאירות רצה ללמוד (ויבואר לפי המג"א לקמן) שנמדוד לפי רחבו של הגגון, וחזר בו. וע"פ זה קורה שתהיה מוטה באלכסון ג"כ נמדוד לפי כמה שהיא תופסת עכשיו.

♦ **גגון שנפתח** לקידמת הסוכה ונשאר ממנו בולט בתוך הסוכה יש להבדיל בין המקרים: אם נשאר ד' טפחים א"א לשבת ולישון מתחתיו מדין סכך פסול. וגם אם נשאר ג"ט יש אומרים שאף שאינו פוסל הסוכה אבל אין ישנים תחתיו.

ונוסף יש שיטת המג"א⁶ שדופן הסוכה לא מחלקת את הסכך והוי כיותר מד"ט, [והוא מתאים בעצם עם ההו"א של הפנים מאירות], אבל החזו"א⁷ כתב שוודאי שהדופן תחלק את הסכך פסול ונמדוד רק מתחילת הסוכה, וצ"ע אי יודה המג"א בפחות מג' טפחים, שמדין לבוד נחשב שאין כלל סכך פסול בסוכה.

¹ או"ח קמ"ד סק"ב

² תרכ"ו סק"ז
³ תרל"ב א'

⁴ תרמ"ג ד
⁵ סוכה ט'

⁶ תרכ"ה א'
⁷ סי' ס' ד"ה יש אומרים

אם **יורד גשם** ביו"ט ושבת אין בעיה לסגור גגון על צירים מדין אוהל, ובגג זו מסתבר ג"כ שזה כצירים שעשוי לפתוח ולסגור ומותר לסגור בשבת.

• **כיסוי** ניילון או ברזנט אם אין טפח בינו לסכך, כגון שהוא מניחו על הסכך מותר. אבל אם יש לו מסגרת וגבוהה טפח מהסכך הוי אוהל ואסור. ואם יש לו במסגרת פח רחב טפח הוי אוהל, ומותר להוסיף עליו.

• **ניילון** הוא סכך פסול הגם שהוא שקוף ואינו מסתיר השמש מכיון שלמעשה הוא מסכך מהגשם, ולכן זה לא עצה בזמן שיוורד גשם לשים ניילון.

• בענין **נוי סוכה** כתב הרמ"א⁸ שנוהגים לתלות נוי סוכה שלא ירד יותר מד"ט מהסכך, שמא יתלה קישוט גדול שיש בו ד"ט סכך פסול, ואם הוא בתוך ד"ט הוא לא פוסל שהוי ליה נוי סוכה, אבל אי יהיה מרוחק באופן שיהיה חלל ד"ט יפסול הסוכה [וכשתולים שרשרת אם באמצע היא רחוקה ד"ט מהסכך יש בזה את הקפידא של הרמ"א].

• בדין **סוכה תחת הסוכה** דהתחתונה פסולה⁹ היינו בתנאי שתהיה עליונה כשרה דהיינו שגובהה י' טפחים ורחבה זע"ז וג' דפנות. ומצוי בסוכות במרפסות שבוטל סכך מעל הסוכה התחתונה, י"ט גובה יש אבל ג' דפנות וזע"ז בדרך כלל אין, אבל בכה"ג שיהיה יפסול הסוכה התחתונה, ובעיטור יש צד לומר דדפנות הסוכה התחתונה עולות למעלה ועי"ז יש דפנות בסוכה העליונה.

ואפי' שהצל העליון לא משפיע כגון שהוא גבוה מבואר בריטב"א דג"כ פוסל מה שתחתיו, כגון גבוה כ' אמה דאמרו בגמרא דאין אדם יושב בצל הסכך.

• **סוכה שלא עומדת ברוח** מצויה פסולה, וצריכים לראות שתהיה הסוכה חזקה שתעמוד ברוח, ואם עושים הסוכה מסדינים כתב השו"ע שיש חשש סוכה שלא עומדת ברוח מצויה, ולכן צריך שיעשו לבד ע"י חבלים שיהיה דופן גם אם יזוז הסדין. שיעור מחיצה המתנועעת ברוח פ"י החזו"א דהיינו שבשעה שמתנועעת היא פסולה, כגון שמתרוממת ג"ט מהקרקע. וי"א (אגרות משה) דאפי' אם אינה נפסלת כשמתנועעת היא ג"כ פסולה דלא הוי 'תשבוי' כעין תדורו, אך אם היא זזה בתוך ג"ט היא כשרה.

• **סכך כשר** צריך שיהיה גידולי קרקע וגם לא מקבל טומאה, ו**ברזל** פסול משום שאינו גידולי קרקע, ואם הוא כלי הוא פסול גם משום שהוא מקבל טומאה, וכן **פלסטיק** גם אם אינו מקבל טומאה הוא פסול כי הוא לא גידולי קרקע, ובעיקר מצוי השאלה למי שמחזיק הסכך עם חוטי פלסטיק שהוי ליה מעמיד הסכך בדבר

הפסול לסיכוך. וכן במסגרת הסוכה לחוששים למעמיד דמעמיד.

• **כלים מעץ** גם שהם גידולי קרקע הם פסולים מדין מקבל טומאה, וגם שברי כלים שכבר לא מקבלים טומאה פסול לסיכוך ויש מח' באחרונים מה הדין בכלי עץ שקיבל טומאה רק מדרבנן, כגון דף רחב שעורכים עליו הבצק שאין לו מסגרת מסביב והוא לא כלי קיבול ואינו מקבל טומאה מדאוריתא אבל מדרבנן מטמא כיון שעורכים עליו הבצק, אי נשבר כלי כזה נחלקו האחרונים. ולפ"ז מקל מטאטא לא יסככו בו, וודאי אם הוא של מגב מתכת כיון שהוא כלי עץ שמשמש עם כלי מתכות שמטמא מן התורה, אבל גם בשל מגב פלסטיק פסול.

• **שברי כלים** לגבי סכך כתב המ"ב שאפשר לסכך בכלי שנשבר שהי' מקבל טומאה מדרבנן, אבל צ"ע שלגבי מעמיד כתב שלא יעמיד גם בדבר שמקבל טומאה דרבנן שנשבר.

• **חבלים של פשתן** פסולים מדרבנן לסיכוך, לא מפני קבלת טומאה אלא מפני שאין צורתו עליהם שהם מעובדים ולא טבעיים, ויש נידון למה שלא יפסל מדין מקבל טומאה שהרי מקבל טומאה בנגעים ששם מטמא גם שתי וערב. ועכ"פ צריך שיהיה סיב טבעי ולא מעובד כלל, ולכן קנבוס וכדו' אף שהוא גידולי קרקע פסול לסיכוך.

• **מחצלת** אם עשויה לשכיבה או לישיבה כמו שהיה נהוג פעם היא מקבלת טומאת מדרס ופסולה לסיכוך מדאוריתא, ואפי' עשו המחצלת לסיכוך אי באותו מקום משתמשים בכזאת מחצלת לשכיבה פסולה מדרבנן משום מראית העין. וא"כ המזמינים מחו"ל גם שמזמין לסיכוך הרי שם יכול להיות שמשתמשים לשכיבה, ואולי כשהם באים למקום אחר יכשר. ומו"ח הגאון ר' ניסים קרליץ זצ"ל רצה שיהיה היכר במחצלת, שאם יש בליטות שנעשות כל מטר בקנים, שבמחצלת לישיבה שמים את כולם מצד אחד, והוא רצה שיעשו חלק מפה וחלק מפה שבזה מוכח שלא הוי לישיבה. העשוי לגדר וודאי שכשר.

• **סולם** שהשליבות תחובות בקרשים שבצד יש נידון אי הוי כלי קיבול, ויש שרצו לחלק אי הוי חור מפולש מעבר לעבר או לא. אבל סולם שרק מחברים השליבות לקרשים שבצד במסמרים, כמו שעושים פועלים בבניה סולמות עראים כאן וודאי אין בית קיבול (וזה חשיב משמשי אדם ולא מקבל טומאה), ומה ששם המסמר זה לא חשיב בית קיבול כמבואר בחזו"א שהמסמר עושה לעצמו הבית קיבול ולא הוי בית קיבול שעשית

לע"נ צבי הירש בן דוד ורבקה קנדר ז"ל
נפטר י"ט תשרי תש"מ

⁸ סוכה ט:

⁹ תרכ"ז ד'

בשביל להכניס המסמר. ומשקוף לא מקבל טומאה אפי' אם יש בו בית קיבול שאינו כלי.

• כלי שעשוי לשמש עם הקרקע אפי' יש בו בית קיבול אינו מקבל טומאה ולכן אפשר לחבר הסכך ע"י דיבל עץ.

• בדין **מעמיד** הסוכה בדבר המקבל טומאה פוסק המ"ב¹⁰ שלכתחילה יזהר לחשוש לשיטת הפוסקים שפוסל הסוכה, אבל בדיעבד הסוכה כשרה, ומפשטות לשון הפוסקים נראה שהחמירו רק במעמיד ולא במעמיד דמעמיד, אבל החזו"א¹¹ דייק מהרמב"ן שרק מעשה קרקע התירו ולא מעמיד דמעמיד, וכוונתו רק אי נחשוש לשיטות שמעמיד פסול, ולא שפסק שיש להחמיר במעמיד יותר מהמ"ב.

• הר"ן מביא את השאלה איך שמים את הסכך על קיר הבית הרי הלבנים לא ראויים לסיכוך, ומיישב משום שכל החשש הוא שמא יסכך במקבל טומאה, ופה הרי וודאי לא יסכך באבן, והביא שיש מחמירים גם באבן לשים בצד הקיר קרשים שיעמוד הסכך עליהם.

• **פרגולה** שמחברים קרשים דקים צפופים לצל לכל השנה, לכאורה הרי הוי ליה סכך כשר ואפי' שקבועים במסמרים כיון דהגשם יכול להכנס ה"ז ארעי וכשר, אבל הרשב"א כותב שיש בזה גזרת נסרים, שהרי חז"ל גזרו בנסר רחב ד"ט וה"ה גם בלוק של כמה קרשים שהם יחד ד"ט, אבל כתב שאין למחות ביד המקילים. ויש ראייה לרשב"א שמוכח בגמרא ששיך גזירת נסרים בעצי הדס והם הרי מאד דקים ובהכרח הכוונה במקרה שלקחו כמה וחיברו אותם יחד.

• בהא דאמרין דצריך שתהא צילתו מרובה מחמתו¹², מדרבנן צריך שיהיה הסכך ראוי להתקיים צילתו מרובה עד סוף החג, ולכן יש להיזהר במי ששם סכך שישים לב שלא לשים סכך כזה שעד סוף החג יצטמק ויהיה חמתו מרובה.

• יש להיזהר **בדופן עקומה** שהמחיצה תגיע עד הסכך פסול, ולא שתגמר לפני הסכך. וזה בעיה בסוכות (כעין הדירות ב'קריית משה') שאם רוצים שתחשב גם הדופן הרחוקה דופן מדין דופן עקומה ושם המעקה אינו מגיע עד הגג צריך להוסיף דופן שתגיע עד הסכך, ושלא יהיה הפסק יותר מג"ט, ויש נידון אם אפשר לצרף להלכה דדופן עקומה הלכה דחבוט רמי כשהסכך הפסול מעל הסכך הכשר או שמא אין אומרים ב' הלכות.

• **זלת** בסוכה נחשבת לדופן רק כשהיא סגורה אבל כשהיא נפתחת אינה דופן, ואע"פ שיש צורת הפתח זה

לא מועיל, ולכן יש להיזהר שיהיו ג' דפנות בלעדיו. אבל מה שהדלת נפתחת ונסגרת אין בעיה של תעשה ולא מן העשוי כיון שבשעת הסיכוך היה דופן, וגם אם ירצה להשתמש בה בתור דופן לא יהיה בעיה לפותחה בשבת מדין עושה מחיצה דלא גרע מגג עם צירים.

• הרמ"א¹³ הביא שיש מחמירים שימדדו צילתה מרובה מחמתה בכל זע"ז טפחים בנפרד, וא"כ מקום זע"ז שיהיה חמתה מרובה גם שכלפי כל הסוכה איכא צילתה מרובה יהיה המקום הזה פסול. אלא שצ"ע איך מודדים מקום זה דהיינו אם נחלק הסוכה לחלקים של זע"ז מהדופן, או שאם יש מקום זע"ז שחמתו מרובה הוא פסול.

• אוויר פוסל בג' טפחים¹⁴ ואם הסכך רחוק יותר מג"ט מהדופן נמצא שאין לו דופן. ומצוי מאד במי שעושה סוכה בגג וסומך על המעקה שיש מחיצה י' ולא סכך עד שם שהוא פסול.

• הא דאמרין **דאוויר פחות מג"ט אין ישנים תחתיו** (שם), היינו שאין ישנים תחת האויר כתבו הראשונים שהוא דווקא בכה"ג שיש בו כדי ראשו ורובו, או שיש משהו על פני כל הסוכה [לשון החזו"א "וצ"ע אי סגי ברובה או בז"ט"¹⁵].

ויש להיזהר בסוכות שמסככים בקנים שלא יהיה בין הקנים אוויר מתחילתו ועד סופו, שלא ישב תחת האויר הזה דאי מקצת ראשו תחת האויר לא יועיל לו רוב גופו, אבל יש שאמרו שהכשר ראשו ורובו **מהני רוב גם בראשו** [וכן לשון החזו"א רוב ראשו¹⁶]. אבל **בקנים הקנים** שהם מחוברים ויש ביניהם חוטים שעוברים ומחברים אותם זה מספיק, וכן הלייסטים שמחזיקים הקנים, וכן יכול לשים קנה לרוחב הסכך.

• סכך פסול פוסל בד' טפחים, וכתב המ"ב¹⁷ **שביותר מג"ט** גם שאינו פוסל הסוכה, לכתחילה יחשוש לשיטות הראשונים שלא לישן תחתיו, אבל החזו"א היקל בזה. אבל **פחות מג"ט** וודאי שלכ"ע יכול לישון תחתיו.

• אם יש **פינה חדה** בתוך הסוכה שאין בה זע"ז טפחים כתב הבה"ל שיש לחשוש לשיטת המג"א¹⁸ ולא לשבת שם, אבל כתב להקל לשים שם השולחן.

והיינו דווקא אם המעבר מהסוכה לפינה הוא פחות מז"ט, אבל אם הוא יותר מז"ט הרי יהא כשר דלא גרע מהרחיב סוכתו החוצה.

• בדין שלא ישב אדם בסוכה **ושולחנו בתוך הבית**¹⁹, וזה מצוי בסוכות במרפסות שחלקם מקורות, יש נידון

¹⁹ תרל"ד ד'

¹⁶ סי' קמד ה'

¹⁷ תרל"ב סק"ג

¹⁸ תרל"ד א'

¹³ תרל"א ב'

¹⁴ תרל"ב ב'

¹⁵ חזו"א או"ח קמד ה'

¹⁰ תרכ"ט כ"ב, תרל"ל נ"ט

¹¹ או"ח קמ"ג סק"ב

¹² סוכה כב., ועיי' שה"צ

תרכ"ט נ"ה

האם יספיק טפח מהשולחן שיהא בסוכה או שצריך רוב השולחן, וודאי שיש להיזהר שיהיה רוב השולחן בסוכה. ולכן אם הנשים יושבות על אותו שולחן בצד הבית יש להיזהר שיהיה רוב שולחן בסוכה. ואפי' כשיש קיר מהצד השני שהשולחן לא יכול להיכנס לפניו הבית, יש חשש שהוא עצמו יגרר לתוך השולחן. ויש לדון בזה לגבי **נשים האם יוכלו לברך על סוכה שהשולחן חציו בבית מכיון שהרי גם אם תימשך הרי פטורה, ובפשטות עדיף שלא תברך כה"ג.**

♦ **ב' שולחנות ועליהם מפה אחת** מכיון שהם כרגע לא נפרדים יש לומר שהם נחשבים כשולחן אחד ארוך.

♦ כתב הרמב"ן (במלחמות) שאם רוצה לאכול בלא שולחן וודאי שאין בזה בעיה וכל החשש כשאוכל על שולחן, והביאו המ"ב²⁰ וממילא תמוהה מה שכתב המ"ב²¹ שצריך שיהיה שולחן בשעת השינה, ומה שרוצים לומר שיש טעות סופר במ"ב שהמקור שם אינו מדויק, אבל ידוע ממי שראה שהחפץ חיים עצמו מאד הקפיד בדבר שלא להוציא השולחן בלילה, וא"א לומר שזה דין בסוכה שיהיה שולחן דהא אפשר לאכול גם בלא שולחן ושם אין בעיה שאין שולחן. כל דבר שהוא טפח על טפח יכול להחשב שולחן וגם כיסא יועיל [שהרי אין שיעור לגובה שולחן], אבל מיטה כששוכב בה לא יועיל מדין שולחן.

♦ צריך שהסכך יהיה **עשוי לצל**²², ועובדא הוי במי שסיכך וראה שיש צילתה מרובה אלא שהשכן אמר לו שכל מעשיו בסוכה נראים מביתו, והוסיף עוד סכך בשביל שלא יראה, ויש לדון בו אי כיון שאינו לסיכוך יהיה כסכך פסול או שמא אחרי הכל זה אחד מתשמישי סכך שיהיה לצל לגשם ולמראית עין, ואע"פ שבדיני אוהל יש חילוק בין מחיצה לצל דהוי אוהל למחיצה של צניעות שאינה אוהל. וה"ה בסיכך עוד סכך לנוי לא חשיב סכך פסול.

♦ ומכיון שיש ענין בכוונה של סיכוך, כתבו הפוסקים שיש להקפיד שישים הסכך גדול דקטן לא בר כוונה הוא, והחזו"א החמיר גם שלא לסמוך על חזקה דרבא על נער בר מצווה. ולא יועיל פה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מכיוון שיכול להיות ששמו לדבר אחר ולא לצל. ושמעתי שדן בזה החזו"א עם ר' חיים בשעתו במינסק.

♦ **סוכה ישנה** שעמדה משנה שעברה צריך לחדש בה דבר גם שנעשתה לצל, וחידוש דבר היינו או טפח על טפח או משהו על פני כולה²³. ומה שיוסיף סתם קנה מצד לצד לא יועיל שהרי שמו על סכך קיים, ואין קנה זה מסכך רק על הרווחים שבסכך הקיים ולא על פני

כולו. ובסוכות שיש קורות מסודרים (בלפונים) יכול להוסיף באמת ביניהם. אבל העצה הפשוטה לחדש טע"ט דהיינו להוציא ולהחזיר, ויש שדנו האם צריך להגביהה ב' הצדדים יחד או אפשר צד א' ואח"כ צד ב', ויש מעשה ששמעתי מהחזו"א שהגביהה בלפונים עם מטאטא קודם צד אחד ואח"כ צד שני, אבל אין למדים ממעשה ששמעתי שהי' שם צד אחד לבן ואחד ירוק שהיו הופכים לכבוד סוכות לצד השני מכל השנה ובכל זאת החזו"א הגביהה, ואם מגביהה ב' הצדדים נראה דסגי בהגבהה כל שהוא, כי סכך שביד אדם אינו סכך, אבל אם מגביהה צד אחד אפשר דצריך להגביהה ג"ט דווקא.

♦ הגהות מימוני²⁴ כותב שא"א לסכך הסכך לפני ששם הדפנות. ולא מבואר אי צריך שיהיו דפנות של הכשר סוכה או שיהיה איזשהו דפנות כדי שיחשב שמסכך מקום מסוים, דהא דין זה נלמד מאוהל ושם מספיק טפח וא"כ יועיל כאן שיהיה גם רק טפח אבל צריך שיהיה אותו טפח סמוך לסכך [בפחות מג"ט], ואם הוא רחוק מהסכך אין זה אהל, אא"כ יש במחיצות גובה י"ט דאז אמרינן גוד אסיק ואפי' אם הם רחוקים מהסכך מהני, ולפי זה גם יועיל רק ב' דפנות ולא ג'. ולמי שיש מסגרת בטון או פרגולה אז בדרך כלל יש לו טפח סמוך לסכך ולא יצטרך הדפנות.

♦ אסור לסכך **בסכך גזול**. וכתב הרמ"א²⁵ שלכן לא יקצוץ בעצמו הסכך מחצר הגוי אלא יתן לגוי לקצוץ שמא הקרקע גזולה מיהודי ואין ייאוש מועיל בקרקע דאין קרקע נגזלת ואם יקצוץ הגוי וייתן ליהודי יהיה שינוי רשות לאחר יאוש אצל היהודי ויועיל.

♦ בסכך יש **תקנת מריש**²⁶, דהיינו שגם אי גזל הקורה לא צריך להחזיר אותה עצמה הגם שהיא עדיין בעין ויכול לשלם את דמיה, וכתב המ"ב²⁷ שאפי' אם לא שילם עדין אם החליט לשלם ג"כ מהני, אך אם לא החליט לשלם לא מהני והסוכה פסולה. וה"ה גם בדופן אם היא מעכבת לסוכה.

והא דלא אמרינן חיסרון דתעשה ולא מן העשוי צ"ל דלא הוי חיסרון בעשי', אבל הבה"ל הסתפק בזה לגבי ציצית²⁸.

♦ קימא לן דאין קרקע נגזלת²⁹. ולכן מי שהוציא מרפסת בלי רשות השכנים, הגזל הוא רק בקרקע ואין פסול בסוכה, ולגבי סוכות ברה"ר ג"כ כיון שאין קרקע נגזלת הסוכה כשרה, אבל אסור לעשות כן וממילא יש שאלה האם מותר לברך על הסוכה.

²⁹ תרל"ז ב'

²⁶ תרל"ז ג'
²⁷ בה"ל ד"ה יצא
²⁸ סי' יא ס"ק ו

²³ סי' תרל"ו
²⁴ פי"ה מהלכות סוכה
²⁵ תרל"ז ג'

²⁰ שעה"צ סק"ז
²¹ תר"מ כ"ז
²² תרל"ה א

♦ **נוי סוכה** אסור להשתמש בו כל החג. ומחמירים שאין אנו בקיאים איך לעשות תנאי שיפסיק הקצאת הנוי (דהיינו בבין השמשות) וגם ביום השמיני הוא מוקצה, ובחול"ל גם ביום התשיעי, ולענין שבת ויו"ט הוא מוקצה מחמת מצווה ואסור להזיז אותו. אבל סדין שנמצא בדלת גם שעשוי לנוי אם הוא עשוי להזיז אין בו בעיה של מוקצה [דלא גרע מדלת שעשויה לפתוח ולסגור].

♦ וכשירידים גשמים מותר **להכניס הקישוטים** הביתה [בחוה"מ], שכיון שכך נהגו הוי כמו תנאי.

דינים שנוהגים בסוכה

♦ כתב המ"ב³⁰ מנהג העולם להחמיר כהראשונים שלא להכניס סירי בישול לסוכה אלא להכניס את האוכל בקערות הגשה. ואם יש לו סכך פסול שהוא דופן עקומה מותר להניח שם סירים מכיון שאינו מקום כשר ולא חשיב לסוכה.

♦ יש שהקפידו גם **לא ליטול ידיים** בתוך הסוכה כי המים נחשבים שופכים, אלא יטול בפתח הסוכה. ויש להיזהר בשבת וביו"ט שצריך שיהיה קידוש במקום סעודה שלא יהיה שינוי מקום בין קידוש לסעודה. וראיתי שנוהגים ליטול בפתח הסוכה שהמים בחוץ והוא בפנים. וגם בנטילה בבוקר ילך עד הפתח. אבל אם יש כיור בסוכה אין בעיה ליטול.

♦ סוכה קטנה זע"ז לא ידליק בה את הנר, ובשבת ויו"ט ידליק במקום שמאיר לתוך הסוכה, וכן בסוכה גדולה יכול לעשות כן אם יש חלון מהבית לסוכה. וכבר כתבו דבזמנינו שיש תאורה של חשמל צריך להקפיד שהנרות יהיו במקום האכילה, ולא שיאירו ממקום אחר, שרק בזה יש ענין של כבוד שבת.

♦ אמרו במשנה על ר"ג שאמר שיעלו לו מים לסוכה עיי"ש, ופסק הרמב"ם³¹ שמי שלא שותה אפי' מים מחוץ לסוכה הרי זה משובח. ואע"פ שאין חיוב לאכול בסוכה אלא סעודת קבע.

♦ **נוסע ממקום למקום** בוודאי יוכל להקל דין זה של שתית מים מדינא דהולכי דרכים, ורק כשהוא במקומו ה"ז משובח.

♦ **פת כביצה** חשיב עדיין אכילת עראי ויתר מכביצה הוי אכילת קבע, וגם שאוכלו בצורת עראי כגון בעמידה כתב הבה"ל שיש להחמיר.

♦ **פת הבאה בכיסנין** דן המ"ב³² מה שיעורו, וכתב שהמנהג לברך על יותר מכביצה לישב בסוכה.

♦ וכן אם ישבו בחבורה **לשתות יין** יצטרכו לשבת בסוכה אבל לא יברכו ליישב בסוכה. ולגבי לעשות **הבדלה** בבית אם אשתו לא יכולה לצאת לסוכה, כתוב בשבט הלוי שתעשה האשה הבדלה לבד בבית והבעל לבד בסוכה, או שיעשה לה הבדלה בבית וישתה רק מלא לוגמיו ולא רביעית, [ויש לידע שבכך נכנס לספק ברכה אחרונה].

♦ **תבשיל מחמשה מיני דגן**, כתב המג"א³³ שביותר מכביצה צריך לאוכלו בסוכה, אבל הרמ"א חולק שרק בקובע סעודה או בשיעור גדול או בחבורה צריך, אבל לא מספיק יותר מכביצה. וקוגל יש צד גדול שאין זה פת הבאה בכיסנין מפני שאין עליו צורת פת וכן לא יברך גם ביותר מכביצה.

♦ **הבן איש חי**³⁴ פסק שאין מברכים אלא על פת. וכך שמעתי שנהגו הספרדים לא לברך, גם לא על פת הבאה בכיסנין.

♦ **שינת עראי** אסורה חוץ לסוכה, ואפי' ראשו בין ברכיו אסור. ולגבי להעביר ישן מהסוכה יש שאמרו שיש צד להתיר.

♦ מדברי הרמ"א³⁵ יוצא חומרא שאשה תישן בסוכה אם זה שיד, שיהיה כדרך שדר כל השנה שתישן אשתו עמו. והביא כן כלימוד זכות על אלו שאינם ישנים בסוכה כיון שאין אשתו עמו, ולא קיי"ל כן וסוכה זע"ז כשרה גם שאין מקום לשני אנשים. ועל הבחורים שאינם יושנים בסוכה אין לימוד זכות זה. אבל אפשר ללמוד מדברי הרמ"א חומרא שיש ענין שהאשה תישן ג"כ בסוכה עם הבעל, ולא נהגו כן.

♦ **בשנה ראשונה** אין היתר לישן בבית ולא בסוכה.

♦ **בשעת גשמים** יש מג"א שכותב שיש עדיפות לפרוס סדין ולאכול תחתיו, והיינו מכיון שיש מכשירים סוכה ששם תחת הסכך סכך פסול כיון שקדם הסכך הכשר, אבל לא ראיתי שנוהגים כן, אבל שמעתי על מי שאכל תחת השולחן שכיון שהוא פחות מ"ט אין בעיה לאכול תחתיו.

ויש בדין זה סתירה דהא י"א שפורס סדין מפני מים שנוטפים ואין בזה פסול כיון שהסוכה מסוככת כהלכתה³⁶, וכתב במ"ב³⁷ שמוטב לפרוס סדין בתוך ד' טפחים לסכך משיאכל חוץ לסוכה אבל לא יברך לישב בסוכה, ואילו לגבי ישיבה בסוכה כשיורד גשם אמרו דנכנס לביתו, ועוד דאינו צריך לחזור מיד כשהפסיקו³⁸, ויש שרצו לחלק שרק מתי שיורד גשם יש פטור אבל אחרי הגשם שהסכך רטוב ונוטף מים בזה אמרו שיש עצה לפרוס סדין.

³⁸ תרל"ט ה

³⁵ תרל"ט ב'

³⁶ תרכ"ט

³⁷ ס"ק נח

³³ סק"ו

³⁴ שנה ראשונה האזינו

הלכה ח'

³⁰ תרל"ט סק"ה

³¹ פ"ו ה"ו

³² תרל"ט ס"ק כ"ז

• נהוג עלמא לברך רק באכילה ולכן כתב המ"ב³⁹ שיקפיד לאכול כשנכנס לסוכה כדי שלא יכנס לספק לפי שיטות הראשונים שיש לברך על עצם הישיבה. ויש לדון לשיטת הרמב"ם שמברכים על עצם הכניסה לסוכה אי הוי הפסק לברך על הסוכה אחר המוציא כיון שהתחייב כבר כשנכנס, ורק אי נימא דמתחייב באכילה אפשר לומר דלא הוי הפסק דהא עכשיו נתחייב, ונחלקו בזה הראשונים ופסקינן כהרא"ש להקל דלא הוי הפסק.

• מי שאכל פת הבאה בכיסנין ולא יצא מהסוכה והגיע זמן הסעודה אינו צריך לברך שכבר בירך. ואם יצא וחזר ולא היה היסח הדעת גמור יש מח' והוי ספק.

• **היוצא למנחה** הדרך יחד עם התפילה נחשב להפסק, כמובא לגבי בדיקת חמץ.

• המ"ב מביא⁴⁰ בשם הח"י אדם **שהנכנס לשעה** לסוכה אבל יודע שלא יאכל במשך השעה ואחר כך יצא, שיברך. וה"ה גם אם נכנס לישון ויודע שלא יאכל. ולמעשה לא ראיתי שנוהגים כן, דאנו פוסקים כתוס' דאכילה פוטרת השינה.

• **קטן** שלא צריך לאימו חייב בסוכה⁴¹, והיינו כבן חמש או שש תלוי בהתפתחות הילד. וחייב כמו גדול וכן לגבי שינת עראי ואולי יותר חמור ממבוגר שיש שיטות שבלי אשתו הוא פטור.

לולב

• לולב אם **נחלק** העלה האמצעי של הלולב לדעת הרמ"א⁴² אם נחלק כולו ה"ז פסול, ומצוה מן המובחר שלא יהא נחלק אף במקצתו. לדעת המחבר הוא כשר, ורק בנחלקו כל או רוב עליו נפסל הלולב. אבל הח"י אדם והרע"א סוברים שלפי שיטת הר"ן נחלק משהו פסול כיון דבעינן הדר טפי בראשו של לולב, וכל פסולי הדר פוסלים במשהו. אך שאר האחרונים פירשו⁴³ הטעם שנחלק במקצת פסול כיון שעתידי להחלק כולו ע"י הנענועים, ועל פי זה כתב הט"ז שרק בנחלק כשיעור טפח פסול אבל בפחות מזה כשר לכו"ע. ויש לעיין בדברי הט"ז דבשופר מצינו שבנסדק מקצתו דינן פוסלים משום שסופו להיסדק כולו מכח התקיעות⁴⁴, ולא נזכר שם שום שיעור כמה ייסדק כדי שיפסל ומשמע שאפי' נסדק כל שהוא פסול, ולכאורה יש ללמוד משופר שאם יכרוך חוט או משיכה או ידביק יכשר השופר שכבר אין סופו ליסדק, שה"ה יהיה בלולב שיכשר אם ידביק. אבל לח"א והרע"א יהא פסול אף

בכה"ג דברגע שנחלק מקצתו כבר נפסל בעצם. ובבה"ל⁴⁵ האריך לקיים דברי הט"ז.

• לדעת רבינו ירוחם פסול נחלק הוא משום דבעינן לקיחה תמה, והוא פסול חסר דנחלקה התימות הוי כמו שניטלה. ולתוס' הוא פסול בהדר. ונפ"מ לגבי שאר הימים שלרבינו ירוחם הוא וודאי כשר ולתוס' הוא תלוי במח"ב⁴⁶ אם פסולי הדר פסולים ביום השני או לא. ואפשר שעכ"פ יש ספק ספיקא להכשיר ספק אם הוא פסול הדר וספק אם פסול הדר פוסל בשאר ימים. ועוד נפ"מ ע"פ הרע"א אם הנחלק לא יהא ניכר להדיא, שאם הוא פסול הדר יפסל רק בניכר להדיא, וכמו שכתב המב"י לענין חזוית, אבל אם הוא פסול חסר (ביום הראשון) יפסל אפי' אם אינו ניכר להדיא, ולפי"ז בשאר הימים באינו ניכר להדיא יהיה כשר לכו"ע.

• **נקטם ראש הלולב** לדעת הרמ"א נקטם עלה העליון פסול, ולמחבר רק אם נקטמו רוב העלים העליונים.

• אם הלולב מחובר ע"י ה'קורא' נהגו אנשי ירושלים להחמיר דלא חשיב מחובר, אבל הפוסקים מתירים.

• כשקולפים את ה'קורא' מהלולב מצוי הרבה שנקטם ראש העלה האמצעי, וצריך בדיקה אם אין הקטימה ניכרת להדיא לכאורה הוא כשר דנקטם הוא פסול הדר⁴⁷.

• **נסדק** העלה האמצעי ונראה כהימנך הבה"ל מסתפק לומר דגם לדעת המחבר הוא פסול, אע"פ שהוא לא יהיה ברוב עליון [דלא כהלבושי שרד]. אמנם כפי שראינו אצל הגדולים שאם נסדק משהו לא חוששים להימנך, אלא רק כשנותרו שני חלקי העלים זה מזה ונראה כמזלג, ואם הם צמודים זה ענין של נחלק.

• **בפסול יבש** לדעת השו"ע הוא ברוב עליון⁴⁸, והרמ"א לא השיג, אך המ"ב⁴⁹ הביא שהראב"ד פוסל ביבש עלה האמצעי. ואפי' ביבש משהו חוששין לדעת הריטב"א שפסול (ביה"ל). לולב שיש בו למעלה קצת חום שנשרף מהשמש, החזו"א היקל שמראה חום אינו נחשב יבש. והגר"ז החמיר בזה.

• רגילים להקפיד **שהלולב יהא ישר** ולא מעוגל, אבל בגמרא מבואר דפסול 'עקום' הוא דווקא בכמגל, וכן הביא המ"ב⁵⁰.

• אם נכפפו העליון בראשם שקורין 'קנעפלי' (כפתור) המחבר מכשיר⁵¹, ויש מחמירין בזה⁵².

הדס

• בהדס יש להקפיד על **שילוש העליון**, והנה לא נזכר בשום מקום מהו השיעור, החזו"א אמר שאם יש חוט

⁵¹ סעי' ט'
⁵² מ"ב ס"ק מ"ב

⁴⁷ מ"ב ס"ק כ"ז
⁴⁸ ס"ה
⁴⁹ ס"ק כ"ב
⁵⁰ ס"ק ל"ג

⁴³ ע"י מ"ב ס"ק י"ט
⁴⁴ תקפ"ו ז' וע"י במ"ב כ"ח
⁴⁵ ס"ז ד"ה נסדק
⁴⁶ תרמ"ט במ"ב ס"ק ל"ה

³⁹ ס"ק מ"ו
⁴⁰ ס"ק מ"ח
⁴¹ תר"מ ב'
⁴² תרמ"ה ג'

אחד שבו נוגעים כל שלושת העלים הייז משולש ועייז אפשר לסמוך דהוי משולש, אבל ביותר מזה צריך לחשוש שאינו משולש.

• לפי הרמ"א⁵³ יש קולא כשיש ב' עלין וא' על גביהן [ואינו מצוי בהדסים שלנו] אך להמחבר אין קולא כזו.

• כשנשר עלה אחד מן הג' עלין לדעת הר"ן אין זה עבות, ולדעת הרא"ה והריטב"א נשאר בו דין עבות⁵⁴.

• עם נחתך עלה אחד אם רובו נשאר הוי ליה כלא נשר, ואם לא הרי זה כנשר דלעיל.

• לכתחילה מקפידין שיהיו עלי ההדס **ראשו בצד עיקרו** שלא יהא חלק מהקנה שאינו מחופה בעלין, וכדעת המור וקציעה⁵⁵.

• פסול הדס שאינו עבות הוא כל ז' ימים, ואינו כפסול הדר שנחלקו לגבי שאר ימים.

ערבה

• י"א דיש מצווה בערבה הגדלה בנחל ממש⁵⁶. ולא ראיתי שחוששים לזה.

• ערבה **שנקטם ראשה** נראה דהמחבר הכריע לפסול, ולא כמו בהדס שנראה שהכריע להכשיר ששם איכא סברא שהעלים מכסים את הקטימה. וכ"ה במי"ב⁵⁷. וגם שבהדס כן נהגו להקפיד בזה.

• יש אומרים שאם נשר ה'**לבלוב'** הערבה נחשבת קטומה, שבתחילת הגידול לכולם יש לבלוב, והיינו שאפי' ייפול בשעת הגידול יפסל. ולא ראיתי שמחמירים בזה לפסול אף בדיעבד. ובשאר הימים שיש מכשירים פסול הדר [ונקטם הא הוי ליה פסול הדר], יש מקום להקל יותר.

• דעת הט"ז דערבה **שנשר** ממנה עלה אחד בתוך שיעור הג' טפחים כשרה רק בדיעבד ולא לכתחילה. והיינו שאמרו⁵⁸ נשרו מקצת עליה כשרה דמשמע בדיעבד.

אתרוג

• יש מחלוקת אם **חסר משהו** פוסל באתרוג⁵⁹, הרמ"א מיקל בשעת הדחק והיינו גם לברך עליו⁶⁰. אך ביש לו אתרוג אחר בוודאי שאין להקל בזה. בספק חסר משהו יש להקל⁶¹.

• וכיון דלא הוי פסול הדר אלא פסול של לקיחה תמה אם כן פסול חסר הוא אפי' **באינו ניכר** להדיא וכנ"ל בדברי רע"א לגבי לולב.

• לדעת הר"ן בין נסדק ובין חסר ובין נקלף הכל פסול בחוטמו של אתרוג במשהו, ואין הלכה כן. והאליה רבה החמיר גם ביבש⁶².

לענין שלמה וירגינו בן גולילמו אברהם ז"ל
לענין ורוניקה לאה בת משה הירש ע"ה
לענין דוד ורבקה קנור הי"ד
וילדיהם חיים וציפורה הי"ד

• **נקלף** כתב החזו"א היינו שנשאר עדין מהקליפה הירוקה ונחשב שאינו חסר, אבל המ"ב מחמיר יותר מזה ושלא יקלף כלל מהירוק ורק הגלד השקוף שעל הירוק יכול להיקלף ולא חשיב חסר. אבל שיעור זה הוא קשה מאד למדידה, אבל בכל מקרה של ספק חסר מיקל המ"ב.

• **אתרוג שיצא ממנו מיץ** מיץ יש נידון אם יש בזה בעיה של חסר. ולכאורה יש ראייה ממה שכתבו שכדי לבדוק אם הוא יבש יעביר מחט, מוכח שמה שמאבד מהלחלוחית אינו בעיה.

• אם השתנה מראהו מהקילוף דינו כחזו"א שפוסל בחוטם בכל שהוא, ולמטה מחוטמו רק בשנים ושלושה מקומות. ויש שכתבו שדווקא אי נשתנה למראה פסול אבל אם נשתנה למראה כשר כתב המ"ב שיכול להקל בזה⁶³.

• **נפל העוקץ** כמו שמצוי באתרוג שמצויב שהעוקץ נופל חוששים לחסר. אם **נפל הפיטם** וודאי הוי חסר אבל אם **נפלה השושנתא** של הפיטם יש מח' שהמחבר מיקל בזה והרמ"א כתב להחמיר במקום שאפשר.

• אם נחסר גם חלק מהדד המ"ב מיקל שצריך שיפול כל הדד. והמג"א מיקל שאפי' נשאר רק הדד שתחוב באתרוג לא יפסול. וכתב המ"ב שאפשר להקל בשעת הדחק כהמג"א⁶⁴.

• אתרוג **שאין לו פיטם** כלל דהיינו שנשר בתחילת ברייתו הרמ"א מכשיר. ומצוי שהוא נשבר לאחר גימורו ונראה שגדל בלי וא"א להבדיל ביניהם.

• בחוטם האתרוג מקפידים יותר על **חזו"א**.

• אומרים בשם החזו"א שאין בימינו מצוי פסול חזו"א.

• **בלטלאך** הרמ"א מכשיר, אבל אם האתרוג נדקר מקוץ ונראה שהקוץ קרע חתיכה קטנה מהאתרוג וגדל שם בלטל חוס, לא נחשב שיעור קיים שכל מה שמחשיבים שלא יהיה חסר היינו שגדל עור אחר אבל פה הנקודה **החומה** לא חשיב שגדל שם והוי חסר.

• **נקודות שחורות** שלא נראות כתב המב"ט שאין פסול הדר. ואם הם גדולות וניכרות פוסלות ויש מחמירים גם בנקודות קטנות.

• אם הנקודות השחורות **מחמת הריסוס** זה גם בעיה, שהרי הריסוס הוא חומר כימי שגורם לצריבה במקום, ואם יוריד את הנקודה ויראה שהוריד קצת מהאתרוג וודאי שיש פה פסול, וכמו בנקלף חזו"א.

• **מראה פסול** באתרוג פוסל בחוטמו בכל שהוא ולמטה ברובו או בשני מקומות. יש מח' במה שפוסל בשני מקומות אם הוא דוקא כשיהיה משני צדדים דהיינו

⁶² ביה"ל ס"ק י"ב

⁶³ מ"ב ס"ק כ"ו

⁶⁴ ס"ק ל'

⁵⁹ תרמ"ח ב'

⁶⁰ מ"ב ס"ק י"ב

⁶¹ מ"ב ס"ק י"א

⁵⁶ מ"ב תרמ"ז ס"ק ג'

⁵⁷ ס"ק י"ב

⁵⁸ סוכה לג'

⁵³ תרמ"ו ג'

⁵⁴ מ"ב ס"ק י"ח

⁵⁵ בשע"ת ס"ג

ביותר מרוב היקפו אבל אם אין הם ברוב היקפו ויש מחצית אתרוג שאין נראית בו השינוי מראה כלל ה"ז כשר, וכן נוטה המ"ב להכשיר. ולחזו"א אפי' אם הם כרוב היקף, רק שאין כל השטח שלהם ושביניהם רוב האתרוג הרי זה כשר.

חוטמו חשיב מאיפה שהאתרוג מתחיל לשפע כלפי מעלה. ויש אתרוגים שהם כמגדל וא"כ רוב האתרוג יהיה לו דין של חוטם.

♦ **הפיטם** עצמו כתב הבה"ל דיש מהראשונים שהחשיבו הפיטם החוטם של אתרוג ויש לבדוק בו. ומה שאצלנו יבש זה השושנתא, והרי שושנתא שנפלה כשר.

♦ **שיעור** אתרוג בכביצה. וחזו"א החמיר בשיעור ביצה של חז"ל, דהיינו ביצה כפולה שלנו. והחת"ס כתב דכיון שתלוי בגמר פרי א"כ נלך לפי הגידול של היום, אבל אם הוא משום 'ולקחתם' כמו ההו"א של הגמרא לכאורה בעינן ביצה של חז"ל.

♦ אתרוג שהיה כשיעור **ונצטמק** דנו האחרונים שהרי מבחינת גמר פרי הוא היה נגמר, אך אפשר שיהיה פסול מדין 'ולקחתם' שצריך כביצה בשעת לקיחה כמו ההו"א בגמרא.

♦ רוב הפוסקים פוסלים אתרוג **מורכב**, ובן מורכב. ולכן לא יסמכו על הסימנים רק שיהיה אתרוג מיוחס כמו שעוף נאכל רק במסורת כן האתרוג. ובארץ ישראל יש להקפיד גם על ערלה וטבל.

♦ **ילד** שמוכר ארבע מינים, אם משהו נתן לו אותם הרי הוא קנה לעצמו לפי כמה שיטות משום דעת אחרת מקנה, אבל להקנות אינו יכול מדאורייתא. אבל אם אביו הושיבו שם הרי שזה כמו שאביו יאמר שמקנה למי שמשלם. אלא שעדין צריכים להיות בטוחים שזה לא גנוב.

♦ כתב המחנ"א שישלם הכסף לפני החג בשביל שיקנה בקנין כסף שחל מדאורייתא. ולמעשה הרי גם יועיל מה שחצר קונה מדאורייתא. צ"ק לא חשיב קנין כסף אבל אם ישלם חלק במזומן וודאי שיועיל.

♦ מתי **שאוגדים** הלולב כתוב ברמב"ם שטפח מהשדרה יהיה יותר גבוהה מההדסים. וממילא צריך להיזהר שתהיה הטבעת עליונה טפח מתחת לשדרה.

♦ יש להיזהר **כשמכניס ההדסים לקוישלע** צריך להיזהר שלא יתלשו עלים. וטוב אם יש הדסים ארוכים שישאיר הג"ט מחוץ לקוישלע.

♦ כתב בשו"ע שאם כרך על אגד הלולב סודר י"א שלא יצא⁶⁵ והיינו מטעם חציצה ולר"ן מטעם לקיחה תמה. והוסיף ברמ"א **דיש להוציא הטבעות מהיד**, וכתב דאין לחוש מדינא כיון דאין כל היד מכוסה, אבל האחרונים כתבו (ט"ז וגר"א) דיש להקפיד מדינא משום חציצה,

וכתב במ"ב דאם לא הסיר הטבעת יחזור וינענע בלא ברכה⁶⁶. וגם בנטילת ערבה בהו"ר יש להקפיד בזה.

♦ בד' מינים שקונים עם הכשר באריות, יש ג"כ לבדוק שוב את כשרותם הן מחשש שהשתנה אחרי האריות, והן מחשש שהמשגיח לא שם לב לחוסר של עלה וכדו'.

♦ יש כמה מנהגים בענין הדלקת נרות בערב יו"ט, אם הוא כמו ערב שבת או שיש הבדל, השנה חל יו"ט בשבת מדליקים הנרות כבע"ש.

♦ רוב הנשים נוהגות לברך שהחיינו של יו"ט בהדלקת הנרות [ביו"ט שמברכין בו 'שהחיינו' למעט ז' של פסח], ולכן **אין הנשים יכולות להתנות** לא לקבל יו"ט בהדלקת הנרות כיון שברכו 'שהחיינו', ויזהרו להתפלל מנחה קודם ההדלקה שאחר שמקבלת יו"ט אינה יכולה להתפלל מנחה.

♦ כתב בחו"ש⁶⁷ שביו"ט חובת הדלקת נרות היא רק **במקום אכילה** משום כבוד יו"ט, ואין את הטעם של 'שלוש בית' שלא יכשל וכדו' שיצטרך להדליק בכל מקום שמשמש בו שהרי יכול להעביר נר כל פעם שצריך אור באיזה מקום.

הנפ"מ **מי שאוכל בליל יו"ט אצל אחרים** צריך להדליק דוקא שם במקום אכילה ואינו יוצא יד"ח במה שמדליק בביתו שהוא מקום לינה

[**אמנם לענין שבת** כתב בחוט שני⁶⁸ דבהדלקה שלא במקום אכילה לא מהני תוספת אורה וא"כ לא מועיל הדלקת נרות במקום לינה אלא א"כ אין שם אור אחר].

בהלכות חוה"מ

♦ בחוה"מ גם אסור בבישול שלא לצורך דהוי מלאכה אי לא צריך אלא לאחר החג.

♦ בחוה"מ אסור **לטלטל טלטול שלא לצורך**, ובבה"ל החמיר רק ברה"ר דאורייתא אבל לא בכרמלית, ולפ"ז היוצא מחוץ לעיר ומביא עמו דברים לילדים ובחזור נשארו לכאור' אסור יהא להחזיר מכיון דכבר לא צריך לזה, אבל בחוט שני כתב דאי לא יהא אפשרות אחר המועד להביא את זה הוי דבר האבד ומותר, וגם בנטילת ערבה בהו"ר יש להקפיד בזה.

♦ **כשהולכים עם התינוקות** אפשר לקחת בגדים להחלפה אם מצוי שמתלכלכים, אבל להחזיר אם לא צריך להם בבית לא יחזיר.

♦ מצינו בירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אילו היה מי שיתמנה עימי היתי מתיר מלאכה בחול המועד, כלום אסרו אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ועוסקין בתורה, וכדון אינון אוכלין ושותין ופוחזין⁶⁹. וא"כ וודאי שיש למצוא זמן ללמוד ולא רק לצאת לטייל כדי שלא נבטל את עיקר היום.

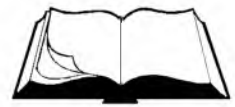
⁶⁹ מו"ק ב ג, מ"ב תקל ס"ק ב

⁶⁷ יו"ט א' ס"ק א'
⁶⁸ שבת פרק פג ס"ק ט

⁶⁵ תרנא ז
⁶⁶ ס"ק לו

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 449

מדיני סוכות

תשרי תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ארבעת המינים וסוכה בתחילת שנה שביעית

אתרוג

▲ אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, לדעת הרמב"ם יש בו קדושת שביעית, ולדעת שאר הראשונים אינו קדוש, ולכן לכתחילה יש לחוש לקדושת שביעית באתרוג שנלקט אחרי ראש השנה של שביעית, והמהדרין קונים אתרוג שנקטף בשישית שאין בו קדושת שביעית לכל הדעות (רמב"ם פ"ד הל' י"ב, וכס"מ שם, חזו"א סי' י"ט ס"ק י"ז), ואתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית קדוש בקדושת שביעית, ולכן במוצאי שביעית יש באתרוג קדושת שביעית ("חזון איש" סי' ז' ס"ק ט"ז). ולפי"ז אם קונה אתרוג שחנט בשישית ונקטף בשביעית יקנה בהבלעה (בעל "שבת הלוי" צ"ל).

לקיטת אתרוג

▲ אתרוג שחנט בשישית ונכנס לשביעית, אע"פ שנוהגים להחמיר שיש בו קדושת שביעית, וממילא לבעלים אסור לשמור פירותיו שמא הם הפקר, אסור לאחרים לקחת את הפירות ללא רשות הבעלים, שמא אינם הפקר וספק ממונא לחומרא, שיש כאן ספק גזל ("חזון איש" סי' ז' ס"ק י"ד, וע"ע "מעדני ארץ" סי' ה' ס"ק ב"ד).

אתרוג – נוי סוכה

▲ מותר להשתמש בו לצורך נוי סוכה, וזה נחשב דרך כבוד ולא דרך ביזיון כיון שהוא עדיין ראוי לאכילה. אע"פ שנאסרה האכילה במשך הסוכות, משום שהוקצה למצוותה, אין זה אלא זמן מועט ("חוט שני" פ"ה ס"ק כ"ד, וע"ע "ביאור הלכה" סי' תרל"ח בשם שו"ת "חתם סופר", שאתרוג שתלוי כנוי סוכה מותר לאכלו לסעודת יו"ט, ע"י שם).

ציפורי בשמים באתרוג

▲ אין לנעוץ ציפורי בשמים באתרוג של שביעית לצורך הריחת בשמים בהבלה של מוצאי שבת, כי מפסידי האתרוג מאכילה.

לולבים

▲ מבואר בגמרא (סוכה מ'). שיש קדושת שביעית על לולבים משום שמשמשים בהם לכבד את הבית (והיו הנאתן וביעורן שווין, דומיא דאכילת פירות), אולם בזמננו לא משתמשים בלולב לשימוש זה רק לצורך מצוה, הוי עץ בעלמא ואין בו קדושת שביעית ("מנחת שלמה" סי' נ"א אות כ"ג, ושו"ת "שבת הלוי" ח"א סי' קפ"א, "דרך אמונה" פ"ח משו"י ס"ק פ"ו, ושכך צידד החזו"א, וע"י עוד שלדעת הרמב"ם בלולב לעולם אין קדושת שביעית).

אפילו בזמן שהיה בו קדושת שביעית בלולב הוא רק בלולב הנקצץ לסוכות בשנה השמינית, אבל לולב הנקצץ בתחילת השנה השביעית אין בו קדושת שביעית כיון שנקבעת לפי החניטה, וחנטו היה בשישית (סוכה ל"ט).

הדס

▲ הדס הולך אחר החנטה. לפיכך לכל הדעות מותר לקנות הדס בתחילת השנה השביעית.

ערבה

▲ בערבה אין קדושת שביעית מאחר שהוא עץ בעלמא (סוכה מ').

סכך

▲ מותר לקצוץ ענפי אילן סרק לסכך בהם סוכתו, ובלבד שלא יתכוון גם לתועלת האילן. במה דברים אמורים, באדם רגיל שאינו יודע את כללי הגיוזם, אבל היודע את כללי הגיוזם צריך לשנות ולגזום שלא עפ"י הכללים כגון שישאיר זיזים ארוכים או שיגזום רק צד אחד של העץ (מסקנת ה"חזון איש" סי' י"ט ס"ק ט"ו-ט"ז, מובא בספר "משפטי ארץ" פרק ד' סעיף כ"ו).

קניית סכך וד' מינים מחילוני

▲ מי שחשוד על השביעית אין לוקחים ממנו כל דבר שיש בו זיקת שביעית אפילו פשתן שאין בו קדושת שביעית (רמב"ם פ"ה הל' י"ד),

ניקוי חצר לסוכה

▲ **שאלה:** האם מותר לנקות את החצר מכל העשבים ומיני זרעים כדי לבנות שם סוכה?

תשובה: יסוד האיסור משום שזה נראה כאילו מכין שדה לזריעה, לכן מקודם יעמיד שם את דפנות הסוכה, שע"י מוכיח שזה לצורך הסוכה, וכעין המבואר במשניות (שביעית פ"ג ופ"ד) כשהוא מוכח שכוונתו לבנייה או ענין אחר, מותר (הגר"ש אלישיב צ"ל).

נטילת ידים בחצר

▲ אלו שעושים סוכות בחצר מצוי נוטלים ידים או שופכים מים בחצר על יד הסוכה, ובשנת שמיטה צריכים להיזהר שלא ישפכו מים במקום שגדלים צמחים.

פירוק הסוכה לאחר סוכות

▲ כתב ה"חזון איש" (סי' כ"ב ס"ק א'), צמחים שיש עליהם גג אסור להסיר את הגג מעליהם בשביעית משום תולדת זורע, ע"י שם הטעם שהופך את הצמחים מבית לשדה. ולפי"ז מי שבנה סוכתו בחצר ע"ג הדשא או ע"ג זרעים, אסור לפרק סוכתו כיון שמוציא את הזרעים מהסוכה לשדה (הגר"נ קרליץ צ"ל).

ויש עצה לכך, בתחילה יניח פיו. וכדומה ויכסה את הדשא, ואח"כ יוכל לפרק את סוכתו, כיון שהדשא עדיין מכוסה, ומותר אח"כ לסלק המכסה, דאלי"כ יתקלקל הדשא או הזרעים כדי למנוע הפסד (הגאון רבי יעקב אידלשטיין צ"ל).

אולם סוכה הבנויה בגובה על ברזלים ויש זרעים מתחת, ומפרק את קרקע הסוכה, אין זה נחשב שהופך את הזרעים מבית לשדה. וכיון שהסוכה בגובה, אין זה משפיע עליהם כלל (הגר"נ קרליץ צ"ל).

גשם בסוכות

▲ בליל יו"ט ראשון דסוכות תשס"א ירדו גשמים והיתה שנת שמיטה, ואמר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שאלו גשמי ברכה לפי שכל שומרי שביעית הקדימו לזרוע בחודש אלול והגשם מצמיח את התבואה, ואלו שלא שומרי שביעית עדיין לא זרעו, והגשמים קלקלו את השדות ואינם יכולים לזרוע כשאדמת השדות רטובה.

מדיני ארבעת המינים

קניית ד' מינים לבני ביתו

▲ כוונת הקניין לפני המצוה:

מצוי שאבא קונה כמה 'סטים' של ד' מינים לבניו הגדולים, ולפני סוכות הוא ממין וכותב שם של כל בן על הסט שלו. וביו"ט בבוקר כל בן לוקח את הסט שלו, ויש להיזהר שיעשה בו קנין הגבהה או קנין יד, ועכ"פ יכוון לשם קנין (עצם הדבר שמגביהו ולוקחו ונטלו לשם מצוה, אם שכח לעשות קנין שמא בדיעבד לא יצא יד"ח המצוה).

נטל לולב שלא שילם בעדו

▲ **שאלה:** לקחתי לולב מהדוכן, וקבלתי רשות ללכת לשאול שאלת חכם, כשהזרתי הדוכן כבר לא היה שם, ואיני יודע למי להשיב הלולב או תמורתו.

תשובה: דינו כשומר אבידה, שהרי קיבל שמירה עליו עד שיחזירם,

ועליו מוטל לדאוג שלא תאבד מערכה, והיות שאחר סוכות כבר לא יהיה שווה כלום, מוטל עליו למוכרו ולקבל כסף תמורתו (וכמבואר בפסחים י"ג. דשומר חייב למכור החמץ בערב פסח). ולכן צריך למכור לאחרים וישמור הכסף עד שיבוא בעליו, או מונח עד שיבוא אליהו. ואם המוכר כבר קבע עליו מחיר, יכול לקנות אפילו לעצמו וממילא יש לו לולב כשר שהוא שלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הפיל פיטס חברו

שאלה: ביום ראשון של סוכות בשעת עטיפת הטלית, הפילה הטלית את אתרוג חברו ונשבר הפיטס, האם חייב לשלם או לא?
תשובה: אין זה נחשב לאונס גמור כלל, שהיה לו להזהר בזה וחייב לשלם וכמבואר במשנה (ב"ק כ"ו). אדם מועד לעולם (הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

שתי ערבות מחוברות

שאלה: ביו"ט בבוקר שם לב ששתי הערבות בלולב עדיין מחוברות (קצצו שתייהן ביחד מן האילן), האם זה נחשב כשתי ערבות או כערבה אחת?

תשובה: כיון שהן מחוברות, הר"ז כמו ערבה אחת, ולא יוצא בזה נטילת לולב שצריך ב' ערבות (הגר"ח קנייבסקי שליט"א), ומסתבר שאסור להפרידן ביו"ט, שזה תיקון מנא (ולא דמי להפריד ב' חלות בשבת לצורך לחם משנה שמותר, וע"י לעיל גיליון 346).

ברכת לולב בהלל

שאלה: היה הלולב בידו ובמקום לברך "על נטילת לולב" בירך בטעות "לקרוא את ההלל", והתחיל לומר הלל (האתרוג עדיין בצורה הפוכה) האם יכול לברך על הלולב באמצע ההלל לפני שעושה את הנענועים?

תשובה: כתב ה"חיי אדם" (כלל קמ"ז) שאם הביאו לו לולב באמצע הלל מותר לו להפסיק בין הפרקים דהיינו בין מזמור למזמור לברך (מובא במשנ"ב ס' תרמ"ד ס"ק ז'), ולפ"ז בנד"ד יגמור את פרק "הללוך-ה" ולפני שמתחיל "בצאת ישראל" יברך על הלולב ויהפוך את האתרוג לדרך גידולו (וע"ע משנ"ב ס' תפ"ח ס"ק ה', מה נחשב בין הפרקים).

הלך עם לולבו בשבת

שאלה: מעשה באחד שיצא עם לולבו בידו בשבת חוה"מ, שכנו הזכירו ששבת היום ולא נוטלים לולב, האם מותר לחזור הביתה עם לולבו או חייב להפילו מיד?

תשובה: לולב הדסים וערבות הם מוקצה מחמת גופו (רמ"א ס' תרנ"ח ב', משנ"ב ס"ק ג'), אבל אתרוג מותר לטלטל בשבת שראוי להריח (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק כ'). ויש סוברים שגם האתרוג מוקצה מחמת חסרון כיס היות שאנו רגילים להקפיד ולא לטלטלו לצורך ריח ("הליכות שלמה" בשם הגרש"ז אייערבער זצ"ל, וספר "שלמי יהודה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אולם בנד"ד כיון שכבר לקח את הלולב והאתרוג בידים, מותר להמשיך איתם ולהחזירם למקומם בביתו (שעה"צ ס' תרנ"ד ס"ק ג' בשם פמ"ג, ו"ביכורי יעקב" ויש להעיר שמשמע מדברי המשנ"ב ס' ש"ח ס"ק י"ג בשם אחרונים שבמוקצה מחמת גופו לא מתירים להמשיך לטלטלו וע"ע משנ"ב ס' שלי"ט ס"ק י"ט לענין טלטול נרות, ובס' תק"ו ס"ק כ"ט, לענין הפרשת חלה ועודה בידו, ע"י שם).

מהלכות חוה"מ

ניקוי כתמים

שאלה: מותר לנקות כתמים אם יש בו צורך המועד, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חז"ל ("הלכות חוה"מ" בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל ויש סוברים שאם הבגד התלכלך לפני החג וידע מזה, והיה יכול לנקותו לפני החג, אסור לנקותו בחג (ש"ש פ' ס"ו, ע"ב).

ברירת כביסה

שאלה: האם מותר לברור סוגי הכביסה בחוה"מ, כדי שיהא מוכן לכבסו מיד במוצאי יו"ט אחרון?

תשובה: מכיון שגם בבגדים יש מלאכת בורר וכמבואר במשנ"ב ס' ש"ט ס"ק ט"ו, הרי זה מלאכה דאורייתא שלא לצורך המועד, ואסור.

תיקון ספר תורה בחוה"מ

שאלה: באמצע קריאת התורה בחוה"מ התגלתה אות שיש לה הפסק ופסול, האם אפשר לחברה ולתקנה כדי להמשיך לקרוא בו?
תשובה: אם יש ספר תורה אחר, עדיף לסגור את ספר התורה אפילו באמצע הקריאה, להכניסו ולהוציא את הספר השני (הגם שיש כאן טרחה דציבורא), ולא לעשות כתיבת אומן בספר תורה (משנ"ב ס' תקמ"ה ס"ק א, שעה"צ ס"ק ב').

תיקון נביאים בחוה"מ

שאלה: כשהכינו את הנביא לקריאה בערב שבת חוה"מ, מצאו בו חסרות, האם מותר לתקן כשאין לו נביא אחר?

תשובה: תלוי במחלוקת אם מגילות אלו נפסלות בחיסור אות אחת כספר תורה או לא. יש סוברים שנפסלים בחסר, ולכן מותר לתקן בחוה"מ נחשב לצורך כשאין לו נביא אחר (ספר "עמק ברכה" עמ' נ"א, וכן ספר חוה"מ" בשם הגר"ח מוולאז'ין). ויש סוברים שאין זה נפסל בחסר, ולכן אין לתקן בחוה"מ ("עמק ברכה" שם בשם פוסקים, הגר"מ פינשטיין זצ"ל, שו"ת "באר משה" ח"ז ס' ל"ו, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

קריאת התורה בהושענא רבה

שאלה: מי שעיף בליל הושענא רבה, האם מותר לו לצאת באמצע קריאת התורה?

תשובה: איתא בשו"ע (ס' קמ"ו א') אסור לצאת ולהניח ספר תורה כשהוא פתוח, אבל בין גברא לגברא מותר, ומפ' המשנ"ב (ס"ק א') ועל זה נאמר "ועוזבי ה' וגו'", ואפילו יש עשרה שעדיין שומעין, וגם הוא כבר שמע קריאת התורה בעשרה, אפילו הכי אסור, ע"י שם. אולם כל זה בקריאה של חיוב אבל קריאת התורה של הושענא רבה שזה רק רשות, הרי זה כמו דרשה שמותר לצאת באמצע מעיקר הדין אם יש בזה צורך ולא שייך דין זה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

דג לשבת או ליו"ט

שאלה: יש לי מנה אחת של דג מיוחד, האם עדיף להשאירו לשבת או ליו"ט?

תשובה: ביו"ט יש ענין מיוחד של בשר מדין שמחה, אבל בדגים אין שמחה אלא זה משום כבוד שבת ויו"ט, אי"כ הר"ז שווה בשווה, ויאכל את הדג במה שמגיע קודם (הגר"נ קרליץ זצ"ל), (ולא דמי למי שיש לו רק רביעית אחת של יין, ויו"ט חל בערב שבת, שכתב המשנ"ב, ס' תנ"א סו"ס"ק ב', שישאירו לשבת כיון שקידוש בשבת הוא מן התורה, וקידוש של יו"ט הוא מדרבנן, משא"כ "כבוד שבת ויו"ט" שווה בשניהם).

שמחת תורה

בני חו"ל בשמיני עצרת

שאלה: בני חו"ל הנמצאים בארץ ישראל ונוהגים כשהיו בחו"ל לאכול גם בשמיני עצרת בסוכה, כמבואר בשו"ע (ס' תרס"ח ס"א), האם יעשו כן גם בארץ ישראל?

תשובה: יש סוברים שיעשו קידוש ויאכלו כזית בסוכה, ויגמרו את הסעודה בתוך הבית (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), ויש סוברים שכאן בארץ ישראל לא צריכים לאכול כלל בסוכה ("לוח אי"י") מכיון שזה רק משום מנהג ולא מעיקר הדין, שהרי הרבה אוכלים שם רק בלילה ולא ביום, ומש"ה בארץ ישראל שלכו"ע אוכלים מחוץ לסוכה אין צריכים לאכול בסוכה.

מכירת "אתה הראת" ושאר המצוות

שאלה: הקונה "אתה הראת" עבור לימוד ש"ס עד שמחת תורה הבא, ועדיין נשאר לו הרבה, האם אפשר להתיר הנדר?

תשובה: לכתחילה בודאי אסור להתיר נדרי מצוה, ולכן עליו להשלים לימוד הש"ס אפילו בשנה הבאה עד שיגמור, ואם בכל זאת זה מפריעו מסדרי הישיבה, יש לעשות שאלת חכם (הגר"נ קרליץ זצ"ל). וזהו תוכחת מגולה, שהרבה קונים עבור דפים ומסכתות ובסוף לא מקיימים נדרם, ולכן לכתחילה צריך לומר "בלי נדר", כדי לא להיכשל בהל' נדרים.

ועצה טובה שיחזרו לתיקון של פעם, שבמקום למכור עבור אלפי דפים או לימוד כל ספר "שמענתא", שרק מכביד על הבחורים וכו' היה עדיף שימכרו עבור מבחן על פרק או שני פרקים, או על המסכת הנלמדת בישיבה, או להיבחן על השקלא וטריא, או על הבנת הענינים שע"י מתחזק הלימוד של הבחורים וסדרי הישיבה!!!

כשאין עשרה שומעים

שאלה: צריך מאוד להיזהר כשחוזרים הרבה פעמים על קריאת התורה כדי לאפשר לכולם לעלות לתורה, שיש לפחות עשרה שומעים את הקריאה שבירכו עליה, דאלי"כ הרי ברכות המברך לבטלה ("ביאור הלכה" ס' קמ"ו ד"ה ולקחת, וע"י שם שכתב שאם אחד ישן או קורא שנים מקרא, אינם נחשבים כחלק מהעשרה). וכן יש להיזהר לברך בקול רם כדי שלפחות עשרה שומעים את הברכה.

שנים מקרא לפרשת בראשית

שנים מקרא אפשר להתחיל מהזמן שקוראים אותה פרשה, וא"כ פרשת בראשית אפשר מהזמן שקוראים לחתן בראשית, ואפילו אם במקום שהוא מתפלל עדיין לא התחילו בראשית, כיון שיש ציבור שקוראים, זה נחשב זמנה (וכמו בשבת שלאחר מנחה גדולה אפשר להתחיל את הקריאה של הפרשה הבאה, אפילו אם הוא עצמו עדיין לא שמע), ולפ"ז בשמחת תורה בבוקר, כיון שיש מנינים שמתפללים ותיקין, ששם קוראים בראשית מוקדם, יכולים כולם להתחיל קריאת פרשת בראשית, ואפילו אם עדיין לא קרא וזאת הברכה יכול כבר לקרוא בראשית.

יֵאֵיר בְּזָרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון גליון 70 – וילך סוכות תשפ"ב – שנה ב'

איסור עצי סוכה

נידון האחרונים באיסור עצי סוכה

[א] איתא בגמ' בסוכה (ט, א) ובביצה (ל, ב) "דאמר רב ששת משום רבי עקיבא מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה תלמוד לומר חג הסוכות שבעת ימים לה', ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה'". ופרש"י "על החגיגה - שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין, דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה, כעבד הנוטל פרס". והנה האחרונים דנו בגדרי איסור ההנאה שיש בסוכה, שהט"ז (סי' תרל"ח סק"ג) כתב שרק שימוש שמפקיע שם ישיבת סוכה כגון ליטול קיסם בסוכה נאסר, שנמצא שבקרב זה כבר אין ישיבת סוכה, אבל שימוש שאינו מפקיע את הסוכה כגון להשען על הסוכה וכדו' שרי. ובעונג יו"ט (סי' מ"ט) כ' שאם קטני שהאיסור הוא בחגיגה א"כ יהיה אסור כל השתמשות כמו דאסור בחגיגה, ורק היכא שמקיים את מצות ישיבת סוכה שרי, דומיא דקרבן שאז הוא הנאה לה', ולפ"ז יצא לדון שאם יורדים גשמים בסוכה או כשהוא מצטער יהיה אסור לשבת בסוכה כין שהוא משתמש בסוכה בלי שיש בזה קיום מצוה. אכן כבר האריכו הפוסקים [עי' קה" (סוכה סי' ז')] ועוד להוכיח מכמה מקומות שלא דוקא למצוה התירו אלא כל שימוש של דירה מותר בלא מצוה.

[והנה בגמ' (סוכה י, ב) איתא "מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא ליה כתונתא במיא ואשתטחא אמטללתא אמר ליה רב אשי דליה דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה והא קא חזו ליה דרטיבא לכי יבשה קאמינא לך", ולכא' יש לתמוה כיצד התשתמש בסכך לצרכו הא אסור להשתמש בסוכה, ועי' בקה"י מ"ש בזה ע"פ דבריו. ונראה בזה דהנה הרמ"א (סי' תרל"ח סעי' ב') כ' "אם סכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי, מותר להריח בו, דלא הוקצה מריח, רק שלא יגע בו, דאסור בטלטול, ויש אוסרים בהדס (ר"ן ס"פ לולב הגזול) כדלקמן סימן תרנ"ג". והביא הט"ז (סק"ג) סברת המתירים "דשאני הדס שבלולב שהוא צריך למצותו ואי אפשר בו אלא לריחיה שהוא עומד אקצייה אבל הדס שבסוכה כיון דאפשר ליה בעצים בעלמא מעשה עץ בלבד משמש ומהבערה בלבד אקצייה שלא יפחות אבל מריח' לא אקצייה", ומעתה לפ"ז י"ל גם בסכך דרך צידו הפנימי הנצרך לסוכה הוקצה לסוכה אבל צידו החיצון למשטח בגדים לא הוקצה לסוכה וע"כ שפיר יכול היה לטטוח מבחוץ סדין].

ויש להוסיף דהנה רש"י כאן מאריך בלשונו "שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין, דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה, כעבד הנוטל פרס", ולכא' מה הדגיש כאן דבתר הכי משלחן גבוה קא זכו, ויתכן דהכא עיקר הכונה שסוכה דינה כחגיגה, לא הכונה כחגיגה של קודם הקרבה, אלא חגיגה שאחר הקרבה שמשולחן גבוה קא זכי, ובהו הוי הגדר שחייל היתר להשתמש לאכילה ולכל אופני האכילה, וכן סוכה היא קדושה רק הותרה משולחן גבוה לשימוש בסוכה בכל אופני השימוש שלא פוגעים בעיקר הסוכה, שו"מ דכך ביארו הכלי חמדה, ובסי' הערות להגר"ש אלישיב זצ"ל.

אכן עיין בט"ז (שם) שהוכיח שמה שדימיתה הגמ' סוכה לחגיגה, הוא לאו דוקא, שאל"כ אם הזמין את הסוכה למצוות סוכה יהי הזמנה כבר לאסור, כמו שמועיל הזמנה לגוף הקדושה, וע"כ שהי הסוכה כקדושת מצוה ולא כקדושת קרבן, ולכן לא מהי הזמנה. אכן ברשב"א בביצה (שם) כתב שהי ממש כקדושת קרבן שחייל קדושת הגוף, רק צ"ל שלא שייך הזמנה לזה, כיון שעדיין לא שם סוכה עליה. כמו במנחה קודם שהניח בעשרון שלא חיל קדושת הגוף עיין בראב"ד בריש תמיד ובאור"ש בחידושים (סי' מ"ב) הטעם.

והנה בגור אריה יהודה (סי' י"ח) כ' לדון נפק"מ בסוג הקדושה שיש בסוכה, האם מותר להכניס עצי סוכה לעזרה, שהרי אסור להכניס חולין בעזרה, ואם דברי הגמרא שסוכה היא כחגיגה הוא הוי רק כדוגמא בעלמא, יהיה אסור להכניס דהוי חולין, אמנם אי נימא כהרשב"א יהיה מותר דהרי יש לה קדושת קרבן, רק

ל"ד בעיקר הנפק"מ דהרי כל דברי הרשב"א הם בסוכה שלימה אבל סוכה שנפלה ודאי פקע קדושתה וא"כ כל הנפק"מ הוא רק אם מותר להכניס סוכה שלימה לעזרה וצ"ע.

האם הקדושה היא כחלק מהמצוה

[ב] הנה מצינו שקדושה על סוכה שגורם גם איסורים וכדו', וצריך ביאור האם הוי עיכוב בקיום המצוה, או שהוי רק כשכר בעלמא, והנה המש"ח בפרשת אמור כתב שחייל קדושה בסוכה, להראות שאדם גם מקדש את חיי החולין שהם לגבוה ואוכל בשולחן גבוה, וא"כ נראה דהקדושה דהוי כשכר שיתקדש הסוכה, והנה בקובץ שיעורים (ביצה ל, ב) כתב שהסוכה קדושה ממילא שאדם יושב בסוכה ומשמיא קא זכי ליה שתהא סוכה קדושה. [ועי' בעונג יו"ט בסי' ה' בהל"ה, ובאבנ"ז ס' תנ"ש].

אכן ברשב"א בביצה (שם) מבואר להדיא שהאדם בעשייתו וישיבתו מקדש הסוכה והוא מחיל קדושה, וע"ז מקשה אמאי לא יקדש לזמן וכדו' לשיטות שלא מהני בודל מהם בסוכה עצמה, דכיון דהוא המקדש שיקדש רק לזמנו, אכן לפ"ד נמצא דאם לא ירצה לקדש את הסוכה לא יחול הקדושה וזה לא שמענו שזה תלוי ברצונו וצ"ע.

עוד צ"ע ברשב"א דהנה כ' שם "ועוד קשיא לי הא דק"ל דסוכת גנב"ך וסוכת רקב"ש דכשירה למה חיילא עליה קדושה כל ז' וכי מפני שנכנס זה שם ואכל שם פעם אחת או ישר שם תחול עליה קדושה כל ז' והיא לא נעשית לשם קדושת סוכה. ואפשר דסוכת גנב"ך ורקב"ש כסוכה דעלמא ה", ונמצא לדבריו שאדם יד"ח בסוכה אפי' שהיא לא קדושה הסוכה, ומעתה מהו הדין שיש לקדש את הסוכה, ובשלמא לדברי הקוב"ש שאין האדם מקדש רק משמיא קא זכו ליה, מובן אבל אם נימא שצריך לקדש צ"ע מה הענין בזה הרי יוצא גם בסוכה שלא מקודשת.

ואשר נראה דהנה הארכנו לעיל דאיכא תרי דינא במצוות ישיבה בסוכה, א' יש דין לעשות את ביתו ארעי וסוכתו קבע לכל שבעת ימים, ובשביל זה צריכים לשים כלים נאים בסוכה כדי להראות שבשבעה ימים הסוכה היא ביתו, ולכן גם צריך לאכול ולשתות ולישון בסוכה כדי להראות שזה הסוכה היא בביתו שבה הוא אוכל ושותה וישן. ומלבד זה יש דין שאסור לאכול אכילת קבע או לישון מחוץ לסוכה והוא הלכה נפרדת.

ומעתה נראה דבאמת קדושת הסוכה אינה מעכבת לדין אכילה או שניה בסוכה, וזה יוצא גם בסוכת גנב"ך אפי' אינו קדוש בקדושת סוכה, אכן בדין שיהיה הסוכה כביתו לכל השבעת ימים, בזה הוי דינא שצריך לקדשה לשם סוכה, דהינו שביתו יהיה קודש לה', שעובר מביתו לבית ה' וכמו שבי המשך חכמה.

ומה מדויק כן בדברי הרשב"א שכתב שבסוכת גנב"ך שאכל שם פעם אחת אינו מתקדש, ולא כתב בגלל שהוי של גוי ולכן אינו מתקדש, אלא כ' דהוי רק ארעי שם, והיינו דא"י ביתו וע"כ בזה אין דין קדושת סוכה.

ומצאתי כעין דבריו בכלי חמדה במילואים בלא הסבר דידן, שכתב שם שבלא קדושה קיים מצוות "בסוכות תשבון" אבל לא דין "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים לה'" שתר"י קראי נינהו, והיינו שהם שתי פרשיות שונות. אכן הוא למד רק חסרון של קדושה שילפין מהאי קרא, אכן לדבריו האי קרא דחג הסוכות הוא הלימוד למצוות סוכה שיהיה הסוכה כביתו, ובהו יש דין שיהיה קודש לבית ה', וא"כ נמצא שאם לא יקדש את הסוכה לא מקיים את החלק של מצות סוכה הזה.

והנה במשנ"ב (סי' תרל"ח סק"ט) כ' וז"ל "ענין במ"א שאפילו לא נעשית לשם סוכה דהיינו שהיתה עשויה לצל כיון דמדינת סוכה כשרה היא וישב בה פ"א אסורה שוב כל ימי חג ונ"ל דמייירי שהזמינה מתחלה לשם סוכת חג או שבעת ישיב בה היה דעתו לישיב בה כל ימי חג הלא"ה לא נתקדשה בפ"א להיות שם סוכת

החג עליה וכמו שכתבנו למעלה בסק"ג". והיינו כמשי"כ שנכנס פעם אחת, הוא רק בא לקיים מצות אכילה בסוכה או שינה בסוכה, ובה לא נאמר דבעינן שיהיה סוכה קדושה. אכן אם קובע דירתו שם וקובע שהסוכה היא ביתו ממילא חל הקדושה, דבה מעכב הקדושה של הסוכה. ולפי"ז יל"ד במה שהבאנו בשם הגור אריה יהודה, שדן דלפי"ד הרשב"א מותר להכניס עצי סוכה למקדש דדינן כקרבנות, דיתכן דבעזרה אין לסוכה דין ששם ביתו, דודאי א"א לגור בעזרה רק הוי סוכה בשביל אכילת המנחות וכדו', וא"כ ע"ז אין קדושה והוי כסוכת גב"ך שאין בה קדושה וממילא יהיה אסור להכניסו לעזרה גם לשיטת הרשב"א, דהוי חולין בעזרה וצ"ע.

אימתי זמן איסור עצי סוכה

ג] והנה אימת חייל קדושת עצי סוכה, לכאן מדברי הגמ' ביצה (ל, ב) מבואר "והתניא סככה כהלכתה ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ופרכלי ענבים יינות שמנים וסלתות ועטרות שבלים אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חלה קדושה עליהו אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהו אתקצאי לשבעה", משמעות הגמ' שקדושת סוכה חלה בבין השמשות של יום ראשון של סוכות. והביאור הלכה (ס"ו תרל"ח ד"ה והזמנה) כ' על דברי הרמ"א שם דכ' "וכל זה לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד, אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה, לא נאסרה, דהזמנה לאו מילתא היא (הגהות אשר"י פרק המביא)". וכ' הביאור הלכה "דהזמנה לאו מילתא היא - וצ"ע אי הכי אפילו אי ישב בה אחר שקידש היום לא ליתסר אלא יומא אלא לשעה שישב בה בלבד דהא אכתי לא הוי איתקצאי לבין השמשות ולא איתקצאי לכולא יומא ולכי נפק תשתרי [מ"ק ה"ל], והנה לפי מה שכתב מקודם אפילו לא ישב בה כלל אסור עד חוה"מ דמשום סתירת אהל הוא מוקצה ונראה דכונתו דמשום קדושת החג לא מיתסר אלא לשעה שישב בה". והמנחת שלמה (ד"ב ס"ד) תמה על דברי המשנ"ב וז"ל "מוכח דס"ל דתלוי דוקא בבין השמשות. ובאמת היא קושיא גדולה, דהא בכל הסוכות כמעט שאין יושבים בבין השמשות שאז נמצאים ע"פ רוב בביהכ"נ". ורצה לדון דאחי"נ אף שלא ישב בסוכה בשעת בין השמשות, אמנם אחר שישב יאסר למפרע, אכן צ"ע בסברא מדוע יאסר למפרע.

ולדברינו נראה, דהרי יסוד האיסור של מוקצה לסוכה, הוא כיון דנהפך הסוכה להיות כביתו, אי"כ בזה סגי שבבין השמשות הסוכה היא נהפכת להיות כביתו ולכן נאסר כבר בבין השמשות, רק יש תנאי שישב במועל בסוכה, דבלא זה חסר במעשה שנחשב הסוכה כביתו, אבל אחר שישב ממילא חל על זה דין סוכה למפרע ושפיר חל איסור מוקצה על הסוכה.

והראוני דבמטה אפרים (ס' תרכ"ה סק"ט) כ' דקודם דחולך לבית הכנסת יפתח את הכיסוי כדי שיחול על הסוכה קדושה, ולכאן כונתו להנ"ל דבעינן שבבין השמשות יחול דין סוכה שהיא ביתו וע"כ בבין השמשות צריך להכין את הסוכה שתהיה כביתו וע"ז יחול עליה איסור מוקצה, ובה מתקיים את חלק זה של המצוה שעושה את הסוכה לביתו.

אכן עוד צ"ע דהנה התוס' בביצה שם, כ' "אבל עצי סוכה דחל קדושה עליהו אתקצאי לשבעה - וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצה וכן משמע בשבת (דף מו. ונש) הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ולעיל קאמר מה חג לה' אף סוכה לה' אלמא דאסורין מדאורייתא, ותיירך ר"ת דמה שאמר מה חג לה' אף סוכה לה' היינו לפי שיעור סוכה כגון ב' דפנות ושלישית אפי' טפח אבל אי עבדי דפנות שלמות יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה". והר"ן שם כתב על דברי ר"ת שכ"ז רק שבנה את הסוכה ואח"כ הוסיף דפנות דעל זה לא חל הקדושה, אבל אם בנה בבית אחת את הסוכה אז כל הדפנות נאסרים, ולכאן צ"ב הרי בין השמשות כבר עומד כל הסוכה ביחד, ומאי נפק"מ כיצד בנה את הסוכה, וממילא בשעה זו צריך הכל להאסר, וכן צ"ע דהרי תמיד מניח את הסכך אחרי הבנין, וממילא נמצא דמיד שמניח את הסכך ומחיל דין סוכה על כל הסוכה ואז הכל נאסר, ודוחק לבאר בדבריו דהכונה שהוסיף דפנות אחרי הנחת הסכך וצ"ע.

נוי סוכה שמחוץ לסוכה האם נאסרים

ד] הפוסקים דנים אם נאסר בהנאה גם נוי סוכה שעומד מחוץ לסוכה, כגון שחלק מהסוכה מקורה, ושם מניח את הנוי סוכה, האם זה יאסר או לא.

והנה נחלקו הרא"ש והרמב"ם, מה נאסר בסוכה, דשיטת הרא"ש (סוכה ס"ג) דרק הסכך בלבד נאסר, ושיטת הרמב"ם (פ"ו מזולב הס"ו) שנאסרים גם הדפנות של הסוכה.

והנה נח' הפוסקים באיסור נוי סוכה, אם נאסר רק כאיסור של סוכה בשימוש שמבטל את הנוי, או דנאסר כל שמוש דהנאה בנוי סוכה, ואם נימא שכל שימוש של הנאה בנוי סוכה נאסר, נמצא אי"כ שלא שייך האיסור של נוי סוכה, לאיסור של הסוכה, רק הוי פרשה לעצמה של נוי סוכה שנאסר, וא"כ שפיר יש לדון שגם

הנמצא קרוב לסוכה אפי' שאינו בסוכה עצמה, כגון שנמצא במקום המקורה של הסוכה נחשב כדן נוי סוכה ונאסר.

אכן אם נימא דנאסר הנוי סוכה רק כמו באיסורי סוכה, אי"כ יש לדון בגדר האיסור האם גדרו שהוא נחשב כנוי, ודין הנוי הוא כדן הסוכה, או דלמא שישודו שהוא בטל לסוכה ומכלל הסוכה הוא. ועיין כן בלשון הרמב"ם שכתב (שם הס"ז) "וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה, ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה, שהרי לא הקצה אותן יולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה". משמע דהדין של הנוי הוא דנחשב כמותה, והיינו דבטל לסוכה. עוד מבואר בדבריו שזמן הקובע לאיסור, הוא בשעה שתולה את הנוי, דכ' דמתנה שבעה שתולן, והיינו דשיטתו דנוי סוכה נתבטל לסוכה, וא"כ התנאי הוא בעשיית התליה שתולה את זה ומתנה שלא יתבטל לסוכה, ועי"ש בסי' המפתח דהביאו דעות שאר ראשונים דנחלקו וס"ל דהתנאי של נוי סוכה הוא בבין השמשות, והיינו דהם נח' על שיטת הרמב"ם בגדר של נוי סוכה, ולכך סברי דדין התנאי הוא כמו של סוכה שזמנה בבין השמשות.

והנה הרמ"א כתב שנוי שעל הסכך לא יורידנו לדפנות שהוי כמוריד בקדושתו, והיינו שחשש לשיטת הרא"ש שרק בסכך הוי דין קדושת סוכה, אכן לשיטת הרמב"ם שהכל נאסר, לכאן הכל כקדושה אחת דהרי הכל נאסר. [אכן יל"ד דהנה הבעל העיטור כ' שהדפנות סוכה נאסרים מחמת שהם צורך הסכך, אי"כ י"ל שבאמת גם להרמב"ם עיקר הקדושה הוא הסכך וכשיטת הרא"ש, רק ס"ל דהדפנות בטלים לסכך וא"כ שפיר יהיה דברי הרמ"א גם לדעת הרמב"ם, דכיון דהסכך הוא עיקר אסור להורידו לדפנות]. והנה הגר"ח זצ"ל בספרו (פ"ו מזולב הס"ו) כתב לבאר פלוגתת הרא"ש והרמב"ם, וז"ל "ונראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דנהי דאם באנו לדון על הסוכה עצמה ודאי דהסכך הוא דמיחשב עיקר הסוכה, וכדאיתא בסוכה דף ז' (נ"ב) עיי"ש דפליגי בזה ר' יאשי' ורבנן אם דפנות איכללו בהדי סכך אם לא, ולדין קי"ל דפנות לאו סכך ניהו, וגם חמתה מרובה מחמת דפנות כשרה, משום דלא חייל בהו דין סוכה, ורק הסכך לבד הוא דחלה עליו ונתקיים ביה דין סוכה, אכן כל זה הוא רק בהדינים הנוגעים לפסולא והכשרא דסוכה, דהם בגוף החפצא של הסוכה, וזה נוגע רק בסכך ולא בדפנות, כיון דהדפנות אינם בכלל סוכה, משא"כ בזה דעצי סוכה נאסרין, דילפינן לה מקרא דחג הסוכות, ס"ל להרמב"ם, דאין זה תלוי בעצם הסוכה, ושיהיה גזירת הכתוב דסוכה אסור ליהנות ממנה, כי אם דדין זה נאמר על מצות סוכה, דכל דמיקיימא ביה מצות סוכה אסור ליהנות ממנו, ודין מצוה שבה הוא שאסור ליהנות ממנה, וע"כ כיון דילפינן גם לדפנות מקרא דבסוכות, ובלא דפנות לא מתכשרא, אי"כ ממילא דגם דפנות איכללו במצות הסוכה, ואע"ג דאניהו לאו שמא דסוכה בהו, אבל מ"מ כד הוא מצותה, דלשם סוכה שעל הסיכוד בעינן גם דפנות, ולהכי הוא שפסק הרמב"ם דגם עצי דפנות הסוכה נאסרין".

והנה האחרונים דנו אם גם הרצפה של הסוכה נאסרת ג"כ כמו הדפנות, [דעי' באגרות משה (ח"א סי' קפ"א) דהחיר, אמנם עי' אבני נזר (יור"ד סי' שס"ג ב') מש"כ בזה] והנה לפי"ד הגר"ח יוצא שגם נאסרת, דהגר"ח תולה דמזה שנאמר דיני הסוכה כגון סוכה גזולה וכדו' על הדפנות, על כן גם דין הקדושה חל על הדפנות, וא"כ הרי קיי"ל דגם אם גזל קרקע ובנה שם סוכה יש פסול של סוכה גזולה וע"כ דחל דיני הסוכה גם על הקרקע וממילא צריכה ליאסר, אמנם עי' באבי עזרי (קמא פ"ה מזולב הכ"ט) דכ' דהרצפה הוא רק דירה ששם הסוכה, אמנם אינה חלק ממצות סוכה, רק אם גזל את הקרקע יש פסול עיי"ש בכל דבריו.

ומעתה י"ל דכל מאי דנתבאר דלשיטת הרמב"ם הנוי סוכה בטל לסוכה, זה רק לשיטתו דכל הדפנות הם שם הסוכה, וא"כ גם הנוי שהוא הידור מצוה הוא חלק מהסוכה, וחל ע"ז שם סוכה ומתבטל הכל לסוכה. אבל לרא"ש הדין סוכה הוא רק הסכך אי"כ הנוי לא קשור בעצם לסכך, אי"כ מה שנאסר הנוי הוא איסור בפני עצמו, ולפי"ז י"ל דמה דהסתפקנו בנוי שיוצא מהסוכה דלשיטת הרמב"ם לא יהיה בזה איסור דזה הרי לא בטל לסוכה, אבל לשיטת הרא"ש יתכן דיהיה איסור דכיון דהוא נוי של הסוכה אי"כ כבר חל עליו שם איסור של נוי סוכה.

ולפי"ז לכו"ע יהיה מותר לקחת נוי מהסכך ולשים בדפנות, דלשיטת הרמב"ם הרי הכל סוכה, דהכל שוים לדין הסוכה, ולשיטת הרא"ש הרי כל האיסור נוי, הוא מדין נוי סוכה, וא"כ גם כשיהיה בדפנות דינו שנחשב כנוי סוכה ולא יוריד מקדושתו.

[אמנם בצפנת פענח ביאר דעת הרא"ש דלשיטתו דהדפנות מותרות, אמאי אסרה הגמ' נוי סוכה, ובשלמא לשיטת הט"ז דלדעת הרא"ש מדרבנן אסור גם הדפנות, י"ל דדברי הגמ' הוא מודבנן, אבל לחולקים דס"ל דלרא"ש הדפנות מותרות אי"כ מ"ש נוי סוכה מהדפנות, וביאר הצ"פ דהנוי סוכה בטל לסכך וממילא נאסר כחלק מסכך, וא"כ לפי"ז אילבא דהרא"ש יהיה אסור לקחת מנוי הסוכה של הסכך ולשים בדפנות דהוי הורדה מהקדושה, אכן עיקר דברי הצ"פ צ"ב, אמאי נימא דהנוי בטל לסכך דמ"ש מהדפנות שאינם בטילות לסכך, ובפרט לדברי הגר"ח דודאי מצות סוכה איכא בכל הסוכה, רק שם הסוכה הוא בסכך אי"כ הנוי לכאן הוא חלק ממצות הסוכה, ומהי"ל שיתבטל לשם סוכה].

ללמדה את בני ישראל – כוחם של גדולי ישראל

לראות את הטוב

זוג חסידי נולדה לה בת אבי הבת רצה לקרוא את שמה פייגע כשם אמו ע"ה אבל אשתו לא רצתה וכך לקרוא צפורה החליטו הולכים לרבי שלהם זצ"ל.

הרבי שמע את השאלה וענה לקרוא מזל הבעל חזר לאשה והם היו בהלם החליטו כנראה היה אי הבנה הכו אחה"צ והרבי שומע ואומר הבנתי אבל אם לא מוצא חן בעיניו נקרא מזל טוב עכשיו כבר היו בהלם מוחלט.

למחרת בקריאת התורה בזמן שהבעל קיבל עליה קורא הרבי לבעל ושאלו את אשתך אם מסכים לקרוא פייגע מיד הסכימה בהתלהבות.

זהירות בכבוד התורה

שמעתי מידידי הגר"א מן שליט"א שסיפור לו מרן הגר"ח שליט"א מעשה, ובעת שסיפר את זה זלגו עיני דמעות. בנו של החמדת שלמה קראו לו ר' יקיר, והיה עילוי גדול ומאד מיוחד ורצו לקחתו לצבא ונגרם מכך צער גדול לאביו. ונכנס לביתם אדם גביר וראה את העצבות ושאל מה אירע וסיפרו לו מכל הענין אז אמר לי יש קשר עם אחד משרי הממשלה כי חייב לי הרבה כסף ואני אבקש ממנו שישחררו אמר לו החמדת שלמה א"כ אני אכיר לך טובה על כך ואתן לך את בני לחתן לבתך ואכן בסוף באמת הוא שחררו מהצבא וקיבל את בנו של החמדת שלמה לחתן לבתו. ובטרים נסע לעירו ביקש מהחמדת שלמה שכיון שהוא גר במקום שיש הרבה חסידים ואינו רוצה שהוא יגרר אחר החסידות שיראה למנוע את זה מבנו ובאמת החמדת שלמה הזהיר לבנו לבל ימשך לחסידות ולבסוף הדבר לא הועיל והחמדת שלמה קיבל ידיעה שבנו נעשה חסיד קוצק לפני חג השבועות ציווה החמדת שלמה לבנו ע"י מכתב לבוא אליו לחג השבועות שלא ישאר אצל האדמו"ר מקוצק אלא יבא אליו ליום השבת לווארשה.

נכנס האברך אל האדמו"ר והראה לו מכתב אבא אמר לו האדמו"ר אתה השאר כאן ואני כבר אכתוב אליו במקומך מיד ערך הרבי מקוצק מכתב אל הגאב"ד דווארשה וישלחו ע"י אחד מאנשי שלומו ע"מ למוסרו קודם השבת לידי הגאון. למרבה הצער שכח חסיד זה למסור תיכף את המכתב וכשהגיע יום השבת ובנו לא בא חרה אפו עליו והפליט אז מפיו איני יכול להבין אם גם כיבוד אב לא מקיימים הרי לשם מה הם חיים בעולם

הדברים האלה היו כשגגה היוצא מלפני השליט, ור' יקיר היה גר בקומה למעלה וימי בבוקר לא עבדות אחד בעמדו לפני חלון חדרו הפתוח תפוס ברוב מחשבותיו נפל בעד החלון ארצה וגלגלתו התפוצץ לרסיסים ומת.

אחר איזה ימים נזכר החסיד ומיהר לבית הגאון למסור לו את מכתבו של הרבי מקוצק בקראו את המכתב התחיל הגאון צועק מרה על חסיד שוטה הזה שפשע ומעל בשליחותו ולא מסר את המכתב כמצווה קודם כניסת השבת, אולם את הנעשה אין להשיב. ואותו גביר השליח פחד לבוא לקוצק ולאחר חמש עשרה שהנה היה בטוח שהקצקער שכח מזה נכנס אליו ואמר לו הקצקער אני רואה אותך מלמעלה למטה ונפל ג"כ מהחלון ונהרג.

את אלמנת הנפטר הזה הציע ר' שלמה זלמן טיקטין הגאב"ד ברעסלאו לפני ידידו הנערץ הרב מלביש להיות לו לאשת בריתו, והוא התחתן איתה והיא סיפרה לו מעשה זה.

כוחם של גדולי ישראל במדות

שמעתי מידידי הגר"א מן שליט"א שפעם שוחח עם מרן הגר"מ לפקוביץ זצ"ל על גדלותו של יבדלח"ט מרן הגר"ח שליט"א ואמר לו הגר"מ"ל בהתרגשות גדולה, הרי ר' חיים למד אצלי בילדותו, ואני יגיד לך למה הוא זכה להגיע לדרגות נשגבות יותר מאחרים שלמדו עמו. כי יש לו מדות טובות יותר מאחרים. ואדם אם מדות טובות יכול לו להשגות עצומות בתורה ובקדושה יתירה. [ונכדך אגב שמעתי בשם הגאון המופלא הגר"ש פישר שליט"א שכמדומה שכזו ידיעת התורה כמו של מרן הגר"ח שליט"א לא היה בכלל ישראל מימות רבי זלמלה וולאזינר]

פ"א באתי למרן שליט"א על אחד שהסתבך במשפטים, והיה חשש גדול שיכנס למאסר, והרבה צרות שיצאו מכך זה, ובקשתי ברכה מרן רבנו שליט"א ואמר לי 'תגיד לו שנגזר עליו כבר מיתה, ובזכות כל היסורין הללו שעובר זה מכפר לו', ואכן אמרתי לו את זה וזה היה למשיב נפש בהסתכלות על כל הענין.

סיפר לי ידידי הגר"מ איזקוב שליט"א שסיפר לו הגר"ש בן מרן הגר"ח שליט"א שאביו אמר לו שלפני שהתחיל לחבר את השונה הלכות, הוא למד חמשים פעם טור ב"י שו"ע מג"א ומשנ"ב ורק אח"כ התחיל לכתוב את הספר משפחה שאינה שומ"ת שגרה בפתח תקוה באופן פתאומי בנס בן 12 איבד את ההכרה ונסעו לבית חולים חסרי אונים, שם פגש אותם איזה אברך והציע להם לבקש ברכה ממרן הגר"ח שליט"א הם נסעו לבית הגר"ח, ואמרו את שם הילד ירון. אמר מרן הגר"ח לשנות את השם לאהרן. ועשו שינוי השם לאהרן, ומיד תוך זמן קצר חזר להכרתו והתאושש. והם ראו גודל הנס התחזקו מזה לשמירת תורה ומצוות, ואח"כ ראו אותם השכנים וגם הם התחזקו עד שנעשה שם קהילה שלימה של שומרי תורה ומצוות, שהכל נעשה מכח ברכתו של מרן שליט"א.

כל מעשה לא נאבד

בעת שהתקיימה הלוייה של אביו של ראש ישיבת אור ישראל הגר"מ רבינוביץ שליט"א וכל בחורי ישיבות אור ישראל הגדולה והקטנה ועוד רבים מתושבי האיזור חיכו ליציאת המיטה מהטהרה בבית הקברות בסגולה, בנתיים התקיימה הלוייה של אשה זקנה עם פחות ממנין אנשים, וכל הציבור שכבר נוכח במקום וחיכה להלוייה השניה הצטרפו להלוייה של האשה. ואז ברוב התרגשות ניגש אחד המשתתפים להספיד ואמר האשה הזו כשהיתה בחורה צעירה בארצות הברית נפתחה ישיבה ליד ביתם, והיא הלכה ביחד עם אחותה לאסוף אוכל מתושבי העיר עבור הישיבה. והנה עברו עשרות שנים, וכעת היא נפטרה כאן בארץ ישראל והקב"ה מחזיר לה שמאות בחורי ישיבות מלויים את מיתתה, אכן כל מעשה לא נאבד, כי אין שכחה לפני כסא כבודך.

יצחק ירנן

על חמי הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל גלב"ע ב' תשרי תשפ"א

לקראת מלאות השנה לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל, ובס"ד הבאנו מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו, נביא דברים והסבר לתורתו. [כפי שנכתב ע"י אחד הנכדים]

הנה זקננו זצ"ל נכנס ללמוד בישיבת חברון לאחר כל מה שעבר, ויגע ועמל בתורה בכל כוחו, ונמצא בגזיו מחברת שכתב את חידושי תורתו, וכך במשך השנים בכלל המשיך מידי תקופה לכתוב. בהמשך אמר לו אביו זצ"ל שכיון שבבוקר הוא עובד ורק אחה"צ הוא בכולל, ואם יכתוב זה יהיה על חשבון לימודו, ולכן עדיף שיספיק עוד בלימוד סוגיות נוספות, ולכן הפסיק מהכתיבה מלבד בזמנים מיוחדים.

חלק נוסף ודברי התורה ששמענו מסבא בימי שבת ומועד, אם הם דברים שנתחדשו לו, או דברים שמע מגדולי קדם, ובעיקר מגדולי ליטא, דברים ששמע סבא בשנות הזעם וצר, והעבירים ומסרם לנו בחרדת קדוש, ובמלא ההתרגשות. הדברים נרשמו זעיר כאן וזעיר שם, וודאי שאם היינו מעלים על הכתב את כל אשר שמענו היה יוצא קובץ גדול יותר, אך אף במה שיצא שמחים אנו בעמלינו, ויקום בנו מקרא שכתוב "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", וכבר ביארו המפרשים, שאוסף השלל אף שרבתה שמחותו, אך מהולה בעצב שלא יכול לקחת עמו הכל, כך גם אנו בדברי תורה שלפנינו אין אנו יכולים לומר שהושלם הדבר, אך באותו מעט הנכתב יש בו הרבה להאיר לנו את דרכי התורה והנהגתה.

בפרקי אבות נאמרו הרבה מאמרות מדברי התנאים, ומתחילים בפתיחה של "הוא היה אומר", וכבר ביארו בזה, שאין התנא רק אמר דברי חכמה והנהגה בלבד, אלא "הוא" היה אומר מציאותו והנהגתו בכל החיים הראתה את אשר אמר, כי הוא התנהג כפי מה שהיה אומר, ועי"ז בדוגמא האישית שלו הראה את אשר אמר.

הולמים הדברים את דברי קובץ זה, שדברים נאמרו ונראו בו זמנית, כי כשסבא דיבר על היום המאושר ביותר של אביו זצ"ל, שהוא בעת שנכנס לישיבה, חשו כולם והרגישו את אותו יום מאושר של סבא, כאשר צאצאיו נכנסים ועוסקים בתורה, אין הדברים כאמירה גרידא אלא כדרך חיים, "הוא היה אומר".

אנחנו יכולים לומר על סבא - אני נשארת מהיופי של קובנה.

היופי של יהודי ליטא - שמעתי בשם הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל שהסביר מה המאפיין בליטא יותר משאר המקומות, ואמר תורה יש בכל מקום, אבל אהבת תורה שיש בליטא אין בשום מקום אחר. אנחנו ראינו את היופי הזה של ליטא, אצל סבא זצ"ל את אהבת תורה שלו שהקרינה לנו כל כך, כשעוד היינו ילדים קטנים, ולמדנו משניות, היינו באים ואומרים לו משניות בעל פה, והוא היה עוזב את הכל, ומקשיב לנו משנה אחרי משנה, גם כשחזר עייף מעבודה או באמצע ארוחת צהרים, היה יושב כולו ומקשיב וקורן מאושר של לימוד משנה אחת. וכך כל השנים אצל סבא תמיד כשבאתי הוא שאל יש לך איזה חידוש משהו לומר. ולפעמים כשהיו אומרים לו מערכה שלימה, והוא היה יושב ושומע בריכוז נפלאה, ועתים היו עיניו זולגות דמעות מאהבת התורה.

גם בעת זקנותו שכבדה לו השמיעה והיה מתפלל בהליגמן היה מקשיב בכל כוחו למי שמוסר דרשה בליל שבת אפי' שברוב הפעמים לא הצליח לשמוע, אבל כולו היה מרוכז ומביט בערגה למוסר.

היה תקופה שהיה לו קביעות ללמוד חיזקוני על התורה, וכמה אור ואושר היו על הפנים שהיה אומר לנו ולכל מי שבא אליו מצאתי פה חיזקוני מענין, ראו בחוש את האהבה מכל דבר תורה, מכל תוספת לימוד.

*

ונביא את דבריו בהקדמה לספריו יסור יסרני: ב"ה שזיכנו הבורא להיכנס וללמוד בפאר הישיבות בארצנו, ישיבת חברון "כנסת ישראל", לאחר שנים שלא ראיתי גמרא וכמעט שלא חזיתי באות יהודית, נהייתי ברייה חדשה בעולם חדש.

אבי זצ"ל לקחני לבני ברק להיכנס אל הקודש, אל מרן החזו"א ולקבל את ברכתו להצלחה בתורה, שכל כך הייתי זקוק לה לאחר השנים הקשות. החזון איש השיב על בקשתו של אבא: "כל מי שזכה להיות שריד אש מהמחנות ולהיכנס ללמוד בישיבות הקדשות, אינו צריך ברכה, הוא מעל כל ברכה, רואים בחוש שנפתחים לו שערי חכמה".

זכיתי שקרובנו הגאון הצדיק מורי ורבי, רבי אהרן כהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון, שהיה בן אחי סבינו, הגאון הגדול רבי משה לייב כגן זצ"ל רבה של הכפר הירוק בקובנה, ורעייתו הרבנית הצדקנית מרת צילה ע"ה שקירבוני כבן. ביתם היה ביתי והם דאגו לי לכל מחסורי.

כן זכיתי שכן דודי, הרב הגאון רבי חיים יהושע גיברלטר זצ"ל, מגדולי הת"ח בישיבה שמיד עם בואי לישיבה, כאשר האותיות עדין ריצדו מול העיניים ושכחתי את כל לימודי אשר ידעתי בתור נער צעיר, עזב את כל עיסוקיו וכל לימודיו והתמסר אלי במשך כל היום כולו. כאח גדול ואוהב דאג לי בכל לבו ונפשו, עד שהצלחתי לעמוד ברשות עצמי וללמוד גם עם אחרים.

כך שלח לי ה' את רבי אהרן כאב וביתו היה לביתי, ורבי חיים יהושע כאח ומלמד כדי לצאת מאוירת חיי המחנות ולהיכנס לעולם הנפלא - עולם התורה, עכ"ד.

מכתב תנחומין ממרן ראש הישיבה שליט"א

בס"ד עשי"ת תשפ"א

למע"כ המשפחה האבלה אל הלקח מהם עטרת תפארתם, ה"ה ידידי המרומם והנעלה, הרב ר' יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל, אשר זכה לינצל מעמק הבכא, ועמד איתן באמונתו בהקב"ה, והיה מופלא מאד באהבת תורה, ובמדותיו הטובות, ויראתו הקודמת לחכמתו.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד.

זכות מעשיו הטובים המרובים, והשפעתו הטובה באישיותו הנעלה על כל סביבתו, יעמדו לכל בני המשפחה הנעלה להתנחם בכפלים, ואך ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה לאורך ימים ושנים מדושני עונג. **י' גרשון אדלשטיין**

ובמלאות שנה לפטירתו, יה"ר שתהא נשמתו צרורה בצרור החיים, עד עת שיעלה לרצונו יתברך להחיות מתים

בס"ד יצא חוברת זכרון 'יצחק ירנן' על התורה והמועדים וזיכרונות מאת רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל, ניתן לקבלו במיל המערכת.

גם יכלתי

שיחה מתוך הספר "גם יכלתי" שי"ל לאחרונה מתוך שיחות הגאון ר' נפתלי קופשיץ שליט"א

גִּעְיָם שְׁעָה מְעַרְבוֹת⁽¹⁾

הושענא רבה נקרא 'יום ערבה'

עומדים אנו ביום הגדול, יום הושענא רבה, ננסה לנגוע ולו במעט במהותו של היום הזה, ובכך נדע מהי העבודה המוטלת עלינו במועד נשגב שכזה.

בירושלמי במסכת ראש השנה (פרק ד הלכה ח) מצאנו שיום זה נקרא בשם 'יום ערבה', כינוי זה אינו סתמי, יש בו ביטוי על מהותו של היום, נסכית ונשמע.

הירושלמי עוסק בטעם ההלכה הנלמדת במשנה במסכת ראש השנה (לב, ב) העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה - השני מתקיע [המתפלל תפלת מוספין מתקיע, רש"י], ובשעת הלל - הראשון מקרא את ההלל.

בש"ס שלנו מבואר הטעם למה את מצות תקיעת השופר מאחרים עד לתפילת מוסף, ואילו את ההלל אומרים מיד בשחרית, והטעם, מפני שעת הגזירה, שארע פעם שתקעו בשופר בשחרית, והאויבים חשבו שבאים להלחם איתם, ומחמת כן הרגו עם רב מישראל רח"ל, ובעקבות אותו מעשה תקנו חכמים לאַחַר את תקיעת השופר עד המוספין, אף שמעיקר הדין היה צריך לעשות אותם בשחרית, מפני שזריזין מקדימים למצוות.

אלא שביירושלמי יש על זה תוספת דברים, נקריא את הלשון בירושלמי:

ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן מפני מעשה שאירע [הא דשני מתקיע ולא בשחרית מפני מעשה כו', קרבן העדה] פעם אחת תקעו בראשונה [בשחרית] והיו השונאים סבורין שמה עליהם הם הולכין [התוקעים כדרך שתוקעין לקבץ העם למלחמה] ועמדו עליהן והרגום, מיגו דאינון חמי לון קראיי שמע ומצליין וקוראין באורייתא מצליי ותקעין אינון אמרין בנימוסין אינון עסיקין [מתוך שהן רואים אותם קוראים ק"ש ומתפללים וקוראים בתורה ומתפללים ואח"כ תוקעים, הם אומרים, במנהגייהם הם עוסקים ואין דעתם למלחמה, ופרקי]: ואמר אף בהלל כן [הנגזר שמה יאמרו העכו"ם קיבוץ מלחמה הוא מקול רעש של התפילה שאחד אומר וכולן עונין אחריו כאחת וקולם נשמע למרחוק ולא יאמר אלא במוסף], לית כל עמא תמן [בתמיה, וכי אין הכל שם בשחרית כמו במוסף], ואמר אף

בתקיעה כן לית כל עמא תמן [ופריך ואמר אף בתקיעה כן, וכי לית כל עמא תמן, בשחרית כמו במוסף], אמר רב יונה כתיב (ישעי נח, ב) וְאֹתֵי יוֹם יוֹם יְדְרִשׁוּן זו תקיעה וערבה [וכי ביום דורשין ובלילה אין דורשין? אלא, שני ימים בשנה הכל דורשין את ה' מגדולים עד קטנים, והם, יום טוב של ראש השנה, ויום ז' של ערבה, שהכל שומעין תקיעת שופר והכל נוטלין הערבה, הלכך תקנו במוסף שיהיו גם הקטנים בבית הכנסת משא"כ בשחרית עדיין ישנים הקטנים כו'].

- וְאֹתֵי יוֹם יוֹם יְדְרִשׁוּן - את הפסוק הזה אנו קוראים בהפטרות של יום כיפור - 'יום תקיעה' ו'יום ערבה' - -

- ישנם יומיים בשנה שבהם 'הכל דורשים את השם מגדולים ועד קטנים' - 'יום תקיעה' ו'יום ערבה'.

- הרי לנו שיום הושענא רבה נקרא בשם 'יום ערבה', מהו הביטוי הזה - 'יום ערבה'?

נכון שביום זה נוטלים את הערבה וחובטים אותה, אבל, הכינוי 'יום ערבה' לא ניתן ליום זה רק בגלל איזו פעולה סתמית הנעשית ביום זה, יש כאן איזה עומק, מדברי הירושלמי אנו למדים שיש כאן איזו משמעות בכך שיום זה במהותו נקרא 'יום ערבה'.

יתר על כן, הרי ידוע, שכל ארבעת המינים מכוונים כנגד ארבעה מיני בני אדם, כמו שכתוב במדרש רבה בפרשת אמור (ל, יב) על הפסוק (ויקרא כג, מ) וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל, וזהו לשון המדרש:

ד"א פְּרִי עֵץ הָדָר - אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים.

כַּפַּת תְּמָרִים - אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים.

וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת - אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה.

וְעֵרְבֵי נָחַל - אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקדוש ברוך הוא יוקשרו כולם אגודה אחת, והן מכפרין אלו על אלו, ע"כ.

- ישנם בני אדם העוסקים בעיקר בתורה, והם נקראים 'בעלי טעם' - ה'לולב' מכוון כנגד אלו. ויש העוסקים בעיקר במעשים טובים והם נקראים 'בעלי ריח' - ה'הדסים' מכוונים כנגד אלו. ויש העוסקים בשניהם והם נקראים 'בעלי טעם וריח' - כנגד אותם בעלי דרגה מכוון ה'אתרוג' שיש בו גם טעם וגם ריח, ואילו ה'ערבה' מכוונת כנגד אותם שאינם עוסקים לא בזה ולא בזה והם אין להם לא טעם ולא ריח.

אמור מעתה, שהערבה היא המין הפחות מבין כל ארבעת המינים, הערבה מכוונת כנגד אלו שאין בהם מאומה, לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מעשים טובים, אם כן אפוא הלא גְּדֻלָּה הַפְּלִיאָה, מדוע לוקחים אנו ביום האחרון של חג דוק את הערבה, מה כל-כך-מיוחד ב'ערבה' שלוקחים אותה ביום האחרון, ביום חיתום גזר הדין!?

מנענעים את ה'ערבה' לעורר רחמים ברקיע הנקרא 'ערבות'

רבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך ערבה) מפליג בדברים נוראיים בענין הערבה, רוב דבריו הם ענייני קבלה, אך בתוך הדברים הוא מבאר כך, וזהו תוכן דבריו:

הגמרא במסכת חגיגה בפרק אין דורשין (יב, ב) אומרת, ז' רקיעים הן, ואלו הן, וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכוון, ערבות. ואם כן הרקיע הנקרא 'ערבות' הוא הרקיע השביעי.

ומטעם זה תקנו חכמי האמת לקחת את הערבה ביום שביעי של ערבה, ביום האחרון של הדין, כדי לעורר את הרחמים מהרקיע הגבוה ביותר, מהרקיע הנקרא 'ערבות'.

וזהו מה שאומרים בתוך ההושענות:

אַל נָא דוֹרְשִׁיךְ בְּעֲנֵפֵי עֲרֻבוֹת, גִּעְיָם שְׁעָה מְעַרְבוֹת הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא.

'דוֹרְשִׁיךְ' - כלל ישראל שהם דורשים את הקב"ה ב'עֲנֵפֵי עֲרֻבוֹת', ועל זה אנו מבקשים: גִּעְיָם - הביטוי שלהם, מה שהם גועים וזוכים לפניך, שְׁעָה - תקשיב ותקבל מהרקיע ששמו 'ערבות'.

- הנה למדנו, שיש איזה שייכות בין ענפי הערבות לבין הרקיע השביעי, אין זה דמיון לשוני גרידא, אלא קשר אמיתי, ענפי הערבות שאנחנו לוקחים מעוררים רחמים מהרקיע השביעי.

אם כן, נשאלת השאלה ביותר, מה השייכות ביניהם, מה הקשר בין ה'ערבות' לרקיע הגבוה ביותר שגם הוא נקרא בשם 'ערבות'?

(1) ליל הושענא רבה בביהמ"ד חכ"י הישיבות רוממה, בתוספת דברים שנאמרו בביהמ"ד שערי תורה בשנת תשפ"א

לצמח 'ערבה' יש שתי תכונות מיוחדות, שאפשר על ידם לקשר אותה ליום מיוחד ונשגב זה:

התכונה הראשונה המאפיינת את הערבה היא, שהיא מכוונת כנגד ה'שפתיים'.

במדרש רבה (אמור ל, יד) כתוב, שכל המינים שבלולב הם מכוונים כנגד איברי האדם, ונצטט לשון המדרש:

רבי מני פתח (תהלים לה, י) כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֶנָּה ה' מִי כְמוֹךָ - לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב, השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, **וערבה דומה לפה**, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד, אין בכל האיברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֶנָּה.

- כשאנחנו רוצים לבטא את מה שאנחנו עושים ביום הזה, אנחנו קוראים ליום הזה 'יום הושענא', יום הושענא רבה. ופירושו של דבר, 'יום ביטוי שפתיים', ביום הזה אנחנו צועקים, מתחננים ומבקשים, מבטאים בשפתיים, כמה פעמים אנו חוזרים על צמד המילים 'הושע-נא', אנחנו חוזרים על זה עוד הפעם ועוד הפעם, הושע-נא והושע-נא.

אם נספור את הפעמים שאנחנו אומרים את צמד המילים 'הושע-נא' ביום הקדוש הזה נמצא שהוא עומד על כמה מאות פעמים, מפני שהיום הזה הוא יום שאנחנו עומדים ומבקשים בתחנונים, עם השפתיים, עם הפה שלנו, אנחנו חוזרים ומבקשים ומתחננים בתחנונים גדולים הושע-נא.

ישנם מקומות שאמירת ה'הושענות' אורכת זמן רב, אצל הסאטמער רב זצ"ל היה הדבר אורך שעות רבות, הציבור היה אומר את כל ההושענות קטע אחרי קטע, כל הושענא היו אומרים אחרי החזן, והסאטמער רב עצמו היה אומר דרשות בין ההושענות², דברי חיזוק ורעיונות וכו', עד כדי כך שהיו מסיימים את ההקפות של הושענא רבה כמעט בליל שמחת תורה, כך היו נוהגים אצלו, הקדישו זמן רב לתפילה המיוחדת הזו של הושע-נא, זהו יום תפילה, 'יום ערבה', יום שהעבודה שלנו היא בשפתיים שלנו, זה העיקר של היום הזה, ומה שאנחנו מבקשים - מבקשים הושע-נא.

'ישועה' - בקשה על 'חיים'

אחרי שהבנו שמעלתה של הערבה היא בכך שהיא מבטאת את ה'פה', את השפתיים המתפללות, המבקשות, המייחלות. נתקדם שלב נוסף, בנסיון לרדת לשורש הלשון, להבין את צמד המילים 'הושע-נא', מדוע משתמשים כל כך במילים מיוחדות אלו, מה מיוחד בלשון הזה, לשון של 'ישועה'?

מצאנו בענין זה דבר יסודי מאוד.

(2) שביע רעיון אחד שנאמר באותו מעמד תמצא במאמר 'הקדים שקליהן לשקליה', שם מובא רעיון נפלא ממה שאמר הסאטמער רב על ההושענא 'והר יראה'.

הביטוי של 'ישועה' מופיע בלשון התפילה בכל פעם שזה נוגע ל'בקשת חיים', או ל'תחיית המתים' אשר עניינו הוא ג"כ 'חיים'.

אנחנו אומרים בשבת, בתפילת יוצר, אין כְּעֶרְכָּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָם הָזֶה, וְאֵין זֹלָתְךָ מְלֻכְנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, אֶפְסֵי בְּלָתְךָ גּוֹאֲלָנוּ לְיָמוֹת הַמָּשִׁיחַ, וְאֵין דּוֹמָה לָךְ מוֹשִׁיעֵנו לְתַחֲיַית הַמֵּתִים - תחיית המתים צריכה 'ישועה'.

בכל יום אנחנו אומרים בתפילת אתה גיבור כו' מְחַיֶּה מֵתִים אֶתְּהָ רַב הַהוֹשִׁיעַ, וכן בהמשך הברכה מְלַךְ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה, גם בתפילת יעלה ויבוא אומרים **וְהוֹשִׁיעֵנו בּוֹ לְחַיִּים** - מפני שכאשר מדברים על עצם החיים, אז מבקשים 'ישועה' מהקב"ה.

- ה'ישועה' שייכת ל'עצם החיים' של האדם, ולכן כאשר מבקשים על תחיית המתים משתמשים בלשון 'ישועה', קבלת החיים היא 'ישועה'.

כשאומרים 'הושע-נא', וחוזרים על זה שוב ושוב, משתמשים עם הלשון 'ישועה', הרי בהכרח שאנחנו מדברים על עצם החיים שלנו, על נקודת החיים, אבל יותר מזה, לא מדברים סתם על החיים הרגילים של האדם, על חיים של 'נשמה שנתת בי', על החיים שהקב"ה נותן לכל בן אדם נשמה שמקיימת את הגוף, מדברים על חיים ברובד יותר עמוק מזה, על החיים האמיתיים, הרוחניים, חיים שמהותם חיבור אל 'מקור החיים'.

ונסביר:

הריטב"א בתחילת מסכת תענית (ב, א) כשהוא מדבר על ברכת תחיית המתים, הוא מאריך בענין זה שבברכת מחייה מתים חוזרים כמה פעמים על הלשון של 'מחיה מתים', [מחייה מתים' (1) אתה רב להושיע כו' 'מחייה מתים' (2) ברחמים רבים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקיים אמונתו לישיני עפר כו' מלך 'ממית ומחיה' (3) ומצמיח ישועה ונאמן אתה 'להחיות מתים' (4)], ובאחד מן ההסברים הוא מבאר כך:

אחד ממני תחיית המתים שיש, הוא, לאדם המתהלך בדרך שאינה ישרה, בדרך רשעים, והקב"ה מטהו לדרך הטובה, שהרי רשעים בחייהם קרויים מתים כדאיתא בגמרא (ברכות יח, ב) והקב"ה משיבם לדרך הישר, ובכך הרי הוא 'מחיה מתים' ברחמים רבים.

- כאשר האדם חוטא, אינו הולך בדרך הישר, הרי הוא מתנתק ממקור החיים, מי שאינו הולך בדרך התורה הרי אינו מחובר אל החיים, וכאשר הקב"ה מקרבו לתורה, הרי הוא מחברו שוב אל שורשו, אל מקור החיים, הוא נעשה שוב מחובר להקב"ה, זהו 'מחיה מתים ברחמים רבים'.

וזהו גם הביאור של 'ומקיים אמונתו לישיני עפר' - שהקב"ה חוזר ונותן לאדם חיים אמיתיים, חיים רוחניים, חיים שיש בהם חיבור עם שורש מקור החיים, זהו אחת מן הצורות והאופנים שבהם הקב"ה מחייה מתים, ובהם גם מגלה הקב"ה את כח ה'מחייה מתים' שלו.

הרי לנו, שהחיים האמיתיים, עניינם, החיבור למקור החיים, החיבור הרוחני שלנו אל הקב"ה ואל התורה אשר היא חלק ממנו יתברך.

יום כ"ו לבריאת העולם

כשאנחנו מדברים על 'יום הושענא רבה' שזהו יום הגמר, הגמר של הבריאה, הרי בראש השנה הקב"ה בורא אותנו מחדש כמו שכתוב במדרש על הפסוק בתהלים (קב, יט) וְעַם נִבְרָא יְהִלֵּל יְהוָה - שבראש השנה אנו נחשבים כמתים לפני הקב"ה, והקב"ה בורא אותנו מחדש בכל שנה ושנה.

הקב"ה בורא אותנו בכל שנה ושנה מחדש בכדי שנהיה מחוברים אל מקור החיים, והחיתום של 'הבריאה מחדש' הזו של האדם זהו ביום קדוש זה, ביום הושענא רבה, יום 'גמר הבריאה' של האדם.

רבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך ערבה) כותב דברים נפלאים על ערכו של יום קדוש זה, נעתיק לשונו:

ויום שביעי של ערבה זה הוא יום כ"א לתשרי כמספר שם יו"ו, שבו נחתם העולם לשש קצוות, **והוא יום כ"ו לבריאת עולם שנברא בכ"ה באלול**, ונקרא היום הזה 'יום החותם הגדול' כנגד השם הגדול שבו נברא העולם, ולכן נקרא הושענא רבה.

- ויש להוסיף על כך נקודה קטנה:

שמלבד מה ששם יו"ו מְסַפְּרוֹ כ"א, גם השם אהי"ה [אשר אהי"ה], גם הוא בגימטריה כ"א.

בנוסח החיתום של חומש דברים בליל הושענא רבה, אומרים כך:

...ובזכות שם הגדול אהי"ה בְּמִילּוּאֵין [ביודין - בגימ' קס"א, בההין - בגימ' קנ"א, באלפין - בגימ' קמ"ג, כי ג' מילואין אלו בגימ' 'חותם' עם הכולל] תבטל מעלינו ומעל כל ישראל כל גזרות קשות ורעות ואל תסר ממנו צְלָנוּ ופרוס עלינו סכת שלומך בזכות השם הקדוש [אהי"ה] במילואיו וכו'.

- אמירת ה'משנה תורה' מכוונת כנגד השם הזה של 'אהי"ה', שהוא במספרו כ"א, וְשֵׁם זֶה בְּמִילּוּאֵיוֹ כּוֹלֵל את המשנה תורה, ולכן אנו אומרים 'משנה תורה', מפני שהיום הזה הוא יום כ"א - יום כ"א מבריאת העולם, וזהו ה'גמר' של השם אהי"ה.

בנוסף לכך, יום זה הוא יום כ"ו מבריאת העולם, שהעולם נברא בכ"ה אלול, והמספר כ"ו הוא בגימטריה שם 'הו"ו'ה'.

ואם יום זה הוא ה'גמר', גמר בריאתו של האדם, והוא גמר בריאת העולם, הלא מן הראוי שיהיה יום זה מכוון אל התכלית.

- תכלית בריאת האדם הוא להיות מחובר אל הקב"ה, מחובר אל החיים הנצחיים, מחובר למקור החיים, ולכן, כשאנחנו מבקשים 'הושע-נא' וחוזרים ומבקשים הושע-נא, בלשון 'ישועה', הרי אנחנו מבקשים על

(3) ע"י מאמר 'זאני בורא אותם בריה חדשה' אשר כולו סובב על ענין זה.

החיים האמיתיים, מבקשים להיות מחוברים באמת למקור החיים.

זעקת 'הושע נא' - חיבור אל מקור החיים

מן הראוי לצרף תוספת דברים שראיתי בכתביו של הגאון ר' משה שפירא זצ"ל:

הוא מביא, שבספר השרשים כתוב, שלשון 'ישועה' יש בו ג"כ מן המשמעות של הפסוק (בראשית ד, ד-ה) וַיִּשְׁעַה ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה.

- 'שָׁעָה' בשרשו יש לו משמעות של 'פְּנָה'. הקב"ה פנה אל מנחתו של הבל ואל מנחתו של קין לא פנה.

כשאנחנו מבקשים 'ישועה' מהקב"ה, אנחנו מבקשים שהקב"ה 'פנה אלינו', כי אם הקב"ה 'יפנה אלינו' - יש לנו הכל.

- כִּי מִי אֲשֶׁר יִחְבֵּר אֶל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בְּשָׁחוֹן - -

- כשאנחנו מחוברים אל החיים, אל מקור החיים, אז יש לנו הכל, הכל נמצא שם, גשמיות ורוחניות, הכל, כמו שאנחנו אומרים כל יום בתפילת שים שלום בשמונה עשרה: כי באור פניך נתת לנו ה' אלוּקִינוּ תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום - -

- הכל, הכל טמון באור פניך של הקב"ה.

כשמבקשים את ה'ישועה', הושע-נא, מבקשים שהקב"ה יפנה אלינו, ואם הקב"ה יפנה אלינו יש לנו הכל.

וזהו בקשת ה'הושע-נא' שאנחנו חוזרים עליה כל-כך-הרבה פעמים בהושענא רבה - בקשת הושע-נא, פירושה, בקשת הארת פנים.

כלל ישראל צריכים ישועה בכל התחומים, ברוחניות ובגשמיות, לב יודע מרת נפשו, אבל הישועה, הישועה האמיתית היא, שהקב"ה יפנה אלינו, שאנחנו נהיה מחוברים עם הקב"ה כסדר, שלא נפנה מהשם אלא נפנה להשם, ואז הקב"ה יפנה אלינו, וכפי השיעור שאנחנו נפנה אליו כך הוא יפנה אלינו - הַרְחֵב פִּיךָ וְאַמְלֵאֵהוּ.

אם אנחנו צועקים הושע-נא, וְנֶאֱחָךְ אֶמָּאֵל הוֹשַׁע-נָא, ומאות פעמים חוזרים ומבקשים את הדבר הזה, שאנו רוצים שהקב"ה יפנה אלינו, שיתקיים בנו וַיִּשְׁעַה הַשֵּׁם, שהקב"ה יִפְנֶה את האור פנים שלו אלינו, ושאנחנו לא נתנתק ממנו במשך כל השנה, כי אנחנו יודעים שאם נזכה לכך, אם נזכה לאור פניו יתברך - יש לנו הכל.

ביום האחרון, בשעת ה'גמר', אנו עומדים וצועקים, מבקשים את ה'הושע-נא כל-כך-הרבה פעמים, כדי שהקב"ה יפנה אלינו, ואז נזכה לישועה האמיתית, לחיים האמיתיים, לחיים הרוחניים, לחיים הנצחיים, שזה תכלית כל הבריאה, האדם לא נברא לאכול ולשתות, האדם נברא בשביל להיות מחובר עם הקב"ה בתכלית בעולם הזה, וככל שהאדם זוכה להדבק בו בעולם הזה כך יזכה לעתיד לבוא.

ב'יום הערבה', יום ה'שפתיים', אנו מבקשים להתחבר למקור החיים, ועל ידי התפילה אפשר להתחבר עם

הקב"ה, כמו שאנו לומדים מן הפסוק (בראשית ל, ח) וַתֹּאמֶר רָחֵל נִפְתְּלוּי אֱלֹהִים נִפְתְּלָתִי עִם אֲחֹתִי גַם יָכַלְתִּי וגו' - ופירש רש"י, נפתולי אלהים - מנחם בן סרוק פירשו במחברת (במדבר יט, טו) צָמִיד פְּתִיל, חבורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים.

רחל אמנו אומרת, שכמו שלא ישבה בפרשת דרכים והיתה בוכה כל כך, כמו שהגמרא מאריכה (מסכת בבא בתרא קכג, ב) על הפסוק (שם כט, יז) וַעֲיִנִּי לָאָה רְכוּת, ובזכות תפילותיה ובכיותיה זכתה לאה להעמיד שש שבטים בישראל, אומרת רחל אמנו: גם אני 'הנתחברתי' ללאה אחותי, שמפני שלא זכתה לפרי בטן, פחדה שתפול בחלקו של עשו, וגם היא התפללה להקב"ה, ובכך 'נתחברתי עם אחותי', על ידי תפילה.

התפילה היא אפשרות להתחבר אל מקור החיים, וזה מה שאנו עושים היום, ביום הושענא, יום הערבה אשר עניינה מהבחינה הזו של ערבה - ביטוי 'שפתיים', בקשת רחמים בתפילה.

צמאים לישעך כארץ עיפה למים

נחזור לתכונותיה של הערבה.

תכונה נוספת יש ל'ערבה', יש בה דבר נוסף, ואנחנו מזכירים אותה בתוך ההושענות:

- מִתְחַנְּנִים עָלֵי מַיִם פְּעֻרִים עַל יְבֵלֵי מַיִם - -

- הערבה בטבעה 'צמאה למים', צמח הערבה אינו יכול להתקיים בלי מים, עץ הערבה צמא למים, הוא זקוק לכמות גדולה של מים בכדי לצמוח כראוי, ולכן הערבות גדלים על גדות נחלי המים, שם יש שפע של מים המְרַוֵּה את צמאונם, וגם אחרי שקוטפים אותם מן העץ הם צמאים למים, אם לא שורים אותם במים הם נובלים.

- וכך גם אנחנו, כלל ישראל, צמאים לקרבתו יתברך, כמו שאנו אומרים ג"כ בהושענות:

לְמַעַן אֲזַמְּרִי יְגִדֵּל שְׁמֶיךָ וְהֵם נִחְלָתֶךָ וְעַמֶּךָ צִמְאִים לַיִשְׁעֶךָ כְּאַרְץ עֵיפָה לַמַּיִם - -

- כשאנחנו לוקחים את הערבות ביום הושענא רבה, אנחנו באים לבטא את הצמאון שלנו, שאנחנו צמאים לקירבת השם, צמאים לישועתו.

כלל ישראל במהותם נקראים 'צִמְאָה', כמבואר במסכת סנהדרין (עו, ב) וזהו לשון הגמרא:

...והמחזיר אבידה לנכרי עליו הכתוב אומר (דברים כט, יח-יט) לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצִּמְאָה. לא יאבה ה' סֵלֶחַ לוֹ.

ופירש רש"י שם דברי הגמרא באופן נפלא:

והמחזיר אבידה לנכרי - הַשְׁוּוֹה וְחִבְר נכרי לישראל, ומראה בעצמו שהשבת אבדה אינה חשובה לו מצות בוראו, שאף לנכרי הוא עושה כן שלא נצטווה עליהם. רְוָה - נכרים שֶׁשִׁבְּעִים ואינן צִמְאִין ליוצרים, צִמְאָה - זו כנסת ישראל שֶׁצִּמְאָה וְתֹאכֶיהָ לִירֵאת יוֹצְרָה ולקיים מצותיו.

- 'כנסת ישראל שֶׁצִּמְאָה וְתֹאכֶיהָ לִירֵאת יוֹצְרָה ולקיים מצותיו' -

עם ישראל נקראים 'צִמְאָה', זה ה'מהות' שלהם, ולכן אנחנו נוטלים את הערבה שהיא 'צמאה למים', ועל ידה אנו מבטאים את הצמאון שלנו להקב"ה.

כשאנחנו לוקחים את הערבה אנחנו מבטאים בכך שני דברים, את ה'שפתיים' שלנו, את הביטוי שאנחנו מדברים אל הקב"ה, מתחננים ומתפללים בשפתיים שלנו, ואת ה'צמאון' שלנו לקרבת השם.

- צִמְאִים לַיִשְׁעֶךָ פְּאָרֶץ עֵיפָה לַמַּיִם - -

'צמאים לישעך' - צמאים ל'ישועה', הישועה אשר משמעה 'פְּנָה', כלשון הכתוב וַיִּשְׁעַה ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה.

בלקחת הערבה, ובתחנוני 'הושענא' 'הושענא', אנו עומדים ומבטאים את צמאוננו לפני הקב"ה, מביעים את הצמאון לאור פניו, ואת הצמאון הגדול הזה אנחנו מבטאים ע"י הערבה, ואז זוכים לישועה גדולה מהרגיע השביעי הנקרא 'ערבות'.

עם ביטוי של 'צמאון' אפשר להגיע גבוה מעל גבוה, אפשר להגיע לרקיע הגבוה ביותר, מפני שהזכייה אינה לפי המעשים שלנו - הערבה אין לה טעם ולא ריח - אנחנו לא באים עם המצוות שלנו, לא באים עם הזכויות שלנו ואף לא עם התורה שלנו, אנחנו באים כמו ערבות יבשים, כמו ערבות שאין להם שום דבר, אבל אנחנו 'צמאים', צמאים כמו ערבה על יבלי במים, 'צמאים ליראת יוצרם ולקיים מצוותיו'.

וכאשר מבטאים את הביטוי הזה, מעפילים ומתרוממים עד לרקיע של 'עֲרֻבוֹת', והרחמים הניגרים ונשפכים ממקום גבוה כזה מבטלים את כל הדינים, ממתיקים את כל הדינים אפשר אז לזכות לכל הישועות.

עם ישראל מכונים 'צמאה'

הגר"א בספרו אדרת אליהו על הפסוק בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ג) אֶף חֵבֶב עַמִּים כָּל קִדְשֵׁיו בִּידְךָ וְהֵם תָּכוּ לְרִגְלֶךָ יִשְׂאֵא מִדְּבַרְתֶּיךָ, פותח לנו פתח ומגלה בפננו סתרי תורה נחמדים מזהב ומפז, וזה לשונו הזהב:

שארבע כתות בישראל, **כהנים לויים וישראלים וגרים**, וכמו שנאמר (תהלים קלה, יט) בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת ה' בֵּית אֱהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת ה'. בֵּית הַלְוִי בָּרְכוּ אֶת ה'. יִרְאֵי ה' בָּרְכוּ אֶת ה', ולכך לא כתיב אצל 'ראי ה' 'בית', שאין להם שדה ונחלה.

ועוד, כמו שנאמר (ישעיה מד, ד-ה) וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר כְּעֵרְבִים עַל יְבֵלֵי מַיִם. זֶה יֹאמַר לַה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִתְבַּר יְדוֹ לַה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִפְנֶה. והם ארבע כתות, כמו שאמרנו (ויקרא רבה ל, יא) **ארבעה מינים בלולב**, אחד טעם וריח, טעם בלא ריח, ריח בלא טעם, לא טעם ולא ריח. וכולם אגודין זה בזה.

טעם וריח - הם התלמידי חכמים העוסקין בתורה ובעלי מצוות גם כן. **וטעם בלא ריח** - תורה בלא מצוות, כמו שאמרנו (יבמות קט, ב) האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה כו',

‘ריח בלא טעם’ - הם בעלי מצוות, **‘לא טעם ולא ריח’** - בלא תורה ובלא מצוות, רק שאין פורשין מדרכי הצבור. ואף על פי כן כולם אחודים זה בזה כו’.

וזהו שאמר, **‘זה יאמר לה’ אני’** - הוא בעלי תורה ומצוות, **‘וזה יקרא בשם יעקב’** - הם הלומדים בלא מצוה, והיינו שלומד לשם יעקב כו’. **‘וזה יכתב ידו לה’** - הם בעלי מצוות שעושים בידיהם, בלא תורה כו’. **‘ובשם ישאל יכנה’** - הוא בלא תורה ובלא מצוה, רק שמכנה את עצמו בשם ישראל, ואעפ”כ יש לו שכר וכמו שאמרו (מגילה יג, א) כל הכופר בעבודה זרה כו’, ולכן כולם אחודין זה בזה.

וזהו **‘וצמחו בבין חציר פערבים על יבלי מים’** - אף שהם ‘ערבים’ והם ערבי נחל בלא טעם ולא ריח, יצמחו על יבלי מים, וכמו שנאמר (ירמיה יז, ח) וְהָיָה כְעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו, וזהו **‘על יבלי מים’**, לכן הם אחודין זה בזה. וזה שאמר **‘אף חבב עמיים’** - הם הדומין לערבות. **‘כל קדשיו בידו’** - הם הדומין לאתרוג. **‘והם תכו לרגלך’** - הם הדומין להדס. **‘ישא מדבריהם’** - הם הדומין ללולב.

- כשנעיין בווארט הנפלא הזה של הגאון, נראה, שההגדרה של ‘ערבה’ שהיא אין לה טעם ולא ריח, היא **‘בשם ישאל יכנה’**. מפני שמהותו של היהודי הוא **‘צמאה’** - צמא לקירבת השם, ‘צמאים ליראת יוצרם’, צמא להתחבר אל החיים, אל מקור החיים, זהו יהודי - זה אשר בשם ישראל יכנה, צמא להקב”ה.

הערבה צמאה למים, אין לה שום דבר מלבד זה, אין לה טעם ולא ריח, אין לה כלום, אבל היא צמאה להקב”ה.

וזהו הצעקה של ה’הושענא’ והושענא, עוד פעם ועוד פעם, אנחנו רוצים להיות בסתר צל כנפיו יתברך, רוצים לזכות ל’וצמחו בבין חציר פערבים על יבלי מים’, כלל ישראל בהושענא רבה מבטאים את הצמאון להקב”ה, רוצים את קירבת השם, לא רוצים את הפרידה של אחרי חג הסוכות, רוצים להשאר בצל כנפיו יתברך.

והצמאון הזה מביא לנו את ה’המתקת הדינים’, אם אנחנו משתוקקים, בבחינה של תשובה מאהבה שזה מהותם של הימים האלו, של עשרת הימים שמיום הכיפורים ועד שמחת תורה, אלו עשרה ימים של תשובה מאהבה, ובימים אלו אנחנו מבטאים את ההשתוקקות שלנו להקב”ה, את הצמאון הזה, וזה ה’המתקת הדינים’ שאפשר לזכות בהושענא רבה.

כשמידת הדין נהפכת לרחמים

שָׁמְעוּ דבר נפלא ששמעתי לפני שנים רבות מהגאון ר’ שמשון פינקוס זצ”ל:

בתפילת נעילה, בתפילה של ‘אתה נותן יד לפושעים’, מזכירים שלושה פסוקים מספר יחזקאל שבהם כתוב שהקב”ה רוצה בתשובת רשעים:

הפסוק האחד (יחזקאל לג, יא) אָמַר אֱלֹהִים חֵי אֲנִי נָאָם ה’ אֲדֹנָי יְהוִה אִם אֶחָפֵץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי

אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְרָכּוֹ וְחָהָה שׁוּבוֹ מִדְרָכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

הפסוק השני (שם יח, כג) הִתְפַּח אֶחָפֵץ מוֹת רָשָׁע נָאָם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְרָכָיו וְחָהָה.

הפסוק השלישי (שם יח, לב) כִּי לֹא אֶחָפֵץ בְּמוֹת הַמָּת נָאָם אֲדֹנָי יְהוִה וְהָשִׁיבוּ וְחָיו.

- בדרך כלל כשכתוב ה’ אלוקים, ה’כתיב’ הוא: הו”ה ואלוקים, וה’קרי’ הוא: אדנות ואלוקים, ואילו כאן בשלושת הפסוקים, ה’כתיב’ הוא: אדנות והו”ה, והקרי הוא: אדנות ואלוקים.

- הלא פלא הוא.

וביאר הגאון ר’ שמשון פינקוס זצ”ל: כידוע ש’אלוקים’ זהו מידת הדין והו”ה” זהו מידת הרחמים.

וכשבאים לתשובה בזמן נעילה, כשאדם זוכה לתשובה שלימה, הרי הוא מִתְפַּח את הדין לרחמים, את האלוקים להו”ה, ולכן ה’קרי’ זה ‘אלוקים’ וה’כתיב’ זה ‘הו”ה’ - זה מה שקורה לאדם כשהוא זוכה לתשובה שלימה, הוא מהפך את מידת הדין למידת הרחמים.

ואפשר להוסיף על זה כך:

יש עוד שני פסוקים כאלה בספר תהלים, שה’קרי’ הוא ‘אלוקים’ וה’כתיב’ הוא ‘הו”ה’, האחד בק”מ והשני בקמ”א:

הפסוק הראשון הוא (תהלים קמ, ח) יְהוָה אֲדֹנָי עֹז יִשְׁוֹעֲתִי סִכָּתָה לְרֹאשִׁי בְּיוֹם נַשְׁקָה.

והפסוק השני הוא (שם קמא, ח) כִּי אֲלִיָּהּ יְהוָה אֲדֹנָי עֵינֵי בָּכָה חֲסִיתִי אֶל תֵּעָר נַפְשִׁי.

ואולי ניתן לבאר הדבר על פי הווארט הנ”ל של הגר”ש פינקוס:

אֲלֹקִים ה’ עֹז יִשְׁוֹעֲתִי - כשאדם בוטח בהקב”ה, כשהקב”ה הוא ‘עוז ישועתו’, אז ה’אלוקים’ מתהפך למידת הרחמים, ואז, כשה’עוז ישועתו’ זה הקב”ה, אז זוכים **לסכנת לראשי ביום נשק** - לשמירה עליונה, כעין הסגולה של הגר”ח ואלחזינער שכאדם בוטח בהקב”ה אז גם האלוקים מתהפך להיות רחמים.

וכמו כן אפשר לבאר את הפסוק השני, **כִּי אֲלִיָּהּ ה’ אֲלֹקִים עֵינֵי** - אני נותן עיני כן, בוטח כן, אז אני יכול להיות בטוח שאל תעָר נַפְשִׁי.

ה’עבודה’ של הושענא רבה להפיל המחיצות המבדילות

זהו העבודה של היום הקדוש הזה, של היום ערבה, ‘יום ערבה’ מבטא את התפילות הרבות שאנחנו מתחננים להקב”ה, שאנחנו בוטחים בישועתו יתברך, והקב”ה מושיע מהרקיע השביעי זוכים ל’געים שעה מערבות’, אפשר לזכות לכאלה ישועות לכל השנה, לזכות להיות בצלו יתברך, לזכות להארת פניו יתברך, וכשיש הארת פנים יש את הכל, יש פרנסה, יש חיים, יש בריאות, הכל, ומאידך, אם אדם נמצא חס ושלווה רחוק מהקב”ה אז כל הצרות באים.

כאשר נזכה לסובב את הבימה בשבע הקפות, הקפות אלו ה’מפילים את כל החומות’ המפסיקות והמבדילים

בינינו ובין קונינו, וכמו שאנחנו אומרים בתפילה אחרי חביטת הערבה, תפילה המיוחסת להאר”ז”ל:

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ ה’ אֱלֹקֵינוּ וְאַל תִּבְּרֵנוּ הַבּוֹחֵר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וּבְמִנְהַגֵּיהֶם הַטּוֹבִים שֶׁתִּקְבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ וְהַקְפּוֹתֵינוּ וְזָכוּר לָנוּ זְכוֹת שְׂבַעַת תְּמִימִיָּה וְתִסִּיר מִחִיצַת הַבְּרִזָּל הַמַּפְסֶקֶת בֵּינֵינוּ וּבֵינֶיךָ - -

- כמו שכתבו הראשונים שהקפות הם דוגמת ההקפות שהקיף יהושע את חומות יריחו והפילם, ואחרי שבע ההקפות הללו אנחנו קרובים לקב”ה בתכלית הקירבה, אין שום מחיצות מבדילות בינינו ובין קוננו.

חביטת הערבה

כשלוקחים את הערבה וחובטים אותה על הקרקע, זוהי פעולה שאיננו מבינים כל כך, אבל כתוב שיש בה המתקת הדינים, אחרי חבטת הערבה אנחנו מבקשים ואומרים:

וְתֹאזְנוּ שֶׁנִּעֲתָנוּ וְתִסִּיב לָנוּ הַחֲתִימָה תּוֹלָה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה וְחֲתַמְתָּנוּ בְּסֶפֶר חַיִּים טוֹבִים.

והיום הזה תתן בְּשִׁפְתֶיךָ אֶזְרָה **חֲמֵשׁ גְּבוּרֹת מִמִּתְקוֹת עַל יְדֵי חֲבִיטַת עֲרֵבָה מִנְהַג נְבִיאִיךָ הַקְדוּשִׁים** וְתִתְעוֹרֵר הָאֱהָבָה בֵּינֵיהֶם וְתִנָּשְׁקוּ מִנִּשְׁקוֹת פִּיָּה מִמִּתְקַת כָּל הַגְּבוּרֹת וְכָל הַדִּינִין - - בתשובות הגאונים (שערי תשובה אות שמ), כאשר מדבר אודות חבטת הערבה הוא כותב כך:

וששאלתם לענין ערבה שחובטין אותה בקרקע מהו, הכי חזיזין דערבה דומה לשפתים, והיא באה לכפר עליהם מכאן ולהלאה (איכה ג, כט) יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה.

- הערבה מרמזת על השפתיים של האדם, ועל ידי חבטתה האדם משפיל את עצמו שמוריד את השפתיים עד עפר, יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה.

וזהו התקוה שאנחנו מקוים שעל ידה הקב”ה יושיע אותנו ויתן לנו את כל צרכינו ברוחניות ובגשמיות, אנחנו משפילים את עצמינו עד עפר, ואומרים, אין לנו שום דבר, אנחנו רוצים רק את קירבת השם.

*

יעזרנו הקב”ה שנזכה ביום זה כביכול לנשיקה מהקב”ה, וְתִתְעוֹרֵר הָאֱהָבָה בֵּינֵיהֶם וְתִנָּשְׁקוּ מִנִּשְׁקוֹת פִּיָּה מִמִּתְקַת כָּל הַגְּבוּרֹת וְכָל הַדִּינִין, שנזכה ביום הערבה’ שיתקיים בנו הכתוב בתחילת שיר השירים יִשְׁקֵנִי מִנִּשְׁקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדָיֶה מִיָּין.

יתן השי”ת שנזכה לעורר את עצמנו ביום הגדול הזה, יום הערבה, ונזכה לישועת ה’ ברוחניות ובגשמיות, פתקא טבא, גמר טוב, לנו ולכל ישראל אמן.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

סוכה על דשא

שאלה האם מותר בשמיטה להקים סוכה על דשא.

תשובה אין איסור בהקמת סוכה על הדשא ואף אם חופר באדמה ומניח יתדות לסוכה, כיון שלא מועיל בזה מאומה לצמחים.

אכן בפירוקה קיימת בעיה, משום שהסרת הסוכה שהיוותה כיסוי לדשא, מועילה להשבחת הדשא שצומח טוב יותר כשהוא תחת קרני השמש ויונק עוד אוויר, כמבואר בחזון איש (שביעית כב, א) "אסור להסיר התקרה מעל הזרעים בשביעית, והיו תולדת זורע".

לכן הורה מו"ר מרן הגר"ש אלישיב שראוי להחמיר ולהימנע מפירוק סוכה שעל הדשא, אלא יצטמצם בסוכה שלא על גבי דשא.

בשעת הצורך עדיף להסיר הסכך בחשיכה (מנחת שלמה שביעית מו) והיותר טוב שאף יניח מעל גבי הדשא קודם שיסיר הסכך כיסוי כמפת נילון וכיו"ב שתעוף לאחר מכן ברוח, כיון שלא גורם ישירות לקרני השמש לנוח על הדשא.

יסוד הדברים כיון שפירוק הסוכה היא פעולה להצלת הדשא, שהרי אם תישאר הסוכה על עומדה במשך שנה שלמה, ייפסד הדשא בנוק בלתי הפיך (על פי גון מומחה) וככל 'לאוקמא' שהותר בשביעית. ועוד שבש"ת הר"ר צבי (ורע"ב, ד) חולק וסובר שהסרת הגג מעל זרעים זו רק גרמא שהרי אינו עובד בגוף הקרקע אלא רק מסיר מפריע. ובמנחת שלמה (שם) הוסיף שהרי אף בשבת לא נאסר לפתוח דלת או חלון שדרכו נכנס אויר או שמש למרות שגורמים תועלת לגידול הזרעים, לכן בשעת הצורך יש מקום להקל בזה.

אכילת ירקות בסוכות

אצל מי שאינו שומר שביעית

שאלה הוזמנתי לסעודה בחול המועד סוכות תשפ"ב אצל ידיד שאינו שומר שביעית כהלכתה, האם מותר לאכול אצלו סלט ירקות.

תשובה מותר לאכול בחג הסוכות בתחילת השביעית מהירקות המוגשים לו בבית של אינם שומרי שביעית.

יסוד הדברים קדושת שביעית חלה על ירקות משעת הלקיטה, ומסתבר שהירקות הטריים שאוכל בחג הסוכות נלקטו אחר ראש השנה וחל עליהם קדושת שביעית על כל המשתמע.

והנה חז"ל אסרו להשתמש בשביעית ב'ספיחין' (ירק הגדל בשביעית בשדה יהודי, אף אם גדל מאליו ללא שום מלאכה האסורה אלא מספיחי הזרעים שנתנו באדמה מהזריעה הקודמת, מחשש לעוברי עבירה שיזרעו בשביעית ויאמרו שהוא ספיח שגדל מאליו - רמב"ם שמיטה ד, א) והירק נאסר ללא תקנה. גזירה זו רק בירקות ותבואה הנזרעים בכל שנה מחדש, בשונה מפירות האילן, אכן כתב הר"ש (שביעית ט, א) שלא גזרו אם החל לגדול בערב שביעית וכן פסק החזו"א. ומאחר שבשביעית הראשונים של השנה בוודאי התחילו הירקות לגדול כבר בשנית, אין עליהם איסור ספיחין ומותר לאוכלם.

הסוכה - ללמוד כיצד צריך להיות כל השנה

חיבה יתרה בחג הסוכות

חיבה יתירה מתגלה בשיבתנו בסוכה שהיא זכר לשבעה ענני כבוד שהגנו על עם ישראל בהליכתם במדבר ארבעים שנה. מבואר במדרש (תחומא בנדרב, א, ב) כי "אחד הולך לפניו ומכה להם נחשים ועקרבים, ומשווה להם את ההרים ואת העמקים, ושורף את הקוצים (ואת הסיוות) ומעלה עשן, ורואין אותו כל מלאי מזרח ומערב, והיו אומרים אומות העולם: מי זאת עולה מן המדבר וגו' (שיר השירים ג, ג) וגו'".

וקשה לאיזה צורך שימש הענן שהיה תחתיהם אחר שמכל צדדיהם כבר הוקפו בהגנה מושלמת?

ונראה מרש"י (דברים ח, ד) "ורגלך לא בצקה לא נפחה כדרך הולכי יחף" כפי שכותב המשכיל לדוד (שם) שהרי היו הולכים יחפים במדבר, ולזה שימש הענן השביעי להגן עליהם שלא יינזקו מקרקע העולם. אכן הם הלכו יחפים מחמת שהיו מנודים לשמים לאחר חטא העגל (יבמות עב, א).

חיבה עצומה התגלתה בהנהגה זו של הקב"ה לבניו שחטאו, כאשר מחד היו מנודים מכות החטא ולכן חייבם הקב"ה ללכת יחפים, ומאידך לא רצה שיתנפחו הרגליים כדרך הולכי יחף במדברות, ולכן נשא אותם על גבי עננים. כעין אב שמועס על בנו ומענישו ולוקח ממנו את הנעליים החדשות שקנה עבורו, אך כשיצאים מהבית כיון שהוא לא רוצה שרגלי הבן ייפצעו מהקוצים והדרדרים, נכמרים רחמיו עליו והוא מרים אותו על זרועותיו.

ואמנם ענני הכבוד היו בצאתם ממצרים, אך מהו הלימוד לנו מענני הכבוד, והרי כל מהות הסוכה היא "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבת" (ויקרא כג, מג) וזה לא רק מלמד על מה שהיה, אלא מלמד אותנו שהקב"ה הגן מכל האבנים ובליסטראות שזרקו עלינו מכל עבר, והם היו המקלט שלנו בדרך לארץ ישראל.

וכאשר מקיימים מצות סוכה כראוי ומחדירים את הידיעה שהקב"ה מגן עלינו בכל מצב ותולים בו את מבטחנו, ממילא לא דואגים משום דבר ועי"כ זוכים לשלווה ורוגע המקנים שמחה אמיתית.

חסידים אומרים "מצטער פטור מן הסוכה". מי שנכנס באמת בכל רמ"ח ושס"ה שלו למציאות הסוכה אכן נפטר מכל המצערות שלו, והסוכה פוטרת אותו מכל צער.

"לפי שקדושת הסוכה גדולה מאד", כותב רבינו המשנה ברורה (תרל"ט, ב), "ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכל שכן שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים".

ותימא היא, אמנם קדושת הסוכה גדולה, אך העיקר הוא הציווי "תשבו כעין תדורו", וכי בבית בו דר בכל ימות השנה נזהר ממינוע בדברי חול, בורח מלשון-הרע וכל-כולו דיבורי קדושה ותורה?

ומביא הבאר היטב מהש"ה הקדוש שצריך להיזהר מכעס בסוכה. ותימא, הרי בכל השנה בביתו הוא לא מצליח להיזהר לגמרי מהכעס, ואיך יקיים בזה "כעין תדורו".

אלא שלא נצטוונו לשבת בסוכה "כעין דרתם" אלא "כעין תדורו". עליך לשבת בסוכה כדי ללמוד כיצד עליך לדור בביתך בכל ימות השנה. ואמנם לא קל לשבת בדירת עראי, אך התורה ציוותה לעשות כן כדי שנדע ונפנים שהעולם עראי כנגד הדמיון המנסה לצייר קביעות בכל הבלי העולם.

עלינו לזכור כי כל בית יהודי הוא בית ה' בית להשראת השכינה, עלינו להפנים את התחושה עליה מורה השו"ע כבר בהלכה הראשונה (א"ח א, א) מפני שהוא היסוד לכל הנהגת האדם השלם, שלא תהיה דומה ישיבתו ועסקיו בביתו כישיבתו ועסקיו לפני מלך רם ונשא. באמצעות ישיבתנו בסוכה, נוכל להפנים זאת.

שבוע אחד בשנה נצטוונו "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" (סוכה, א, א). עלינו לצאת מהנהגות הביתיות הקלוקלות, ולנהוג כאורח בדירת עראי שכל הנהגתו אומרת כבוד ורוממות.

הפלא יועץ (סוכה) כותב דברים מבהילים על כוח השמחה המושפע מסוכות "וציוונו שמחה של מצוה והיא סימן טוב לכל השנה שכתבו גורי האר"י ז"ל שמי שהוא שמח וטוב לב ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמח וכעין דברי רש"י (דברים טו, טו) "זהו אף שמח" "אין זה לשון ציווי לא לשון הבטחה".

מהנהגה בימי הסוכות נלמדת הנהגה לכל השנה, כך גם בהנהגת השמחה: תעבוד על עצמך בשבוע זה להיות שמח, וזוהי תלמוד – ואף יסייעו בידך משמים – לשמח בכל השנה כולה.

הלכה למעשה

שקורא "לא לנו" כיון שהסיח דעת לאחר שחתם הברכה. ואף למנהג עדות המזרח שמברכים "אשר קדשו... לגמור את ההלל" וכאן הרי אומר רק מ"לא לנו", בכל זאת יברך "לגמור" כיון שבזה הוא משלים וגומר את ההלל.

יסוד הדברים ברכה על השלמת חצי מצוה, הורה מרן הגר"ש אלישיב למו שהחסיר כמה תיבות בקריאת המגילה, ולאחר ששב לביתו הלך לנחורק לאחר מכן התעורר לשאול על כך, שיברך מחדש כיון שכבר הסיח דעת מהמגילה ויקרא ממקום הטעות. כדברי הביאור הלכה (תרצ"ד, אין מודקדקין) "אם חסר לגמרי איזה תיבה בקריאה, לדעת כל הפוסקים חוזר ומברך" ואף שכבר יצא ידי חובה על מה שקרא עד כאן (כמבואר בשלחן ערוך שם ו), מכל מקום כיון שהסיח דעתו חוזר ומברך על מה שמשלים מכאן ואילך. הרי שמברך ב' פעמים על אותה מצוה.

ואין להקשות מהמבואר בבדיקת חמץ (הלכ' ב) "אם בעל הבית רוצה יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך, ויתפזרו לבדוק איש במקומו על סמך ברכה שבירך בעל הבית". וכתב המשנה ברורה (שם יא) "אם לא שמעו ברכתו, לכתחילה אין לשלחם לבדוק. ומכל מקום אם קשה לו לגמור הבדיקה בעצמו, יכול לבקש מאחר שיסייענו ואינו צריך לברך, כיון שכל הבדיקה מצוה אחת היא וכבר בירך בעל הבית עליה". משמע שאין לחזור ולברך ב' פעמים על אותה מצוה.

משום שישנה בדיקת חמץ שכבר בירך עליה בעל הבית שהוא העיקר, אך ב' שלוחים יכולים לברך כל אחד בפני עצמו על חלקו בבדיקה.

חתימת ברכת הקידוש

שאלה טעה בנוסח הקידוש ביום טוב ואמר "מקדש הזמנים" בלי להזכיר "ישראל", האם צריך לחזור ולקדש.

תשובה כיון שהוא שיטני מנוסח הברכה שתקנו חז"ל, הדבר מעכב וחוזר ומברך.

נוסח ההבדלה בחול המועד

שאלה כשמבדילים בחול המועד, האם אומרים את פסוקי הביטחון שקורם ההבדלה "הנה קל ישועתנו" וכו'.

תשובה רבינו נהג שלא לאמרו, אלא התחיל מברכת הגפן, מפני שעיקרם בקשת הצלחה במעשי ידיו, וכיון שחול המועד אינו זמן פרנסה ומלאכה, יש באמירתם מעין זלוזל בחול המועד.

ברכת כהנים לאבל לפני 'שבעה'

שאלה כהן שנפטר אביו במועד ואינו מתחיל לשבת 'שבעה' אלא רק אחר החג, האם נושא כפיים במועד.

תשובה יכול האבל לברך ברכת כהנים במועד, כדברי הרמב"ם (טור יורה דעה שצט"ב) שברגל לא נהוגת אבלות כלל ואף לא בצנעא (ציוני הלכה – אבלות שנת). אמנם ודאי שאם לא נפטר במועד אלא בשבת, שהאבלות רק נדחית ולא מפסקת (מועד קטן יט, א) אינו נושא כפיים, אף שיקברוהו רק אחר השבת ועוד לא החל לשבת שבעה.

אמנם חל עליהם קדושת שביעית, דהיינו שאסור לסחור בהם ולכן אין לקנותם בחנות שאין להם סידור עם ועדת השמיטה, אך אפילו אם נרכשו באיסור סחורה מותרים באכילה. ולכן המתארח מותר לאכול ירקות הללו אלא צריך להזהר שלא להפסידם.

אכן יש לבדוק בלוחות את המועד המדויק לחשוש לאיסור ספיחין דהיינו ירקות שתחילת גידולם בשביעית.

הגדרת תחילת גידול בששית

שאלה מה נחשב לתחילת גידול הפירות בששית.

תשובה הוראת מרן החזון איש שמשחתחיל לנבוט ולצאת מעל האדמה נחשב תחילת גידול, מרן הגר"ש אלישיב הורה לכתחילה שהפרי עצמו יתחיל לגדול בששית, וכגון עגבניות לא די שהשיח התחיל לצמוח אלא צריך שהפרי עצמו יתחיל לגדול אף שלא הגיע לעונת המעשרות.

ומה שסיפרו שמרן החזון איש ביקר במושב של שומרי שביעית 'נתיבה' ובדק לראות שהתחילו לצאת שורשים לפני שביעית ואמר שזה כבר נחשב תחילת גידול ומותר, כפי הנראה היתה הוראה זו רק בשעת הדחק, שכן בהוראות בעל פה אמר שצריך שיתחיל לנבוט מעל הקרקע.

יצא מסוכתו על דעת להתפלל בבית הכנסת

שאלה יצא מסוכתו להתפלל מנחה, ובדעתו היה להתפלל בבית הכנסת הקבוע, אמנם לבסוף הצטרף למניין שנערך בסוכת בית הכנסת, ולאחר מכן שב לסוכתו. האם עליו לשוב ולברך "לישב בסוכה".

תשובה אמנם לא יצא מהסוכה אלא הלך מסוכתו לסוכת בית הכנסת ושב לסוכתו, אך כיון שבצאתו מהסוכה הסיח דעתו, עליו לשוב ולברך בשובו לסוכת ביתו.

מעמיד דמעמיד לסכך

שאלה סכך שצדו האחד נסמך על קורת עץ, באופן ששולא הקורה לא היה עומד כלל, אך מצדו השני נסמך על מתכת. האם נחשב כמעמיד דמעמיד ומותר לסכך כך.

תשובה אסור לסכך בצורה זו, ולא נחשב כמעמיד דמעמיד משום שבצדו האחד המתכת לבדה מעמידה אותו. כעין שאסר הרמ"א (תרכט, ז) להניח סולם המקבל טומאה על גבי הסכך משום מעמיד דבר המקבל טומאה (משנה ברורה, שם נד) למרות שהוא רק מצד אחד.

טעה וקרא חצי הלל

שאלה טעה בחול המועד סוכות ואמר חצי הלל. רק לאחר שחתם הברכה נזכר שצריך לומר הלל שלם. מה עליו לעשות.

תשובה צריך להשלים את מה שהחסיר, אך מאחר והקורא הלל למפרע לא יצא (תכב, ו), צריך לחזור ולהתחיל מהמקום שדילג בפרק "לא לנו" וימשיך עד סוף ההלל. וצריך לשוב ולברך קודם

ואכן המתבונן בסוכה מקבל מבט שונה לכל השנה כולה. כשמתבוננים ממה עשוי הבית והגג עשוי חורים רבים דרכם חודרת השמש ודולף הגשם, מקבלים פרופורציות לכל הבלי העולם הזה. כי הלא זהו רק זכר למצב שבו חיו אבותינו ארבעים שנה.

וכפי שעורר המשגיח הגה"צ רבי גדליה אייזמן כי מחמת הגאווה האדם אינו רגוע, משום שאינו מעמיד בפרופורציה נכונה את הדברים. הוא יכול להתווכח עם נהג המוניות על כמה שקלים במשך נסיעה שלמה, ואמנם הוא מתריץ: אין לי בעיה עם כמה שקלים בודדים, אלא 'העיקרון', הנהג לא ירמה אותי, אני 'אראה לו' את המקום של הנוסע. והוא לא שם לב שהמוניע שלו בזה הוא הפרינציפ, כלומר הגאווה.

הסוכה משרה על האדם רגוע ונותנת לו פרופורציות נכונות לחיים במהלך השנה כולה.

היכן נארה את האושפיזין בפסח?

כאשר נשאל מו"ר מרן הגר"ש אלישיב מדוע אין אושפיזין בפסח, נענה ואמר: והיכן תכניס אותם, בסלון שלך? רק לסוכה הקדושה הם יכולים לבוא...

בתפילה הנפלאה הנאמרת בכניסה לסוכה, אנו מבקשים "ומאושפיזין עילאין תהייה אוני קשובות רב ברכות". מה עושים האושפיזין כשהם נכנסים לסוכה, האם הם יושבים ושותקים? תפילה זו מלמדת אותנו כי הם מברכים אותנו.

תפילתנו אם כן שנוכח ע"י הנהגה ראויה להקשיב לאותן הברכות מפייהם הקדושים, ואכן בעלי העבודה זכו לשומעם עד כדי כך שמתפללים "תהייה אוני קשובות".

"החגים מתווספים עלינו"

"רבו הפירושים בלשון והשיאנו", כותב האבדורם בפירושו לתפילת 'והשיאנו' הנאמרת בכל תפילות החג, "אבל הנכון לפרש שהוא מלשון (בראשית כ"ב) וישא משאות מאת כולם. שענינו דורון כלומר שלח לנו דורון ברכת מועדיך. וגם יתכן לפרש שהוא מלשון משא בני קהת (במדבר ד, טו) כלומר הטעינו את ברכת מועדיך".

סבא המרא דאתרא דטבריה הגאון רבי רפאל הכהן קוק זצ"ל היה מאמץ פירוש זה – 'הטעינו' והיה מפרש כדרכו: תפילה היא לקב"ה ש'טעיני' עלינו את ברכת החג לימים הבאים, לימי החולין, להמשיך השנה, שסגולות החג לא יעזבו אותנו לעולם. והיה חוזר ומבקש מכל שומעי לקחו: 'אל תגידו עבר החג, אלא התווסף החג'.

יהי רצון שנוכח אף אנו ש'תווספו' עלינו כל הימים הגדולים בירח האיתנים לשמחה בשמחת אמת, שמחת התורה, ולפתקא טבא לאורך ימים ושנים טובים.

מוקד ההלכה

שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 23

סוכות תשפ"ב

"שובע שמחות"

שמחת סוכות המבחן לכפרת יו"כ

א כתוב במדרש בויקרא שדוד המלך מבקש מהקב"ה 'תודיעני אורח חיים', תודיע לי את הדרך של החיים, אומר המדרש "מדבר בישראל, שאמרנו לפני הקב"ה תודיע לנו איך הדרך שנלך בה בחיים", אין נציליה לעבור את גן המבוכה, "אמר להם הרי לכם עשרת ימים של תשובה", מתי הקב"ה מודיע לנו את האורח חיים - באלו עשרה ימים שבין ר"ה ליו"כ.

ואח"כ ממשיך המדרש "שובע שמחות אל תיקרי שובע אל שבע, שבע מצוות של חג", שחג הסוכות זה המשך מיו"כ, ד' מינים שבלולב, סוכה, חגיגה, ושמחה, נעימות בימינו זה הלולב, שישראל אוה"ה נכנסין לדין וכו'.

ב כשנתבונן, יש לפנינו מהלך מסודר שרואים כאן במדרש, בהתחלה בר"ה ויו"כ זה 'תודיעני אורח חיים', באים ללמד אותנו את הדרך של החיים, כשהיינו בעיצומם של הימים קיבלנו הרבה השפעות, ועכשיו צריך לעצור ולסכם כל מה שלמדנו בימים האלו.

מה עברנו בימים הגדולים האלו? בר"ה למדנו את התכלית של כל הבריאה 'מלך על כל הארץ', ושאנחנו רק היכי תמצי להרבות את מלכות ה' בעולם, ואח"כ בעשרת ימי תשובה ראינו את הצד השני, אף שאם הכל מלכות ה' א"כ אין מקום לחוטאים, אבל ביו"כ הוא מלמד על עוצם חסדיו, שעם הכל הוא נהיה מלך מוחל וסולח לעוונותינו, באיזה מדריגה שלא נמצאים..

ואז מגיעים לשובע שמחות את פניך, חז"ל דורשים כאן שבע, אבל האמת שאין מקרא יוצא מידי פשוטו [שובע הדין מדרש], אחרי ר"ה ויו"כ מגיעים לשובע של שמחות, נמצאים במצב של שביעות של שמחה בקב"ה, שמחה מפני ה', מגיעים לנעימות בחסד ה' לנצח נצחים.

ג וכאן נגיע לדבר נפלא, שיש כאן הדגשה על נעימות בימינו 'נצח', מלשון נצחון, מה זה בא לומר.

הפירוש שפירשנו תמיד שד' המינים מראים מי ניצח, שישראל שניצחו את אוה"ה ע' לוקחים את הסמלים של המלך, כי ד' המינים זה בא להראות שהכל של הקב"ה, [בספר המהיגא כתוב כשהמלך מנצח עולים על המגדל ולוקחים את הסמל של המלך ומניפים לכל הצדדים שהמלך שולט על כל העולם].

אבל כאן רואים התבוננות יותר גדולה, שאומר המדרש "הוא שדוד אומר לישראל אם קימתם מצות לולב שנקרא נעים שנא' נעימות בימינו נצח, הרי אתה מבושר שניצחת לאוה"ה", ורואים כאן דבר נפלא, שזה לא רק סימן שעם ישראל ניצחו, אלא סיבה שבזה מתבשרים שניצחתו את אוה"ה.

וכן כתוב במדרש תנחומא "מה ישראל עושים נוטלין לולבין ביו"ט ראשו של חג, ומהללים ומקלסים לפני הקב"ה, והקב"ה מתרצה להם ומוחל להם", כשלוקחים את המינים ומהללים את ה', אז ה' מתרצה ומוחל לנו, ואומר להם עכשיו זה ראשון לחשבון עוונות, כי עכשיו נגמרת הכפרה.

ד ידוע מה שכתוב בסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות, למה זה כך? בפשטות מפרשים, שמחת שטורדים ועמוסים בהכנות, כל היום רצים משוק לשוק, מנגריה לגנריה, ומי מדבר על הקניות לחג, לכן אין זמן לחטוא..

אבל לפי דרכינו יש כאן הבנה אחרת לגמרי, שיש כאן מבחן לכל המחילה שזכינו לה ביום כיפור! אחרי שכולנו עמדנו בר"ה באימה ובידארה, המלכנו את הקב"ה והתחננו לפניו, ואח"כ עשרת ימי תשובה ויו"כ, בכינו והתפללנו סלח לנו מחל לנו, ובמואי יום כיפור יצאה הבת קול לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה האלקים את מעשיך..

ועכשיו מגיע המבחן - איך אנחנו יוצאים מיום כיפור? האם מאושרים או שבורים, האם גם עכשיו נמשיך להיות עם ביקורת, כן התפללנו אבל זה לא היה מספיק, יש לנו מאזן מיוחד שסופר רק גרעונות, את התשובה של יו"כ אף אחד לא מדרג, כמו שעם הארבעת המינים אנחנו לא מספיק מרוצים, זה לא הכי מהדר.

אבל הבת קול יוצאת לכל עם ישראל, היה מלחמה, מי ניצח? אנחנו! יצאנו מיום כיפור נקיים מעוונות, בודאי שיש דרגות, לא כולם מתכפרים בשוה, אבל כולנו התכפרנו, לכולנו הקב"ה מחל..

וזה מה שאומר כאן המדרש, כאשר שמחים עם הכפרה, מהללים ומקלסים, אז אומר הקב"ה אם אתם שמחים אז אני ימחל לכם על העוונות! בכיתם ביום כיפור זה עוד לא הכל, אם אנחנו בוכים גם אחרי יום כיפור, זה אומר שחסר לנו ב'מאמינים בכפרת', זה אומר שלא מעריכים את מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה.. הרי בלי יום כיפור אומר הרמ"ד ואלו שהעולם נחרב, אז הנה העולם לא נחרב, הנה זכינו לתשובה לקיים את העולם.

ועכשיו לוקחים את ארבעת המינים שהם ההדר של הבריאה, הם משמחים לב רואיהם, כי כשבאים להלל את הקב"ה צריך להתפעל, איזה יופי, איזה הדר, [למה אתרוג הוא הדר? כי אתרוג הוא הפרי היחיד שיש לו חטיבה אישית, כל אתרוג לעצמו יש לו את היופי שלו, את השקיעות ודבליטות והצורה

המיוחדת שלו, היו באים לטסיפליער להראות לו נקודות שחורות באתרו, אז הוא היה אומר להם תסתכל דבר ראשון על הצורה של האתרו, קודם שהאתרוג יהיה מהודר, כמו בבל, לפני שאחר מסתכל על הנקודות השחורות תסתכל על כללות הלב.

וזה מה שכתוב במדרש "אתרוג זה הקב"ה, לולב זה הקב"ה וכו'", ששמים בכל הד' מינים עם הקב"ה, רבש"ע איזה יופי של עולם יש לך, איך זיכית אותנו להלל ולקלס אותך. ובוזה הקב"ה מתרצה, ע"י השמחה של ארבת המינים הקב"ה מתרצה לישראל.

ולכן 'אפשר ישראל נוטלין ללולביהן ולא אומרים שירה', כי זה צריך להתפרק, מרוב שמחה שממלאת את הלב.

וזה מפורש בביאור הגר"א, אומר הגאון למה לא אומרים תחנון בין יו"כ לסוכות, כי הימים האלו הם יו"ט כמו יו"כ, שנא' ולקחתם לכם ביום הראשון כמנ"ש במדרש, ומבואר בדברים האלו, שהכפרה של יו"כ נגמרת בסוכות עם הלולב.

ח' כתוב במדרש "אמר להם הקב"ה לישראל, עוה"ז אמרתי לכם שתעשו סוכה לשלם לי גמולי שגמלתי עמכם", אנחנו צריכים לשלם לקב"ה, איך משלמים לו שעושים סוכה, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי, כביכול משלמים לקב"ה בזה שיושבים בסוכות, משלמים לו על מה שהוא הושיב אותנו בסוכות במדבר". לכאז' זה מדרש פליאה, איך משלמים לו בזה.

וממשיך המדרש "אבל לעתיד לבוא אני אופיע עליכם במלכותי, ואגן עליכם כסוכה, שנא' וסוכה תהיה לצל יומם מחורב".

כתוב כאן שני חלקים במדרש שצריכים ביאור, חלק ראשון שבסוכה משלמים לקב"ה, וחלק שני שלעתידי לבוא יגן עלינו כסוכה, וצריך להתבונן מה ביאור הענין.

עוד נתבונן בפסוק "וברא ה'.. וסוכה תהיה לצל יומם..". אומר הגאון בביאור על ישיעוהו, מה יהיה כשמישיח יבוא, יחזרו ענני כבוד של המדבר ישובו על ירושלים, בכל ירושלים ישרו ענני כבוד כמו במדבר, וכך אומר התרגום.

א"כ יהיה חופה בירושלים, וגם יהיה סוכה לצל יומם, ממה תהיה לצל? מחורב. אומר רש"י "מלהת היום הבא וכו'", ביום הדין הגדול שכתוב עליו 'אין גיהנם לעתיד לבוא אלא הקב"ה מוצא חמה וכו', וזה 'מחורב' שיגן על הצדיקים מלהט החמה, 'מזד'ס' מפרש רש"י "אש המתלקחת מנהר דינו על הרשעים בגיהנם, ממטר היורד על הרשעים בגיהנם שנא' ימטר על רשעים פחים".

ו' באמת כשמתבוננים בדברי הגאון שחידש כאן חידוש נפלא בכל ענני כבוד, שזה לא הולך על ענני כבוד של יצ"מ, אלא מה שהגיע אחר חטא העגל. שמשה רבנו התחנן ארבעים יום ואז חזרו לוחות שניות וזה חמלה גדולה ויתירה, ובט'ו התחילו לבנות את המשכן וחזרו ענני כבוד.

ובענני כבוד הם זכו למעלה שאין מעלה יותר גבוהה ממנה, 'נגד כל עמך אעשה נפלאות וכו', אחרי חטא העגל היתה גזירה "הנה אנכי שולח מלאך", שיהיו מונגהים על ידי אמצעי, ומשה רבנו אמר "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה", אם אתה לא מוביל אותנו ח'ו תשאיר אותנו למוות במדבר, "ובמה יודע איפה ונפלינו אני ועמך", שבגלוי ידאו שמי מוביל את עם ישראל שכינת ה'.

וזה ענני כבוד שיושבי בסוכה, לא ענני כבוד שהגנו משרב, אלא ענני כבוד של גילוי שכינתו.

ויותר מזה, מבואר שבענני כבוד הראשונים גם העדר רב היו, ולכן הצליחו להחטיא את עם ישראל, אבל בענני כבוד השניים אז הקב"ה צוה למשה לא לקחת מהעדר רב מתנה למשכן, ולכן הם היו לבדם בלי העדר רב, [ואולי הענן ששומר מהחום היה להם, אבל הענן של היחוד והדביקות שכל אחד קרוב לקב"ה בלתי אמצעי, זה לא היה לעדר רב].

ואלו הענני כבוד של סוכות, שהם כנגד אותם הענני כבוד שהיו במדבר, וכנגד הענני כבוד שיחזרו בע"ה לישראל לעתיד לבוא, ומתי הם יחזרו? בסוכות! כמו שהבאנו מהגאון שהגאולה תהיה על סדר הימים טובים, בר"ה יהיה יום הדין הגדול על כל העמים וכולם יכירו במלכות ה', ואח"כ יהיה ב"ב" ודוקתי עליכם ימים טהורים שהקב"ה יטהר את עם ישראל, ובסוכות יהיה חופה תהיה לצל יומם, וכל הגוים יתקיימו, ואח"כ בשמיני עצרת בואו ונשחם אני ואתה, יהיה שמחה של הקב"ה וישראל לבד.

ויצא שיש לנו שלש סוכות, אחד במדבר, ואחד שאנחנו עושים, ואחד לעתיד לבוא, שזה יהיה שני תפקידים אחד להגן מהגיהנם וענני כבוד.

והנה הרמח"ל אומר במאמר החכמה מה זה שופרות, השופר הראשון היה במתן תורה שאז היה ביטול הרע, ובר"ה אנחנו תוקעים לחזק את השופר של מתן תורה ודבר שני להזמין התיקון העתידי לבוא, דהיינו שלוקחים את השפע של שופר מתן תורה, ובכח זה מכינים את השופר שלעתידי לבוא [וגם בשבת זה כך, שיש בזה זכר למעשה בראשית, וזכר לבחירת ישראל במתן תורה שנמשכת עתה, ולעוד את יום שכולו שבת לעתיד לבוא].

וממילא נבין שגם בסוכות אותו הדבר, שהמצוה של הסוכה שלנו היא מעוררת את הסוכות של המדבר, ועם זה אנחנו מזמינים ומעוררים את הסוכה שתהיה לעתיד לבוא, שיחזרו ענני כבוד על ירושלים 'בשמחת עולם על ראשם', שמחה שלא יכולה להפסק.

ועכ"פ זכינו להבין שענני כבוד זה גילוי מלכותו על ישראל נגד כל העמים, שממילא זה משפיע על כל העמים, שכבוד מלכותו ית' חופף עליהם, וכל זה בכח של המצוה. בכח הסוכה שאנחנו עושים, לוקחים כמה קרשים וקנים, שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, ומזה נהיה 'שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקי'.

כתוב ברמב"ם שבסוכות היתה שמחה יתירה במקדש, ואפשר לפרש שזה כנגד החמלה יתירה של לוחות שניות, כנגד זה יש שמחה יתירה, כי בסוכות מתגלה החמלה גדולה.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת הקלחות יעקב < קטגוריית "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k_6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

→ כל שיעורי רבינו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 →

חג הסוכות נועד לשמר את ההתעלות של הימים המרוממים - לפל השנה!

אלא אדרבא מהותו היא להתוות דרך חיים - איך לחיות כל השנה 'כעין תדורו' - בהתרוממות הרוח שזכינו ימים אלו. הדבר הראשון הוא - להתכנס בתוך סוכת שלומך - להתרחק מכל הניסיונות, ולהסתופף בצל כנפיה השמורות של הסוכה. ובמקביל להרבות בזכויות שיטהרו את העולם - כמו מצוות לולב - שיגנו עלינו מכל רוחות רעות ששוטפות את העולם. רק כך נוכל לשמר את רוח הטהרה של ימים אלו, לצעוד איתם במשך כל השנה.

במערבא מתנו הכי א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוסי ברי חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. [לז.]
רואים כאן שמצוותיו של חג הסוכות באות לשמור עלינו מהשפעות רעות.
הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל מסביר ששמחת החג לא נועדה ח"ו לשחרור לחץ ומתח שהצטברו בימי הדין.

רק עם ה' מבינים שהעבודה האמיתית היא לחיות עם ה'!

ושינה - והופכים אותם למצווה מרוממת וחשובה! משום כך לעתיד לבוא ה' ינסה את האומות דווקא במצווה זו - כיוון שהם לא יכולים לחבר את החיים הגשמיים לרוחניות. אצלם כל הרוחניות היא אמצעי לגשמיות - 'יסלע לצדקה ע"מ שיחיה בני' - ולא מסוגלים להבין ששייך להשתמש עם הגשמיות כאמצעי לרוחניות!
רק עם ה' מבינים שהעבודה האמיתית היא לחיות עם ה', בכל תהלוכות החיים!

ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה'. [ט.]
יש להבין מדוע הסוכה הושוותה דווקא לקרבן חגיגה?
מסביר **הגאון רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל** בשם **הכתב סופר זצוק"ל** שבאכילת קרבן חגיגה אנו לוקחים את צורכי העולם הזה ומרוממים אותם לעבודת הקודשים.
כך גם במצות סוכה - לוקחים את הפעולות הנצרכות של אכילה

העננים יצרו את הבידול מהעולם - עם רוממות ותופן פנימי מופז!

כתב רש"י שבמקום שבו 'יסבבנהו' - סבבם והקיפם בעננים ובדגלים, שם גם 'יבוננהו' - בבינה ותורה. חומת המגן לא היתה רק חיזונית - של 'נגדי' ושליחה, אלא יצוקה עם תוכן ומשמעות פנימית שמילאה אותנו והגנה עלינו מבפנים. כך גם הסוכה - שמגינה עלנו מהשיטפונות שבחוץ - אנו מסתופפים בצילא דמהימנותא עם האושפזין בתוכה. הדרישה מאיתנו היא רק 'צא מדירת קבע' - עצירת המרדף אחר הנוחיות והמותרות, של הדירה הגשמית שאנו מורגלים לשקוד על היופי והפאר שלה. כדי להיכנס לסוכה ולקבל את החיזוק וההתעלות לכל השנה, והפורס סוכת שלום - ישמור את עמו ישראל לעד.

דתניא {ויקרא כג-מג} כי בסוכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר. [יא:]
יש להבין מדוע עננים אלו ששמרו הגנו ופלסו דרך לעם הקודש נקראו ענני 'הכבוד'!
מסביר **הגאון רבי שלמה ולבה זצוק"ל** שהעננים האלו לא יצרו רק את הבידול של ריחוק וניכור מכל העולם - אלא נתנו רוממות, עם תוכן פנימי מכובד!
על הפסוק 'ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן, יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו' - שמתאר את היציאה מהתהו והטומאה של ארץ מצרים.

איך יפוליים להתיר עגונה מדין סופה?

ידוע להוגים בה. וכבר נלאו כמה חכמי התורה לעמוד על כוונתו מאין יכולים להוציא מדין סוכה להתיר עגונה?
כשאמרו את דברי הגר"ח הנ"ל לפני **מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א** אמר - כי מפורש כן בגמרא בבא בתרא [קס"ב:] אמר חזקיה מלאה בקרובים כשר, ואל תתמה, שהרי אויר סוכה פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה.
הרי שלמדו מסוכה דין לגט, ועל ידי גט אפשר להתיר עגונה.

אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אויר פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה. [יז.]
הנה **מרן הגר"ח מוואליץ זצוק"ל** כתב ב'רוח חיים' [בפ"ה מ"ב] הפוך בה והפוך בה וכו' כמו שאמרו רז"ל עירובין נד: למה נמשלה התורה לדד מה הדד כו', והנה כמו הדד שעצמותו בשר, והתינוק מוציא ממנו חלב, כן התורה, למשל מדין סוכה יכולים להוציא להתיר עגונה וכדומה.
אף שלפי הראות נראה שכמה דינים אינם נצרכים ואינם נהוגים לנו עתה ולא כן הוא, כי יכולים ללמוד דין אחד מחברו ודבר זה

האם סופה עלולה להיחסם בית הסוחר?

לא נקרא דירה בעל כרחו - אלא מרצונו, כיוון שהעניני של אדם האסור בבית הסוחר הוא רק במה שמוגבל נגד רצונו!
[הגאון בעל האדר"ת זצוק"ל מספר על עצמו שהיה נטוע בסוכה כבמסמרות, עד שחשש שאין זה 'כעין תדורו', שהלא אין אדם יושב בביתו כל השנה כולה ללא הרף. והוסיף שלמד חומרה זאת מאביו - שגם בזמן שהיה הקור גדול נשאר בסוכה והתעטף בכרים וכסתות, והסביר שאמנם מעיקר הדין הוא פטור משום 'מצטער', אבל כיוון שרבים באים להקביל את פניו ולשאול שאלות, אם ימצאוהו בבית - יזלזלו במצוות סוכה גם שלא כדין].

רבנן סברי דירה בעל כרחא שמה דירה ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחא לא שמה דירה ומדרבנן הוא דתקינן לה שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין. [י:]
מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א נשאל האם מי שמקפיד מאוד לא לצאת מהסוכה כלל - מלבד צרכים הכרחים ממש, האם חסר לו בגדר של 'יתשבו כעין תדורו', שהרי הוא כמו בבית הסוחר?
וענה שדברי הגמרא נאמרו דווקא על הכהן הגדול בשבעת הימים קודם יום הכיפורים - שאסור לו לצאת מלשכת פרהרדין, ולכן נראה כחבוש בבית האסורים.
אבל בסוכה, בגלל שיותר לו לצאת, גם מי שרוצה לא לצאת, זה

הסופה מרמזת על חיבוק מאת הקב"ה:

ונרחיק מאיתנו את היגיון, וכל מה שהוא מסמל, גם האבירים שנראים כשרים מצד הדין. כמו שמצאנו ביפרי החג' שהם מתמעטים והולכים כי הם כנגד האומות - ללמד שחייבים למעט ולהפחית את השפעתם בעולם! וכך זוכים שהי' יאהב אותנו, ולכן ברגל מראים לישראל - ראו חיבתכם לפני המקום!

תנו רבנן שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. [ו:]
הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל מביא שהאריז"ל אומר שצורת הדפנות בסוכה כזו - מרמזת על תנועה של חביקה, שהרי חיבוק נעשה ע"י שתי זרועות וכף יד אחת, והסוכה היא כחיבוק מאת הקב"ה - וימינו תחבקני. ומוסיף שהתנאי לחיבוק אמיתי מה' הוא שנהיה רק הבורא עולם,

עצה להצלחה בפניה:

- והתנגדו לבניה. אותו אדם עלה בדעתו עצה על פי מה שאמרו חז"ל [שבת כג:]: הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה - שהלא גם סוכה הרי היא דירה, אמנם היא דירת עראי, אבל היא דירה, דירה של מצוה. ממחשבה למעשה - הלך ובדק את המזוזות [או הידור אחר במצות מזוזה], ומיד נעלמו כל הקשיים, ובי"ה יש לו סוכה נאה, סוכה נוחה מאד.

סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר. [י.]
הנה כולנו יודעים כמה קשיים נלווים לכל מי שרוצה להרחיב את דירתו - ולכן כדאי לדעת את העצה הבאה:
מרון הגרי"ג אדלשטיין שליט"א סיפר מעשה ששמע מבעל המעשה עצמו, שרצה לבנות סוכה, והשכנים הערימו עליו קשיים

פדי שיהיה לפולס הדסים במחיר הוגן - מותר לשנות כמו מפני דרכי שלום!

יכול לומר שימעט ממצות התורה? ועוד מה ההיתר לשקר - שהרי באמת הוא לא סובר כך?
מתרץ **הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א** שיתכן והיה צד להיתר כמו תקנת בי"ד - לבטל מצווה בישב ואל תעשה' באותו מקום - ליטול הדס אחד כר"ע. עוד יתכן לומר - שהיה לו היתר לשנות מפני דרכי שלום - כדי שיהיה לכולם הדסים במחיר הוגן!

דאמר להו שמואל להנהו דמזבני אסא: אשו וזבניו, ואי לא דרישנא לכו כרבי טרפון, מ"ט? אילימא משום דמיקל - ולידרוש להו כרבי עקיבא דמיקל טפי? תלתא קטומי שכיחי, חד ולא קטום, לא שכיח. [לד:]
בתוספות כתב שנראה מכאן שאין איסור לאיים שיפסוק דין שהוא לא סובר - כדי שימכרו בזול. ויש להבין הרי אם סובר שמה"ת לא מספיק הדס אחד, איך היה

ישראל מחוברים תמיד לאביהם שבשמים - פאתרוג שמחופר יותר לאילן

ולאילן שבו הוא גדל. אבל מאידך גיסא הוא גם רגיש יותר לכל נזק - אם יפול מהעץ יחבט וינזק.
כך ישראל מחוברים תמיד לתורה ולאביהם שבשמים - אבל צריכים יותר להיזהר שלא לעזוב את עץ החיים, לבל יפלו וירדו עד לתהום, אלא יתמידו לעלות עד לרקיע.

ואלא לרבי יהודה הא כתיב הדר ההוא הדר באילנו משנה לשנה. [לא:]
הגאון רבי אליהו לאפין זצוק"ל אומר כאן רמז נאה, שבגמרא שבת [פח.] נאמר שינמשלו ישראל לתפוחי, ובתוס' פירש שהכוונה לאתרוגים. וניתן לומר שאתרוג יש חיבור מיוחד - ארוך יותר לשורשים

איך מערבים את שמחת תורה - פסמחת שמיני עצרת?

הקב"ה, ויפקק את הרקיע, ויביא מטר לעולם' והיות שהמטר בא לעולם בזכות התורה ולומדיה - זהו זה הזמן המתאים ביותר לעלוז לשמוח ביסעודה קטנה' עם הבורא שנתן לנו את תורתו!
ואם בזמן המקדש אמרה תורה נסכו מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, בימינו רק התורה היא שמשפיעה טל ומטר לכל העולם!
ואדרבא השמחה הזו נותנת לנו חביבות לפני המקום - שישפיע לנו שפע ממרומים, ואם כן זה אותה השמחה עצמה, ולא מערבים כאן שמחה אחרת.

משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך. [נה:]
יש להבין איך אנו מערבים עם החג של שמיני עצרת - עוד שמחה לגומרה של תורה, הרי אין מערבים שמחה בשמחה?
מתרץ **הגאון רבי משה נתן יונגרייז זצוק"ל** שיש קשר הדוק בין התורה לחג שבו נידונים על המים [ר"ה טז:] ומצות החג שניתנו לנו כדי ליכות בדין.
כמפורש בתנא דבי אליהו רבה 'וכיון שלומד את התורה הרי זה מביא טובה לעולם, ויכול הוא לבקש רחמים, ולהתפלל לפני

מדוע החי"ח נגלה בחלום להגרי"א לופיאן?

לאחר שנרגעו הרוחות, פנה אל המסובים ואמר: אספר לכם מה שאירע עימי כשהתארחתי אצל החפץ חיים, הוא כיבד אותי בכוס תה, וכשהבחין שאני מהסס אם לברך על התה, יעץ לי לאכול מעט מהעוגה בתחילת שתית התה, וכן מעט בסוף שתית התה, וכך אפסור אותה כמו בפת בספק דברים הבאים מחמת הסעודה. הדברים פגעו כרעם ביום בהיר - גם כי אין זכר לדין זה במשנה ברורה, וגם מצד שעצם הסברה הזו מאוד מחודשת, אבל הגרא"ל חזר לשתיקתו, ולא היה ניתן להציל ממנו יותר לא דבר ולא חצי דבר.
לאחר כשש או שבע שנים - הזדמן אחד מהנוכחים בסעודה ההיא לכפר חסידים, וכשהיה אצל הגרא"ל אמר לו בזה הלשון: ראיתי את החי"ח בחלום הלילה, וחזא בי בישות [כלומר הזעיק לי פנים] ויאמר אלי 'למה אתם אומרים בשמי הלכות?' וסיים הגרא"ל ואמר: אני חושב שכוונתו היתה על ההלכה שאמרתי לכם בסוכה עם העוגה והתה...

זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסטו את הטפלה. [ברכות מד.]
באחת השנים כשבני הישיבה היו מסובים בסוכתו של **הגאון רבי אליהו לופיאן זצוק"ל** פתח אחד המסובים ובירך [בדווקא] בקול ברכת 'שהכל' על כוס תה, ואח"כ בירך ברכת 'מזונות' על העוגה.
הדבר עורר רעש גדול - וכולם התפלאו מדוע הוא הפך את הסדר, שהרי ברכת מזונות קודמת לברכת שהכל? הלה הסביר שיש לו ספק האם התה טפל לעוגה ואינו צריך לברך עליו, ומבואר במשנ"ב שבמקרה מסוג זה [ספק טפל] יקדים ברכת שהכל, כדי לצאת מידי ספק.
כמובן וכרגיל במסיבה של ת"ח - החל ויכוח ער, האם תה טפל לעוגה, או לאו, ויש שציידו שהדין תלוי בשותה עצמו האם הוא תאב לשותות וכו' וכו', אך הגרא"ל כדרכו בקודש לא השתתף בויכוח, ושתק.

סוכות תשפ"ב

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

מוכר אתרוגים שמסופק מי קנה ממנו

שאלה

אדם קנה אתרוג מהודר באחד מהדוכנים לממכר ארבעת המינים. ולאחר ששילם עבורו, ביקש מהמוכר טובה, שהיות והוא מעוניין לקנות את שאר המינים בדוכנים שבמקום, לפיכך שישמור לו על האתרוג שקנה במקום מסתור עד שיחזור לקחתו, והמוכר הסכים לכך.

כעבור שעה בא אדם למוכר ואמר לו שהוא קנה ממנו אתרוג מהודר ושילם עבורו, וביקש ממנו לשומרו, וכעת הוא רוצה לקחתו. והנה בגלל האנשים הרבים ששהו בדוכן שלו שכח מוכר האתרוג כיצד נראה הקונה. לכן הוא מסתפק, האם מותר לו לתיתו לאדם שפנה אליו, כי אולי הוא לא הקונה האמיתי, אלא הינו אדם אחר שעמד בשעתו ליד קונה האתרוג ושמע מה שהיה ביניהם, וכעת לאחר שהבחין שקונה האתרוג לא בא לבקש את אתרוגו, רוצה הנ"ל לקחתו בחינם במרמה?

תשובה

המוכר רשאי גם לכתחילה לתת את האתרוג לאדם שטוען שקנאו ושילם עבורו, למרות שאינו מזהה אותו.

מקורות

כתוב במשנה בקידושין (סג:) אבא שאמר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתי, ובא אחד ואמר אני קידשתי - נאמן ע"כ. וסובר רב, שהאדם הנ"ל נאמן רק לתת לה גט כדי שתוכל להתחתן עם שאר בני אדם. כי קימ"ל שאין אדם חוטא להתיר אשת איש להנשא לאחרים, מבלי שתהיה לו תועלת אישית מכך. אולם אינו נאמן לחיות עמה כבעלה, כי חוששים שמא יצרו תקפו. אולם רב אסי חולק וסובר, שהטוען קדשתי את בתך נאמן גם להתחתן עמה. ופי' רש"י שם, משום שאדם אינו חצוף לומר בפני האב שקיבל קדושין עבור בתו, שהוא האדם שנתן לו את כסף הקידושין, מאחר ופוחד שמא יכחיש אותו האב ויאמר לו, שלא אתה נתת לי את הקידושין ע"כ. והנה כדברי רב אסי נפסקה ההלכה ברמב"ם (פ"ט מאישות הל' יב), ובשו"ע אעה"ז (סי' לו, כב) וע"ש.

הר"ן שם [דף כז. בדפי הרי"ף] הביא את הירושלמי בקידושין (פ"ג, הל' ז) וז"ל: רבי אסי אמר, שהטוען קדשתי את בתך - נאמן לכונוס. וכך גם סובר רב הונא בשם רב, וכן הסכים ר' יוחנן. אלא שר' יוחנן הוסיף: שאין למדים ממנו לדבר אחר ע"כ. כלומר, שאם אמר האב: קדשתי אחת מבנותי ואיני יודע איזה בת קדשתי, וכן איני יודע למי קדשתי, דהיינו שיש כאן שני ספקות, ובא אחד ואמר אני קדשתי את בתך פלונית - אינו נאמן.

וכך גם גבי מכר, אם מוכר טוען מכרתי שדה פלונית ואיני יודע למי מכרתי, ובא אדם ואומר לי מכרתי ואותו אדם נאמן. אולם אם ישנם שני ספקות כגון, שהמוכר אומר אחת משדותי מכרתי ואיני יודע איזה מהן, וכן למי מכרתי, ובא אדם וטוען לי מכרתי שדה פלונית - אינו נאמן.

שיטת הירושלמי בנידון

והנה נחלקו הראשונים והפוסקים בגירסת הירושלמי. בירושלמי שנמצא לפנינו בזמן הזה הגירסא היא כמו שהובא לעיל, ושלפי"ז אין הבדל בין קידושין למכר, בשניהם הדין זהה. אלא שתלוי אם ישנו ספק אחד או שניים. ולפי"ז פוסק הרמ"א בחו"מ (ס"ט רכב, ד) בשם הגהות מימוניות וז"ל: יש מי שכתב, האומר שדה מכרתי ואיני יודע למי, ובא אחר ואמר אני הלוקח - נאמן ע"כ.

ואף על פי שהיה מקום לחלק בין קידושין למכר, משום שלגבי קידושין ישנה סברא מיוחדת שמחמתה נאמן הטוען, שמיוסדת על חזקת כשרות, מכיון שהטוען פוחד לומר לאב קדשתי את בתך, שמא אבי הבת יכיר אותו אם יראהו, ויאמר שלא הוא קידש את בתי, ויגרם לאותו אדם בזיונות שרצה לחיות עם אשת איש, וחזקה זו אינה קיימת במכר.

אולם למרות זאת כתב רבי עקיבא איגר זצ"ל בשו"ת רע"א החדש (סי' צ) שהובא ברמב"ם [פרנקל] הל' אישות (פ"ט, הל' יב) שגם גבי מכר ישנה את הסברא, שהטוען יפחד מהמוכר שיהיה אותו כשקן שרוצה לגנוב רכוש. ואע"פ שאין החזקה הזאת יוצרת במכר ודאות כמו גבי קידושין, אולם מכיון שבנידון דנן הרי המוכר מודה שהחפץ יצא מבעלותו, כי קיבל את תמורתו הכספית, וממילא אין הוא מוחזק בחפץ כבעלים, אלא שנחשב - משיב אבידה, ודינו כשומר אבידה בלבד, ולצורך זה הרי מספיק מסירת סימנים כדי לתת את החפץ שבידו למאבד. לפיכך חידש הירושלמי, שהסברא שהקונה פוחד מהמוכר שיכרינו אם מרמהו, מועילה להשבת אבידה כמו סימנים במקרים אחרים. ולכן זה נחשב בירור מספיק כדי להשיב אבידה, אע"פ שאין בכח בירור כזה להוציא ממון מהמוחזק בו, למי שטוען שהחפץ שלי.

הכרעת הפוסקים לדינא

והנה כדברי רע"א שהסכים עם הכרעת הרמ"א, נקטו גם המהרי"ט בקידושין (סג:), הרידב"ז על הירושלמי ביבמות (פ"ב, הל' יא), האמרי ברוך בהגהותיו על הסמ"ע חו"מ (ס"ט רכב), ובפי' נחלת צבי מבעל הפתחי תשובה הנמצא בשו"ע חו"מ (סי' רכב). אמנם הש"ך בחו"מ שם (ס"ק ח), והגר"א שם (ס"ק ה) הסתפקו בהכרעת הרמ"א, מאחר וישנם ראשונים שיש להם גירסא שונה בירושלמי, שאיננה כמו הגירסא שלפנינו וגירסתינו היא גם כן הגירסא של הגהות מימוניות והרמ"א וע"ש.

הסבר למה בנידון שאלתינו, לדעת כולם רשאי המוכר לתת את האתרוג לתובעו

אמנם מסתבר שבנידון השאלה דנן לגבי אתרוג - גם לדעת הש"ך, והגר"א יכול המוכר לתת אותו לכתחילה למי שטוען שקנאו. מאחר ואתרוג נועד רק לצורך מצוות ארבעת המינים. לפיכך אם הטוען שזה שלו הינו גנב, א"כ מה ירוויח שיקבל את האתרוג, הרי לא יוכל לצאת בו ידי מצוות ארבעת המינים כל ימי החג, כי זוהי מצווה הבאה בעבירה, וכ"ש שלא יוכל לברך עליו שנאמר "בוצע ברך ניאץ ה'". כך שאין לחשוש שאדם ששומר תו"מ יגנוב את האתרוג למרות שלא יהנה ממנו מאומה. כמו כן זה לא שכיח שיגנוב את האתרוג כדי למכור לאחרים מבלי לספר להם שהוא גנוב, כי לא נחשדו שומרי תו"מ על כך, ובפרט שגם ימכרנו לאחר, יהיה אסור לקונה הנ"ל לברך עליו למרות שקנאו ביאוש ושינוי רשות, מחמת הטעם "בוצע ברך ניאץ ה'", ונמצא שהמוכר יעבור גם על איסור לפני עיוור וכו'. לפיכך נלע"ד שבנידון דנן גם לש"ך ולגר"א ניתן לכתחילה להאמין לאדם שומר תו"מ שאומר שהאתרוג הנ"ל שלו, ובפרט שכל הנידון הוא בגדרי השבת אבידה וכדברי הגרע"א.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מקור הסמכות של כל מנהיג בדורו

כתוב בפ' וילך (לא, ב-י) שמשה אמר לפני בני ישראל ביומו האחרון לפני פטירתו, שיהושע ינהיג אותם והוא יעביר אתכם אל ארץ ישראל וילחם עם יושביה, וינחיל לכם את הארץ להתיישב בה. והאריך משה בדבריו לעם, שאין להם לפחד מכך שיהושע ינהיגם, כי את המלחמות בפועל ה' לבדו עושה, ולכן לא משנה מי יהיה המנהיג. והנה כדי להבין מעט מכוונתו של משה בדבריו לבני ישראל, ננסה להרחיב מעט את הדברים כדלהלן.

סיבת חששו של העם מהנהגת יהושע

בספר במדבר פ' שלח (יג, א) כתוב, שמשה שלח מרגלים "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" ואומר שם בעל הטורים "המה" בגמטריה - חמישים, מלמד שהיו שרי חמישים ע"כ. כלומר, ששנים עשר המרגלים כולל יהושע בן נון היו משרי החמישים. נמצא, מאחר ושרי המאות ושרי האלפים היו גדולים מהם בתורה, לפי זה היו באותו הדור לפחות ששת אלפים ושש מאות תלמידי חכמים שהיו גדולים מיהושע בתורה. ולמעשה אפילו לאחר שיהושע התמנה כמנהיג, מבואר בילקוט שמעוני יהושע (פ"א, רמז ד) שנשכחו ממנו בימי האבל על משה רבינו, שלושת אלפים הלכות שלא הצליח לזכרם, ואילו עתניאל בן קנז הצליח ע"י פלפולו בתורה להחזירם. א"כ רואים שגם לאחר מינויו כמנהיג, עתניאל היה גדול ממנו בתורה.

והנה העם שמע מהמרגלים ששלושים ואחד המלכים וצבאם שהיו בארץ ישראל, מבחינה טבעית היו חזקים מהם, וגם משה הסכים לעובדות אלו, ולכן כדי לנצחם צריכים ניסים על טבעיים. ולפיכך הם חשבו, שבשלמא למשה רבינו שזכה להגיע לגדלות הכי גדולה בתורה ובנבואה בבחינת - "פה אל פה אדבר בו" וכו', לכן מובן שיעשה לו הקב"ה נסים כאלו גדולים. אולם יהושע שהיתה גדולתו בתורה ובנבואה רחוקה ממשה רבינו, מי יודע אם כשהוא ינהיג את העם, יעשו לנו ניסים כמו שנעשו למשה?

יסוד כוחו של המנהיג, כפי שלימד אותנו משה רבינו

והנה משה רבינו לא סתר את העובדות, שאכן ישנו פער ניכר בינו ליהושע לגבי הגדלות בתורה ובנבואה וכו'. אלא שענה להם, שאין דברים אלו קשורים כלל לניסים שיעשה להם הקב"ה בכיבוש הארץ, ובכל מה שקשור להנהגת העם בארץ ישראל. והטעם לכך הינו, כמבואר בספר משך חכמה שמות פ' כי תשא (לב, ט) בד"ה ויהי כאשר קרב וכו' בביאור עומק חטא העגל, ובתוספת ביאור.

יסוד האמונה ושרש היהדות הוא, שהקב"ה ברא לבדו את העולם יש מאין, ורק הוא מקיימו, ומנהיגו כל הזמן, ואין שום כח אחר בעולם מלבדו, וכולם זקוקים לו ומקבלים רק ממנו את חיותם תמיד, ורק זה מה שמחיה אותם. כמו כן, כל הדברים הגשמיים שאנו מייחסים להם קדושה כמו: ספר תורה, תפילין, מזוזות, ארץ ישראל, ירושלים וכו"ב - אין להם מצד עצמם שום כח וקדושה עצמית, אלא כל קדושתם וחשיבותם הינו, בגלל שהם משמשים כחפצי מצוה שנועדו לעשות את רצון ה', והוא ציווה אותנו לעשותם. אולם אם מי שהוא ייחס להם חשיבות וקדושה עצמית בניגוד לרצון ה' כמו - שישתחוה להם, בכך הוא יהפכם לעבודה זרה שצריך לבערה מהעולם. לפיכך שבר משה את הלוחות, כי אחרת היו העם עושים אותם כפסל כתחליף לעגל.

ומאחר ונתינת הלוחות היתה רק לצורך לימוד התורה מהם ולא כדי שיהפכום לכח עליון, לכן כשחשש משה שהעם יאמינו שבגלל קדושתם הגדולה שהיו מעשי ה', יש להם כח אלוהי וישתחוו להם, כשם שמסיבות אלו הם השתחוו לעגל, לכן שברם, והקב"ה הודה לו שצדק במעשהו. ולכן גם חזקיהו המלך שבר את נחש הנחושת שעשה משה ע"פ ציווי ה', בגלל שהעם הפכוהו לפסל שיש לו כח אלוהי עצמי, ושברו אותו חז"ל על מעשהו.

והנה גם למשה רבינו אין שום קדושה עצמית, והינו רק שליח לקיים את רצון ה', הן בשעה שהוציאם ממצרים, והן בנתינת התורה מהקב"ה אליהם, והן במלחמתו עם סיחון ועוג, וכן בשאר הניסים שעשה הקב"ה באמצעותו עבור בני ישראל. אלא שהסיבה למה זכה להיות שליח ה' היא, בגלל דרגתו הרוחנית הגבוהה, אבל כל כוחו וחיותו, זה אך ורק כוחו של הקב"ה שנתן למשה את האפשרות לעשות את הניסים שעשה כלומר, שמצד עצמו - אין למשה שום כח עצמי לעשות שום דבר, וכל שכן שאינו יכול לעשות נס או שינוי הטבע.

לאור האמור אמר להם משה, מכיון שהקב"ה החליט מסיבות הידועות לו בלבד, שאחרי מותי יהושע הוא ינהיג את העם ויכניסם לארץ ישראל, אם כן כל אותם המופתים שאני הייתי עושה אם הייתי נכנס לארץ ישראל - יהושע ג"כ יעשה לכם, כי בשני המקרים אנחנו מצד עצמינו לא עושים כלום, ואין לנו שום כח עצמי לעשות מאומה, ואנו משמשים רק כשליחו וכהיכי תמצי של הקב"ה שבאמצעותו הוא עושה זאת. ולכן מה זה משנה באמצעות איזה אדם הקב"ה בוחר לעשות את מופתיו ולהנהיג את עולמו.

ביאור דברי מרדכי לאסתר המלכה

וכעין היסוד הזה מונח גם בדברי מרדכי לאסתר במגילת אסתר (פ"ד, יד) שאמר לה: תדעי לך, הקב"ה ודאי שיציל את עם ישראל מגזרותיו של המן הרשע, כי כך התחייב בברית שלושת האבות הקדושים. אלא שכעת את הגעת למלכות כדי שתשמישי כשליחו,

סמכות מנהיג הדור או מנהיג קהילות מסויימות בדורינו

והנה הדברים האמורים לעיל שייכים בכל הדורות וגם בדורינו. כלומר, בכל דור בוחר הקב"ה מי שינהיגו, ואמרו חז"ל שהקב"ה הראה בנבואה לאדם הראשון מי ינהיג בכל דור, ולכן התלמיד חכם והירא שמים הגדול שנבחר בדרכי יושר להנהיגה - זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת לכך, ונעשה שליחו של הקב"ה, ופיו משמש כעין שופרו של הקב"ה. כדי להורות לכלל וליחיד מהו רצון הקב"ה שיעשה. ובי מקרים רבים יתכן שהת"ח הגדול והיר"ש שהקב"ה בחר בו להנהיג, איננו הת"ח הגדול בדורו, אלא ישנם בדורו ת"ח גדולים ממנו בידיעת התורה, או בהבנתה, או בהוראה המעשית בכל מה שקשור לארבעת חלקי השו"ע וההלכות המסעפות מכך, ואין בכך כל סתירה לסמכותו בהנהיגה. כי כאמור לעיל, תמיד רק הקב"ה מנהיג את דורו, והאדם שנבחר לשמש כשלוחו מסיבות הידועות לקב"ה בלבד, משמש כהיכוי תמצי להעביר דרכו את רצון ה' כעת. ולכן מה בכך שישנם גדולים ממנו בתורה, אין לשיקול זה כל מניעה שהנ"ל יוכל לשמש כשליח של הקב"ה להנהיגה.

והנה כל הדברים האמורים להנהיגת הדור בכללותו, הינם קיימים גם ביחס להנהיגת חוג, קהילה, עדה מסויימת או בהכנ"ס וכדו', שביחס אליהם מי שנבחר בדרכי יושר להנהיגם - זוכה לסייעתא דשמיא בכל מה שקשור להנהיגתו אותם. ובתנאי שיתכוון לשם שמים, ושלא יהיה בדבריו או במעשיו דברים המנוגדים לתורה, למצוותיה, ליסודות האמונה או לכל מה שקשור בהוראת ארבע חלקי השו"ע ומפרשיו, שבמקרים אלו נאמר - שאין חכמה ועצה ואין תבונה נגד ה'.

הליכות והלכות בדף היומי

ב"צה (כ).

מהי סיבת ההיתר, לעשות עם כספי המעשר מצוות?

שאלה

באילו אופנים מותר לעשות או לקנות מצוות מכספי מעשר כספים, ובאילו מקרים אינו רשאי?

תשובה

א. מכיון שחוב הפרשת מעשר כספים לדעת רוב הפוסקים הינו בגדר מנהג טוב שקיבלו עליהם ישראל לקיימו. לפיכך אע"פ שר" דאי לכתחילה צריך לתת את כספי המעשר להחזקת עניים ועמלי התורה, אולם בזמן הזה נהגו רבים ממפרישי מעשר כספים לעשות עם חלק מכספי המעשר גם מצוות המוטלות על הציבור לעשותן, ואפילו שהעניים לא יהנו מכך. כמו: קניית עליות לס"ת בבהכנ"ס, בניית מקוה והחזקתו, עשיית עירוב שכוונתי והחזקתו וכדומה.

אבל מצוות שמוטלות על האדם לעשותן לעצמו כמו: קניית טלית, תפילין, ארבעת המינים עבורו וכדו' - אסור לו לקנותם מכספי המעשר.

ב. ההיתר להשתמש עם כספי המעשר לצורך עשיית מצוות קיים, רק אם חשב מראש שיתן את הכסף שמתחייב מכספי המעשר, עוד לפני שהתחייב בנדרו לתת כסף לצדקה. אבל אם תחילה התחייב לתת סכום כסף לצדקה מסויימת, ואח"כ רוצה לפרוע זאת מכספי המעשר - אינו רשאי.

שבאמצעותך הוא יעשה רווח וההצלה ליהודים. ונבחרת לצורך כך, כדי לתקן את הקטרוג על הסבא רבה שלך - שאול המלך, שלא הרג את עמלק הרשע סבו של המן הרשע. ולכן אם תסרבי להיות שליחו של ה' להצלת היהודיים - "רווח והצלה יעמוד ליהודיים ממקום אחר" כלומר, הקב"ה ימצא אדם אחר שהוא יהיה שליחו להצלת היהודיים, אלא "שאת ובית אביך תאבדו" ולא יתכפר לעולם חטאו הנ"ל של שאול המלך. כלומר מסקנת הדברים היא, שבכל המקרים, את הנס עושה תמיד רק הקב"ה, ובני האדם שנבחרו לשם כך לבצעו, משמשים רק כשליחו, וכהיכוי תמצי שבאמצעותם הוא עושה את זה, אולם אין להם מצד עצמם, שום כח ויכולת עצמית לעשות מאומה.

נמצאנו למדים, שאין כוחו של מנהיג הדור נובעת בגלל גדלותו בתורה, בנבואה, וביראת שמים שהיא יותר מכל בני דורו, שהרי מרדכי ודאי שהיה גדול מאסתר בתורה, אלא שכוחו של המנהיג נובעת בגלל שבאמצעותו הקב"ה מנהל את עולמו כפי רצונו, ולכן את קיום רצונו בעולם, עושה באמצעות המנהיג, ובכלל זה נעשים באמצעותו גם המופתים.

אמנם ודאי שהקב"ה לא יבחר במנהיג עם הארץ או באדם שאינו תלמיד גדול וירא שמים מרבים, אולם במקרים רבים יתכן שיהיו בדור תלמידי חכמים שגדולים מאותו אדם שבו בחר הקב"ה להנהיג את הדור, ולמרות זאת מסיבות הידועות לקב"ה בלבד, הוא בחר באותו אדם להנהיג את הדור, והוא שליחו להורות לעם לכלל ולפרט כיצד להתנהג. ופיו משמש כעת כשופר שמעביר את רצון הקב"ה לשואלים אותו מהו רצון ה' שנהיג. ולכן חייבים לשמוע לדבריו בנושאים אלו, כי זהו רצון ה' שיגיד להם כך.

סיבת הייתכנות שיהיו תלמידי חכמים יותר גדולים מהמנהיג

אמנם יתכן שאם ישאלו אותו שאלה בהלכה, למרות היותו תלמיד חכם גדול, הוא לא יכוון לאמיתיה של תורה, מכיון שהתורה לא בשמים. ואפילו אם יעשה מופתים על טבעיים להוכיח שצודק, לא ישמעו לו, כמו המעשה בתנורו של עכנאי עם רבי אליעזר הגדול בב"מ (נ"ט). ורק העמל הגדול בתורה עם יראת שמים בקדושה וטהרה והסייעתא דשמיא שמתלווה לאותו ת"ח, תזכה אותו לכוון לאמיתיה של תורה. כמו שזכה עתניאל בן קנז לחדש בפילפולו שלוש אלפי הלכות שיהושע המנהיג לא זכה לחדשם. וכן רבי יהושע בברכות (כח.) זכה לכוון לאמיתיה של תורה, באותן ההלכות שנחלק בהם עם רבן גמליאל הנשיא, וזאת למרות שרבן גמליאל היה מנהיג ישראל בדורו ות"ח מופלג, וירא שמים מרבים.

והנה אם למרות האמור, עתניאל היה ממרה את פיו של יהושע בכל מה שקשור להנהיגתו - דינו היה כמורד במלכות והיה חייב מיתה. כשם ששלמה המלך הרג את שמעי בן גרא למרות שהיה רבו בתורה. וכן גם רבי יהושע היה מצווה לקיים את כל הוראותיו של רבן גמליאל בכל מה שקשור להנהיגתו למרות שהיה גדול ממנו בתורה. וכמו שהורה רבי עקיבא לרבי דוסא במסכת ראש השנה (כה.) לבטל את דעתו לרבן גמליאל לגבי קביעת יום הכיפור באותה השנה, כי הוראה כזאת שייכת לנשיא שמנהיג את ישראל, למרות שרבי דוסא היה גדול בתורה מרבן גמליאל, וכדברי ר"ג עצמו לרבי דוסא שם - רבי בחכמה וע"ש.

סיבת ההיתר בעבר לקניית מצוות מכספי המעשר

והנה הדרישה, ה"ז, והש"ך שם הביאו את תשובת הר"ר מנחם [המ" כונה -מהר"ם מ"ץ, בס"י תכט] שמותר לעשות עם כספי המעשר מצוות כמו: לממן סעודת ברית לאבי הבן העני או לחתן חתן וכלה עניים וכו'. ולעומת זאת הרמ"א שם ביו"ד (ס"י רמט, א) כתב בשם המהרי"ל, שצריכים לתת את כספי המעשר לעניים בלבד ע"כ. א"כ לכאורה יוצא, שישנה מחלוקת בין הפוסקים בנידון זה?

אמנם כשמדייקים בדברי הט"ז, וכפי שהבינו שאר הפוסקים בדברי ר' מנחם הנ"ל, כל ההיתר לקנות עליות לס"ת הינו - מאחר והכסף הנ"ל ניתן לבהכנ"ס לצורך קופת הצדקה הנמצאת שם להחזקת העניים, ולא לצורכי הבהכנ"ס כמו עבור קניית גרות לתאורה או עבור נקיון בהכנ"ס. וכל הספק היה, בגלל שהנותן מקבל טובת הנאה מחמת נתינתו כגון : שיהיה סנדק בברית או יסדר חופה וקידושין אצל החתן הנ"ל. ולכן הם הכריעו, שאין בכך בעיה, כי טובת ההנאה שמקבל לא נחשבת שקיבל ממון מהעני. אולם הט"ז, ור' מנחם ושאר הפוסקים, לא התירו לקנות מכספי מעשר כספים מצוות כאשר הכסף הנ"ל לא יפרנס עניים, אלא ישתמשו בו לצורכי המצוות הנ"ל בלבד כמו: להחזקת ביהכנ"ס, מקווה, עירוב שכוונתי וכיו"ב.

וכך גם כתב השל"ה (ח"ג במסכת מגילה, הל' צדקה ומעשר), ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב ס"ה פה-פו), ושו"ת באר שבע (סי' מד). וכך גם מסקנת אהבת חסד (ח"ב, פ' יט, ס"ק ב) שכתב ביחס לתשובת ר' מנחם וז"ל: ונראה שאם ע"י שהוא בעל ברית - יש בכך טובה לאבי הבן שמטה ידו, וכן להכנסת חתן וכלה יש בכך טובה כי שמטה ידם, וכן באופן הזה קיים גם ההיתר לקנות ספרי קודש ולהשאילם לאחרים, מאחר ואין ביכולתם לקנות לעצמם - לכן אין להחמיר בזה כלל, דזה גופא הוא כמו צדקה. ולקנות עליה לס"ת ממצעות מעשר, אם המצעות מתחלקים לעניים - מותר, ואין להחמיר בכך ע"כ.

ולפ"ז יש לעיין מדוע נוהגים רבים בזמן הזה להשתמש עם כספי המ-
עשר לקניית עליות לס"ת כאשר הכסף לא מגיע לעניים אלא לצורכי
בהכנ"ס, ואפילו במקומות שמתפללים בבהכנ"ס הנ"ל אנשים רבים
שאינם עניים? וכן מהו ההיתר לבנות עם כספי המעשר מקוואות או
לעשות עירוב שכונתי וכדו', שאע"פ שהן מצוות חשובות ביותר, אבל
איך אפשר לשלם עבורן מכספי המעשר שמיועדים לפרנס עניים?

סיבת ההיתר בזמן הזה לקנות מצוות מכספי המעשר

אמנם סיבת ההיתר לכך היא, מכיון שלדעת רוב הראשונים והפוסקים, החיוב להפריש מעשר כספים אינו מהתורה או מדרבנן, אלא מחמת מנהג טוב שקיבלו עליהם ישראל. ולכן אע"פ שעיקר המנהג היה לתת את כספי המעשר לעניים ועמלי התורה כמבואר ברמ"א יו"ד (סי' רמט, א) ובמדרש תנחומא פ' ראה (פ' יח) ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג (סי' עד), אולם במהלך הדורות, ובפרט בדור האחרון, בגלל ההכנסות המועטות, לעומת צרכי המצוה המרובים, לפיכך נהגו מלכתחילה להפריש את מעשר הכספים בתנאי שיוכלו להשתמש עם כסף זה גם עבור מצוות נוספות שמוטלות על הציבור לעשותן. נמצא שע"ד המנהג ותנאי זה, נוהגים לכתחילה רבים ממפרישי המעשר לקבל על עצמם להפריש מעשר כספים. לפיכך אע"פ שעדיין נשארה מעלה יתירה לתת את כספי המעשר לעניים ולעמלי התורה בלבד, אולם מחמת המנהג הקיים, רשאים לתת את כספי המעשר גם עבור צרכי המצוות המוטלות על הציבור.

כתב בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד (ס' רל) שמוכח מהגמ' בביצה (כ.) שר' יוחנן פסק, שאם אדם אמר הריני נזיר ואגלה ממעות מעשר שני כלומר, את שלושת הקרבנות שנויר חייב להביא ביום מלאות ימי נזרו, אקנה אותם ממעות מעשר שני שדינו - שהוא נעשה נזיר. אולם אינו יכול להביא את קרבנותיו מכספי המעשר שני, אלא יקנה אותם מכספי החולין שברשותו. כי אין אפשרות להשתמש בכספי מעשר עבור דבר שחייב בו. ולפי"ז הוכיח שם המהר"ם שיק, שרואים שלא ניתן לקנות מצוות מכספי המעשר, שלא כדברי הט"ז ביו"ד (ס' רמט, א) שמתיר לקנות עליות לס"ת בבהכנ"ס מכספי המעשר, אם חשב על כך לפני שקנה את העליות הנ"ל.

ראיה מדברי הראשונים והפוסקים שנקטו כמו ה"ז

אמנם כתבו האחרונים שיש ליישב את קושייתו על ה"ז, שהרי מבואר שם ברש"י בד"ה נזיר וכו', שר' יוחנן חידש, שמאחר ואמר הרי עלי - כבר התחייב בנזירות, כי אמירתו לגבוה - כמסירתו להדיוט, ומה שאח"כ עשה תנאי כדיבורו, על מנת שאתן ממעשר - אין ביכו' לתו לעקור את ההתחייבות הראשונית שלו שחלה כבר. ומוסיף שם התוס', שיוצא לפי דברי רש"י, שאם היה אומר הפוך כלומר, קודם את התנאי הדיינו: אם מותר לי לתת מכספי מעשר שני את קרבנות הנזיר, אז הריני נזיר, באופן זה יהיה רשאי לתת את קרבנותי מכספי המעשר, מאחר והתנאי שלו קדם לחלות הנזירות, והתוס' שם הסכים עם דברי רש"י.

לפי"ז יוצא, שאדרבה יש לט"ז ראייה מדברי רש"י והתוס' כלומר, הט"ז שם כתב וז"ל: ולענין לקנות מצוות בבהכנ"ס במעות מעשר, נראה לי, שאם בשעת קניית המצוות היתה דעתו על זה - שרי, דהא המעות לצדקה אזיל. ומה שנהנה שמכבדים אותו לקרוא בתורה - אין בכך איסור, שהרי בכל נתינת מעשר ישנה טובת הנאה לבעלים. מה שאין כן אם בשעת קניית המצווה לא התכוון לתת את הסכום שמתחייב מהמעשר, אלא רק אח"כ רוצה לפורעו מהמעשר - אינו רשאי, כי נחשב כפורע חובו מהמעשר ע"כ. נמצא שהט"ז התייר רק אם לפני שהתחייב בנדר, דעתו היתה שהכסף שיתחייב ישולם מכספי המעשר, נמצא שע"ד כן נדר אח"כ לצדקה, ולפי"ז מעולם לא חל עליו הנדר לתת אותו מכספי החולין. משא"כ אם תחילה התחייב סכום כספי לצדקה, ואח"כ רוצה לפורע את חיובו מכספי המעשר, באופן הזה לא יוכל לפורעו מהמעשר אלא רק מכספי חולין. ולכאורה כך סוברים רש"י והתוס' בנידון של הנזיר בגמ' בביצה (ב.).

והנה כדברי הט"ז הנ"ל הכריע ג"כ בשו"ת החת"ס יו"ד (ס"ו רלא) לגבי אדם שהתחייב למחותן שלו נדוניא לבנו או לבתו, ואח"כ התברר לו שאינו יכול לעמוד בהתחייבות זו, אא"כ ישלם את הכסף שהתחייב מכספי המעשר, ושאל האם הוא רשאי לעשות כך? והשיב לו החת"ס, ע"פ דברי הט"ז, שאם לפני התחייבותו למחותן דעתו היתה שאת הכסף שאמור להתחייב עבור ילדיו שהם בגדר עניים, יתן מכספי המעשר - רשאי לשלם זאת מהמעשר. אולם אם לא חשב על כך מראש, נמצא שחל עליו חיוב ממוני רגיל. ולכן אם רוצה כעת לפרוע את חובותיו מכספי המעשר - אינו רשאי לעשות כך כמו שמבואר בגמ' בבבצה (יט:).

העלון יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מכתב זה נשלח באמצעות מערכת הדואר האלקטרוני של משרד המשפטים. כתובת הדואר האלקטרוני: rav5869690@gmail.com ואין צורך להשיב על המכתב.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 36

נסילת ד' מינים – יאמרו לפנינו בריותיך אנחנו!

סוכות תשפ"ב

אנחנו בריותיו של הקב"ה

א. במאמר זה נעסוק מעט בענין הנענועים, ובמה שיש לנו לכוון בהם. אך תחילה אקדים ואומר, כי כוונות אלו האמורות כאן, אינן מיועדות בהכרח רק לאנשים רמי מעלה שיש להם עסק בנסתרות ובקבלה, אלא זו היא הכוונה הפשוטה המחוייבת על כל אחד ואחד, ואפילו נשים יכולות לקיים הנענועים בכוונות אלו. וארע פעם שנכנסתי לבית מדרש חשוב של תלמידי חכמים העוסקים בקבלה, וראיתי שהרוחות שם סוערות וגועשות, בררתי על מה ולמה המהומה, אמרו לי שזה עתה שמעו על אחד הסמינרים שמלמדים שם את התלמידות כוונות וייחודים גבוהים שעליהן לכוון בשעת הנענועים, ועל זה יצא קצפם, שהרי אמרו כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות. עניתי ואמרתי להם, איני יודע מדוע צריכים ללמד כוונות עמוקות, די להם אם ילמדו אותם את הכוונות הפשוטות, שאלו הן כוונות שכל אחד ואחת יכולים לכוון וצריכים לכוון, וזה מטרת הנענועים.

אך טרם נכנס לבאר ענין הנענועים, יש לנו להקדים כמה דברים גדולים שמלמד אותנו הרמב"ן ביסוד כל המצוות. וזה לשונו בסוף פרשת בא: "וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין ק-ל עליון חפץ בתחתונים **מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו**, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים – זהו שיהיה לבני האדם מקום, יתקבצו ויודו לק-ל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה, **ויאמרו לפנינו: בריותיך אנחנו**".

למדנו מהרמב"ן דבר נורא, בשביל מה אנחנו צריכים בית כנסת, מה המטרה בזה שאנו עושים מקום שמתקבצים כולם יחד ובאים להתפלל! המטרה היא: שבאים כולם יחד ומפרסמים את המציאות הפשוטה שאנחנו בריותיו של הקב"ה, פשוטו כמשמעו! אנחנו לא נמצאים כאן בעולם מאז ומתמיד, אלא משהו ברא אותנו, משהו יצר אותנו, אנחנו הבריות שלו! לפעמים אדם יכול להתהלך כאן בעולם מתוך תחושה שהוא נמצא כאן כבר אלפי שנים... אדם חי חמישים שנה פה בעולם, **והוא לא זוכר שלפני חמישים ואחד שנים הוא לא היה כאן**, עד שהקב"ה החליט לברוא אותו, ואז הוא נברא. הוא יציר כפיו של הקב"ה.

וזה אומר הרמב"ן, שההכרה הזו היא תכלית בתי הכנסיות, שמתקבצים שם בני אדם ומפרסמים ואומרים: בריותיך אנחנו. וזה גם תכלית כל המצוות כולן, שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו! שנודה להקב"ה על זה שהוא ברא אותנו, זה לא מובן מאליו מה שאנחנו כאן, ואנו צריכים להודות לו על זה.

לפעמים קל יותר להרגיש את זה על תינוק קטן שזה עתה נולד, וזכורני כיצד לאחר שנולד אחד מנכדיי ובא התינוק עם אמו לשהות בביתנו, לקחתי אותו בידי והתחלתי לשבח את הבורא עולם על שהוא ברא כזו ברייה נפלאה, הרי לפני זמן קצר לא היית כלל בעולם, והנה הקב"ה ברא אותך ויצר אותך! וככל שמתבוננים יותר ויותר בפלא העצום הזה, כך חודרת ההבנה וההכרה הזו אל תוך הלב.

וכדוגמה, נעמיד נגד עינינו את הציור המופלא של כל הגידים והוורידים שיש באדם, הלא זו מערכת אינסטלטציה משוכללת מאין כמותה, צינורות ע"ג צינורות המעבירים את הדם בדיוק למקומות הנכונים, מהצינור העבה מתפרדים ויוצאים הרבה צינורות דקים יותר, ומהם יוצאים עוד ועוד צינורות, לכל אחד יש תפקיד ומטרה בגוף האדם, זה מטרתו להוציא את הדם מהלב וזה מטרתו להוליכו לידיים, וזה לרגליים, וכן הלאה לכל אברי האדם. מי הוא האינסטלטור המקצועי הזה, שהצליח לתכנן ולסרטט מערכת כה סבוכה? וכי יכולים אנו לחשוב שלפתע פתאום ארע הדבר שנוצרה המערכת הזו מאליה? אין זה אלא שהבורא יתברך ברא כל אחד ואחד, והוא זה שיצר אותנו על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, אין פלא גדול מזה!

זכורני לפני שנים רבות, צעדתי עם תלמיד חכם חשוב בשבילי שדה אחת, והנה לפתע אנו רואים שלדה של גולגולת מוטלת על הארץ, בררנו ושמענו שזו גולגולת של חמור אשר לפני זמן רב נטרף ע"י חיות רעות, אלו אכלו את כל הבשר שהיה בו ולא נותר אלא שלדה של עצמות יבשות בצורה של גולגולת. נטלתי אותה והתחלתי להתבונן בה, איך היא בנויה בצורה כל כך מתוכננת, לפרטי פרטים עד הפרט האחרון, כאן יש שקע לאוזניים, וכאן לעיניים, והנה שתי הלסתות מכוונות זו כנגד זו, באופן שהשיניים שבלסת העליונה יהיו מכוונות במדויק כנגד השיניים התחתונות. ואמרתי אז, אם היו מבקשים ממני לייצר כזה דבר, הלא תחילה הייתי מוכרח לצייר בתבנית את צורת הגולגולת, ובאמצעות התבנית הזו לייצר את הגולגולת. וגם אילו הייתי עושה כן, ספק רב אם היה עולה בידי להביא לתוצאה כה מדויקת. התבוננו נא וראו, מי הוא זה אשר יצר את התבנית הזו עבור ראשו של החמור הלז? הלא כבר מבטן אמו הוא יצא כך, עם כל אבריו וגידיו מסודרים להפליא. כשמתבוננים בזה רואים דבר אחד ויחיד: רואים בורא עולם! רואים אותו בחוש על יצירה ויצירה שהוא יצר כאן בעולם.

כמו כן אם נתבונן בפלאי הבריאה שאנו רואים בכל משפחת הצומח, כיצד מכניסים גרעין קטן לאדמה, ולפתע פתאום אותו גרעין מצמיח עץ שלם עם עשרות פירות! האין זה פלא? מי יצר את כל זה, וכי מאליו צצו ועלו מן האדמה כל הפירות הללו. הלא השכל מחייב אותנו להבין שכל פרי ופרי הוא יצירה של הקב"ה, הכל זה בריותיו ית'.

וזה לא רק חמור ובעלי חיים, ולא רק עצים וצמחים, אלא כל אחד ואחד מאתנו הוא יציר כפיו של הקב"ה, הוא יצר אותנו ותכנן אותנו בצורה כל כך מדויקת ומופלאה, ועל פלא זה משבח דוד ואומר: לא נִכְחַד עֲצָמֵי מִמֶּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בִּסְתֵר רִקְמֹתַי בְּתַחְתּוֹת אֶרֶץ, הבורא עולם תפס מן האדמה את החומרים הנחוצים לבריאת האדם, ומזה יצר את אדם הראשון, ומאז ואילך בכל תינוק חדש שנולד - הקב"ה יוצר אותו בצורה פלאית, בסתר.

וההבנה הזו, היא התכלית של כל המצוות כולן, כמו שכתב הרמב"ן. ויתירה מזו, אנו רואים בתפילות הימים הנוראים, שההבנה הזו היא גם תכלית הבריאה כולה, שכאשר אנו מתפללים שיתגלה כבוד מלכותו ית' בעולם, אנו אומרים: **וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו!** זו היא התכלית של גילוי כבוד שמים בעולם, שאז יבינו כולם וידעו שהם יציריו של הקב"ה.

סוריה, טורקיה, רוסיה, צפון אירופה ואמריקה הצפונית, עד הקוטב הצפוני].

וכל אזור ואזור בעולם יש לו אילנות מיוחדים שגדלים רק בו, יש פירות שגדלים דווקא באזורים חמים, ויש שגדלים דווקא באזורים קרים מאוד, וכן כיוצא בצימחים שונים. ועל כן אנו מונעים לכל הרוחות, להורות שכל האילנות והפירות על כל מיניהם וסוגיהם כולם באים יחד לרקוד לפני השי"ת על שהוא ברא אותם ויצר אותם. ובענינים אלו טמונה קריאה לכל הבריאה כולה: בואו ותרקדו אתנו ביחד לפני השי"ת, ותאמרו לפניו 'בריותיך אנחנו!'

וכשם שאנו אומרים בברכת ק"ש דשחרית: הכל ירוממוך סלה – יוצר הכל! כל הבריאה מרוממת את הקב"ה, בכך שהיא יודעת ומכריזה שהוא יוצר הכל, הוא ברא אותה ויצר אותה יש מאין, ועל זה גופא מרוממים אותו ומשבחים אותו. ובחג הסוכות, אף רוקדים לפניו.

בריותיך אנחנו!

ג. אך יש כאן עוד תוספת, לא רק הצמחים ורקדים לפני הקב"ה בנענועים האלו, אלא אף בני האדם ורקדים עמהם. ודבר זה יש לנו ללמוד מדברי המדרש המובאים בתוס' הני"ל, שענין הנענועים רמוזים בפסוק "אז ירננו כל עצי היער", ובמדרש שם יש תוספת על זה, ודרשו גם המקרא שקודם לכן: "יעלו שדי וכל אשר בו" – "שדי" זה העולם, שכן אנו מוצאים בכמה מקומות שהעולם התכנה בתואר "שדי", ו"כל אשר בו" אלו הבריות! נמצינו למדים כי בשעה שאנו מונעים את ארבעת המינים, אנו מכריזים ואומרים: כל הבריאה כולה היא ברייה של הקב"ה, גם הצמחים שאנו מחזיקים בידנו, וגם אנחנו בעצמנו – כולנו עומדים כעת לפני הקב"ה, ששים ושמים, מכריזים ואומרים בבריותיך אנחנו.

ומלבד זאת אנו מוצאים כי ארבעת המינים מכוונים כנגד גופו של האדם, כמו שאמרו במדרש: "תדע לך שהלוב הזה דומה לשדרה של אדם, וההדס הזה דומה לעינים, והערבה דומה לשפתים, והאתרוג דומה ללב" (תנחומא אמור פרשה כח), נמצא כי בנטילת המינים הללו אנו כביכול נוטלים את עצמנו ומרקידים את כל גופנו אל מול השי"ת, ומודים לו על שהוא בראנו.

וכאשר אנו מונעים את הד' מינים לכל קצוות העולם, אנו אומרים כי כל האנשים הקיימים בכל העולם, במזרח במערב בצפון ובדרום – כולם הם ברותיו של הקב"ה, הוא ברא את כולם על כל השוני שיש ביניהם, כל אחד ואחד וסגנונו המיוחד לו, כל האנשים על דעותיהם השונות, כולם הם ברותיו של הקב"ה.

שייכות ד' מינים לחג הסוכות

ד. והנה מצות נטילת ארבעת המינים – נצטוונו בה דווקא בחג הסוכות, ויש לבאר ייחוד עבודה זו ושייכותה למועד הזה, לפי שאמרו רבותינו ז"ל "בחג נידונים על המים" (ר"ה טז, א), חג הסוכות הוא הזמן שבו הקב"ה דן וקובע כמה מים ישפיע על העולם, והלוא מים הוא יסוד הקיום של העולם, כי אין הצמחים יכולים להתקיים בלי מים, ואף בני האדם אינם יכולים להתקיים ללא מים, נמצא שבחג הסוכות מוטל על כף המאזניים כל המשך קיומו של העולם. וזו הסיבה שהצטוונו במצוות ניסוך המים בחג הסוכות, בכדי לעורר רחמי שידון אותנו לטוב בענין זה.

לפיכך אנו נוטלים את ארבעת המינים, שהם מייצגים את כל הצמחים ובני האדם, כאמור, ואנו מכריזים ואומרים שהם ברותיו של הקב"ה, ובזה אנו ממשיכים שפע של רחמים וטובה על העולם, שישפיע הקב"ה עוד קיום לעולם.

ה. לפי הדברים האלו נמצא טוב טעם במה שמצות נטילת ד' מינים אמורה בתורה בתור מעשה שמחה, וכמו שכתוב: ולקחתכם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ אבות וערבי נחל – **ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים** (ויקרא כג, מ), ולחד מ"ד בירושלמי 'ושמחתם' מדבר על נטילת לולב (יעוי' ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ג). למדנו מזה שנטילת לולב היא מעשה שמחה, וכמו שבארנו שמהותה של הנטילה היא לרקוד לפני ה' ולהרקיד אתנו יחד את כל הבריאה כולה.

מלבד מה שהקב"ה יצר אותנו, הוא גם מחיה אותנו בכל רגע ורגע. ולא רק מחמת עצם הדבר שהוא מהווה את כל הבריאה, אלא גם משום שכל מזונותינו ומחייתנו הכל מאתו יתברך, שהרי מיד כאשר יוצא האדם לאוויר העולם הוא אוכל את החלב של אמו, מי יצר את החלב הזה, מי עושה את זה שיהיה לאמא בכל יום חלב חדש טרי ומזין? הלוא הוא יתברך! ולאחר מכן כאשר מתחיל לאכול לחם, מינין הגיע הלחם הזה, וכי מאליהם עלו החיטים מהאדמה? הלוא הוא יתברך הביא לנו אותם! וכן שאר פירות וירקות שאוכל האדם וניזון מהם כל ימי חייו, כולם הם מעשי ידיו של הקב"ה, ומהם אנו ניזונים ומכוחם אנו קיימים. נמצא שכל מציאותנו, הן עצם בריאותנו והן המשך קיומנו כאן בעולם, הכל זה יצירה של הקב"ה!

וזה עומק כוונת הפייט שאומרים בימים נוראים: "אדם יסודו מעפר", אין הכוונה רק לכך שיצירתו של האדם היא מן האדמה, אלא גם כל מחייתו ומזונותיו של האדם הם מן האדמה, נמצא שכל יסודו ועיקרו של האדם – מן האדמה הוא.

המסקנה המתבקשת מההכרה הזו היא: אם הקב"ה יצר אותנו, ממילא אנחנו שייכים לו! הוא הבעלים שלנו! וכמו שאמרו בגמ' (ב"ב כג, ב) שכאשר נכסיו של האדם משביחים – השבח שייך לו, ארעאי אשבח, וכמו שאנו מבינים שאם התרנגולת הטילה ביצה, הביצה שייכת לבעל התרנגולת, כך הקב"ה שהוא יצר אותנו וברא אותנו – אנחנו שייכים לו.

יעויין ברמב"ם (פ"א מהלכות רוצח ושמיה"נ ה"ד) שכתב במה שאסרה תורה "ולא תקחו כופר לנפש רוצח" – אפילו נתן כל ממון שבעולם, ואפילו רצה גואל הדם לפטרו, **שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם אלא קנין הקדוש ברוך הוא**, כלומר שגואל הדם חושב שהנרצח הוא קניינו שלו, כגון אם הוא בנו הרי הוא מרגיש שלקחו לו את הבן שלו, וממילא אם הוא מוחל לרוצח או שמתרצה בכופר שמשלם לו יש מקום לפוטרו מגלות. אך מלמדת אותנו התורה כי לא כן הוא, אין נפשו של הנרצח קניינו של גואל הדם אלא קניינו של הקב"ה, הגואל בכלל לא בעלים להחליט אם הוא מוחל או לא. וכך אנחנו גם צריכים להרגיש כל אחד על עצמו, להבין שאנחנו קנויים בקנין גמור להקב"ה, הוא הבעלים שלנו ואנו שייכים לו.

הנענועים – לרקוד לפני השי"ת

ב. לכשתמצי לומר, היסוד הזה הוא נקודת העבודה של חג הסוכות! אנחנו לוקחים את ארבעת המינים, לולב וערבה, הדס ואתרוג, אשר הם מסמלים את כל סוגי הצמחים והאילנות שיש בבריאה, כי הלולב יש בו טעם ואין בו ריח, ההדס יש בו ריח ואין בו טעם, הערבה אין בה לא מזה ולא מזה, והאתרוג יש בו גם טעם וגם ריח, ובנטלנו אלו ארבעת המינים הרי אנו מכריזים כי כל הצמחים והאילנות שקיימים בעולם, כולם הם של הקב"ה. והנענועים האלו, הם כמו ריקוד שרוקדים כל המינים הללו לפני השי"ת, זו היא מהותה של הנטילה, וכמו שאמרו בתוס' (סוכה לו, ב ד"ה בהודו) שענין הנענועים נרמז בפסוק "אז ירננו כל עצי היער מלפני ה'" (וכן הוא במדרש ויקרא רבה פרשת ל), והענין בזה הוא שכיוון שכל הצמחים הם מעשי ידיו של הקב"ה, אנו נוטלים אותם ומרקידים אותם לפניו, והרי הם כאילו אומרים בשמחה ובשירה לפני הקב"ה: ברותיך אנחנו!

והטעם שאנו מונעים את המינים הללו לכל רוחות השמים, הוא משום שאנו באים להורות בזה כי כל הצמחים והאילנות שקיימים בכל העולם – כולם הם ברותיו של הקב"ה. כאשר אנו מונעים לצד מזרח, אנו אומרים שכל מה שצומח במזרח, הן בארצנו והן בשאר הארצות [כגון: ירדן, עירק, פרס, פקיסטן, סין, יפן והפיליפינים] – הכל הוא ברייה של הקב"ה. וכן כאשר מונעים לצד דרום מכריזים את אותה הכרזה על הגדל בדרום [כגון: סעודיה, תימן, עדן, צמרים, סודן, אפריקה, אתיופיה, אוסטרליה ודרום אמריקה עד הקוטב הדרומי]. וכאשר מונעים לצד מערב מכריזים כן על הגדל במערב [כגון כל ארצות אירופה ויבשת אמריקה המרכזית], וכן הנענועים לצד צפון מורים על כל הגדל בצפון [כגון: לבנון,

תכלית מצות ישיבת הסוכה

התכלית הוא גם לנמוע בלבנו את ההכרה והידיעה שהקב"ה שליט על כל הבריאה, ושכיכולתו ית' לעשות בבריאה כרצונו, ושהוא נלחם עבורנו את מלחמותינו, רב את ריבנו ודן את דיננו, ומציל אותנו מיד כל האויבים הקמים עלינו, וכפי שאנו רואים בברכת ק"ש לאחר שמוזכרים את יציאת מצרים אנו מוסיפים לספר בניסיו שהיו מציל אותנו בכל הדורות ומדריכנו על במות אויבינו. והוא היסוד שלימד אותנו משה רבינו לפני פטירתו מן העולם: אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עורך ואשר הרב גאוותך ויכחשו אויביך לך.

כמו כן חג הסוכות בא ללמד אותנו שהקב"ה מכלכל עושי רצונו, והוא מספק להם כל צרכיהם, מזונות, בית לדור בו, כסות ללבוש, וכל מה שהם צריכים הוא נותן להם, כמו שבמדבר כאשר הלכו ישראל אחריו בארץ לא זרועה ובטחו בביטחון שלם בחסדו ית', כן עד עצם היום הזה ולדורות עולם, מי שבוטח בהקב"ה ובחסדו הקב"ה מספק לו כל צרכיו על הצד הטוב ביותר. וזו התכלית של מצות ישיבת סוכה, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, וממילא יבין שכן היא דרך הנהגתו ית' לדורות שהוא מעמיד לנו כל צרכינו בכל עת.

מצוות הסוכה שציונו הקב"ה לשבת בסוכה שבעת ימים, באה לזכר הענני כבוד שהקיף הקב"ה את ישראל במדבר בשעה שיצאו ממצרים, וכדכתיב בקרא: למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים (ויקרא כג, מג), ולשיטת רבי אליעזר (סוכה יא, ב) המכוון הוא לענני כבוד שהיו במדבר, והגנו על ישראל מכל הפגעים, כיום מפני החמה ובבילה מפני הצינה, ושמרו עליהם מכל פגעי המדבר וחיות רעות.

והנה יכולים אנו להשוב כי ענין הזיכרון הוא זיכרון גרידא לניסים שהיו בעבר ולהודות עליהם, אך זאת צריכים אנו לדעת שלא כן הוא, כי מלבד זאת יש עוד מטרה נשגבה בזיכרון הניסים הללו בכדי לחזק האמונה ולקבוע בלבנו יתדות איתנים הנוגעים אלינו כהיום הזה.

וזאת יש לנו ללמוד מהג הפסח, כי הנה אף הוא נקבע לנו לזכר הניסים שביציאת מצרים, שבו אנו מצווים לזכור ולספר ביציאת מצרים ובכל הניסים הגדולים שעשה לנו הקב"ה, שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים וכו', וזאת אנו יודעים שאין הכוונה רק שנוכח את הניסים הללו ונודה לשמו עליהם, אלא מעיקר

לכם' באתרוג – שיהיה בו היתר אכילה

מתוך מערכה שהתפרסמה בקובץ 'מוריה' (גיליון טז-תא)

א. בגמ' (סוכה לה, א) נחלקו בטעם פסול אתרוג של ערלה, האם הוא משום שאין בו היתר אכילה או משום שאין בו דין ממון. ומסיק שם, דלכו"ע צריך שיהיה היתר אכילה ולא נחלקו אלא האם יש גם תנאי נוסף שיהיה דין ממון או סגי במה שיש לו היתר אכילה. והנה מה שצריך שיהיה היתר אכילה באתרוג, כתב רש"י דילפ' לה מקרא ד'לכם', "לכם – הראוי לכם בכל דרכי הנאתו". וכיוון שמקור הדין שצריך 'היתר אכילה' הוא מקרא ד'לכם', נראה פשוט דלא סגי במה שיש היתר אכילה, אלא צריך גם שיהיה זכות אכילה, וכמו במעשר שני בירושלים שאמרו בגמ' שם שיוצאים בו יד"ח [אם סגי בהיתר אכילה, דאילו למ"ד דבעינן גם דין ממון אין יוצאים במעשר שני בירושלים לר"מ דסבירא ליה ממון גבוה הוא]. והוכחה ברורה לדבר, ממה שכתבו התוס' (שם ד"ה לפי) דגם אי סגי בהיתר אכילה, כל זה הוא רק באתרוג שבו מתפרש ה'לכם' שיהיה ראוי לכם לכל צרכיכם, אבל בלולב שאינו ראוי לאכילה מודה שבעינן שיהיה בו דין ממון. נמצא שדין 'היתר אכילה' שבאתרוג הוא מדין ה'לכם' שיש בד' מינים, א"כ פשוט דלא סגי במה שיש היתר אכילה באתרוג הזה, אלא צריך גם שיהיה לנוטל זכות לאכול אותו.

ועוד מוכח כן ממה שאין יוצאים באתרוג שאול ביו"ט ראשון, ולכאורה בשלמא שאר המינים שיש בהם גם הלכה שיהיה לנוטל 'דין ממון' בהם, שפיר אינו יכול לצאת בשאול כי אין לו בו דין ממון. אבל באתרוג, הלוא כל ההלכה היא רק שיהיה בו היתר אכילה, והרי יש בו היתר אכילה, שאין האתרוג אסור, אלא ע"כ לא סגי בהיתר אכילה אלא בעי' גם זכות אכילה [וזה ברור שגם אתרוג שאול פסול ולא רק שאר המינים, וכמבואר במעשה דר"ג (סוכה מא, ב) שקנה אתרוג בספינה באלף זוז והקנהו לחבריו במתנה על מנת להחזיר בכדי שיוכלו לצאת בו].

ואם ישאלך אדם, אם כן הוא הדין מדוע יכול אדם לצאת ידי חובתו באתרוג של תרומה טהורה, ולשיטת רש"י אף הישראל יכול לצאת בו משום שיכול להאכילנו לבן בתו כהן [ובאמת הר"ן פליג על זה, וס"ל דרק כהן יכול לצאת בו אם הוא שלם], והרי אין לישראל זכות אכילה באתרוג הזה. זו אינה קושיא, משום דגם זה חשוב שיש לו בו זכות אכילה, כלומר שיש לו זכות להאכילו לבן בתו כהן, וזה זכות שלו באתרוג.

ב. ומעתה יש לתמוה טובא, דהנה כתב המג"א (תרל"ז) בשם היראים שאף למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, מכל מקום מי שגזל אתרוג מעכו"ם אינו יכול לצאת בו יד"ח ביום ראשון דסוכות, משום שיש לעכו"ם בעלות על ממונו ואינו יכול לעבור ליד אחר אם לא שיקנה לו מדעתו, כמו בישראל.

והקשה עליו האבני מילואים (סימן כ"ח סק"ג), כיון דקיי"ל שיוצאים באתרוג מעשר שני בירושלים משום שיש בו היתר אכילה, א"כ גם בגזל עכו"ם מה אכפת לן שיש לעכו"ם בעלות על ממונו הלוא סו"ס יש לישראל בו היתר אכילה, שהרי גזל עכו"ם מותר, ומה גרע זה ממעשר שני שיוצא בו אפילו שהוא ממון גבוה.

ודבריו תמוהים, משום שהרי ודאי לא סגי במה שיש לו היתר לאוכלו, אלא צריך שיהיה לו גם זכות לאוכלו, ואם יש לעכו"ם בעלות על הממון הזה נמצא שמצד זכות הממון אין לישראל זכות לאכול את האתרוג הזה. ולא דמי למעשר שני בירושלים שאף שהוא ממון גבוה מ"מ יש לבעלים זכות בפרי לאוכלו, ולפיכך יוצא בו ידי חובתו.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר

טל' 054-8520936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 ש'לוחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שלימ"א במערכת

"קול יחודי מרוקן" 0747962335 ש'לוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 22.00 לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

סוכות תשפ"ב

עולם חולף

ארבעים שנות נדודים

הורגלנו מילדותנו לחשוב כי תכליתם של ארבעים השנים בהם הלכו בני ישראל במדבר לא היתה אלא עונש על חטא המרגלים. המרגלים דיברו לשון הרע על ארץ ישראל, בני ישראל בכו בכיה של חינוך, ולכן נגזר עליהם לשוטט במרחבי המדבר במשך ארבעים שנה.

למרות שאין זו טעות לחשוב כך, אולם בהחלט זה לא כל הסיפור. משום שאם אכן הענין כולו היה רק שעם ישראל ימתינו במשך ארבעים שנה מלהכנס לארץ ישראל, יכול היה הקב"ה לאפשר להם חיים שיש בהם בחינה מסוימת של קביעות בתוך השממה. מדוע לא ייעד הקב"ה מקום אחד מסוים בו נתגורר במשך כל ארבעים השנים הללו, מקום בו אפשר יהיה לכל הפחות לבנות בתים מאבן? במשך ארבעים שנה, יכולים היינו לדור במקום המשקיף על ארץ ישראל, כך שנוכל לראותה יום יום, ולהתאבל על כך שעווננו הגדול מנע ממנו מלהכנס אל תוך הארץ. זה היה יכול להיות עונש ראוי! מדוע הוביל אותנו הקב"ה ממקום למקום במשך כל השנים הללו, בעודנו מתגוררים באהלים ארעיים?

התשובה היא, ששהותנו במדבר היתה חלק מתכנית אותה צפה הקב"ה מראש, תכנית המהווה הקדמה לכניסה לארץ ישראל.

הכנה לשפע

נסביר את הדברים. עם ישראל עמדו להכנס לארץ ישראל ולהכיר מציאות חדשה - מציאות של שפע. ארץ ישראל היתה ארץ זבת חלב ודבש, ארץ של "ואכלת ושבעת", אשר "לא תחסר כל בה". ומעל לכל, היא היתה מלאה ב"בתים מלאים כל טוב" (דברים ו, יא). הם עמדו להכנס אל תוך בתי אבן מבריקים המאובזרים בכל טוב.

"ובתים טובים תבנה" (שם ח, יב) - הקב"ה הודיע לבני ישראל שכאשר יכנסו לארץ, הם ינסו להפוך את בתיהם ליפים עוד יותר מכפי שמצאו אותם. כך הוא הטבע האנושי - גם האדם העני ביותר, מנסה לייפות את ביתו. ומדוע שלא יעשה כך? הרי זהו המקום שלו, הבית שלו!

השלב הבא יהיה "וישבת" - לאחר שיפוץ הבתים, ייכנסו כולם לשבת בבתיהם הנאים. יהיה זה חלום שהתגשם,

לאזרחים בלבד

כאשר מצווה הקב"ה את עם ישראל לצאת מבתיהם למשך שבוע ימים ולהתיישב בסוכות, הוא משתמש בביטוי בלתי שגרתי: "כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכֹּת" (ויקרא כג, מב). מילה זו, "אזרח" אינה מופיעה בשום ציווי אחר בתורה - לא כתוב שהאזרח חייב ליטול ד' מינים, להניח תפילין או לשמור שבת. רק כאן בחרה התורה במילה בלתי רגילה זו, לתאר מי הם החייבים במצות סוכה.

אם נרצה לעמוד על טיבו של ענין זה, מדוע מצוה זו מתוארת בתורה באופן זה, ראשית נצטרך לנסות ולהבין מה אנחנו מנסים להשיג כאשר אנחנו "עוברים דירה" אל תוך הסוכה, ומדוע בכלל נצטווה האזרח במצוה זו?

הסוד שבפשט

איננו צריכים להרחיק לכת בחיפושנו אחר התשובה, כי היא נמצאת ממש בפשט הפסוק. התורה מגלה לנו את הסיבה תיכף ומיד: "כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכֹּת לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכֹּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". הפסוק אומר בפירוש, שאנחנו יושבים בסוכות לכדי להזכיר לעצמנו את ארבעים השנים בהם שהינו באהלים במדבר.

האין זה חבל שאנשים מתעניינים רק בדרשות? הם מוכנים לשמוע רק הסברים גבוהים ועמוקים, סודות התורה, אולם לשמוע פירוש עם "בשר", משהו שמדבר אליהם בשלב זה של חייהם - את זה הם אינם מוכנים לשמוע, כי הם סבורים שזה פשוט מדי עבור שכלם המפותח. אולם האמת תורה דרכה, שעם כל חשיבותן של הדרשות, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ועל כן מוטל עלינו לשים לב למובנם הפשוט של מילות הפסוק: הקב"ה מצוה אותנו לשבת בסוכות כדי שנזכור שהוא הושיב את בני ישראל בסוכות.

יש לשים לב שלשון הפסוק אינו "כי בסוכות יֵשְׁבוּ בני ישראל", אלא "הוֹשַׁבְתִּי את בני ישראל", פירושו של דבר הוא, שהקב"ה הושיב אותנו בסוכות **בכוונה תחילה**, למשך ארבעים שנה, כאשר הוציא אותנו מארץ מצרים.

זוהי האמת, ולא סתם אמת אלא האמת החשובה ביותר שתשמעו אי פעם: "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא" (אבות ד, טז), העולם הזה הוא רק פרוזדור ארוך. אמנם אנחנו מקווים שהפרוזדור הזה ימשך זמן רב ככל האפשר, אולם ככלות הכל זהו פרוזדור בלבד.

לבנים מסוכנות

לקנות מבט כזה על החיים הוא דבר שקל יותר לומר מאשר לבצע. לא פשוט לגור בבית חזק המלא כל טוב, ולזכור שהוא זמני בלבד. לא קל לגור בבית לבנים, אשר נראה שהוא יהיה קיים לעד, ולזכור שלא כך הם פני הדברים.

אשר על כן, ככל שחפץ היה השי"ת לתת לעם ישראל הזדמנות אדירה זו, לעבוד אותו מתוך "שמחה וטוב לבב מרב כל", בלתי אפשרי היה "להצניח" אותם ישר אל תוך הנסיון הזה, ללא הכנה מתאימה. בשביל להיות מוכנים לחיים כאלו, ולעמוד בהצלחה בנסיונות אותם הם מציבים בפני האדם, זקוקים היו ישראל להקדמה גדולה, והקדמה זו הלא היא, "בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". טרם כניסתו של עם ישראל לארץ ישראל, לפני שיזכו להנות מבתי האבן המרהיבים שהכין עבורם הקב"ה, היה עליהם ללמוד מוסר במשך ארבעים שנה. לכן הושיב אותם השי"ת באהלים במשך ארבעים שנה, כאשר הם לא רק **לומדים** את המוסר, אלא **חיים** אותו!

בצל החצוצרות

במשך ארבעים שנה, עם ישראל חווה את ההפך של ארץ ישראל! לא היו להם "בתים מלאים כל טוב" - למעשה לא היו להם בתים כלל וכלל. הם חיו תחת גגות עשויים בד, ענפים או קרשים, שלא כל כך סיפקו להם הגנה. גם הקירות היו די קלושים, ובוודאי לא קירות עשויים מלבנים. מי יבזבז את כוחו וזמנו לבנות בתים מאבן כשיתכן ובעוד דקה יהיה עליו לארוז את כל מטלטליו ולהמשיך הלאה?

כך הם חיו - היה עליהם להיות בכוננות תמידית, אולי יישמע קול החצוצרות המורות להם לקפל את האהלים ולהתחיל ללכת. במשך כל שהותם במדבר, לא היה לבני ישראל שום אופן לדעת האם הם עתידים להישאר במקומם יותר מיום אחד. אמנם היו מקומות שבהם הם שהו ימים רבים, אולם כל העת היה עליהם להיות דרוכים, שכן בכל רגע עלולים הם לשמוע את קולה של החצוצרה, המכריזה: "הגיע הזמן לזוז!"

המבינים אתם עד כמה מציאות זו מפריעה לתחושת הבטחון הנורמלית של האדם? דמיינו לעצמכם שאתם עוברים לדירה, בידיעה שבכל רגע נתון יתכן ותקבלו הוראה לעזוב את הבית מבלי לשוב אליו עוד לעולם. לא הייתם משקיעים דבר בבית כזה! לא הייתם מבצעים בו שום תיקונים, שהרי כל דקה עלולים להודיע לכם לעזוב

שלאחר שנות נדודיהם הרבות, שנים של מגורים באהלים ארעיים, הם יזכו לחיות חיים טובים בארץ ישראל!

ה' אוהב יהודים שמחים

והקב"ה חפץ בכך! רצונו מעולם היה שנחיה על אדמתנו "כימי השמים על הארץ" - שנהנה ממתנותיו לנצח נצחים. אין הצלחה גדולה יותר מאשר לעבוד את השי"ת "בשמחה ובטוב לבב מרב כל", מתוך שמחה מכח השפע העצום שה' מרעיף עלינו. הצורה המעולה ביותר של עבודת ה' היא כאשר יהודי חי בבית נאה, נהנה מחייו, ועובד את השי"ת מתוך אושר ועושר. החובות הלבבות (שער התשובה פ"ו) כותב כי התשובה המובחרת ביותר היא תשובה הבאה מתוך חיים של שפע וברכה.

וכך, בני ישראל עתידים היו להכנס לארץ ישראל ושם לקבל הזדמנות להשיג יותר ממה שכל מציאות אחרת יכולה היתה להציע להם - לחיות בבתים חזקים ובטוחים, לחיות חיי שפע, ולבא יותר ויותר לידי הכרת הטוב להשי"ת, מתוך השפע הנפלא הזה. חיים שבהם שרים לה' כל הימים, וקוראים אליו בשמחה. זוהי הצורה המעולה ביותר של עבודת ה'.

פרוזדור ארוך ביותר

על אף האמור, ועם כל גודל ההזדמנות שמספקת מציאות זו של שפע ונוחות, מציאות זו כרוכה בסיכון עצום. סיכון זה מוזכר בהמשך הפסוקים שם בפרשת עקב: "וּבְתִים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבְּתָּ, אִלֵּם הַדָּבָר עֲלֹל לְהֵבִיא לְיָדִי וְיִשְׁכַּחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

לשכוח את השי"ת? זה בלתי אפשרי! עם ישראל מעולם לא שכח את ה' בארץ ישראל! פירוש הדברים הוא, שהם לא יחשבו על ה' בתור בעל הבית, בתור זה שהבית בו הם חיים שייך אליו ורק אליו. הקב"ה מזהיר אותנו שלא נשכח שהוא זה שנתן לנו את הבתים הטובים הללו. בוודאי שנתפלל בכל יום, נקרא קריאת שמע ונזכיר יציאת מצרים - אין כל ספק בכך! אולם לא יתכן לקיים את כל המצוות הללו, ובו בזמן לשכוח שאנחנו חיים בבית ששייך למישהו אחר, ושנחנו רק אורחים בעולם שהוא מעבר בלבד.

התורה אינה מתנגדת לבניית בתים, וגם לא לשיפוץ וייפוי הבית, אך היא כן מתנגדת לכך שישכחו שבתים הם משהו זמני! הקב"ה חפץ בכך שנקיים "ובתים טובים תבנה וישבת", אולם הוא מזהיר אותנו שלא נקיים את ההמשך, "ושכחת את ה' אלקיך". אל תשכחו שאתם אורחים כאן, ושהעולם הזה הוא מעבר בלבד. במוקדם או במאוחר - בתקווה שיהיה זה מאוחר ולא מוקדם - אתם עומדים לחזור אל הקב"ה.

ישנם אנשים שנלחצים כאשר הם שומעים דיבורים מעין אלו. הם אינם מעוניינים לשמוע שאנחנו רק מתארחים כאן ושבסוף יגיע זמננו לעזוב את העולם. אולם

המרגישים בטוחים ויציבים בחייהם, ומצווה אותם לנטוש את בתיהם המפוארים לטובת הסוכה, למשך שבעה ימים.

התורה מדגישה את תכליתה של מצוה זו – שאפילו האזרחים המבוססים, הדירים בבתי פאר והדר, יצאו מבתיהם ויחיו בסוכה הרעועה למשך שבוע, משום שכולנו מרגישים שהעולם הזה הוא מקום הקבע שלנו, ולכן, חרף גודלו או קטנו של ביתנו, חרף חוזקו ובטיחותו, על האדם לעזוב את ביתו, להכנס אל סוכתו בהכנעה ולומר, "לעולם לא אשכח שאני אורח זמני כאן בעולם הזה, ולמען האמת איני כל כך חשוב כפי שסברתי".

דירת עראי בעינן

זהו הטעם לאחת מההלכות הבסיסיות ביותר בהלכות סוכה, ש"סוכה דירת עראי בעינן", וסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, משום שלא ניתן לבנות אותה באופן זמני, שכן גובהה מחייב בניה יציבה (סוכה ב, א). התורה אינה חפצה ביציבות – להפך, על הסוכה להיות בגובה בו אפשר יהיה לבנותה באופן רעוע והיא תישאר עומדת. אין זו קולא של התורה, שאפשר לצאת ידי חובה בסוכה זולה יותר, אלא זוהי דרישה של התורה, שהסוכה תהיה מבנה זמני ורעוע.

לכן מצווים כל האזרחים הנכבדים – הלא הם אנחנו בעצמנו, שמרגישים בטוחים בעולם הזה – להתמקם מחדש בתוך מבנה קטן וזמני, כדי שנלמד כולנו את הלך החשוב הזה. החיים בדירה הזו עוקרים אותנו מהעולם הזה, ומביאים אותנו לידי הכנעה וענווה, שכן אי אפשר להרגיש מבוססים בעולם כאשר אנו חיים בתוך בקתה שכמעט ואינה עשויה מכלום.

סופו של מר פ.

מי שחי בבית עשוי לבנים, בעל תקרה חזקה ויציבה, קשה לו לזכור שהוא רק אורח בעולם הזה. ההוכחה לכך נמצאת לנגד עינינו; הביטו מסביבכם – מי אינו חושב שהוא יהיה בעולם הזה בעשרת אלפים השנים הבאות? כולם חושבים כך!

לפני שנים רבות, התגורר בשכונת אלי אדם מסוים. אני זוכר אותו היטב, שכן כאשר הייתי יוצא מביתי בשבת בבוקר בדרכי לבית הכנסת, הוא היה עומד בגינתו ועוסק בגיזום השיחים שגדלו שם. האיש החליט יום אחד לבנות גדר יקרה, עשויה מברזל יצוק. באמצע הגדר, הוא הציב עיגול גדול, מעין מגן, שעליו התנוססה האות הראשונה של שם משפחתו, פ'. גדר כזו יכולה להתקיים במשך אלף שנה!

לא עבר זמן רב, והנה, לילה אחד אנחנו שומעים צעקות העולות ובוקעות מהרחוב. בנו של השכן יצא בריצה מהבית, כאשר הוא צועק במלא הגרון: "חמצן!" הוא רץ לתחנת כיבוי האש הסמוכה, וחזר משם עם מיכל קטן של חמצן, אולם כבר היה מאוחר מדי; אביו שבק חיים לכל חי.

מיד! אפילו אם גרתם בבית הזה חמישים שנה, לא היתה לכם אפילו דקה אחת של מנוחה ושל הרגשת קביעות.

"סדר מוסר" בן ארבעים שנה

וזו בדיוק היתה תכניתו של הקב"ה כבר מההתחלה – שבמשך ארבעים שנה, עם ישראל יכינו את עצמם ליום בו הם יכנסו סוף סוף לארץ ישראל. ארבעים שנות המגורים בסוכות נועדו כדי ללמד אותנו את מהותו האמיתית של העולם הזה. הם התעוררו בכל בוקר כדי לראות קירות רעועים המתנועעים ברוח, והלכו לישון כל ערב כשהם מביטים בתקרה שכמעט ואין בה כלום. מציאות זו הזכירה להם תדיר שהעולם הזה הוא רעוע וזמני. במשך ארבעים שנה, הם חיו את ההבנה שהעולם הזה הוא עולם חולף, ושנחנו נמצאים במעבר אל העולם הבא.

לאחר הקדמה זו, כאשר סוף סוף נכנסו בני ישראל אל תוך הערים הבצורות והבתים היציבים שבארץ ישראל, הם היו מוכנים! הם אמרו, "אמנם יהיו לנו בתים מלאים כל טוב, אולם נעמוד תמיד על המשמר לבל נטעה את עצמנו. אנחנו מוכנים לנסיון". הם נכנסו אל תוך בתי האבן הגדולים והמפוארים מתוך הרגשה של ענווה ואמרו: "אה! ברוך אתה ה'! הבית הזה אינו שלנו. אתה נתת לנו אותו למשך שבעים שנה, אולי מאה שנה, אבל לאחר מכן נעזוב את העולם הרעוע הזה ונכנס אל תוך העולם האמיתי".

תזכורת שנתית

אך כמה זמן מסוגל המבט הזה להימשך? עשר שנים? חמישים שנה? ההרגל עושה את שלו, ובפרט הרגל שנמשך דורות על גבי דורות. ברור אם כן שהמבט הזה, שהבתים הללו וכל השפע הזה הוא זמני וחולף, לא יכול היה להמשיך ולהתקיים מעצמו במשך מאות שנים. אבל הקב"ה הלא חפץ שזה ימשך אלפי שנים, "כימי השמים על הארץ" – "אני רוצה את זה לעד" אומר הקב"ה.

כדי להזכיר לעם ישראל את הלימוד החשוב שלמדו ב"סדר מוסר" הארוך שעברו, נתן לנו השי"ת את מצות הסוכה. בכל שנה, בחג הסוכות, האומה כולה היתה יוצאת מבתיהם המפוארים שמצאו כאשר נכנסו לארץ, ועברו להתגורר בסוכה, מבנה קטן ורעוע, למשך שבוע ימים.

הם ישבו ואכלו וישנו בסוכה, ובמשך כל אותו הזמן הזכירו לעצמם, ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל". "אה! כך הושיב אותנו השי"ת במדבר במשך ארבעים שנה! וזה נעשה כדי ללמדנו שאין זה משנה כמה גדול ויפה הבית שלנו, ולא משנה כמה שנים נהיה קבועים באדמתנו, אסור לנו לשכוח שאנחנו רק אורחים בעולם הזה".

פתרון החידה

זוהי התשובה לשאלה שפתחנו בה: מדוע נוקטת התורה בלשון "כל האזרח ב"י ישראל ישבו בסוכות"? התשובה היא, שהפסוק קורא לכל אותם אזרחים חשובים, אנשים

שהעולם הזה דומה לפרוזדור, עליהם לקבל הדרכה מיוחדת לזה. מי שאינו מקבל הדרכה זו, או מי שמתעלם ממנה, נתון בסכנה גדולה, והוא עלול לחיות את חייו מתוך מחשבה שהעולם הזה ימשך לעד, ושהוא תכלית הכל.

סוכות כל השנה

לכן נצטוונו לישב בסוכה. אנו עוברים ממגורי קבע למגורים זמניים, ומוטל עלינו לנצל את ההזדמנות הנפלאה שניתנה לנו, להזכיר לעצמנו את המגורים הארעיים שהיו לנו במדבר. במשך שבעה ימים, אנו מחקים את דור המדבר, ומשתדלים ללמוד את אותו הלך שהכין אותם לבתי הקבע שלהם בארץ ישראל.

כמובן שענין זה שייך לא רק בסוכות; תמיד טוב להזכיר לעצמנו שהעולם הזה הוא חולף. לא יקרה דבר אם תצאו מהבית מפעם לפעם ותחשבו על הדברים שאנו מדברים עליהם כאן. תוכלו אפילו לנסות את זה היום בערב, לפני שאתם נכנסים הביתה, חשבו כך: "בית זה הוא שלי רק באופן זמני. אפילו אם כבר פרעתי את כל המשכנתא שהיתה על הבית, אין זה משנה - אני רק אורח זמני בזה העולם".

ובעוד שדבר זה תוכלו לעשות בכל זמן אחר במשך השנה, ימי חג הסוכות **ניתנו במיוחד** לשם כך - מטרתם היא ללמד אותנו את העקרון הגדול והיסודי הזה, שהעולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, וכל ייעודנו הוא להגיע דרך הפרוזדור הזה אל הטרקלין של העולם הבא.

דירה שכזו...

זה מה שמצות סוכה מלמדת אותנו: "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" (סוכה ב, א). יוצאים אנו מבתינו המפוארים ונכנסים אל תוך מקום שכמעט אין בו כלום; מספר דפנות מעץ, גג רעוע, וכמה קישוטי נייר התלויים בסכך. גם אם אנו מוציאים ממון כדי ליפות את סוכתנו, מכל מקום, היא אינה דומה כלל לבית. הנברשת היקרה והשלחן המהודר חסרים בסוכה, שהרי אתה מתכוון לשהות כאן רק זמן קצר.

מטעם זה, למצות סוכה די בשתי דפנות ושלישית אפילו טפח (סוכה ו, ב). סוכה שכזו, שיש בה סך הכל שתי דפנות ותקרה קלושה, מהווה הגנה די עלובה מפני פגעי הטבע. קני הבמבוק שבסכך לא יגנו עליך מפני הגשם, ואם בחג הסוכות תנשב רוח קרה, יהיה עליך ללבוש מעיל חם. ואפילו אם יהיה מזג אוויר נח, הסוכה לא תספק לך פרטיות, ואתה די חשוף בפני העוברים ושבים, וגם השכנים שומעים הכל. בסוכה של שתי דפנות וטפח אי אפשר להתנהג כמו אזרח קבע. "ביתך" החדש אינו מספק לך פרטיות והגנה.

ואת זה בדיוק אנחנו מחפשים! אנחנו מבקשים להזכיר לעצמנו שאחרי הכל איננו מבוססים כל כך, ולכן במשך

המשפחה החליטה למכור את הבית ולעקור למקום אחר, וכעת מתגורר שם אדם כושי, שזכה והאות פ' מתנוסס על שער חצרו! שם משפחתו אינו מתחיל באות פ', אולם הוא עדיין ניצב שם, בתוך הברזל היצוק, מצבת זכרון למר פ., האיש שחשב שיחיה לנצח.

קשוט עצמך תחילה

האמת היא שגם אנחנו, שומרי התורה והמצוות, איננו טובים בהרבה. אנחנו גם כן חושבים **שהעולם הזה** הוא המקום שלנו. זו הסיבה שאנשים משקיעים בביתם את כל אשר להם, ומוציאים ממון על כל מיני מותרות, כגון שטיחים יקרים היכולים להתקיים לעד. כמובן שאם תשבו ותדברו אתם, תגלו שהם כבר יודעים הכל - הם מודעים לכך שהעולם הזה הוא חולף וזמני. הם יסבירו לך שהעולם הזה דומה לפרוזדור והעולם הבא דומה לטרקלין, אולם לא פשוט לחיות עם מבט כזה, כאשר הפרוזדור עשוי מבתי אבן חזקים ויציבים. ביתו של האדם הוא נסיון גדול!

משפחה שזוכה לעבור לדירה נאה, עליה לדעת שכעת היא ניצבת בפני סכנה גדולה בהרבה מאשר משפחה המתגוררת בדירה שכורה המטה לנפול; משום שבדירה ההיא, תמיד תהיה איזו דליפה מהתקרה, שתגרום לך לא לרצות להתיישב בדירה זו לנצח. אינך מרגיש כלל שזהו מקומך הקבוע, אדרבה, בכל שני וחמישי אתה מאיים על בעל הבית שאתה עומד לעזוב את הדירה.

מי שגר בדירות מעין אלה, נמצא בסכנה פחותה בהרבה לשכוח שהוא רק אורח מזדמן בעולם הזה. הוא מזכיר לעצמו ללא הרף, שכאן אינו מקומו. אין שום דבר בחייו שמחבר אותו למקום מסוים. יתכן וישנם דברים אחרים הגורמים לו לשכוח את האמת הזו, אולם לא כן ביתו. הוא דוקא מזכיר לו את האמת הזו ללא הרף.

הסכנה הגדולה ביותר

לעומת זאת, מי שזכה לגור בדירה שבבעלותו, ואולי אפילו בבית פרטי הממוקם ברחוב שקט וצדדי, עם גינה מטופחת ונאה - זקוק לאזהרה מיוחדת. התורה אומרת, "הזהר, מפני שיש סיכוי גדול מאוד שתתאהב באחוזה הקטנה הזו". אתה יוצא מביתך החוצה בבוקר, אוחז בידך ספל קפה, ומביט בפרחי הניי ובשיחים הגזומים הגדלים בגינת ביתך. אתה מסתכל ברחוב ורואה שהוא שקט ונקי, ואתה מרגיש שכל זה שייך לך, ואתה מתכנן לחיות כאן לפחות עשרת אלפים שנה. אתה נמצא בסכנה איומה! אתה עלול לשכוח שיש מעליך בעל הבית. אין שום דבר שיזכיר לך שלא תהיה פה עוד הרבה זמן.

בימינו אנו נמצאים בסכנה גדולה יותר מאי פעם, שכן כולנו חיים בצורה נוחה יותר ממה שחיו אבותינו. אין ספק שהנוחות הקיימת בימינו היא סכנה גדולה; היא מעצימה את ההרגשה שהעולם הזה **הוא** המטרה והתכלית. בכדי שעם ישראל יצליח לא לשכוח את הידיעה היסודית הזו,

הגבלת כהונה - הגרסה העתיקה

ואז, יום אחד, החליט המלך לבא בשיחה עם ידידו החדש, וכשאף אחד אינו מאזין להם, פנה אליו ואמר, "אמור נא לי ידידי, מה קורה כאן? מדוע לקחתם אדם זר כמוני והושבתם אותו על כס המלוכה?"

ענה לו האיש, "ראה נא, זהו סוד, אך מכיון שנעשינו ידידים, אגלה לך את הסוד. בכל שנה אנחנו בוחרים מלך חדש לאי שלנו. כאשר מגיעה עונת ההוריקנים, תמיד ישנן ספינות שטובעות בים שבקרבתנו, וכך מגיעים אלינו ניצולים מהספינות. לפני שנים, התקבלה אצלנו החלטה, שהניצול הראשון שיגיע אל החוף, יהיה מלכנו לאותה השנה. כך אנו מנהלים את עניני המדינה, משום שאיננו חפצים שהמלך ימלוך במשך זמן רב, וירגיש מדי בנח במשרתו הרמה. על כן, בסופה של שנה, אנו מורידים את המלך מכסא מלכותו ללא כל אזהרה מראש, מפשיטים ממנו את בגדי מלכותו, מניחים אותו בתוך סירת משוטים קטנה, ודוחפים אותו חזרה אל כבר הים הפתוח."

לרוקן את האי

כאשר שמע המלך את הדברים, הוא לא בזבז רגע אחד, ומיד התחיל לעסוק בייצוא. הוא החל לייצא מהאי כסף, זהב ויהלומים בכמויות גדולות. הוא שלח אל מעבר לים כמה שרק היה יכול, שכן הוא לא רצה להשאיר שום דבר מאחור; הוא ידע כי במוקדם או במאוחר, הוא יהיה חייב לשוב לביתו הישן, ומה שיספיק לייצא במשך השנה הזו, זה מה שישאר עמו לעד. וכך, בעזרת שליחים סמויים, הוא המשיך לשלוח כמה שיותר ממון אל מעבר לים, ובכך הכין את עצמו ליום שאחרי.

ואכן, לא ארכו הימים, והגיע אותו היום. יום בהיר אחד, ללא שום הודעה מוקדמת, נכנסו אנשי האי בסערה אל תוך הארמון, וסילקו את המלך מכסא המלכות, והובילו אותו אל החוף, שם הם הטיילו אותו אל תוך סירת עץ קטנה, ודחפו אותה אל עבר הים. האיש החל לחתור במטרה להציל את חייו, אולם הוא חתר בשמחה - כי הוא ידע לאן מועדות פניו! הוא עזב את האי בלי כלום, אולם הוא היה מוכן לזה היטב.

לרוקן את העולם הזה

משל זה מלמד אותנו מהו תפקידנו בעולם - עלינו להכנס לעסקי הייצוא! הגענו לכאן כדי לקחת עמנו מהעולם כמה שיותר.

שבוע ימים אנחנו עוברים להתגורר בדירת עראי, שם, בסוכה הקלושה והזמנית, תחדור אלינו ההכרה הזו.

מדריך מעשי למבקרים

כעת אנו מגיעים לנושא חשוב ביותר - מהי התוצאה של ידיעה זו? מה אמור לצאת לנו מהישיבה בסוכה במשך שבועה ימים, וההבנה שהשגנו על ידה, שהעולם הזה הוא עולם חולף, וכי איננו יותר מאורחים הנמצאים בעצירת ביניים?

התשובה היא, שעלינו לנהוג כמבקרים! מה עושה מי שמבקר במקום מסוים? הבה ניקח לדוגמא איש עסקים השוהה בסין לצורך עסקיו. הוא לא הגיע כדי להתרועע עם התושבים המקומיים, וגם לא כדי לאכול אוכל סיני. כמובן שהוא לא יבנה לעצמו בית מאבן עם גינת חמד צמודה. למעשה, יתכן שהוא כן יעשה זאת, אולם אך ורק אם הדבר יסייע בידו להשיג את מטרת נסיעתו, משום שהוא יודע שישנה רק מטרה אחת ויחידה העומדת לנגד עיניו - להוציא מסין כמה שיותר כסף!

מלך אביון

החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פרק ט) ממשיך משל, הממחיש היטב את המשימה המוטלת עלינו כאן בעולם הזה, כאורחים זמניים. הִלֵּה הִיָּה איש, שהפליג בספינה שטבעה בים. הוא הצליח לאחוז באחד מקרשי הספינה, ונסחף יחד עמו אל עבר אי בודד. לתדהמתו, בעודו מתקרב לחוף, הוא רואה שם מעין וועדה של אנשים תושבי האי, אשר נראה כי באו לקבל את פניו. ברגע שעמדו רגליו על קרקע יבשה, ניגשו אליו אנשי האי והלבישו אותו בגדי מלכות, והניחו כתר מלכות על ראשו. לאחר מכן השתחוו אליו אפים ארצה, וליוו אותו בכבוד מלכים אל מרכזו של האי, שם נגלה לעיניו ארמון פאר. האנשים הכניסוהו אל תוך הארמון והושיבוהו על כסא מלכות.

האיש לא שאל שאלות מיתרות. הוא היה המום כל כך מקבלת הפנים - ולא הצליח להבין מה מתרחש אתו, אולם הוא החליט להמתין בסבלנות ולטכס עצה, כיצד יוכל לגלות את פשר המאורעות המוזרים הללו. לאחר מספר ימים, האיש החל להביט על האנשים סביבו, ולנסות למצוא מישהו עמו הוא יוכל לבא בשיחה. הוא חיפש אדם בו הוא יוכל לבטוח, מישהו שיהיה מוכן לעזור לו להבין את המאורעות המתרחשים סביבו.

לבסוף הוא מצא את מבוקשו - איש שהיה נראה פקח יותר משאר באי הארמון. המלך החדש דאג לתת לו יחס מיוחד, הרעיף עליו מתנות וכבוד, והחל להתיידד עמו.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

אל חדר פנוי, עם ריהוט חילופי, שישמש אותו באופן זמני עד אשר יוכל לשוב אל ביתו ואל רהיטיו.

האיש שאל את החפץ חיים, "כבוד הרב, היכן הם הרהיטים?"

ענה לו החפץ חיים, "והיכן הם הרהיטים שלך?"

האיש ענה, "איני מתגורר כאן - אני תייר בלבד".

"גם אני", כך השיב לו החפץ חיים.

כך חיו אנשים גדולים - עם מבט שהעולם הזה הוא זמני. כמובן שהם חיו בעולם הזה - הם נשאו אשה והקימו משפחה והתגוררו בבית והתפרנסו ודאגו לכל מה שצריכים כדי לחיות בעולם הזה; אולם הם הבינו היטב את מהותו של העולם.

לא להחמיץ את הרכבת!

נתאר לעצמנו מקרה שבו אתה נמצא בתחנת רכבת מרכזית, ובעודך ממתין לרכבת, נקרתה בפניך הזדמנות לעשות קצת עסקים - אתה יכול לקנות מעט סחורה מאדם אחד, ולמכור אותו לאדם אחר שנמצא בתחנה. למה לא? אולם עליך לזכור שעוד מעט תישמע שריקה רמה, והכרטיס יקרא בקול: "כולם לעלות!" ואז לא תהיה לך ברירה אלא לעלות על הרכבת. אם תזכור את העובדה הזו, שהרכבת עומדת להגיע במוקדם או שמאוחר, אין שום סיבה שלא יהיה לך בית נאה. כל עוד תוכל לקפוץ על הרכבת עם כמות נכבדה של מרשרשין ומצלצלין, בהם תוכל להשתמש כאשר תגיע ליעד, הצלחת במשימתך!

אז אם החלטת לקנות בית נאה ומרווח המוקף גינה גדולה, בסדר, איני אומר שאסור להשקיע בהם. למה לא? אם אתה אוהב לעסוק בגינון, או אם יש לך ידים טובות להשקיע בשיפוף וצביעת הבית, או לחילופין אם אתה יכול להרשות לעצמך לשכור מישור שישפץ את ביתך - למה לא? ושמה השאלה צריכה להיות למה כן? תצטרך לחשוב על כך. אולם מה שלא תחליט, ישנו תנאי שעליך להציב תמיד לנגד עיני רוחך - שאנחנו רק דיירים זמניים בעולם הזה. גם אם אתה משפץ את דירתך הרשומה בטאבו על שמך, אסור לך לשכוח שאינך אלא דייר זמני!

זהו הלקח העצום שמלמדת אותנו הסוכה. היא מזכירה לנו לא לתת להרגשת הקביעות של העולם הזה להסיח את דעתנו. הסוכה קוראת אלינו: העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין! לשם אנחנו מכוונים - לטרקלין של העולם הבא! לא נרשה לדעתנו להיות מוסחת מהעולם הזה הקורא אלינו תדיר, ומנסה למשוך אותנו בשתי ידי.

הזמנה של כבוד

נדמיין לעצמנו אדם, שהיתה לו הזכות לקבל הזמנת כבוד לסעודה חגיגית שתיערך בארמון המלכות, על ידי

ובכן, מה עלינו לייצא - על זה יש הרבה מה לדבר, אולם הצעד הראשון שעלינו לעשות הוא, לדעת שאנחנו עוסקים בייצוא, ולחיות עם ידיעה זו - זהו מידע חשוב ביותר! ברגע שאדם הפנים את הידיעה ומאמין בה באמת, ברגע שמצא האדם את האיש הנאמן שיגלה לו את האמת, כפי שהיה לאותו האיש שבמשל, או שמא הוא ילמד את הלקח הזה ממצות סוכה, כפי שמוטל עלינו לעשות - הוא כבר נמצא בכיוון הנכון, וכעת נשאר לו רק ללמוד מהם פרטי הדברים אותם עליו לייצא.

ישנם דברים רבים כל כך שעלינו לייצא; מצוות הם חפצי ערך שצריך לייצא. לחשוב על הקב"ה - זהו בהחלט דבר שימתין לאדם בעולם הבא. תורה ומעשים טובים - זהו כסף נקי, שתמיד כדאי לשלוח אל מעבר לים. הצדקה שנותן האדם בימי חייו, הרי היא מונחת עכשיו **אצלו**, והוא יקח אותה עמו לעד.

הכל לאדון הכל

הכרתי יהודי, ר' יעקב יוסף הרמן זצ"ל, אשר היה אחד מהיהודים החרדים היחידים בארה"ב של אותם הימים. האיש הזה היה מסור לקב"ה בלב ובנפש. הוא סיפר לי פעם, שכאשר החלה תקופת השפל הגדול, כאשר ראה שעסקיו מתחילים להתמוטט, הוא מיהר לקחת סכום של אלף דולר - סכום נכבד ביותר באותם הימים - ובו במקום חילק את הכסף לצדקה. הוא אמר, "מדוע שאפסיד גם את זה? מדוע שאחמיץ את ההזדמנות לייצא עוד טובין לעולם הבא?" הוא היה "ביזנסמן" מוצלח ביותר, הרב הרמן, ולכן הוא מיהר לשלוח עוד "קונטיינר" אל מחוץ לעולם הזה.

מה כן כדאי להשקיע בעולם הזה, בעוד שאתם עדיין נמצאים בו - זאת לא אומר לכם כעת. האם כדאי להשקיע בייפוי הבית? האם כדאי לנסות להרוויח כסף? הרי גם אותו איש עסקים המבקר בסין זקוק למקום ללון בו! הוא אינו יכול לישון ברחוב. הוא גם חייב לאכול ולשמוע על בריאותו, אם הוא חפץ להצליח בעסקיו. ואם הוא מתכנן לשהות בסין במשך כמה שנים, יהיה צורך להביא לשם את משפחתו ולספק גם להם את צרכיהם, והדברים הללו עולים כסף. ולכן, בוודאי שצריך לחיות בצורה נורמלית, אלא שצריך לזכור תמיד את הכלל הזה, שהכל הוא חלק מעסקי הייצוא שלנו. אסור לנו אף פעם לשכוח את העובדה שאנחנו נמצאים כאן רק באופן זמני.

כשהחפץ חיים ביקר בראדין

ישנו סיפור ידוע שסופר גם על ידי בעבר, אולם ברצוני לחזור עליו שוב. פעם הגיע יהודי מארה"ב לקבל את פניו של מרן החפץ חיים זיע"א, בביתו שבעיירה ראדין. כאשר נכנס האיש אל תוך ביתו של החפץ חיים, הוא ראה אותו יושב בתוך חדר קטן, שלא הכיל כל ריהוט, מלבד שלחן וספסל עשויים מקרשים. האיש חשב שאולי הבית עובר כעת שיפוץ בחלקו הפנימי, ושבינתיים הוגלה החפץ חיים

שלכם לעד. בעוד מספר ימים תעלם הסוכה, וכך גם לאחר מאה ועשרים יעלם העולם".

ככל שנשים לב לטפיחות הללו, נהיה שמחים יותר בחיינו, משום שכל שניה הופכת ליקרה יותר ויותר; אנחנו נוחלים הצלחה אחר הצלחה בעולם הזה, בכך שאנחנו בונים את דירת הקבע שלנו בעולם הבא.

חג כשר ושמח!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהו הביאור של מה שאמרו חז"ל (פסחים קיח, א), "כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה"?

תשובה:

המועדות ניתנו לנו כדי לרענן את נשמתו של כל אחד ואחד מאתנו. במשך ימות השנה, עלינו לצאת אל העולם שבחוץ, ולעיתים קרובות אף לבא במגע עם הגויים. ישנם אנשים שעובדים בעבודה אחת יחד עם גויים, וגם מי שלא, בכל זאת מושפע מהאווירה הלא-יהודית. קשה לאדם לשמור על מדרגה רוחנית גבוהה, שבוע אחרי שבוע, כאשר שכלו מסובב תמיד ברעיונות ומושגים של גויים.

ואז מגיע יום טוב, ויש לנו הזדמנות להטעין מחדש את הסוללה. במשך ימי החג, כולל חול המועד, אנחנו שוהים אך ורק עם יהודים שומרי תורה ומצוות, ומצופה ממנו לנצל את הזמן הזה לחשוב ולהתבונן ביסודות הגדולים שמלמד אותנו החג. עלינו למלא את הדקות של חול המועד ברוחניות, ובכך להטעין את הסוללות הרוחניות שלנו.

אני מודע לכך שהתפתח לו מנהג לצאת לטיולים בחול המועד, ואינני מתכוון לומר לכם לא לנהוג כן, אולם האמת היא שחול המועד לא נועד להיות חופשה. מי שמתייחס כך לחול המועד, בצורה קלילה, מפסיק את טעינת הסוללה, ובכך עלול לרדת לדרגתם של הגויים ח"ו. אם לא נקפיד לשמור על דרגתנו הרוחנית, אנחנו הופכים פגיעים ומושפעים יותר מדרכיהם של אומות העולם, ויתכן שיהיו כאלו שיפלו עד התהום ויעבדו עבודה זרה ר"ל.

חשוב למצוא דרכים כיצד לנצל את חול המועד בצורה חיובית - גם עבור הילדים. ישנו יהודי צדיק המתגורר בשכונת בורו פארק, שבכל חול המועד לוקח ילדים לביקור אצל כמה תלמידי חכמים, כדי שישמעו אותם הילדים וילמדו מדרכיהם. זהו מנהג שכדאי לכם להעתיק אותו, זה נקרא להשתמש בימי חול המועד בצורה הנכונה. עוד רעיון הוא לערוך סעודת חול המועד בביתכם, יחד עם ילדיכם. מלבד הסעודה הרגילה, אפשר לקיים מסיבת חג, עם ממתקים ושירים. דברו איתם אודות היום טוב. לא משנה מהו הרעיון אותו תבצעו - כל אחד מוכרח למצוא דרכים לנצל נכון את ימי חול המועד.

המלך בכבודו ובעצמו. רק מעטים הם אלו שנפלה לידם הזכות הנדירה הזו, להכנס אל תוך חדר הנשפים הפרטי של המלך, ולהתענג על ההנאות אותן מסוגל המלך לספק.

והנה, בעודו פוסע בפרוזדור המוליך אל חדר הנשפים, ניגש אליו אחד ממשרתי הארמון ומציע לקחת ממנו את מעילו. לאחר מכן הוא פוגש מלצר הנושא בידיו מגש עמוס מיני מתיקה, והלה מציע לאיש לטעום ממעדני הארמון. בעודו מתקרב לחדר הנשפים, הוא רואה פינת תה, המכיל מינים רבים ומגוונים של תה, ומחליט להכין לעצמו כוס תה כמותו מעולם לא טעם. לאט לאט, האיש מתחיל ללכת לאיבוד מרב תענוגותיו של הפרוזדור. הוא נהנה משוקולדים יקרים ומשובחים, ושוכח שבסך הכל הוא נמצא במסדרון שבו הוא אמור להכין את עצמו להכנס אל מלך. עליו לחשוב על ברכה מתאימה לומר למלך כאשר יפגוש אותו, וכמו כן כדאי שיוודא שעניבתו עומדת בצורה ישרה ושאין כתמים על גבי חליפתו. עליו להתרכז בלוודא שהוא מוכן לכניסה אל תוך חדר הנשפים, שבו יעמוד בפני המלך, ותהיה לו ההזדמנות לצהול בנוכחותו המלכותית, ולהנות מכל המעדנים המלכותיים.

טפיחה על הכתף

אולם הכסיל הזה, במקום להתמקד בתכלית לשמה הגיע לארמון ולהכין את עצמו אליה, מניח לעצמו להיות מוסח. כמה שוקולדים קטנים וכוס תה מהבילה גורמים לו להיות טרוד מדי מכדי לעסוק בהכנות מעין אלו. גם כאשר הוא עובר ליד מראה, המזכירה לו את מטרת הפרוזדור הזה - להתקין את עצמו לקראת הבאות - הוא מתחיל להסתכל על יופיה המיוחד של המראה, על העיצוב היוקרתי ועל אבני החן הנוצצות. הוא הולך לאיבוד בתוך היופי של הפרוזדור.

מה עושים עם אחד כזה? מזכירים לו! אז בעוד האורח נוגס בשוקולד שבידו, לוגם מכוס התה, ומתפעל מהשטיחים היוקרתיים הפרוסים מקיר לקיר, הוא קופץ בבהלה כאשר הוא מרגיש טפיחה על הכתף, ואז הוא שומע את קולו של המלצר: "אדוני, נא להתקדם!" וכאשר הוא מושיט את ידו לקחת עוד אחד מהשוקולדים המופלאים, המלצר ה"אכזרי" מסביר לו שזהו, מספיק כבר. "אנא העזר במראה כדי ליישר את עניבתך ולסדר את חולצתך, והמשך להתקדם הלאה. אל תתן לשוקולדים שבפרוזדור להסיח את דעתך. תהנה מהם, אבל תמשיך להתקדם הלאה אל עבר חדר הנשפים".

המלצר שבסוכה

המלצר הזה - הלא היא הסוכה. במשך שבעה ימים, הסוכה טופחת על כתפנו ומזכירה לנו, "אל תשכחו שהעולם הזה הוא דורת עראי; זהו עולם חולף, שלא יהיה

צא מדירת קבע

הקושי הגדול של החיים זה לצאת מהשבלונה שהורגל בה האדם. החיים משתנים ומזמנים לאדם צורת עבודה שיכולה להשתנות ברגע אחד. אבל זו חובתו של האדם בעולמו – שיתברר ויתאמת

אבל באותה שעה בדיוק כהן גדול יקבל ספר תורה מידי הסגן, לעיני ישראל יקרא בפרשת אחרי מות, יברך שמונה ברכות כולל ברכה מיוחדת למקדש שאינה נאמרת במקום אחר.

על זאת בדיוק מציינת המשנה שאי אפשר לראות את שניהם.

וזה דורש הבנה. מה נפקא מינה בכך שאי אפשר לראות את שניהם כאחת, הלא זה הוא מסוג הדברים שייאמר עליהם 'מאי דהוה הוה', ומה איכפת לנו שבמציאות אין אפשרות לראות את שניהם.

הלא עבודת הכהן נעשתה בזריזות מופלאה. פרחי הכהונה ואנשי המשמרה עומדים הכן לערוך לפניו כל מה שצריך, שיהיה מוכן תיכף ומיד. אין רגע דל, אין רגע שמם. גם אילו רצינו שהקריאה לא תהיה בזמן פר ושעיר הנשרפין, לא הייתה אפשרות כזו, ומה למדנו כאן?

שיתברר ויתאמת מה חובתו

יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה, היא שיתברר אצל האדם מה חובתו בעולמו.

בירור חובת האדם היא לא ידיעה פשוטה ודי, אלא מעונה מחשבה תמידית מה צריך לעשות באותה שעה. החובה יכולה להשתנות מרגע לרגע, לפעמים מתהפכת במאה ושמונים מעלות ולפעמים צריך לנהוג בשני ההפכים בו זמנית, ובכל זאת האדם צריך להיות עירני וחד, לברר בכל שעה מה חובתו בעולמו.

לפעמים אדם נמצא בשעת המפזרים ולפעמים בשעת המכנסים, לפעמים לעמוד בפרץ ולפעמים לשבת בדר ולידום. פעמים צריך להסתגר בבית המדרש ועתים לרדת לעם שבשדות, לעורר ולהחיות עם רב. בכל שעה מתבררת מחדש מה חובתך בעולמך.

שני שעירים היו, שניהם 'מייצרים' את הכפרה לעם ישראל, אחד קודש לה' ואחד מושלך לארץ גזירה. אין לך שני הפכים יותר משני השעירים הללו. הם שווים במראה, שווים

מסרו הקדמונים בדינו רמז לחג הסוכות, אחר יום מחילת העוונות: "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה. ויעקב נסע סכתה". לאחר עבודת שני השעירים, ישראל הולכים מחיל אל חיל לקבוע יתד בסוכתם (הגאון חיד"א בברכי יוסף ס' תרכ"ד).

ומסר נוקב מזה שמענו –

ביום הכיפורים מתכנסים כולם לבתי כנסיות ובתי מדרשות. בתום היום הקדוש נפרדים איש לדרכו, עובד אלוקים ואשר לא עבדו. זה הולך לדרכו שעירה, שב למקומו ולקראו הראשון שהתבוסס בו כל חייו, לרפיסות וחדלות האונים, באשר תשאנו הרוח שם ימצא את עצמו. וזה נוסע סוכותה, מעבודת השעירים מתקדם לעבודה הבאה, מוסיף בתנועה מתמדת ממדרגה למדרגה.

עשו נוסע ויעקב נוסע. רק היעדים שונים.

שמלאכת שניהן שוה כאחד

נרמה נא בנפשנו את עבודת יום הכיפורים בבית תפארתנו. עומדים אנו בין קהל בית ישראל העוקבים בדריכות אחר עבודת הכהן הגדול, בקידושי ידיים ורגליים וחמשת הטבילות, כבגדי לבן ובגדי זהב, בשחיטת התמיד והקטרת הקטורת לפני ולפנים.

במקום אחד ניעצר לרגע. לא נדע היכן עלינו להיות באותה שעה. כי כך תיארו זאת רבותינו (יומא סח:): "הרואה פר ושעיר הנשרפין, אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא. לא מפני שאינו רשאי, אלא מפני שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהן שוה כאחת".

עומד אני בחצרות בית אלוקינו, מתאוה לחפון מקדושת הבית והעבודה. ואז מגיע שלב של שתי עבודות. במקום אחד שורפים את הפר והשעיר, כפרתן של ישראל. רצונך להתאחד עם אש העולה, לדבק רוחך מעלה מעלה.

בקומה ושווים בדמים, ולקחתן כאחד. אי אפשר לקנות אחד ולמצוא לו בן זוג למחרת. לא קל להשיג את הצמד הזה, והם גם מעבבים זה את זה.

אל נא תחשוב כי העיקר ששעיר אחד הושלך לעזאזל ואיתו עמו כל עוונות בית ישראל וכבר באה הכפרה, אלא צריך גם את השעיר לה', כולם מקבלים זה מזה וכולם נותנים רשות זה לזה.

זו בדיוק העבודה הנדרשת מהאדם. לפעמים להיות שעיר לה' ולפעמים שעיר לעזאזל. הכל צריך. והעבודה הקשה היא לבדוק ולברר בכל שעה, מה חובתי כעת.

צא מהשבלונה שלך. צא מהקביעות שמסגרת בה את אישיותך, תבחן הכל מחדש, בכל רגע.

צא מדירת קבע!

מה חובתו 'בעולמו'

כי בחג הסוכות מגיע המבחן.

חובתך לצאת מדירת קבע. מהו 'צא' מדירת קבע? אם מחויב להיכנס לדירת עראי, פשוט שיצא מהמקום שהיה בו?

הוא אשר דיברנו עתה. יש עבודת קבע של האדם בעולמו, כל העולם מתנהל בעבודת קבע. כל הבריאה היא בתהליך של חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם.

אבל האדם הוא לא שמש וירח, אוי לו לאדם שיעבור את מסלול חייו מעמדה של דירת קבע האדם מוכרח לזהות את עצמו מתי חייב להשתנות ולשנות את הרגליו. מתי הוא רך וגינוח לבריות, ומתי הוא נוקשה ומסוגר. מתי רוחש אהבה לכל נברא ומתי תכלית שנאה שנאתים. אתה לא יכול לעבור מאה ועשרים שנה בדירת קבע, צא משם!

תביר מה חובתך 'בעולמך'!

שיקול לאורך כל החיים

הדרישה הזו קשה. יש כאן חובה כמעט הפוכה מטבעו של האדם.

כי האדם שוחר שלוה ושקט. נוח לו בהרגליו ומבעיו, נוח לו במה שמוכר וכבר התנסה. גם אם מסכים שעליו לשנות את הרגליו מפאת התרחשות כזו או אחרת, הוא לא יידע כיצד עליו למקם את עצמו ביחס לאותה התרחשות.

נניח לדוגמא אברך שיושב בבית המדרש וממלא כרסו מעדנים, ש"ס ופוסקים. שעה אחרי שעה מנוצלת אצלו כדבעי, במשך שנים ארוכות.

התרחשות חיצונית מציבה בפניו אתגר. קבוצת אנשים מבקשת ממנו שיאות ללמד אותם שעה בשבוע רף גמרא, לפי הבנתם ורמתם. האם עליו לצמצם את לימודו עבורם?

בנין נניח מדבק, נסגרים שערי תלמוד התורה של ילדיו. הם לא לומדים והוא בא במיצר, האם עליו לסגור את הגמרא למשך היום כדי שיוכל ללמוד עם חמשת ילדיו את אותיות האל"ף בי"ת, חומש עם רש"י ומשניות עם ברטנורא?

סוג שאלות כאלה המשתנות במשך החיים ודורשות מהאדם לצאת מדירת קבע, עשויות לערער את הביטחון של האדם. האם טוב עשיתי או לא.

לדברים כאלה צריך שימושה של תורה. הידיעה איך שוקלים ואיך מונים, איך מניחים בכף המאזניים שכר מצווה כנגד הפסדה, בדיוק שם צריך דעת תורה, לדעת מה נדחה מפני מה.

אי אפשר גם וגם

אדם לא יכול לראות גם את עבודת פר ושעיר וגם את קריאת הכהן הגדול. כי יש תקופה שאתה צריך להיות 'פה' ויש תקופה שאתה נדרש להיות 'שם'. אינך יכול להיות רק שם.

הוא אשר אמרנו, מצוות 'צא מדירת קבע' היא דרישה קשה. כמעט היפך טבע האדם. אבל אדם לא בא לעולם כדי שיחלוף בהם, אלא כדי שיעבוד בהם בדיוק לפי מה שנדרש. והדרישה הראשונה היא קודם כל 'צא מדירת קבע'.

כי בתוך קוביית ההרגלים שלך, אתה לא מסוגל לכצע מה שנדרש.

צא!

נודב ע"י הרב יעקב עדס שליט"א

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי יוסף עדס זצ"ל

ר"מ ישיבת פורת יוסף

נלב"ע יום אושפיזין דמרע"ה – חול המועד

סוכות תשנ"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

נודב ע"י

הרב אהרון גבאי שליט"א

רמות – עיה"ק ירושלים ת"ו

מהלכות חג הסוכות

[כללים במצות סוכה, מצות ישיבת סוכה-כיצד, עוד הלכות שונות].

כללים במצות סוכה.

א. כוונה במצוה. בכל עת שנכנס לסוכה (וממילא מקיים מצות סוכה) יכוין 'לקיים מצות סוכה', [שהיא] **זכר ליציאת מצרים וזכר לענני כבוד** (שהקב"ה הקיפנו להגן עלינו מהשרת והשמש). בדיעבד אם לא כיוון רק לקיים מצות סוכה (והיינו לקיים מצות ה' שציוונו לישב בסוכה) יצא, ואם לא כיוון כלל ג"כ אפשר שיצא. [ביאור הענין בקצרה. במצוות שהתורה פירשה בהם הטעם וכגון תפילין וציצית צריך לכוין בהם גם טעם המצווה, וע"כ בסוכות שהתורה פירשה למען ידעו דורותיכם וגו' - צריך לכוין גם זכר ליציאת מצרים וענני כבוד. ומ"מ אם לא כיוון כוונה זו יצא בדיעבד. מ"ב תרכה סק"א. וע"כ אם לא כיוון זכר ליציאת מצרים וענני כבוד רק לקיים מצות סוכה יצא בדיעבד.

דין נוסף הוא שבכל המצוות צריך לכוין כשמקימים אותם לצאת יד"ח המצוה, ואם לא כיוון צריך לחזור ולעשות המצוה (אבל בלא ברכה מחמת הדעה שיצא). שו"ע סי' ס' ס"ד ובמ"ב. אבל במצוות שניכר מעצם העשיה שזה למצווה וכגון התוקע בשופר בר"ה או נוטל לולב בסוכות - בזה בדיעבד יצא יד"ח אף אם לא כיוון. ולפי"ז במצות סוכה אפשר שניכר מהעשיה שזה למצוה, וע"כ אם לא כיוון כלל 'אפשר שיצא'.

ב. על מה מברכים לישב בסוכה. על פת יותר מכביצה, תבשיל מזונות (וכגון פתיתים) יותר מכביצה אם קבעו עליו, [ולמשל אם אוכלים אותו כמה אנשים יחד (ולפחות שניים) נחשב קביעות, או אם אוכל כמות שקובע ע"ז סעודתו]. פת הבאה בכיסנין, [אם אוכל את זה בשבת ויו"ט אחר הקידוש בבוקר - שייחשב 'קידוש במקום סעודה' מברך ע"ז לישב, שהרי מחשיב את זה, ובשאר זמנים - אם אוכל שיעור שקובע ע"ז סעודתו] [אף שאינו אוכל כשיעור קביעות סעודה שא"כ מברך המוציא], מברך לישב. ואם אוכל רק מעט יותר מכביצה זהו מח' ובעצם אין כדאי לברך דסב"ל, אבל מנהג העולם לברך, וע"כ עדיף שאחר האכילה ישהה בסוכה זמן מה ויכוין בברכת לישב גם על האכילה וגם על הישיבה (מ"ב תרלט סקט"ז).

האוכל פת בשיעור כביצה או פחות מכך, וכן האוכל בשר ודגים וכדו' אפילו בקביעות אין מברך עליהם 'לישב בסוכה' [ולענין האם אפשר לאוכלם מחוץ לסוכה עי' להלן שבקביעות נכון להחמיר שלא לאוכלם מחוץ לסוכה].
ג. ברכת לישב - מתי מברכים אותה. אף שי"א שמברכים בכל פעם שנכנס לסוכה אף בלא אכילה [אחר שהסיח דעתו מהברכה הקודמת. וכ"ד הגר"א וכן נהג החזו"א] מ"מ מנהג כל העולם לברך רק על אכילה, ואף אם יושב בסוכה שעה לפני האכילה אינו מברך רק על האכילה, והברכה על האכילה פוטרת הכל. (מ"ב תרלט סקמ"ו), ומ"מ נכון הדבר שלא ישהה כך בלא ברכה אלא שבבואו יאכל דבר מחמשת מיני דגן ויברך לישב (ולא יברך אח"כ בשעת האכילה) (מ"ב שם).

אחר שבירך לישב כל עוד שלא יוצא מהסוכה יציאה גמורה אינו מברך שוב לישב, ואפי' היה כך כל ז' הימים (יצא לעשות צרכיו או להביא איזה דבר וכדו' ודעתו לחזור לא נחשב יציאה. אמנם י"א שאף אם יצא יציאה מועטת כזו כשחזר ורוצה לאכול סעודה נוספת צריך לברך, ולמעשה לא יברך וכו"ל, אא"כ יש צירופים נוספים שא"כ יברך. מ"ב שם סקמ"ז ושעה"צ פו). במקרה שיוצא להתפלל באמצע אכילתו מנחה או מעריב כשחזר א"צ לברך שוב. (שעה"צ שם צא). [אבל במקרה שיוצא להתפלל בין אכילה לאכילה כשחזר מברך שוב, שמצרפים את ההליכה והסעודה החדשה. שעה"צ שם].

מי שצם או מי שבאותו יום לא יאכל פת צריך לברך לישב בכל פעם שנכנס לסוכה (אחר שיצא יציאה גמורה), משום שתמיד הברכה על האכילה פוטרת את הכל וכעת לא שייך ד"ז. וכ' החי"א שה"ה מי שיצא מהסוכה יציאה גמורה ואח"כ חזר ונכנס, ולפני שיאכל שוב יצטרך לצאת שוב וכגון לביהכ"ס [והיינו שיש זמן רב שנמצא ללא ברכה בסוכה, כיון שאינו אוכל בזמן זה. ומצוי למשל במי שהולך ללמוד זמן חשוב בסוכת ביהכ"ס] שצריך לברך לישב [מ"ב תרלט סקמ"ח. ויש מגדולי ההוראה שאמרו שעדיף אם יכול לאכול מזונות יותר מכביצה ולברך ע"ז לישב ולפטור שאר הזמן. ומ"מ אם קשה לו אף לדעתם יברך].

אמנם מנהג העולם אינו כן, ואין מברכים כלל על שהייה כזו ללא אכילה (ומנהג זה מבוסס על כמה ראשונים). ויש אכן המורים שלא יברך. ולמעשה ישאל לחכם. (ובמקרה שלפני"כ בירך לישב בסוכה אחרת עי' להלן בסמוך). ההולך מסוכתו לסוכת חבירו לכתחילה יכיון בלישב לפטור גם את הסוכה השניה, וא"צ לברך שנית. ובמקרה שלא כיוון זהו מח' ולמעשה לא יברך דסב"ל. [וע"כ במקרה הנ"ל של שהייה מרובה בלא אכילה אם לפני כן הי' בסוכה אחרת ובירך שם - וכגון האוכל בסוכת ביתו ומברך שם לישב ואח"כ הולך לסוכת ביהכנ"ס - הדרך הטובה שיכיון בברכה בסוכה הראשונה שיפטור גם את ההמשך בסוכה השניה, ומ"מ אף במקרה שלא כיוון לא יברך בסוכה השניה. (והנידון הנ"ל דווקא כשלא בירך קודם בסוכה אחרת)].

שכח ולא בירך לישב יברך באמצע אכילתו, בירך כבר ברכת המזון, מ"מ יברך לישב - משום שהשיבה היא חלק מהמצוה [ומ"מ אם עדיין לא בירך ישנה עדיפות שאחר שיברך ישב ויאכל מעט. מ"ב סקמ"ח].

ד. הפטורים מן הסוכה. נשים אינן חייבות בסוכה [וכשאר מצוות עשה שהזמן גרמא. תרמ"א ו"ב סק"א], ומ"מ אם רוצות לשבת בסוכה מקיימות מצוה (כדין אינו מצווה ועושה) ולד' הרמ"א אף מברכות [ולד' הספרדים ישנן דעות, יעויין].

קטנים. עד גיל 5-6 פטורים מסוכה, ומגיל זה חייבים מדרבנן לחנכם במצוות [והגיל 5 או 6 תלוי בחריפותו, ואם אביו בעיר כל השנה י"א שאפי' אם אינו חריף חייב מגיל 5, שאז כבר 'אינו צריך לאמו' כ"כ. תרמ"ב ו"ב סק"ד]. ומגיל זה (5-6) אסור לכל אדם להאכילו בידים מחוץ לסוכה או לצוות לו לאכול מצד איסור ספיה, אבל מותר לתת לפניו אם לוקח מעצמו. אביו ואמו גם מזה צריכים למונעו מצד מצוות חינוך שלא לאכול חוץ לסוכה. [דברים שא"צ לאכול בסוכה מן הדין כפירות ושתייה יש שכ' דא"צ להחמיר עליו לאוכלם בסוכה דווקא].

הנוסעים מעיר לעיר. יש שכתבו שאם במקרה תקפו אותו רעב או עיפות יכול לאכול ולישון כדין הולכי דרכים. אבל זהו דווקא אם לא כיוון לכך מראש, ובנסיעה מעיר לעיר ולא בתוך העיר (הגריש"א, הגרנ"ק). שאר דיני הולכי דרכים, ודין חולה ומצטער עי' בפוסקים ולא הארכנו בהם כאן.

מצוות ישיבה בסוכה - כיצד.

א. אכילת כזית בסוכה ליל יו"ט ראשון, זו חובה מן התורה, וכדלהלן. **ערב יו"ט.** לא יאכל פת משעה עשירית כדי שיאכל הכזית לתאבון, ופירות וירקות בשר ודגים אפשר מעט (אבל לא ימלא כריסו מהם). איסטניס שאם יאכל בערב יו"ט לא יאכל הכזית לתאבון - יצום כל ערב יו"ט, ובמקרה שאם יאכל משעה עשירית אפי' פירות וכו' לא יאכל הכזית לתאבון, אסור לו לאכול כלום משעה עשירית ואילך (עי' תרלט ס"ג ובסי' תעא שמציין לזה המ"ב בתרלט סקכ"ז).

אכילה זו - כזית ליל יו"ט ראשון היא נלמדת בגזירה שוה ט"ו ט"ו מחג הפסח, ולומדים את כל הדינים מאכילת כזית מצה בליל פסח, וע"כ צריך שיאכל כזית פת ממש, בתוך כדי אכילת פרס (3-4 דקות), ושיאכל קודם חצות. [אף שמן הדין יוצא בכזית, מי שיש לו בודאי נכון שיאכל מעט יותר מכביצה, לצאת דעת הסוברים שצריך לאכול שיעור המחייב ישיבה בסוכה. מ"ב]. (תרלט ס"ג ובמ"ב).

ב. כיצד מצות ישיבת סוכה. שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה, וכן אם ירצה לספר (-לדבר) עם חבירו יספר בסוכה, שסוכתו צריכה להיות כביתו כל השנה (תרלט ס"א ובמ"ב). (ולהלן יתבארו בפירוט חלק מהדברים הנ"ל בעז"ה, וכגון אכילה וכו'). וכן עושה את ביתו עראי וסוכתו קבע, וכיצד - מכניס לשם הכלים הנאים ומצעות הנאות, ולא יכניס לשם דברים שאין דרכו להכניס בביתו כל השנה (-ויבואר בעז"ה בפנ"ע).

אכילה בסוכה כל ז'. המ"ב מסתפק לפי"ד הגר"א שבפסח יש מצוה לאכול מצה כל שבעה, האם ה"ה גבי סוכה שיש מצוה לאכול פת כל שבעה ולברך לישב. והעמיד בצ"ע. (ובמקראי קודש תמה שבמקור ד' הגר"א משמע שה"ה בסוכות).

ג. אכילה, מה צריך לאכול בסוכה. אכילה יש לאכול בסוכה כל שבעה, אבל אכילת עראי מותרת מן הדין מחוץ לסוכה [משום שאף בביתו מצוי שאוכל אכילת עראי מחוץ לביתו. ועי' להלן שמ"מ יש עדיפות להחמיר בזה, עי"ש]. מהי אכילת עראי - פת לא יותר מכביצה, וכן מיני מזונות לא יותר מכביצה (-שלמעשה נוהגים לברך לישב על יותר מכביצה גם במיני מזונות כמשנ"ת לעיל, וא"כ זהו חייב בסוכה).

בשר דגים גבינה וכדו', אם קבע עליהם נכון להחמיר שלא לאוכלם מחוץ לסוכה, ואם לא קבע עליהם יכול לאוכלם מחוץ לסוכה. פירות אפי' קבע עליהם יכול לאוכלם מחוץ לסוכה (שהקביעות שלהם היא רק כאכילת

עראי של פת). יין ומשקים חשובים אם שותה אותם בקביעות ראוי ונכון שלא ישתה אותם מחוץ לסוכה אלא בתוך סעודת פת וכדו' שבירך כבר לישב. (וה"ה קפה ותה - שאם שותה אותם בקביעות צריך סוכה ואם רק להרוות צמאונו אפשר מחוץ לסוכה).

שתית מים מחוץ לסוכה מותרת, אבל שתיה שרגילים לשתות בסוף הסעודה צריך לשתות בסוכה, ואפשר שלפי"ז אף שתיה ששותים באמצע הסעודה צריך לשתות בסוכה, וצ"ע (שעה"צ). [גדר קביעות יעוי' במש"כ לעיל גבי פת שאם יש כמה אנשים ולפחות שניים נחשב קביעות וכן תלוי בכמות שאוכל]. טעימת התבשיל מותרת מחוץ לסוכה, ואפי' כמה פעמים ולבלוע. (תרלט ס"ב שו"ע רמ"א ומ"ב).

ומי שיחמיר על עצמו שלא לאכול מחוץ לסוכה ולא לשתות אפילו מים מחוץ לסוכה תבוא עליו ברכה (עי"ש בשו"ע ומ"ב סקי"ד). **ומ"מ** אף ת"ח רשאי שלא להחמיר בזה ולאכול עראי מחוץ לסוכה (ביה"ל ד"ה אבל מותר). במקרה שהתחיל לאכול בסוכה יש שכ' שאסור לו להמשיך אכילתו מחוץ לסוכה (וכגון שקראו לו מחוץ לסוכה - שאסור לו לצאת בעוד האוכל בפיו) שע"י הסעודה חל שם של קביעות על כל האכילה.

ד. לימוד ותפילה. לימוד. בעצם הדין ילימד בסוכה, אמנם אם מצטער ללמוד בסוכה או בבית תהיה דעתו מיושבת עליו (וכגון שלומד דבר בעיון וכך טוב לו יותר) יכול ללמוד בבית. והכל לפי הענין. (תרלט ס"ד ובמ"ב). **תפילה.** אם יש לו ביהכנ"ס בעירו מניח סוכתו והולך לביהכנ"ס, שהרי כן עושה בשאר ימות השנה שמניח ביתו והולך לביהכנ"ס (מ"ב סק"ל).

ה. שינה. צריך לישון בסוכה וכו"ל, ואפי' שינת עראי אסורה מחוץ לסוכה, והטעם משום שפעמים שזה מספיק לאדם (ומילא מחשב קבע). ומ"מ פחות משיעור מאה אמה - כ-54 שניות אי"ז אפילו שינת עראי ואפשר שמותרת מחוץ לסוכה (תרלט ס"ב ומ"ב סקי"א).

הנאנס בשינה חוץ לסוכה (כלו' שנרדם מעצמו לגודל עייפותו), מיד כשמתעורר צריך ללכת לסוכה (מ"ב שם). הרואה אדם שמתנמנם מחוץ לסוכה וכגון בביהכנ"ס או בנסיעה בתוך העיר (שאז אין את ההיתר של הולכי דרכים), צריך להעיר אותו שהרי בכל רגע ורגע עובר איסור של ביטול עשה (בא"ח, הגריש"א ועוד). ולגבי האדם עצמו צריך לקום וללכת לסוכה, וכו"ל, אך יש שכ' שבמקרה שזה היה בלא מתכווין - אם אחר שהעירוהו יש לו צער לקום וללכת לסוכה לישון שם פטור מדין מצטער (ולמעשה יש לשאול לחכם).

ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד,

ראוי למעט בה בדיבורי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכל שכן שיהיה זהיר מלדבר שם לשה"ר ורכילות ושאיר דיבורים האסורים (ל' המ"ב תרלט סק"ב).

..וכן יזהר מאוד שלא יבעוס בסוכה, משום שכל זה הוי בזיון לסוכה וקדושתה,

ועריך לישב בה בדרך ארץ כמו שיושב בפלטיין של מלך (אליהו רבא או"ח תפו סק"ד).

עוד הלכות שונות.

א. דין תשמיש בזוי והכנסת קדירות וכו' לסוכה. תשמיש בזוי. אין לעשות שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו (רמ"א תרלט ס"א), וכגון שלא ישטוף קערות בסוכה (אבל בכוסות אין קפידא). **הכנסת כלים לסוכה והשהייתם שם.** כלים שאין דרכו להכניס לביתו כל השנה (וככלי ששואבים בו מים מהנהר) לא יכניסם לסוכתו. קדירות (-סירים) מן הדין מותר להכניסם אבל מנהג העולם להחמיר [וכנראה חששו למחמירים. מ"ב תרלט סק"ה]. ומי שאין דרכו להביאם לשולחן בכל השנה אלא מעביר לקערות או צלחות במטבח בודאי יש לו להזהר שלא להכניס הקדרות לסוכה. (מ"ב שם)

כלי אכילה (כצלחות וכו') אחר האכילה. צריך להוציאם מהסוכה. אמנם אם לא הוציאו, ואפילו אם עשה בסוכה תשמיש בזוי אין נפסלת הסוכה בכך, ומ"מ מן הנכון לכתחילה שבשעה שהם שם שלא יברך בסוכה ברכת לישב, שי"א שהסוכה פסולה אז מדרבנן (מ"ב סק"ו ושעה"צ סקי"א). כלי שתיה מותר להשהות בסוכה (משום שאין קבע לשתיה ועוד שאין נמאסים ככלי אכילה. מ"ב סק"ג). טרמוס הוא ג"כ בכלל כלי שתיה (הגרנ"ק).

ב. ירדו גשמים. ירדו גשמים בסוכה הרי הוא נכנס לתוך הבית ולא אוכל ישן וכו' בסוכה, וכשיוצא מהסוכה יצא כוננע כעבד שמזג כוס לרבו ושפכו רבו על פניו. מאיזה כמות של גשמים ייכנס לביתו. באכילה השיעור הוא 'משתסרח המקפה' והיינו שאם היה בסוכה סוג מאכל שמתקלקל מהר מטיפות הגשם - אם הוא היה מתקלקל,

יצא מהסוכה. ומי שאינו יודע לשער ד"ז ישער אם היה בביתו והיה כזה גשם האם היה יוצא מביתו, שא"כ יצא מהסוכה. בשינה השיעור שונה, שכבר במעט גשם זה צער לישון ויכול להכנס לביתו. (דין לילה הראשון ע"י לקמן). התחיל סעודתו בבית ופסקו הגשמים אינו מחויב לחזור לסוכתו, ויכול קודם לגמור סעודתו. וכן אם כבר שכב לישון ופסקו הגשמים שא"צ לקום ולחזור לסוכתו, אלא ישן בביתו [אם יש לו גגון מעל הסוכה וסגר אותו כשירדו הגשמים, כשפסקו, בסעודה, אף אם הוא כעת באמצע הסעודה צריך לפותחו. ובשינה אם שכב לישון הדבר תלוי שאם בקל יכול לפותחו כגון ע"י חבל וכדו' או לחיצת כפתור - צריך לקום ולפתחו, אבל אם זהו דבר טורח א"צ]. אבל אם נכנס לביתו ועדיין לא התיישב לסעודה, ולעניין שינה עדיין לא שכב לישון, ופסקו הגשמים, חייב לחזור ולאכול ולישון בסוכה. (וע"ע במ"ב תרלט סק"מ ובשעה"צ עוד פרטים שם). (וע"י כ"ז תרלט ס"ו-ז' ובמ"ב).

הפטור מהסוכה ואינו יוצא אינו מקבל ע"ז שכר ואינו אלא כהדיוטות (רמ"א תרלט ס"ז). אבל במקרה שפטור רק מחמת טירחה וכגון התחיל סעודתו בביתו שכב לישון ופסקו גשמים, שאינו מחויב לחזור, בזה אם מחמיר וחרר לסוכה מקבל ע"ז שכר (ביה"ל סוס"י תרלט ד"ה הדיוטות).

לילה הראשון. ירדו גשמים לילה הראשון מ"מ צריך לאכול כזית בסוכה, משום שי"א שבכזית ראשון אף מצטער חייב, אמנם לא יברך ע"ז לישב מחמת שי"א שפטור. ויעשה את הקידוש בסוכה למרות הגשמים מחמת ברכת שהחיינו שהיא גם על הסוכה, ואח"כ יאכל כזית ושאר הסעודה בבית. ובענין כמה זמן ימתין לראות האם פוסקים הגשמים י"א או שעתיים [וי"א עד חצות וגם תלוי האם מצטער ברעב ע"י ההמתנה, וכו'].

אם אחר שאכל ובירך ברכהמ"ז פסקו הגשמים, אפי' אם זה אחר חצות צריך לאכול בסוכה מעט יותר מכביצה ויברך ע"ז לישב בסוכה [הטעם שצריך לאכול שוב מחמת השיטות שמקודם היה פטור ולא יצא באכילתו. ובעצם מספיק כזית אבל בשביל ברכת לישב צריך מעט יותר מכביצה]. ובמקרה שכבר שכב לישון ומצטער לקום א"צ לקום ולאכול שוב [שממ"נ אם מצטער חייב בוא כבר אכל, ואם מצטער פטור - א"צ לקום (אמנם אם יקום יש לו שכר ואינו כהדיוט וכו')]. (ע"י כ"ז תרלט ס"ה ובמ"ב).

ג. נוי סוכה. מצוה לתלות נוי סוכה (מ"ב תרלח סקי"א). תלוית נוי סוכה סמוך לסכך, יש לתלות רק עד ד' טפחים ואז מותר גם לשבת תחתיו (תרכז ס"ד ובמ"ב וע"ש עוד). במקרה שהנוי מתחיל בתוך ד' לסכך ויורד מתחת ד', לדעת הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ כשר, והגרש"ז אוירבאך הסתפק בכך]. נוי סוכה בשבת ויו"ט הוא מוקצה ואסור לטלטלו (גם אם נפל) כדין שאר מוקצה (רמ"א תרלח ס"ב ומ"ב סקט"ו). [אם נפלו על השולחן וא"א לאכול י"א שמותר ביום טוב להסירם מהשולחן כדין אוכל נפש, ואם אפשר ע"י טלטול מן הצד וכגון לנער הטבלא יעשה כן. ע"י ביה"ל ד"ה וביו"ט].

אסור להסתפק מנוי סוכה כל שבעה (וכגון לאכול פירות התלויים לנוי), ואפילו נפלו, אא"כ התנה עליהם קודם יו"ט ואמר 'איני בודל מהם כל בין השמשות של שמונת הימים', שא"כ יכול להסתפק מהם (תרלח ס"ב וע"ע שם בענין אם אמר נוסח שונה בתנאי האם מועיל).

'כתב של"ה ראיתי מבני עליה שהיו מנשקין המצה והמרור **וכן הסוכה בכניסתה וביציאתה** וכן ארבעה מינים שבלולב, והכל לחיוב מצוה, ואשרי מי שעובד את ה' בשמחה' (מ"ב תעז סק"ה). כשיוצאים מן הסוכה יש שנהגו לומר 'יהי' רצון שנזכה לישב בעורו של לוי' (רמ"א תרסז ס"א).

עצי סוכה חל' עליהם קדושה ואסורים כל שבעה כמו שאמרנו רז"ל, וכן מציינו שפירש רשב"י ע"ה שהאבות באים ל"סוכה וכו' וקרא ל"סוכה "צל"א דמהימנותא" וכו', הרי שהאדם בתוך הסוכה מוקף מאויר קדושה וכמה קדושות יש בה.

(ראשית חכמה שיער הקדושה יד).

מהדורה ראשונה תשפ"א - [בכתיבת הדברים סייע הרבה ספר "הסוכה"].

י"ל ע"י
"דברי הלכה"

להערות, הארות והנצחות: 151-527678363 (תא קולי) ובל"ג נחזור אליכם. יישר כח.
לקבלת דפי סיכומי הלכות במייל: divrey.haloche@gmail.com

הפרשה המזכירה

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

הרב שלמה רוזנשטיין

נעילת מועדי תשרי בחיבוק ובשמחה

חגי תשרי עומדים לקראת ההגעה לחתימתם בחג הסוכות, ובחג הנוסף שבו מבקש הקב"ה שנחכה איתו יום אחד נוסף – שמיני עצרת שמחת תורה.

החודש שנפתח בימי הדין ראש השנה ויום הכיפורים, ימים מרוממים שמהולים בחדוות המלכת הקב"ה ואימת הדין, יסתיים בקרוב בשמחה גדולה – שלאחריה יבואו ימי החורף הארוך כשאנו מצפים שלאורכם ייזכרו לנו הרגעים המרוממים של חודש תשרי.

כבר עמדנו על כך בעבר, שבעוד שימי הדין הם ימים ספורים, יומיים של ראש השנה, יום אחד בלבד של יום כיפור – לעומתם 7 ימים של חג סוכות ויום נוסף של חג שמיני עצרת – ימי שמחה – והלא דבר הוא.

בספה"ק דורשים את הפסוק "שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני", שמאלו תחת ראשי אלו ימי הדין, וימינו תחבקני זה חג הסוכות. חג הסוכות הוא החיבוק שמעניק הקב"ה לעם ישראל ובוה נרמוזות דפנות הסוכה שכשרה ב2 כהלכתן ושלישית טפח, וציור סוכה זו מסמל יד מחבקת כאשר 2 הדפנות היא הזרוע, והשלישית טפח היא כף היד ודומה הדבר לחיבוק אדם.

חיבוק כדרך חינוך

לא מכבר – ובעקבות מקרה שפורסם – העלו אנשי חינוך שוב את היסוד החשוב לחינוך בדורינו, שאין בו מקום להכאה ולענישה שיש בהם משום השפלה לילד או לתלמיד. אין זו שיטה ואין זו דרך, אין בזה תועלת לא בטווח קצר ולא בטווח ארוך. גדולי ישראל בדורות האחרונים הדגישו זאת שוב ושוב והוסיפו כי לא רק שאין בזה תועלת, אלא מסתבר כי שיטות אלו עלולות לפגוע פגיעה בנפשו של הילד או התלמיד, ולגרור ח"ו לנזק בהווה או בעתיד.

יש אומרים ששיטות אלו היו נהוגות בימים עברו – מתוך הבנה כי יש בהן תועלת וכי יש פער בין

התפיסה החינוכית שהייתה נהוגה פעם לזו שיש לנקוט בה כיום. מצדדי המקורות מפנים גם ל'חוסך שבטו שונא בנו' – יש אכן מקורות רבים לנוהג הכאת תלמידים בעבר, אך יש לסייג שרואים אנו לאורך כל הדורות דיונים האם מדובר ב'היתר' או ב'שיטה' ומיגבלות שונות שיש בעניין זה של הענישה.

דומה, כי ברור הדבר שגם בדורות עברו, לא הייתה ההכאה שיטת חינוך 'לכתחילה'. יתכן שכתגובה על מעשה שלילי היה נוהג כזה, אולם בוודאי שלא הייתה כוונתו של שלמה המלך במשלי – חוסך שבטו שונא בנו לומר כי יש להכניס את הילד או התלמיד לסד הכאות ועינויים וכך לגדלו ולחכמו. וראוי להזכיר גם שלשיטות רבות 'שיבטו' הכוונה לשבט מוסר – דברי מוסר ולא להכאה בשוט.

לא לנעוץ חרב!

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל נוקט כי גם בדורות עברו, שיטת החינוך מתוך כפייה לא הייתה שיטה נכונה שיש בה תכלית חינוכית לאורך זמן. וביאורו להלן מטלטל רגשית את הכמיהה לחזון הנפלא של ידיעת התורה מן ועד באר שבע.

על חזקיהו אמרו חז"ל (סנהדרין צד) שהרביץ תורה בישראל באופן נפלא, בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. ואילו בנו מנשה, העמיד צלם בהיכל, איך תיתכן ירידת הדורות גדולה כזו?

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל משיב, כי מבואר שם בגמרא, איך הצליח חזקיהו לעשות כדבר הגדול הזה, מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר, כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו. ואכן, זו היתה גם סיבת הנפילה, כי אי אפשר לחנך צעירי הצאן להימשך לתורה ומצוות בכפייה, אלא מתוך אהבה ורחמים – כי באופן אחר אין לו קיום.

שמונה ימים לחיבוק בימין – בסוכות, וימים בודדים של שמאל – בראש השנה ויוה"כ – כאשר גם ימים בודדים אלו הם תחת ראשי. זו ההנהגה וזו הדרך כדי להביא ברגש ובאהבה את דבר ד' אל תלמידיו ואל לדינו.

את כל תורת חוסך שבטו – במובן שבט המוסר שיש לנקוט בו על מעשה שלילי ורע יש ללמוד היטב – טרם מעשה. שכן חיבוק בימין גם אם יינתן ללא לימוד מעמיק אין בו את מרכיבי הסכנה לצעד בלתי ניתן לתיקון. משא"כ שבט המוסר (ובהבנה של דברי מוסר ולא 'הצלפות מוסר'), שיש בו את סכנות הדחיה ח"ו, יש ללמוד היטב, היאך וכיצד, מה המידה ומה המשורה, וכיצד עושים זאת בהגשה הכוללת את המשמעות של 'שמאלו – תחת ראשי'.

שמיני עצרת ושמחת תורה

וכך מבאר ה'נתיבות שלום' את פשר סיום מועדי תשרי דווקא בשמחת חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה ולא בימים של חרדת הדין ראש השנה ויום הכיפורים.

"והנה שמיני עצרת היא היו"ט האחרון של ירח האיתנים. ובבחינת נעילה לכל הימים הקדושים של החודש, והשמחה הגדולה ביותר מה שישראל שמחים עם הקב"ה היא ביום הזה של שמחת תורה.

ויש להתבונן מדוע ננעלים הימים טובים דווקא ביו"ט של שמחה, ולא ביום הכיפורים – אשר לכאורה אולי היה לזה השפעה לימים הבאים. והביאור, היות שבמשך השנה עוברים על איש יהודי הרבה זמנים של חשכות בגשמיות וברוחניות, והתגברות של יצרים אפלים, בחינת לילי טבת הארוכים שחשכתם מרובה, לכך נתן הקב"ה ביום האחרון של נעילת רגלים את החג הק' הזה שמחת תורה שהוא יחוד קוב"ה וישראל ובו מתגלה תכלית אהבת ד' לישראל, כדי שיצא מהימים הק' עם רגש גילוי אהבתו יתברך שהיא נצחית בכל המצבים, וזאת ייקח עמו לכל השנה.

נמצא, שגם אם החטאים והפגמים גרמו לכך שיתהוו מסכים המבדילים והסתירו שלא יראה את האהבה, כיון שמאמין כי הקב"ה תמיד קרוב אליו, וגם כשאינו מרגיש ואינו רואה הריהו מאמין שזה עכשיו רק הסתר בחינת שמאלו תחת לראשי, הרי זהו הכוח המאיר ליהודי בכל זמני החשכות של השנה, ושמחה זו צריך יהודי לקחת עמו שתשאר אצלו החקיקה של שמחת תורה לכל השנה, שירגיש תמיד שהקב"ה עמו בכל המצבים בגשמיות וברוחניות ובמידה זו צריכה להיות נעילת הרגלים.

מסתבר כי חינוך מתוך אהבה ורחמים ולא באמצעות נעיצת חרבות, יש לו קיום – גם בימים קדמונים, ובוודאי אפוא שבימינו כאשר הכל סוברים שזו הדרך, אין מקום לנקיטת פעולות שיש בהם משום עונש גופני או סוג של דחיה מוחלטת בדיבור או במעשה.

הגמרא בברכות (כח) מספרת על הנהגתו של רבן גמליאל שלא להכניס לבית המדרש תלמיד שאין תוכו כבדו. וכשמינו תחתיו לנשיאות את רבי אלעזר בן עזריה התרבו ספסלי בית המדרש.

"אותו היום סלקוהו לשומר הפתח, ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר 'כל תלמיד שאין תוכו כבדו – לא יכנס לבית המדרש'." ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי, אמר רבי יוחנן: פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן: חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי, וחד אמר שבע מאה ספסלי. והוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל, אמר: דלמא חס וחלילה מנעתי תורה מישראל! אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא נכלים לבנים מלאים אפר – דהיינו לא מכל התלמידים שנוספו תצא תועלת. ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה.

תנא: 'עדיות – בו ביום נשנית, וכל היכא דאמרינן 'בו ביום' – ההוא יומא הוה.

הרי לנו שבתפיסה השונה בין רבן גמליאל לרבי אלעזר בן עזריה האם יש לדחות מבית המדרש את מי שאין תוכו כבדו – משמים פסקו רבי אלעזר בן עזריה, ואף מעידה הגמרא על ריבוי התלמידים וריבוי התורה שנגרם באותו יום.

גם השמאל – תחת ראשי

"שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני", בתורת החסידות והמוסר מדגישים את החיבור התמידי שבין הקב"ה לעם ישראל כעם ולכל יחיד בפני עצמו. אין דחיה מוחלטת, וכבר עמדנו על כך במאמרינו בפרשת וילך, לעולם ד' נמצא בקירבינו, ולעולם שירת התורה עתידה להחזיר כל אחד למוטב.

גם בימי הדין, שהם בבחינת שמאלו תחת ראשי, יש בהם את ההסתר ואת ה'שמאל' – אך עדיין הם תחת ראשי, ה' נמצא עמנו גם בשעות שבהם מתוחה מידת הדין, גם כאשר החולה על מיטתו ומידת הדין מתוחה עליו ביסורים שכינה למעלה מראשותיו של חולה (שבת יב:). זו היא הנהגת הבורא איתנו כאשר גם בשמאל הוא איתנו, ובימינו הוא מחבקנו.

וכיצד אפוא יבוא מאן דהוא וידחה תלמיד בידיו או בפיו באופן שאין לו דרך חזרה ויתכן שדחייה זו היא לא רק משיטחו של המוסר אלא מדביקותו בדרך.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

שמיני עצרת – יום ה'שמיני'

שמחת תורה תשע"ז

אלא שבע, ושל ימות המשיח שמונה שנאמר למנצח על השמינית על נימא שמינית. והיינו שבחינת שמונה זו הבחינה היותר גבוהה והיא בחינת ימות המשיח.

והנה בתוס' בשבת (קל, א) הביא מהמדרש שלמנצח על השמינית נדרש על המילה שהיא בשמיני עי"ש, ומבואר היטב שגם 'לשמונה' רומז לסוכה שיש בה שמונה ימים, ולמילה שניתנה ביום השמיני משום ששניהם שייכים לבחינת שמונה שיתגלו בימות המשיח והוא הכינוי בן שמונה נימין.

ולפיכך למנהגנו ע"פ הגר"א אומרים בשמיני עצרת שיר של יום פרק י"ב בתהילים שהוא למנצח 'על השמינית' דמזמור זה אמר על המילה שהיא שייכת למעלת השמיני, וכן גם לשמיני עצרת שגם הוא בכלל 'שמיני' וכמו שדרשו חז"ל וגם לשמונה אלו ימי החג.

ולפ"ז מיושב היטב מה שהבאנו מהקרן אורה במו"ק (ח, ב) על מה שתיקנו הקדמונים לסיים את התורה בשמיני עצרת, למה לא חששו לעירוב שמחה בשמחה, שמעריבים את המצוה לשמוח בגמרה של תורה עם השמחה של היו"ט דשמיני עצרת, ולפי המבואר שעיקר מעלת חג הסוכות שהוא בחינת 'שמונה' נעשית רק ע"י קבלת התורה, א"כ כיון שהתורה היא הגורמת לבחינת שמונה של חג הסוכות, ודאי ראוי ונכון לעשות שמחת תורה ביום השמיני, כי זה כל ענינו של חג שמיני עצרת.

קריעת ים סוף - אמונה בתורה שבע"פ

ב] **והגם** שנתבאר שכלל ישראל הגיעו לדרגה זו של טהרה רק לאחר מתן תורה ואז נהיו ראויים לומר הלל שלם, בכל זאת פעם אחת היו בדרגה זו גם קודם מתן תורה, והוא על הים בשעת קריעת ים סוף שאמרו שירה שלימה.

ונראה לבאר את הדברים, דהא כתיב (שמות יט, ט) 'הנני בא אליך בעמוד הענן בעבור ישמעו העם בדברי

שמיני עצרת ושמיני למילה – בחינת 'שמונה' ששייך לימות המשיח

[א] **בזוה"ק** (פ' אמור ברעיא מהימנא) איתא, וספרתם לכם ממחרת השבת. פקודא דא לספור ספירת העמר הא אוקימנא, ורזא דא, ישראל אף על גב דאתדכו למעבד פסחא ונפקו ממסאבו, לא הוו שלמין ודכיין כדקא חזי, ועל דא לאו הלל גמור ביומי דפסח, דעד כען לא אשתלימו כדקא יאות, כאתתא דנפקא ממסאבו, וכיון דנפקא מתמן ולהלאה וספרה לה, אוף הכא ישראל כד נפקו ממצרים וכו' יעו"ש.

ובספר אור דוד (ח"ב עמ' רנ"ב) מבאר את העניין דהנה בקהלת (יא, ב) כתיב 'תן חלק לשבעה וגם לשמונה'. ואמרו במדרש רבה (שם) לשבעה אלו שבעת ימי הפסח, ולשמונה אלו שמונת ימי החג. וביאר שם ששמונה הם יותר בפנימיות מהשבעה וכמבואר בזוהר הנ"ל שבפסח אין גומרים את ההלל כיון שזה רק בבחינת שבעה, שעדיין לא הזדככו לגמרי בקבלת התורה, משא"כ בחג הסוכות שזהו בבחינת שמונה כיון שזה כבר אחר קבלת התורה, וזוהי כבר טהרה גמורה של היום השמיני ולכן גומרים את ההלל בחג הסוכות. ומבואר בדברים האלו שחג הסוכות גדולה מעלתו על פסח כיון שבו יש הזדככות גמורה ע"י התורה.

ולעיל (שם) איתא 'תן חלק לשבעה אלו שבעת ימי שבת וכו', וגם לשמונה אלו ח' ימי המילה', ובדומה לזה איתא במד"ר (תזריע יד, ז) אשה כי תזריע הה"ד 'תן חלק לשבעה וגם לשמונה' תן חלק לשבעה אלו ז' ימי נדה, וגם לשמונה אלו ח' ימי המילה אמר הקב"ה אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן ואת מולו לשמונה ימים עי"ש. ומבואר שגם במילה יש לה בחינה של 'שמונה' ששייכת רק אחר קבלת התורה והיא גבוהה מ'שבעה'.

ונראה שעניין זה רומז למה שאמרו בגמרא בערכין (יג, ב) רבי יהודה אומר כנור של מקדש של שבעת נימין היה, שנאמר שובע שמחות [את] פניך, אל תיקרי שובע

שי עולמות – כנגד תרי"ג מצוות וז' מצוות בני נח

[ג] **ונראה** להרחיב את הדברים ע"פ דברי החת"ס פרשת בהר (ד"ה וספרת לך) על ספירת העומר שכתב ששבעה שבועות בכללות הוא מנין שמ"ג, משום שבע פעמים שבע הוא מ"ט, וכל יום הוא מעניין שבעה, על דרך שבע ביום הללתיך, וכמו שכתב בתרגום יונתן (ישעי' ל, כו) על ויהיה 'אור החמה כאור הלבנה ואור החמה שבעתים כאור שבעת הימים', דהיינו שיהיה לעתיד לבוא אור החמה ז' פעמים ז' פעם ז' העולה שמ"ג. וכן יהיו הצדיקים לעתיד לבוא כדכתיב (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

והוסיף החת"ס שלפיכך ל"ג בעמר מקודש יותר משאר ימי הספירה, כי 'עמר' גמטריא ש"י, וצריך לזה ל"ג עולה שמ"ג הנ"ל. ועוד כי ל"ג בעומר הוא הוד שבהוד, הוד פעם הוד עולה רכ"ה, ובמלואו רי"ש כ"ף ה"ה עולה כת"ר והוא פעמיים ש"י, והוא, כנגד כת"ר עולמות שיש לצדיקים וכמבואר בתורת חיים בסנהדרין (ק, א ד"ה עתיד) וזהו כתר לצדיקים וכתר לרשעים.

ובתו"ח (שם) ביאר הטעם שיש לאדם ש"י עלמות כדאיתא בסנהדרין שם, לפי שעשרת הדברות יש בהן תר"ך אותיות נגד תרי"ג מצוות ושבע מצוות בני נח במספר כת"ר עליון, וכנגדם יש לו לאדם תר"ך עולמות. ולפי שהאדם נברא דו פרצופין זכר ונקבה ויקרא את שמם אדם, וכן כל הנשמות זכר ונקבה נבראו, ובין שניהם נשלם ונעשה האדם במלואו וטובו לשמור ולעשות את כל מצוות ה', לכך גם אותן תר"ך עולמות יחדיו יחלוקו מחציתן לזכר ומחציתן לנקבה והיינו ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק.

והוסיף החת"ס דהנה כתיב (תהלים לז, לד) 'בהכרת רשעים תראה', וביאר דרשעים בגמטריא 'כרת' ואם תכרת רשעים לשני חלקים יהיה ב' פעמים ש"י, ועוד בהסר תקלת רשעים תסיר הערלה מן הברית, ויהיה מילה כמובן, לכן אם תכרית רשעים ונחלק את האותיות, היינו שאם נחלק את המילה 'רשעים' ונעמיד את ה'ר' וש' מצד אחד, וי' מ' מצד השני, וע' באמצע, ונחלק את הע' לשנים יהיה ל"ה מכל צד, צריך ל"ה עם ר' וש' יהיה גמטריא תקלה, וצריך ל"ה עם י"מ יהיה אותיות מילה.

ונמצא שתיבת 'הכרת' יתהפך ל'הכתר', ולפיכך אדם במלואו, אל"ף דל"ת מ"ם, עולה תרכ"ה, ובידו להפכו

עמך וגם בך יאמינו לעולם, והקשה האור החיים (שם) דהא כבר כתיב קודם בקריעת ים סוף ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וא"כ מה נוסף עתה במתן תורה שאמר ה' יתברך למשה רבינו שיאמינו בו לעולם. וביותר הקשה החת"ס (פרשת בשלח ד"ה א"נ) היכן היתה אמונה 'במשה עבדו' בים סוף, שע"ז נאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

וביאר החת"ס שהרי הענן הוביל את עם ישראל מיציאתם ממצרים בכל הדרך עד ים סוף, ועתה, הענן הלך מאחוריהם, ולכאורה הם היו צריכים לילך אחר הענן, וכמו שהיו רגילים כל הזמן ללכת אחר הענן, אך בכל זאת כשמשה אמר להם ללכת לתוך הים הלכו, וזכו ע"י זה להכרה בתורה שבע"פ - ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שהענן היה כמו תורה שבכתב, והם שמעו בקול משה שזה יסוד תורה שבע"פ, שבכוחה לפרש ולבאר את התורה שבכתב, וכשהגיעו להכרה זאת אמרו שירה והיא שירה שלמה וכמו שאומרים הלל שלם אחר מתן תורה.

והנה בחת"ס (תורת משה פ' בחקותי) כתב על מה שאמרו חז"ל שיעקב אבינו ע"ה היה ראוי לו לחיות ק"פ שנים כמו יצחק, ולא חי כי אם קמ"ז ונחסר לו ג"ל שנה, והיינו משום שכרת ברית עם לבן על ה'גל', וגרם ב' תיבות ארמית בתורה 'יגר שהדותא', והנה ג"ל במילואה היינו גמ"ל למ"ד שזה גמטרי' קמ"ז כמו שנותיו של יעקב ע"ה. והוסיף שעניין זה נתקן בשלש 'גל' בתורה, עבודה וגמ"ח, א. כתיב תהלים (קיט, יח) 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', היינו תורה. ב. כתיב (שם, כב) 'גל מעלי חרפה ובוז', היינו גמ"ח עם המתים שלא יהיו מוטלים בביזיון, ג. כתיב (שה"ש ד, יב) 'גל נעול מעיין חתום', והוא בית המקדש כנגד עבודה.

והוסיף עוד שג' פעמים קמ"ז הוא בגמטריא אמ"ת, והיינו 'תתן אמ"ת ליעקב', ואם חלילה יתערב ביניהם 'גל' יגר שהדותא, הרי ד' פעמים ג"ל עולה קמ"ן (ק"צ) והוא עולה בגמטריא נח"ש יר"ך שהוא עשו איש שדה, ותרגם אונקלוס נחשירכן, אבל יעקב חרב ירך, חרבו על ירכו, הוא ברית מילה, וחרב ירך גימטריא 'ת"ם' היינו יעקב איש תם עכ"ד. וע"י תיקון 'גל' בשלושת עמודי העולם כלל ישראל זוכים להגיע לבחינת 'ישראל' אשר בך אתפאר ודו"ק.

ונראה להוסיף שא-ל חי, הוא בגמטריא מ"ט, והוא כנגד מ"ט הימים של ספירת העומר שבהם ניתן לזכות לכתרה של תורה, וגם רמז בזה דברי החת"ס שז' פעמים מ"ט הוא בגמטריא שמ"ג שהוא כאור החמה דלעתיד לבוא. וכבר הבאנו מדברי הזוה"ק שבסוכות הם שמונה ימים ואומרים הלל השלם מפני שסוכות הוא לאחר מתן תורה והוא בחינת שמיני וכו', ולכן אומרים הלל שלם, משום ששלם הוא רק ע"י התורה שאז מאיר בנו הקב"ה ונקראים איש 'תם' ושלם וכו' מדברי החת"ס.

וע"פ זה מבואר המדרש רבה (ויקרא כח, ג) 'תני רבי חייא שבע שבתות תמימות תהיינה, אימתי הן תמימות בזמן שישראל עושין רצונו של מקום', והיינו משום שבזמן שהם עושים רצונו של מקום ומקיימים את התרי"ג מצוות כדבעי הרי הם בני קל חי וכו' ודו"ק.

ואמירת שירה שייכת רק כשכלל ישראל נמצאים בשלימות, ולכן בשירה שבאמירת 'נשמת' אנו אומרים: זמירות שירות ותשבחות וכו', למלך 'קל חי', משום שרק בשלימות כזו והשגת הדרגה של קל חי, אומרים שירה. וכן בשירת המלאכים בברכת 'יוצר אור' אנו אומרים לקל ברוך נעימות יתנו - למלך קל חי וקיים זמירות יאמרו. ודו"ק.

ברית מילה – פתיחת הלב לתורה

[ה] **והנה** בשו"ת רעק"א (קמא, סי' מ"ב) פסק שכשאינן אב למול את בנו, הסבא מברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, והיינו משום שגם הוא מחויב ללמד בן בנו תורה. והוא, דהנה איתא בנדרים (לב, א) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה עולמו, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, ועוד אמרו, גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי וגו'. ומשמע שאם לא בריתי קאי אתרווייהו על מילה ועל התורה,

והקשה רעק"א דהנה על התורה הפשט פשוט 'בריתי יומם ולילה' דכתיב בו והגית יומם ולילה, אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, והביא מהתוס' יו"ט בנדרים שכתב שהפסוק מתחלק, אם לא בריתי, אזי, יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, היינו את הכל לא שמתי, וכתב הרעק"א דהוא דחוק, ויותר נראה שבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים (מאמר שצ"ב) שמילה חצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, וכשימול ערלת לבבו אז יהיו חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיין שם, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין

לטובה או לרעה כחפצו ובחירתו, ועי"ש עוד בדבריו. והעולה מהדברים שעיקר תפקיד האדם הוא להכניס עצמו לבחור בטוב ולהיכלל ב'הכתר', ובכך להינצל מ'הכרת'.

ואפשר להוסיף ע"פ דברי החת"ס הנ"ל, לבאר את הפסוק במשלי (יא, י) 'באבוד רשעים רינה', ולדברי החת"ס אפשר שהכוונה בזה באבוד רשעים היינו שרשעותם נאבדת ע"י 'מילה', וזה הגורם ל'רינה' שרומזת על תורה שבע"פ שנקראת 'רינה', וכמו שכתב במגלה עמוקות (פרשת נצבים) ש'שמחה' היינו תורה שבכתב, אך 'רננה' הוא תורה שבע"פ.

והנה במנחה של שבת אנו אומרים 'יצחק ירנן', ולכאורה צ"ב למה רננה שייך דווקא ליצחק, וכבר נתבאר במקו"א (וידבר משה בין המצרים - דרוש ה') ע"פ מה שכתב החת"ס (בסוף הקדמה ליו"ד) שיצחק הוא יסוד תורה שבע"פ שהרי הוא לא נצטווה על ה'עקידה' אלא שהאמין במה שאמר לו אברהם אבינו ע"ה וזהו תורה שבע"פ, וכיון שתורה שבע"פ נקראת רננה לפיכך 'יצחק ירנן', ונראה שדווקא יצחק התייחד בזה שהיה גדול מנחילי תורה שבע"פ משום שיצחק הוא הראשון שנימול לשמונה - באבוד רשעים ע"י ה'מילה' זוכים לרננה, ודו"ק.

צמאה נפשי לקל חי – תרי"ג מצוות

[ד] **בתהלים** (מב, ג) כתיב 'צמאה נפשי לאלוקים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלוקים'. ובהפלאה בכתובות (עז, ב) כתב לפרש שני פירושים במה שנכפל שם אלוקים וקל חי, ע"פ מה שאמרו חז"ל בתענית (ז, א) כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים. ובפירושו השני כתב שבא לרמז כי 'סם' מתהפך בא"ת ב"ש ל'חי' ונעשה מסם חי ע"י שם 'אל' להיות 'אל חי' ושם אל חי במלואו אלף למד חת יוד עולה תרי"ג, שהוא התורה כמו שאמרו חז"ל (מכות כד, א) תורה צוה לנו משה הוא תרי"א עם אנכי ולא יהי' לך הוא תרי"ג, ולכך העוסק בתורה לשמה נעשה לו סם חי. וזה סוד יעקב שנקרא אל חי וכמ"ש חז"ל (מד"ר שמות לג, ט) יעקב אבינו לא מת, והוא ע"י עסק התורה כמו שהעידה עליו התורה בכמה מקומות ויעקב איש תם יושב אהלים. וזה שאמר צמאה נפשי לאלוקים ל'אל חי' היינו לזכות לקיים את התרי"ג מצוות ולהיות נקרא 'אל חי' שאז מאיר שמו יתברך בפניו ומזיקים בדילין ממנו עכ"ד.

חדש בכינור עם עשרה נימים, [שהרי העולם הבא נברא ב' והוא למעלה מעשר קדושות עי"ש], אבל הפסוק הא' נאמר במזמור שיר ליום השבת ומה הראיה מהכא לעניין דעתיד לבוא. וביאר שגם מזמור שיר ליום השבת כנגד מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה, ועל זה הולך הפסוק 'עלי עשור ועלי נבל' והוא כנור של עשרה נימים וכנ"ל.

והנה במדרש תנחומא (פ' בשלח סי' י) איתא שבני ישראל אמרו עשר שירות, ראשונה, במצרים שנאמר (ישעיה ל) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, השנית, על הים שנאמר אז ישיר משה, השלישית על הבאר וכו', השמינית מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכו', שירה התשיעית, של שלמה שיר השירים, העשירית, לעתיד מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה.

וביאר האור דוד (ח"ב נרות המערכה עמ' פד) שהנימין שהיו בכינור הם כנגד השירות האלו, והעולם הזה הוא בבחינת שבע, וכנגד זה היו שבעה נימין. ולימות המשיח שיקומו הצדיקים לתחיית המתים תתווסף עוד נימה כנגד השירה של דוד, שאז יהיה 'מזמור שיר חנוכת הבית' בבניין הבית השלישי. ולעולם הבא יהיה של י' נימין כשיזכו ללמוד תורה מפי הקב"ה עצמו וכדכתיב (שה"ש א, ב) 'ישקני מנשיקות פיהו, וכדאיתא במדרש ששירה זו היא כנגד שיר של שלמה שיר השירים, והנימה העשירית היא כשיזכו לזה ויאמרו 'מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה'.

ולהשכיל בתורה ומצוות, א"כ יש לומר דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה דעי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה. ולפיכך מכיוון שאבי אביו חייב ללמדו תורה, לפיכך ראוי שהסבא יברך להכניסו ולא הסנדק עי"ש.

ונראה שלכן אומרים בברית 'קל חי' וכו' והיינו ע"פ דברי הפלאה הנ"ל, שקל חי במילואו הוא תרי"ג, וע"י הברית והסרת ערלת הלב, נעשה מוכשר לכל התרי"ג מצוות. וכפי שכבר נתבאר (אות א) למנצח על השמינית נדרש על המילה ושם נאמר 'אמרות ה', אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים', שתכלית המילה היא לזקק את האדם מכל הסיגים וערלת הלב, וזהו ג"כ שמיני עצרת וכמו שנתבאר (שם) מהזה"ק ומהמדרש 'תן חלק לשמונה' דקאי על המילה ושמיני עצרת.

שירו לו שיר חדש - לעולם הבא

[ו] **והנה** בערכין (יג, ב) איתא, רבי יהודה אומר כנור של מקדש של שבעת נימין היה, שנאמר שובע שמחות את פניך, אל תיקרי שובע אלא שבע, ושל ימות המשיח שמונה וכו', של עולם הבא של עשר, שנאמר (תהלים צב ד) עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור, ואומר (שם לג, ב) הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו שירו לו שיר חדש [ולעיל (אות א) נתבאר בארוכה בענין השמונה נימין שיהיו לימות המשיח].

ובמהרש"א התקשה בזה דהא ניחא הפסוק הב' דכתיב ביה 'שיר חדש' דזה קאי על העולם הבא שהיה בו שיר

לע"נ
הר"ר דוד הלוי ב"ר ברוך ראובן שלמה זי"ע

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

בביהכ"נ, שהרי זה דומה למי שרוצים לאבד ממנו הון עתק או להרגו, שלא יחוש לבושה ולא לשום דבר ויחיש מפלט לו. עאכ"כ שצריך לחוס על נפשו ועל כבוד קונו. זה כלל גדול, שלא לעבור שום עבירה ושלא להימנע מקיום שום מצוה מפני הבושה, ועל זה אמרו 'הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים'. והנהדר בזה מלבד שניצול מעונש חמור נותנים לו ג"כ שכר כעושה מצוה, שמקיים מצוות 'ומקדשי תיראו', שביהכ"נ הוא מקדש מעט וצריך לירא ממנו.

ומכלל מורא בית הכנסת שלא יתן שם בקולו קול עז אפילו לקרא לשום אדם או למחות ביד אחרים העושים שלא כהוגן, אלא כשצריך לדבר ילך אצלם וידבר להם בלחש בנועם-שיח ובכבוד ראש כעומד בהיכל המלך. ועין רואה איך עומדים בפני שרי הארץ ושופטיה בכבוד גדול ואין קול ואין עונה קול דממה דקה, על זה ידוע כל הדוים, וגם העכו"ם המתהללים באילילים ביושבם בבית תפלותם עומדים בכבוד גדול באימה ויראה. והן אמת שהעומד לפני השופט עיניו יחזו את אשר לפניו, ואם ירצה לדבר איזה שפת יתר בחרונו יבהלוהו וחמת מלך מלאכי מות. לא כן העומד בבית הכנסת שאינו רואה את אשר לפניו ואין נפרעים מן האדם תכף ומיד, אלא בדרך שאדם רוצה לילך מניחים אותו, ויצר סמוך עומד על ימינו לשטנו, ומסיתו הסת כפול להעבירו על דעת קונו, זהו כל רעת האדם בארץ. אבל חובת גברא אשר הוא יהודי ומאמין באמונה שלמה במציאות ה' מלך נורא ואיום בכל מקום 'מלוא כל הארץ כבודו', וביותר מתגלה הארתו והשראת שכינתו בהיכל קדשו, והוא משגיח על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו, ומשלם אפילו על שיחה קלה אם לטוב ואם למוטב היום לעשותם ולמחר לקבל שכר ועונש, וביד האדם לכוף את יצרו וכך היא חובתו וכך נאה לו וזה כל האדם. **אשרי איש ירא את ה' בכל מקום וכ"ש בהיכל קדשו הס מפניו, ולא ישמע קולו בבואו אל הקודש לדבר עם חבירו. וגדר גדול גדרו ראשונים שלא לדבר עם חבירו אפילו בדברי תורה כדי שלא יחדשנו שומע ולא יורו היתר לעצמם.**

והזהירות שלא לדבר בביהכ"נ הינו אפילו שלא בשעת התפילה, אבל בשעת התפילה אפילו שלא בבית הכנסת צריך לזהר שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה. וידוע מאמר רבותינו ז"ל שאמרו (ברכות ו א) אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ. ועוד אמרו (שם ח א) כל מי שיש לו ביהכ"נ בעירו ואינו נכנס שם נקרא שכן רע וגורם גלות לעצמו. אשר על כן ראוי להשתדל מאוד להתפלל בביהכ"נ, אפילו אם מוכרח להתפלל ביחיד ילך לביהכ"נ ויתפלל, וכ"ש שצריך להשתדל הרבה להתפלל בביהכ"נ עם הצבור, ולא יתפלל ביחיד ולא בביתו אפילו עם מנין, אם לא מחמת אונס גדול, כי מאבד טובה הרבה. ודי בזה למי שיש לו לב טוב, כי מי שאין לו לב טוב לא יכנסו בו דברים כהנה וכהנה.

בירורי הלכה

שיאמרו בלילה שירות ותשבחות (ביאור הגר"א סי' תרי"ט ס"ו). וכתב ע"ז הרמ"א ש"טוב לישון רחוק מן הארון'. והיינו, שאף שמצד הלכות ביהכ"נ אין איסור לישון בביהכ"נ, מ"מ מצד מעלת ארון הקודש יש ענין שלא לישון בקירבתו. ומצאנו בכמה מקומות בפוסקים נפק"מ בענין זה של כבוד ארון הקודש, ואביא שתי מהן: כתב המשנה ברורה (סי' קנ"ד ס"ק ג, בשם המהר"ט ח"ב סי' ד') שהרחבה שסמוכה לבית הכנסת, שאין מתפללים בה, אף שהיא פתוחה לביהכ"נ אין לה

בפרוס עלינו השנה החדשה הבעל"ט, ברצוננו לברך את כל עם-ישראל כולנו בשנה טובה ושנוחה להתחזק ב'שמירת קדושת בתי מקדש מעט' ונוחה לגאולה השלימה ולבנין ביהמ"ק השלישי בב"א. ברצוננו להביא דברי חיזוק מספר 'פלא יועץ' בענין כבוד בית הכנסת:

וקודם שיכנס לבית הכנסת צריך ליטול רשות באמירת פסוק 'ואני ברוב חסדך', לא כמו רבים שאין יודעים ואומרים אותו אחר כניסה, אלא ישהה על הפתח כמי שחוד לכנס לבית מלך רם ונשא איום ונורא, ויטול רשות באמירת פסוק 'ואני ברוב חסדך'. וגם לפסוק זה צריך שיקדים לומר ברכות השחר, שאם לא אמר עדין ברכות התורה יש מי שאומר שאינו יכול לאמרו. וצריך לשנות ולומר, 'ואני ברוב חסדו אבוא ביתו אשתחוה אל היכל קדשו ביראתו'. ומה טוב ומה נעים שיתקנו תיבה לעניי העיר וישימו אותה בכניסת פתח ביהכ"נ ויקבו חור בדלתו כדי שכל הנכנס לביהכ"נ יקדים לתן שם פרוטה לצדקה, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט מפרוטה בכל פעם, ויאמר 'אני בצדק אחזה פניך', זה דבר גדול ומועיל הרבה, ואני נהגתי לומר סדר זה, ולפעמים אני מוסיף בדברים לפי צורך שעה על כל צרה שלא תבוא 'ישמע חכם ויוסף לקח'...

ואחר כוונת הלב הן הדברים, שצריך להיות ירא וחדר ורועש ורועד איך יכנס להיכל המלך כלי מלא בושה וכלימה. ויכון באמרו 'ואני ברוב חסדך אבא ביתך', שהוא אינו כדאי לכנס להיכל המלך אם לא בעבור גדול חסדו וזכות אבות ראשונים. ויכון 'חסדך' רמז לאברהם אבינו ע"ה איש החסד, 'קודשך', רמז ליצחק שנתקדש על גבי המזבח, 'ביראתך', רמז ליעקב שאמר מה נורא המקום הזה. ועל זכותם אנו נסמכים לכנס למקום הקודש. **ומתוך כך החי יתן אל לבו לעמוד שם באימה ביראה ברתת ובזיע, ושלא לשוח שם שיחת חולין ח"ו מאימת השכינה השורה שם.** וידוע שהחמירו מאד בזוהר הקדוש (תירומה דף קלא:) על המדבר בביהכ"נ, ואמרו דנהיג קלנא בשכינתא ולית לה חלקא באלקא דישראל ע"ש. תסמר שערות אנוש מראות חמר שבו, ולבבות יכאבו על שנעשה כהיתר לרבים מעמי הארץ ואין נגרע ששומעים לפעמים חומר שבו מהדורשים בעם ואעפ"כ אין מניחים מנהגם הרע ועולם כמנהגו נוהג. אוי להם לבריות מיום הדין ומיום התוכחה. וביותר פשתה המספחת הזאת בימי שמחות וגיל וימים טובים ולילי שמחת בית השואבה ויום שמחת תורה וימי הפורים וכדומה, מחמת ערבות השמחה מרבים בשחוק וקלות ראש, וכל מי שיש בידו למחות, ימחה על דבר כבוד שמו, ואם אין בידו למחות, יזהר בנפשו להיות כאלם לא יפתח פיו.

ויש שרוצה לזהר שלא לדבר בביהכ"נ, אבל כשמדברים אליו אחרים נראה לו כבושה וכיחורא שלא להשיבו ולומר שאינו מדבר בביהכ"נ, ומתוך כך גם הוא מדבר בכאב לב עד שלבסוף נעשה לו כהיתר. והאיש הירא את ה' יאחזהו רעד מחומר שבו, ולא יבוש מפני כל, ויאמר בפה מלא, איני מדבר

שינה בבית הכנסת בליל יום כיפור

בהלכות סדר היום של יום כיפור מתבאר שיש שתי סיבות שצריך לנהוג הנהגה של כבוד בביהכ"נ:

האחת, מחמת קדושת בית הכנסת, כמו שמבואר בסוגיא במסכת מגילה ובשול"ע סי' קנ"א, והשניה מחמת קדושת ארון הקודש. שבהל' יום כיפור סי' תרי"ט ס"ו, מבואר מה שהיו נוהגים לישון בביהכ"נ בליל יום כיפור, ומבואר (שול"ע ומשנ"ב סי' קנא ס"ד) שהשינה שם בלילה זה מותרת, משום שהיא כדי לשמור על ביהכ"נ שלא ישרף מהנרות שמשאירים שם, וכן כדי

- ובמשנ"ב (ס"ק ט"ו): פן יבוא לידי הפחה. וטעם זה שייך רק בשנית קבע ולא בשנית עראי, כמבואר בסוכה מ"ו ע"א ובשול"ע סי' מ"ד לענין שינה בתפילין, ויעו"ש במשנ"ב ופוסקים מהי שינת עראי לענין זה. ויש לעיין אם מה שהמשנ"ב הוצרך לטעם זה הוא משום שאין חסרון בעצם השינה בסמוך לארון הקודש ויש להימנע רק מבזיון גדול בסמוך לו, או שעצם השינה מותרת כשם שהיא מותרת בליל יום כיפור מצד דיני בית הכנסת, ורק הפחה לא התירו מול הארון, ועיין להלן בהערות הכאות מש"כ בזה.
- ולא התפרש מהו שיעור הקירבה לארון, שטוב שלא לישון שם, ואפשר שהוא ד' אמות, ויעיין מה שהבאתי להלן מהגרש"ז אויערבך זצ"ל.

לרפואת הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, הג"ר אלחנן בן שרה סימון, מצדיק הרבים רבי אברהם בן שרגל בתושח"י ולישועת מיכל מישל בת אסטריא, יונה בן שרה אסתר, יואל בן מרים, ונעמי גילה בת שרה.

מעט יש לדמותו לעליות ההיכל שנתקדשו, מיהו תשמיש קבוע כגון לשכב שם יש להזהר. ותשמישי גנאי אפי' בדרך מקרה אסור דומיא דעליות של עזרה דאף דלא נתקדשו מ"מ אין נוהגין בהם בזיון. ואת ספיקו של המרדכי פוסק השו"ע בסי' קנ"א סי"ב: יש לזהר מלהשתמש בעליה שעל גבי ביהכ"נ תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם, ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. והאחרונים (שע"ת ובמשנ"ב סק"מ) מביאים את תשובת הרמב"ם להקל בזה ומותר לישן בעליה שע"ג ביהכ"נ, מלבד מעל הארון-קודש שאסור לישן ולהניח כלי מלאכתו שם.

ויש לעיין במה שנהגו לזרוק ההושענות בהושענא רבא לאחר שחבטו אותם מעל הארון-קודש, דלכאורה גם לרמב"ם אין להניח מעל האר"ק חפצים וכמבואר לעיל.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' נ"ז כתב ליישב דכיון שנהגו כך ודאי לב ב"ד מתנה על זה.

ובמועדים וזמנים ח"ב סי' קל"א הערה ד' כתב, דבפשוטו הכוונה זהו למנוע מהם בזיון, ומביא שיש מפקפקים שדבר זה אסור מדינא משום בזיון ארה"ק, ורוצה ליישב ע"פ שיטת הפוסקים דבזמן המקדש אחר שהיו נוטלים הערבה היו זורקין אותם ע"ג המזבח, ולכן לזכר זה ג"כ בזמנינו אחרי שנוטלים הערבה אנו מניחים אותה ע"ג ארון הקודש דהוי כמקום המזבח בזמן הזה, וא"כ זהו קצת רמז וזכרון ואולי שרי, ובפרט אי נימא שהמנהג כן הוה כתנאי מעיקרא אתי שפיר טפי וצ"ע. [הדברים נכתבו ע"י י. ס. כולל נחלת משה]

קדושה והיא ככל מקום אחר. וכתב, ש'אם היה פתוח נגד ההיכל יש להחמיר שלא לנהוג שם קלות ראש, הואיל והוא מכוון כנגד הקודש איכא זילותא³. עוד מצינו, בהלכות השכמת הבוקר (בשע"ת סי' מ"ו ס"ק א') ש'כשיכנס לבית הכנסת ישחזה נגד ההיכל'. וכך בהלכות סיום התפילה (סי' קל"ב ס"ב) כתב הרמ"א ש'כשיצא מבית הכנסת ... משתחוה ויוצא, והמג"א (ס"ק ו') הביא מהמהרי"ל שעשה שלוש השתחוואות כשהלך ממקומו למול ארון הקודש, ובצאתו מפתח ביהכ"נ. וכתב עוד ש'כשיצא מפתח בית הכנסת לא יצא ואחוריו להיכל אלא יצדד⁴.

ובספר הליכות שלמה (תפילה פי"ט ס"א) כתב, שהגרש"ז אויערבך זצ"ל נקט ש'קידוש' שרגילים לעשות בבית הכנסת לאופורף לחתן, או לרגל בר מצוה, אינם נחשבים כסעודת מצוה (שמותר לאכול בבית הכנסת) והביאו שם בהערה, שהגרש"ז היה מזרז להימנע ככל האפשר מלעשות קידושים בביהכ"נ, והוסיפו שבזמנים שמכמה סיבות נהג גם בעצמו היתר בדבר (כנראה בסעודת מצוה המותרת עיין משנ"ב קנ"א סק"כ), הקפיד שהקידוש יהיה דוקא במערב ביהכ"נ במקום שתחת עזרת הנשים, ולא בתוך בית המדרש⁵. [הדברים נכתבו ע"י הרה"ג רבי מנחם זילברפרב שליט"א, רמות ד']

בענין זריקת ההושענות מעל הארון קודש בהושענא רבא

המרדכי בפ"ק דשבת (אות רכ"ח) מביא דהמרה"ר"ם נסתפק אם מותר להשתמש בעליה שע"ג ביהכ"נ, דהאם לדמותו לעליות העזרה שלא נתקדשו ומותר להשתמש בהם או כיון דביהכ"נ וביהמ"ד נקרא מקדש

3. ויש לעיין אם היינו שצריך לנהוג שם כבוד כבבית הכנסת ממש, או רק בקלות ראש ממש, יעויין מש"כ בזה לעיל הערה 49.
4. דינים נוספים שמצאנו לנהוג כבוד בארון הקודש: בתשובת הרמב"ם (פאר הדור סי' ע"ד) שאסור לישן ולהניח כלי בעליה שמעל ביהכ"נ במקום שעל גבי ארה"ק (הובא בשע"ת ומשנ"ב סו"ס קנ"א), ולענין נפילת אפים כתב המשנ"ב (סי' קל"א ס"ק ו') שש"ץ העומד מימין הארון טוב שיטה מעט ראשו כלפי הארון.
5. וצריך ביאור מה הטעם לכך, ונראה שהוא סובר שאסור לאכול בסמוך לארון הקודש (וכמו שהסתפקנו לעיל), וע"כ אף אם עשו תנאי שיהיה מותר לאכול בביהכ"נ, מאחר שעל הארון לא התנו, אין לאכול בסמוך לו.

קוראים כותבים

הזה' ושהמקום הינו 'בית אלוקים' - ה'בית מקדש מעט' שהשאר לנו הקב"ה לאחר החורבן, וזהו 'שער השמים' שמשם התפילות עולים למעלה [וכפי שהבאתם בעבר מהצל"ח בדרוש ד' שכתב וז"ל: כי בעיקר התפילה נשמעת על ידי קדושת המקום, ומה'עירות דבש' (ח"א דרוש ד') שכתב וז"ל: 'סכותה בענן לך מעבור תפילה' הענן נוצר מהאידיים וההבל היוצא מפיהם של המדברים בשעת התפילה ומונע את התפילה מלעלות רח"ל]. ונראה להוסיף שהוא המונח במה שאנו אומרים ב'מודים דרבנן', ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחתיינו וקיימתנו, כן תחינו ותקיימנו ותאסוף גלויותנו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים לך קל הודאות'. שאנו מודים להקב"ה על שיש לנו את ההיכי תימצא לשמור חוקיו ולעבדו, ואנו מבקשים מהקב"ה יתן לנו את היכולת תמיד לעבדו בלבב שלם. **ואולי אפשר לומר שהמונח במילים 'לחצרות קדשך' בלשון רבים, מכון גם לבית המקדש וגם לבתי הכנסות והמדרשות, שגם בהם מרגישים 'קרבת אלקים' וזהו מקום שמכבדים את הקב"ה.**

יה"ר שנזכה כולנו להתחזק בשמירת 'קדושת בתי מקדש מעט' ונזכה לכתובה וחתימה טובה אמנן.

סיפור השבוע

בליל שב"ק פרשת עקב בעת התפילה בשב"ק בביהמ"ד ראיתי את א' מבניי מעיין בעלון בעת התפילה, רמזתי לו על כך שאין ראוי לעשות כן ותוך כדי שאני מרמז לו נזכרתי מכל סיפור המעשה שהיה לי לפני כמה שנים שקבלתי על עצמי באת"ק מירון, **ותוך כדי מחשבתי על הקבלה פתאום אני נזכר במקום שבו עמדתי וראיתי את הפתק במירון ושם קבלתי ע"י, וראו זה פלא! זה היה בדיוק למטה מהמדרגות בו עמדתי בעת אשר קרה האסון במירון, כל משך ליל השב"ק לא יכולתי לעצום עין מהמחשבות שעלו במוחי שכנראה זכות זה עמד לי במקום הזה להנצל ממות לחיים כפשוטו.**

אחינו אנ"ש היקרים! לב מי לא יחרד למשמע דברים אלו אשר רואים בחוש את גודל השכר בזה ובבא לאלו המכבדים את בית ה' ושומרים על קדושת ומורא מקדש, הבה נקבל ע"ע ביתך שאת ועוז להמנע מכל דבר המפריע לכך, ונזכה לישועות ורפואות טובות ברו"ג אכ"ר.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

חג הסוכות תשפ"ב

וקדשתנו במצוותיה אהבת אותנו!

בתפלת שלוש רגלים אנחנו אומרים: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו" - הקדוש ברוך הוא בחר בנו מכל העמים, והוא אוהב אותנו.

מהי אהבה?

בכל יהודי ישנה נשמה גבוהה, והנשמה הזאת קיימת בו תמיד, גם אם התנהגותו אינה תואמת את הנשמה הפנימית שלו. הקדוש ברוך הוא בוחן כליות ולב, והוא יודע מה קורה עם כל אחד מאתנו - בפנימיות שלו. אהבה היא הבנה. הקדוש ברוך הוא אוהב אותנו, ולא יחליף אותנו בשום עם. לעולם.

אנחנו אומרים, אפוא, לבורא העולם: הקדוש ברוך הוא, אנחנו מודים לך על ש"בחרתנו", ועל כך שאהבת אוהב אותנו ורוצה בנו. אתה רוממתנו מכל הלשונות, נתת לנו תורה וזכית אותנו במצוות. ומאחר ונתת לנו את התורה והמצוות, התקדשנו. המדות שלנו שונה עכשיו, היא רוחנית ומרוממת. ולא רק באופן חד פעמי התקדשנו, אלא שבכל רגע ורגע אנחנו מתקדשים על ידי המצוות שאנחנו עושים, כפי שאנו אומרים: "וקדשתנו במצוותיה".

נוחם של הנענועים

חז"ל (סכה לז ע"ב) אמרו: "מוליק ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים".

תראו איזו השפעה חזקה יש לנענועים של ארבעת המינים, שמצילים אותנו מסופות והוריקנים ומשטפונות קטלניים שבעקבות רבוי גשמים.

הרבה רוחות רעות מנשבות בעולם, ואנחנו צריכים שמירה הגונה. לא בנקל ישכחו תושבי מיאמי את סופת הטורנדו שחלפה באזורם, ועקרה ונתצה אלפי בתים, מעכה מכוניות על יושביהן, והפילה עצים חסנים. בארץ ישראל אין סופות טורנדו, ואין גם צונאמי. בארץ ישראל אנחנו מקימים "מוליק ומביא".

בספר "גני יוסף" מובא, שבכל הקפה שאנחנו עושים עם ההושענות, אנחנו מנצחים עשר אמות. בהושענא רבה אנחנו מקיפים שבע פעמים, ואנחנו גוברים על כל שבעים אמות. רק את ישמעאל ואת עשו אין לנו אפשרות להכניע, משום שכך נגזר, ולא נוכל להכניעם, עד: "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו".

הקיום של עם ישראל הוא פלאי. כבר אלפי שנים קיים עם ישראל, ככבשה אחת בין שבעים זאבים.

כאשר אנחנו לוקחים כל שנה את האתרוג, אנחנו נוטלים את הכח מהאמות, שמתחמקות כדי להשמיד אותנו. ארבעת המינים הם הרובים והרמונים שלנו, רק הם הנשק האמיתי שלנו!

אלו הנה יהודי יודע ומבין, מה הוא פועל עם ארבעת

סכויים לעמוד בנסיונות, משום שאין לו שאיפות. אבל אם הוא עונה: 'נדאי אני רוצה להיות תלמיד חכם גדול וירא שמים!', יש לו סכויים לגדול בתורה ובעבודת ה', על אף כל פתויי העולם הזה.

אדם צריך לחזק במח ובלב את: "אחת שאלתי מאת ה'", שהיה לו שאיפות לעשות את רצון ה', להיות תלמיד חכם ועובד ה', ורק אז יוכל לעמוד במלחמות של היצר, שמנסה כל הזמן לדרדר אותו לשאלו.

אם תחנה עלי מחנה של היצר, ואם תקום עלי מלחמה של היצר הרע - "בזאת אני בוטח", ב"אחת שאלתי מאת ה'".

תחליט בהחלטה חזקה ואמיצה - בלי חכמות, אני הולך בדרך ה'!

אני הייתי זקוק מאד להחלטה כזאת. אל תחשבו, שהחיים שלי בתל אביב היו קלים. בכלל לא היו קלים. גדלתי שם מגיל שנתיים עד גיל תשע עשרה, ומה לא עשו לי... היו סוככים לי בפאות, ומרביצים, ולועגים על "המנא המוחר וההתנהגות הפרימיטיבית" שלי...

הרבה חברים שלי, מסכנים, לא עמדו בזה. בהתחלה קצצו את הפאות, כדי להיות דומים לחלונאים, ובסוף נהיו חלונאים בעצמם. מה יש להם היום, כלב וילד? עשרים וחמשה אחוזים מפינינו אולי נצלו, אבל זה לא היה פשוט בכלל...

נלחמנו על נפשנו! ידענו מה אנחנו רוצים וצריכים, וחזקנו בנו את ההכרה של "אחת שאלתי", כדי שלא יוכלו לשקר עלינו. היום ברוך ה' כלנו - כל הלוחמים האלו - בני תורה, אברכים וראשי ישיבות. לאותם נערים שעמדו בנסיון, והלכו בדרך ה', יש בתים נפלאים, ששורה בהם הברכה. יש להם בין מאה לשלוש מאות צאצאים בלי עין רעה, ולא בו אחד באוסטרליה שנשוי לגוייה.

רבנות, תסתכל קדימה - מה יוצא מאלו ומה יוצא מאלו. אילו חיים יש לאלה, ואילו חיים יש לאלה. ילדים עם ג'ינסים קרועים, עם קוצים ועם עגילים בכל הצדדים. אם היית רואה יצור כזה לפני ארבעים שנה, היית בטוח שהוא ברח מאיזה בית חולים לחולי נפש. היום זה לא רק נורמאלי, זה אפילו בסטיל.

המשימה שלנו היא לקחת את עצמנו חזק בידיים - סימנו את השנה, ואנחנו מתחילים בעזרת ה' שנה חזקה וטובה. סימנו חמשה חמשים, ואנחנו מתחילים להפנס שוב לעננים, מתחילים ספר בראשית.

בואו נלמד מדות טובות מהאבות שלנו, מאברהם, מיצחק ומיעקב, בואו נלמד ממדותיהם של משה רבנו ושל אהרן הכהן, ומהצדיקים שבכל הדורות.

אני זוכר את האדמו"ר מוויז'ניץ צ"ל, שהיו באים אליו אנשים שקצת התרחקו מהדרך הנכונה. באירופה היה הרבה קלקול, ואחר כך התרחשה השואה, ובאו אל האדמו"ר אנשים מדכאים, שגם

המינים, איך היה מקים את המצוה... עם כל הלב והנשמה היה מברך. בחרת קדש ובהתרגשות היה מנענע. ובאמת, גדולי ישראל נענעו את ארבעת המינים בדבקות גדולה. פעם אחת ראיתי את האדמו"ר מקלויזנבורג צ"ל מנענע את ארבעת המינים, ומהנענועים שלו הלב שלי התמלא התרגשות ותחושה של רוממות ה'.

ימים של סיום והתחלה

לימי חג הסוכות ושמחת תורה ישנה חשיבות גדולה מאד, אלו הם ימים של סוף וגם של התחלה. בשמחת תורה אנחנו מסיימים חמשה חמשי תורה. אנחנו עושים סיום על התורה, ורוקדים עם התורה בשמחה גדולה, ולא סתם בשמחה אלא בשמחה מיוחדת של מצוה. אבל סיום בלי התחלה חדשה הוא לא כלום. סימת חמשה חמשי תורה? זה נפלא, כי זכית לסיום הזה, ועוד באותו יום אתה מתחיל מחדש חמש בראשית.

ממש עכשיו היה לנו גם סיום של השנה, והתחלה של שנה חדשה, שאנחנו צריכים לנצל להתחלה של חיים חדשים בעולם.

בואו נתעורר, נתחיל לחשב מחדש - כל אחד ייצר לו את ההתחלה החדשה, לפי המצב שלו. יש כאלו שההתחלה שלהם תכלול סמינרים, כדי שיוכלו לקבל את התנופה וידעו איך להתחיל מחדש, ואיך להתמיד בדרך החדשה. מי שיכול - שיבוא לכוללים לבקש מאברכים "תלמד אתי שעור, חצי שעה ביום, בבקשה..."

קשה להאמין, כמה אלפים ואלפי אלפים התחילו התחלה חדשה וחזרו בתשובה בזכות הכוללים בתל אביב. רק נכנסו לרגע, ובקשו "תלמד אתי", ותראו איך הם נראים היום, בלי עין הרע, זה עולם אחר.

לא פעם אני חושב על כך שמאד מאד קשה לחזור בתשובה. מה עושים כדי להתחזק ולהצליח במשימה החשובה והנפלאה הזאת? - עושים "מצא את ההבדלים". לך תראה את העולם של אלו שחיים בעולם של תורה - אילו בתים, אילו שתופות לחיים, אילו ילדים ואיזו רמה... ההתבוננות הזאת יכולה לעזור מול היצר הרע, שמתאמץ להפריע לנו לחזור בתשובה.

אם אתה תחליט ברגע של חזק ושל ראה צלולה - "אני לא מוכן לחיים ללא תנן, אני רוצה ללמד תורה! שעה או שעתים, חמש שעות ויותר, לפי היתכנות..." - ההחלטה הזאת תהיה התחלה שתציל אותך כל החיים מכל המלחמות.

כך אנחנו אומרים בימים אלו, פעמים ביום: "אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי, אם תקום עלי מלחמה, בזאת אני בוטח, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי".

אני שואל ילד - 'מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול, בעל מפעל לצעצועים או תלמיד חכם גדול?' אם הוא רוצה מפעל של צעצועים, אין לו הרבה

המצב הרוחני שלהם לא היה טוב.

איך היה האדמו"ר מתייחס אליהם? - היה מלטף אותם במילים טובות ורכות, והיה מאיר להם פנים. היה נושא עמם בעל, והיה מברך אותם באהבה אמיתית, מעמק הלב, "חיים מתוקים שיהיו לה, חיים מתוקים שיבואו עליה, אוי ויי ויי..."

אחרי שהאדמו"ר עשה לו כאלה חיים מתוקים - את כל העברות שהוא תכנן, הוא כבר לא יכול היה לעשות, כשהאדמו"ר אוהב אותו ככה.

זו היתה דרכו של אהרן הכהן. כשהוא הרגיש, שיהודי מסוים עומד לפל לחטא, אהרן הכהן פנה אליו מתוך אהבה אמיתית, וברך אותו ושאל לשלומו, ונהג בו בכבוד ובהערכה. לאחר שפרש אותו אדם מאהרן הכהן, אמר לעצמו - כלום יכול אני לחטא, בעת שלבו של אהרן הכהן מלא אהבה והערכה כלפי?

נסעתי פעם עם איזשהו נהג משאית, והוא ספר לי שהיה בסמינר. הרב נסים יגן צ"ל דבר באותו סמינר, ודבריו - כך אמר הנהג - היו חמים ונכעו מעמק הלב. למחרת נסע אותו נהג משאית לדרו, ונודמן לו נסיון, וכמעט שחטא. ופתאום נזכר ברב נסים יגן, וראה את דמותו מול עיניו. אמר האיש לעצמו - אחרי שהרב התייחס אלי יפה כל כך, אני יכול לחטא?! ועמד בנסיון ולא חטא.

בואו נקדש גם אנחנו את שם ה' על כל צעד ושעל, בכל שעה ושעה. כל ההתנהגות שלנו, במונית ובחנות הירקות, בבית וברחוב, תגרם לכלם לרצות להיות כאלה. על ידי ההתנהלות שלנו נזכה להאזיב שם שמים על כלם.

באופן זה נתחיל את השנה בעזרת ה' בהתחלה טובה, ובשמחת התורה עם כל הלב ועם כל הנשמה, ואז נזכה לישועה ולגאולה השלמה.

ואזבחה באהלו זבחי תרועה

בסכות מכנים אותנו הקדוש ברוך הוא לתוך ביתו, למקום שבו אף אחד לא יוכל לפגוע בנו, ואזבחה באהלו זבחי תרועה" (תהילים כז, ו).

מי ששמר על עצמו בכל הימים הללו ואמר לו הקדוש ברוך הוא: היה כל כך נפלא אתכם. שחררתי אתכם מכל העוונות, כתבתי אתכם לחיים טובים, שלחתי לכם פתקא טבא - תשארו עוד יום אחד, כי קשה עלי פרדתכם.

באותו יום צריך שתהיה שמחה אמיתית ורצינית. מה יהיה התרוץ לשמחה הזו? הרי כלכם אוהבים את התורה, אני מכיר אתכם שאתם אוהבים אותה כל כך. לא רק אותי אתם אוהבים אלא גם את התורה שלי. תביעו את אהבתכם לתורה, קחו אותה, תנשקו אותה, תרקדו אתה - ותתרומו.

באותה שעה מראה הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא של מעלה: ראו את בני! כל אחד מהם שוכח את כל הצער הפרטי שלו ושמח בשמחת התורה.

אלו הם דברי הוזהר שהיו שרים אצל הגאון מוילנא ואצל ה"חזון איש": "כד יתבין ישראל ועסקין בשמחת התורה" - כשעם ישראל יושבים ועוסקים בשמחת התורה, "קדשא בריך הוא אומר לפמליא דיליה" - הקדוש ברוך הוא אומר לפמליא שלו: חזו חזו - בואו תראו בני חביבי, ששוכחים את הצרות שלהם ועוסקים בשמחה שלי. בואו תראו כמה הם שמחים אתי!

את השיר הזה בנגנו המפרסם שלו אני זוכר את ה"חזון איש" שר. זהו השיר היחיד שאני זוכר שהוא

שר אותו.

מי שלא ראה את ה"חזון איש" שמח בשמחת תורה לא ראה שמחה מימיו. הוא היה אדם צנוע, שקט וצנוע, וביום הזה כאלו הפך לאיש אחר.

בשנת תש"ט הגיע מרן הרב מברסקי וצ"ל לבני ברק, וה"חזון איש" וצ"ל ארגן לו אכסניה בשיבת "תפארת ציון". אחרי ההקפות הלך ה"חזון איש" בדרו להשתמח בהקפה אחת בפוניבז', ובשנה ההיא המשיך משם לבקר את הרב מברסקי. בדרו לו אותו כמה בחורים, וביניהם הייתי גם אני. הפגישה ביניהם היתה מעניינת מאד - ה"חזון איש" עמד במרחק של שלשה-ארבעה מטרים ואמר לו: "גוט יום טוב!" הברסקער רב ענה לו: "גוט יום טוב!" הם התבוננו זה בזה במשך עשר דקות, ושוב אמר ה"חזון איש": "גוט יום טוב", והרב מברסקי ענה לו: "גוט יום טוב". לאחר מכן חזר ה"חזון איש" הביתה.

כשהגיענו לביתו יצא ה"חזון איש" מגדרו והתחיל להרקיד אותנו סביב הבימה. יותר מהר ויותר מהר. לא יכלנו לנשום... הייתי אז ילד בן שנים עשרה וחצי, אני זוכר שחשבת לעצמי: מה הוא כל כך שמח? והבנתי, כי כל הנראה הוא התרגש מזה שזכה לראות את הנסיך של שלשלת מלכות התורה שבראשה עמד רבי חיים מנאולוין, והוא שמח על הזכות שלו לזכות לראות את מלכות התורה - מאן מלכי רבנן. הרגשתי שזו היתה נקדת ההתרגשות שלו, ולכן הוא הרקיד אותנו מהר יותר ומהר יותר.

אחר הצהריים הוא שוב עשה רקוד. באמצע פנה לנוכחים ואמר לכל אחד: "נכון שאתה לא תרקד אתי, ואתה - בטח לא תרקד אתי, ואתה ודאי שלא... הספסל הזה ירקד אתי!". הוא הרים את הספסל הרחב שעליו היה יושב ולומד, תוך שהוא כותב חדושי תורה, ונשא אותו על כתפו. פתאום התחיל לרוץ אתו את המדרגות עד הגג שבו היה המנין בימים הנוראים, ורקד עמו בהתלהבות - ספסל שלמדו עליו תורה שנה שלמה ראוי לרקד אתו!

שנים מאחר יותר נזכרתי באותו רקוד... ליד וינה נערך סמינר בהשתתפות שבועים משפחות. בין המרצים היו הרב יגן וצ"ל ולהבדיל בין חיים לחיים רבי דן סגל שליט"א. היינו צריכים ויזה ולא הצלחנו לקבל. לא ידענו מה לעשות. הרב יגן קבע: "נעשה כונות ונעבר בלי ויזה"... הוא הורה לנהג הגוי להתקדם, והלה עבר את כל הגבולות בלי שאף אחד עצר אותו. הגענו לבית הכנסת של המהר"ל, ושאלנו אם יש שם משהו שהמהר"ל עצמו השתמש בו. הראו לנו סטנדר שעליו הוא למד והתפלל. ההתרגשות היתה גדולה. תפסנו את הסטנדר ורקדנו אותו שלשת רבעי שעה - "אור זרע לצדיק ולשרי לב שמחה, צדיק כתמר יפרח...". הרגשנו שאנו רוקדים עם המהר"ל עצמו...

באותו רגע נזכרתי ברקוד של ה"חזון איש" עם הספסל שלו. עמל התורה על ספסל שנה שלמה גורם שהספסל הזה יהיה שוה. זה לא סתם עצים ואבנים, זה ספסל של עמל התורה!

יום שמחת תורה חותם את הימים הנוראים הנותנים לנו כחות וחשק לעבודת ה' למשך כל השנה כלה.

מספרים שלפני שמחת תורה הגיע אל החוזה מלובלין וצ"ל חסיד שמרר בבכי וספר: "הגעתי

לכאן לשמחת תורה, אבל בבית השארתי בן חולה, גוסס, נוטה למות, שהרופאים התאששו מחייו".

אמר לו החוזה: "אתה עומד בפני נסיון גדול! עליך, במשך כל החג, להיות בשמחה ולא לחשוב כלל על בנה!" החסיד קבל על עצמו את הדברים, ואכן במשך כל החג שמח ורקד עם כל הלב, עם כל רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו, והשתדל בכל מאודו לבל תשתרבב מחשבת עצב לתוך השמחה.

במוצאי החג נגש אליו החוזה מלובלין ואמר לו: "הצלת את הבן שלך. השמחה שלך החזירה אותו לחיים. הוא לא ימות!".

הרמב"ם בהלכות סכה ולולב (פרק ח) כתב: "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהם, בחג הסוכות היתה במקדש שמחה יתרה שנאמר (ויקרא כג, מ): 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים'.

והיאך היתה שמחה זו? החליל מכה, ומנגינן בכנור ובנבלים ובמצלותים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שידע בפה - בפה. ורוקדים ומספקים ומטפחים ומפזזים ומפרכרים כל אחד ואחד כמו שידע, ואומרים דברי שיר ותשבחות.

מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שרצה, אלא גדולי חכמי ישראל, וראשי הישיבות, והסנהדרין, והחסידים, והזקנים, ואנשי מעשה - הם שהיו מרקדים ומנגנים ומשחקים במקדש, אבל כל העם, האנשים והנשים, כלם באים לראות ולשמע".

והרמב"ם מסיים: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן - עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו. וכל המגיס דעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתכבד בעיניו במקומות אלו - חוטא ושוטה. וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו, במקומות אלו - הוא הגדול המכבד העובד מאהבה".

אדם צריך לשמוח בכל מצוה שהוא מקים. לשמח מהעבודה שזכה להניח תפילין, שזכה לשמר שבת, שזכה ללמד תורה. זהו שכתב הרמב"ם: "שישמח אדם בעשיית המצוה". אך בכך לא די. הוא צריך לשמח בזה שבבעשיית המצוה הוא עושה את הרצון של מי שהוא אוהב - את רצון ה'! עליו לשמח בזה שהוא משמח את ה'. זהו שהוסיף הרמב"ם וכתב: "ובאהבת הא-ל שצוה בהן". וזהו העבודה הגדולה שכל יהודי צריך לעבד על עצמו: לשמוח בעשיית המצוות, לשמוח בבוא העולם, כמאמר הכתוב (יואל ב, כג): "ובני ציון גילו ושמחו בה' אלקיכם".

ספר לי נכדו של ה"חפץ חיים", הרב הירשל זקס וצ"ל, שבשכונות ה"חפץ חיים" התגורר יהודי פשוט, עם הארץ, שכל שנה לפני חג הפסח, היה קונה לכל ילדיו בגדים חדשים לכבוד החג. ה"חפץ חיים" לא היתה אפשרות לכה.

שאלו אותו ילדיו: "זו תורה זו שכרה? מדוע ליהודי עם הארץ, שאין בו תורה, יש אפשרות לתת לילדיו בגדים חדשים, ואילו לה, עמוד העולם, אין אפשרות לתת לילדיה?"

נענה החפץ חיים ואמר להם: "הלה מסכן גדול. כפי שאמרתם אין בו תורה. האם תרצו שיהיה מסכן גדול יותר, וגם לקנות בגדים לילדיו לא יהיה באפשרותו? הקדוש ברוך הוא רחם עליו ונתן לו לכל הפחות את האפשרות לקנות בגדים לילדיו. אבל כאן בביתנו, שיש ברוך ה' תורה - כלום צריכים אנו ליותר מזה? יש לנו תורה - עלינו לשמוח בה!".

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 294
תשרי תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

ישוב שהופתע לגלות שהעירוב שלו פסול

בשבוע האחרון קראו לנו לשוב דתי בדרום, באזור קרית גת, שפתאום התברר להם שהעירוב בישוב פסול ממש, ללא ספק. הדבר התברר בעקבות שהבודק הקבוע נסע לשבת, ומסר לאדם אחר מהישוב שיבדוק במקומו. אותו אדם לא עסק בתפקיד זה ולא למד אותו, אבל היה לו ידע בסיסי בהבנת מבנה העירוב. הוא יצא לבדוק ביום שישי, והגיע למקום שהעירוב עובר בין העצים ואין דרך להגיע אליו. הוא אמר לעצמו שבטוח שאף אחד לא יכול לבדוק כזה עירוב, ומסתמא האחראי לא בדק שם, אבל אני לא ידלג ולא יוותר, מי יודע אולי העירוב שם לא שלם. מיד הוא נכנס במאמץ לבין העצים, ואכן גילה שהחוט קרוע, לא רק שהחוט של העירוב נכנס בעצים [שהעצים מזיזים את החוט והוא נפסל מחמת שינוי הזווית], אלא העירוב איננו. אחר כך הוא המשיך לבדוק צד אחר בישוב, ושם יש חוטים קשורים לעמודי תאורה, אבל גם שם הוא שם לב לבעיה חמורה, שארבעה מתוכם אינם מעל העמודים אלא מהצד, זאת אומרת שאין עירוב כלל.

הבודק החדש ערך רשימה של הליקוים, ופנה לרבנים בישוב ואמר שלדעתו סתם נכשלים פה בחילולי שבת דאורייתא, כי אין עירוב, ואנשים לא יודעים. הרב יצא איתו למקום של העצים, ואמר לו פתרון לתקן את העירוב בצורה שתעקוף את העצים, כיון שבכל הבתים הסמוכים באזור זה בקצה הישוב יש גדר לחצר, וחצר אחת צמודה לחברתה, אפשר להשתמש בגדרות אלו שהם יהיו מחיצה של העירוב. אלא שבשאר המקומות בישוב אין גדרות, ושם הגבול הוא בעמודי העירוב, ולכן צריך לחבר בין הקו של העירוב לגדרות הנ"ל, לצורך החיבור הוא קשר חוט מהעמוד שלפני העצים לראש הגדר. בזה נחה דעתו מתיקון אזור העצים, אך עדיין נשאר בעיות רבות באזורים אחרים. השבת עברה איכשהו, והדבר עורר כמה מהתושבים שחייבים לשנות את המצב, וכאן קראו לנו לעבור עם אחד מהרבנים ולתת תיקון מהיר לשבת.

המאמצים לתקן את העירוב עד קרוב לשבת

הגענו לישוב ועברנו עם הרב, חידדנו את רמת הבעיה שהיא מאוד לא פשוטה, וגם חוט שקושרים לראש גדר אינו מציל את המצב, [כי צריך שהחוט ישמש צורת הפתח, וזה רק אם יש עמוד או לחי מתחת החוט, משא"כ חוט שקשור לגדר אינו צורת הפתח אלא אם יעמידו לחי מתחתיו שישמש כעמוד]. התיקונים היו רבים, ונאלצנו לומר להם שיש דברים שלא ניתן לתקן אותם לפני שבת, כי מדובר בתיקון גדול מאוד ושינוי התשתית של העירוב.

הרב שהיה עימנו לחץ ואמר שחייבים פתרון, אי אפשר להשאיר את כל הציבור בלי עירוב אפילו שבת אחת, הרי כולם מטלטלים, וקשה למנוע אותם מכך, גם אם יפרסמו שאין עירוב זה לא יספיק, ולכן צריך שמוקד העירוב ימצא פתרון, אנחנו נביא מהישוב כמה אנשים שצריך שיעזרו, אבל חייבים פתרון.

לאחר מחשבה רבה, מצאנו דרך להכשיר את מקום המגורים בישוב, ללא הכבישים והדרכים הנוספות המחברות אותם לישוב הסמוך, למרות שגם בדרכים אלו משתמשים הרבה, אך בתקווה שבענין זה אפשר להודיע לציבור שלא יטלטל, אם לא אוסרים את היציאה מהבית רק מגבילים את המקום המותר ותולים שלטים, זה יתקבל אצל הציבור, וגם רוב השימוש שהוא בתוך הישוב יהיה. וכך מצאנו את עצמינו בלית ברירה נוסעים בערב שבת אל הישוב עם הרכב המצויד בעמודים וציוד שישמש לאילתורים כשרים, ועוסקים כמה שעות בתיקון הישוב, מעמידים עמודים בשדות וברחובות, קושרים חוטים החסרים, עד השעה ארבע וחצי אחה"צ שהודענו להם שהעירוב בחלקים שסוכמו הושלם וכשר, ופנינו לחזור אל לבית בבני ברק להתכונן לקראת השבת.

התפקיד לא היה קל, ואפילו בישוב לא היו פנויים הרבה לעזור, כי כל אחד הודיע שצריכים אותו לסייע בהכנות שבת בביתו, אבל ידענו כי זה המצווה שלנו, ובה"ש שאנו יכולים לעשות אותה.

הודאה על העבר, ותפילה על העתיד

בעמדינו בסיום שנת תשפ"א רצינו לסקור מעט את השנה האחרונה, את ההתקדמות הגדולה שנהיתה בעשרות מקומות שעשו עירובים חדשים, ועוד עשרות שעמדו על תיקונים נחוצים, מאות אברכים שהשתתפו בסידרת הלימודים, כנסים מיוחדים ושיעורים במגוון כוללים ובמגוון חוגים שהתקיימו בס"ד בשנה זו, למרות הגלים שעברו עלינו. אלפי בני תורה שפנו למוקד הטלפוני וקיבלו מענה, התחזקו ונשמרו מלטלטל במקומות אסורים ומפוקפקים, וחלקם עשו בעצמם עירובים קטנים פרטיים, עוד מאות ששאלו על תחום שבת, ושמרו את רגלם מיציאה מהתחום או שהשתתפו בעירוב התחומין. וכל זה בזכות הציבור שלומד ומתעניין ומבדר, ומשתתף ותומך, מוסיף ומחזק. אך כשהגענו אל המלאכה ראינו שזה הרבה מידי. רצינו לסקור חודש אחד, אך גם זה קשה. לפחות שבוע אחד, לכתוב אותו בגליון אחד, לשמחתינו גם זה אי אפשר, זה רק חלק קטן מהשבוע.

בצאת השנה אנו מודים לקב"ה ששמת חלקינו מהעוסקים בלימוד הלכות, ממקיימי הלכות, וממזכי הרבים. תורה שיש בה חסד, לעזור לאנשים בקיום המצוה, ולעזור להם בבירור המידע שחסר להם, בידעת ההלכה והכשרות, וגם לעזור לעשות עירובים כשרים וטובים שיוכלו להתארח ולצאת בשבת בשטחים המותרים.

ובעמדינו בפתיחת השנה החדשה, נושאים אנו תפילה לה' שיתן לכולנו בריאות וכו', אמצעים והתמדה, להמשיך את מלאכת הקודש, ולהוסיף עוד, בהרצת תורה והלכה לכל עם ישראל, בכל הדרכים, בשיעורים ובעלונים, בספרים ובמענה לשאלות, שנזכה ללמד ולהשיב כהלכה, ולהקים עוד עירובים טובים ולתקנם כראוי, מתוך בריאות ושפע ברכה בכל העניינים.

עירוב עוצר אש!

לקראת סוף השנה הראה לנו הקב"ה אות ומופת גלוי, בגודל השמירה שאנו זוכים על ידי העירוב. אולי זה לא התפרסם כל כך, אבל כאן המקום לספר את חסדי ה', ואת נפלאותיו. כולנו שמענו וחוינו את השריפה הגדולה שפרצה בחודש זה בהרי ירושלים שבו נשרפו שטחים עצומים, ובכמה מקומות האש אחזה בבתים ומפעלים שניזוקו מאוד.

אך דבר מעניין שהביחנו העוסקים במלאכת העירובים, שבכל הישובים שבהם העירוב מתפקד, נבדק ומפוקח, לא פגעה האש באף בית. המיוחד שבהם הוא הישוב כסלון, שהוא אחד מהישובים שנמצאים במוקד השריפה, ובשלב מסוים האש החלה לטפס לכיוון הישוב,

והיתה סכנה גדולה, האנשים התפנו והביטו ברכושם שעומד להיות למאכלת אש וענן, לפתע הגיעה רוח מכיוון אחר והסיטה את האש מבתי הישוב, אך לאחר מכן האש פנתה לכיוון הישוב הסמוך רמת רזיאל, שבו העירוב אינו מתפקד, ובו נשרפו כמה בתים. לאחר שכבתה האש הבחין האחראי על העירוב, שהאש הגיעה סמוך לישוב בדיוק עד קו

קו העירוב שנשאיר ולא נפגע בשריפה

העירוב, ולא עברה אותו, העירוב עצר את האש והגין על הישוב. כמו כן ביישובים בית מאיר ושואבה שבהם תקנו את העירוב, לא נפגעו בני הישוב, והאש עצרה לפני הבתים. לעומת הישוב גבעת יערים, שעדיין לא תקנו את העירוב, ונשרפו בו כמה מבנים.

הבודק של העירוב שעבר ביער בין העצים השרופים, לבדוק את העירוב לאחר השריפה, סיפר עוד דבר מיוחד שאירע, שאחרי כזו שריפה היה בטוח שיהיה לו הרבה עבודה לקשור את כל החוטים שנשרפו, או נמסו מגודל השריפה, אך למרבה הפלא חוטי העירוב לא נשרפו ולא נמסו מחום האש הגדולה למרות שבערה בסמוך להם, ואפילו שמדובר בחוטי דיג שעשויים מפלסטיק, העירוב נשאר במתכונתו. נפלאים דרכי ה', ומלמדים אותנו על השמירה שאנו זוכים בזכות העירוב, וגודל המצוה שהיא לאין שיעור.

עמוד קטן שמחבר בגובה הגדר

נביא כאן דבר אחד מתוך הבעיות שהיו שם. בשוב זה יש ישיבת הסדר גדולה, שכולה מוקפת גדר, והגדר משמשת את העירוב, וחוסכת עמודים וחוטם ותחזוקה, וכן גורמת להדר ע"י שהעירוב יהיה ברובו ע"י מחיצות גמורות. אבל כשניגשנו לראות מקרוב, הבחינו מיד שהעירוב אינו כשר כלל. החיבור של קו עמודי העירוב אל הגדר, לא היה סתם בקשירת חוט לגדר, אלא הוסיפו שם חתיכת ברזל, ועשו

בראשו וי שהחוט יהיה מעל גביו. אבל חיברו אותו לגדר בגובה מטר מעל הקרקע. בענין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ז וס"י) שאם העמוד גבוה מהקרקע ג' טפחים, אינו כשר, משום שהוא מחיצה תלויה. במקרים אלו יש שואלים, כיון שהעמוד מחובר לגדר, א"כ הגדר ממשיכה אותו עד לקרקע. אבל זה אינו, כיון שהגדר אינה מתחת העמוד, והעמוד עם החוט הם מן הצד ביחס לגדר ולעמודי הגדר, א"כ זה פסול משום צורת הפתח מהצד. וכמו כן אין להחשיב את העמוד כהמשך לעמוד של הגדר, כי ניכר שהוא מהצד. [וגם אלו שהכשירו עמוד עקום, היינו דוקא כשהוא המשך אחד, שאפשר להגדיר שהחוט שבראשו נמצא מעל העמוד התחתון, משא"כ כשאנו המשך אחד אלא שני דברים צמודים זה בצד זה, הרי זה מהצד].

הרב מהישוב שהגיע איתנו לבדוק את מגוון הבעיות, שם לב מיד לבעיה, ושאל כיצד נפתור אותה. האמת היא שהכי טוב הוא להעמיד עמוד חדש, אבל כיון שמדובר ביום חמישי ויש עוד כמה בעיות אחרות, הפתרון היה להוסיף בינתיים לחי לפני העמוד, בצורה שיהיה מכונן תחת החוט.

הוט שישב מחוץ לעמוד, והוט שברח לצד מחמת המתיחה

במקום אחר בשוב, היתה צורת הפתח שהפתיחה אותנו, החוט ששימש את העירוב, לא היה כלל מעל העמוד, אלא על החוט היוצא ממנו לכיוון אחר [אל הישוב הסמוך]. במצב כזה הוא פסול ודאי, שהרי אינו מעל העמוד. דבר כזה קורה מחמת שלא הבחינו בשעת הקשירה של החוט להניח אותו בתוך הדין שני הברזלים, והניחו אותו בחוץ, ולאחר המתיחה או במשך הזמן הוא החליק החוצה. דברים אלו מצערים מאוד כשמגלים אותם לאחר זמן, ובפרט במקום דתי שכולם שומרי שבת.

ויש ללמוד מזה לכל מי שעוסק בעירובים, לתת דגש על הנחת החוט בין הברזלים, בתוך הדין, שישמר תמיד מעל העמוד. אבל יותר מזה יש להבחין גם בצורת שלשול החוט למטה, שגם זה יכול לגרום שהחוט יברח לצד באופנים מסוימים [בצורת ראשים מסוימים]. דבר זה אירע לנו באותו ישוב, כשהתחלנו לקשור חוטים במקומות החסרים, והנחנו את החוט בתוך הדין, אך לאחר שמתחו אותו בעמוד הבא, הבחינו שהוא ברח הצידה. האנשים שהתלו למלאכה שאלו מדוע קרה הדבר, הרי הנחנו אותו בפנים לפי הכללים. והתשובה היא שיש לכך כמה גורמים, ובעיקר ששלשול החוט ראוי שיהיה בכיוון הנגדי לחלל הפתח, כדי שישב טוב בתוך הדין, וכאן שלשלו את החוט למטה בצד של חלל הפתח, וצורת הדין ג"כ היתה פתוחה הרבה, והזזת של הדין היתה קצת לכיוון הפתח, ולכן המתיחה גרמה לחוט לעלות לגובה ולשבת על קצה הברזל הנוטה, בצורה שהחוט אינו מעל העמוד. דברים אלו לומדים עם הנסיון, וכאן אנו מביאים זאת, כדי שלכל הקוראים היקרים כבר יהיה נסיון.

הדינים המיוחדים מחיצות הסוכה, ושינוי מעירובין

בימים אלו אנו עוסקים במיוחד בעניני הסוכות, שיש להם מכנה משותף עם העירובים הבנויים על דיני מחיצות, אלא שיש גם הרבה הבדלים ביניהם בהגדרת שתיים כהלכתן ובדיני עירוב, שמחמת זה כותב הר"ן שיש סוגי מחיצות שכשרות בעירוב ואינם כשרות בדפנות הסוכה. מחיצת "גוד אסיק" שמועילה לכתחילה לעירוב, כתוב בגמ' (סוכה דף ד:.) שאם עשה סוכה על עמוד רחב גבוה י' טפחים, סבר אב"י למימר גוד אסיק מחיצתה, אמר ליה רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא. ולגבי סוכה על שפת הגג נחלקו הראשונים, והכרעת המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק ל"א) דבכל גווני לא אמרינן לגבי סוכה גוד אסיק.

כמו כן לענין צורת הפתח, שבעירוב אפשר לעשות את כולו מצורות הפתח, וכך יש הרבה ישובים כמו בית חלקיה וקוממיות שהעירוב בנוי מלמעלה ממאה צורות הפתח, [וגם לרמב"ם לפחות בעירוב קטן פחות מ"א אמות מועיל שכולו בצורות הפתח]. משא"כ לגבי סוכה כותב הר"ן שאי אפשר לעשות רק צורות הפתח, אלא יש דין שיהיו שתי דפנות גמורות של ז' טפחים, ומחבורות באחת הפינות. וכך פוסק הרמ"א (סעיף ה') שאפשר לעשות פתחים לסוכה, אבל שלא יהיו בקרנות, כי המחיצות צריכות להיות מחוברות כמין ג"ס. וכן לגבי מחיצת לבד, כידוע שיטת המג"א המובאת במשנ"ב (ס"ק ז') שאם עושה שלש דפנות מפסים שיש ביניהם לבד, הסוכה פסולה, אלא במקרה כזה צריך לעשות ארבע דפנות ודעת החזו"א שגם ארבע דפנות לא יעזור, אלא צריך "שתיים כהלכתן", שתי דפנות של ז' טפחים שיהיו דופן ממש.

דינים אלו נוגעים מאוד להרבה סוכות הבנויות בתוך הבית, שיש פתחים לחדרים הסמוכים, בתוך שיעור הכשר סוכה, ולפעמים הסוכה נפסלת בכך. לכן חשוב מאוד לציין שראוי להביא ת"ח או אברך שעוסק בחלק ההלכתי של מחיצות הסוכה, שיראה אם יש בעיה בכשרות הסוכה, ופעמים רבות מגלים דברים שלא חשבו עליהם כלל. אחת מהפניות שהגיעו בשבוע שעבר ל"קו הסוכות", ממשפחה שיש להם סוכה די פשוטה, ובכל זאת ביקשו שיבוא משהו לראות. שלחנו את אחד מהאברכים הבקאים שנמצא במסגרת השיעורים החדשה בהלכות סוכה, והיו לו שלושה נידונים על כשרותה. אחד מהם על הכיור שממוקם בפניה, בדיוק במקום שבו צריכים את חיבור השתיים כהלכתן, וכיון שהכיור בולט יותר מג' טפחים מהקיר, יוצא שהדופן אינה שלימה, כמו שמצינו בסוכה שחקק בתוכה, שהחלק הבולט צריך להיות תוך ג' טפחים לשאר הדופן. והנה נידון זה ארוך מאוד, ותלוי גם בשאלת המוזיקה הידועה, רק נציין בקצרה שיש רבנים שמכשירים ע"פ לשיטות שמכשירות מוזיקה, לעומת זאת דעת הגר"מ לובין שלט"א שיש מקרים שהכיור פוסל את המחיצה, וזה ע"פ היסוד שמחיצה היא רק החלק הפונה לחלל המקום, ובמיוחד בסוכה שיש דין דופן גמורה ולא גוד אסיק מבחוץ, ואכמ"ל.

דין דבר המחובר בתוך הסוכה או מונח בקביעות

בגליון הקודם הבאנו מקרה של סוכה עם דוד שמש, שפסל את הפינה ששימשה לדפנות, וממילא הדופן [השלישית] התחילה אחרי הדוד, וכיון שאחרי הדוד יש פתח, יוצא שאין שם דופן ממש אלא רק צורת הפתח. מקרה זה קצת מורכב, והארכנו לדון בו במסגרת השיעורים ואכ"מ. אך היו אברכים שהעירו על כל הענין, שבעצם הסוכה נמצאת גם בשטח של הדוד, והסכך שמעליו כשר, והדוד אינו ממעט את הסוכה, אלא מונע את הישיבה בתוכה, והרי זה כמו מיטה שנמצאת בסוכה, שאין ישנים תחתיה, אבל אינה ממעט משיעור הסוכה ואינה פוסלת את הדפנות אלא שיש לחלק בין מיטה שאינה מחוברת בקביעות, שמבואר בשו"ע (ס"ס תר"ל) שאינה ממעטת ומגדירה את מקום הסוכה, לבין דבר קבוע המחובר לקירות החדר, וכן יש לחלק בין דבר שצמוד לסכך לבין דבר שנמצא בחלל, ובין דבר שצמוד לקיר כמו כיור או מדף, לבין דבר שנמצא רחוק מעט מהקיר כמו הדוד. ויש צדדים לכאן ולכאן, ובאמת יש לעיין בהכרעת ההלכה במקרה זה.

ובדרך אגב יש באותה סוכה שאלה נוספת באותו ענין, שמתחת לדוד עומדים בקביעות מצברים של שבת, ואינם מחוברים לקרקע, אך לא מזיזים אותם כלל, האם דבר כזה משנה את צורת הדופן, או שמא גם זה נחשב חפץ המונח בתוך הסוכה שאינו משנה את צורת המחיצה. [ועי' בספר הסוכה ח"ב פמ"ה סכ"ב שהסתפק בארון שעומד בקביעות]. ויש לעיין בכל זה.

שאלות רבות ומגוונות ב"קו הסוכות" החדש

ב"קו הסוכות" ובמענה של מוקד העירוב, מגיעות בימים אלו שאלות נוספות במגוון הלכות סוכה, לדוגמה שאלה שהתחדשה בדין מעמיד של הסכך בדבר המקבל טומאה, שכתבו הראשונים והפוסקים, שאפשר לחבר את הקרשים לקירות למרות שהם מאבנים שאינם כשרים לסיכוך, אך אין חשש שילמדו מזה לסכך בהם, ולכן אינם בכלל הגזירה. שאל האברך שיש לו חדר בניה קלה עם קירות פאנל [איסכורית במילוי קלקר] האם מותר להשעין עליהם את הסכך, או שמא בקירות כאלו קיימת הגזירה, בפרט שגם לגגות משתמשים בחומר כזה. ועיין.

נסיים בברכת גמר חתימה טובה לכל הקוראים היקרים, תחל שנה וברכותיה, ויהיה לכולם בריאות וברכה ברוחניות ובגשמיות.

למענה הלכתי בעניני סוכות: 05832-833-25

או ב"מוקד העירוב" 05484-833-20

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת הבטחון חג הסוכות

חג הסוכות מיוסד על מדת הבטחון

בעיקר הכשר הסוכה בעינינו – "צלתה מרובה מחמתה", ואם אין הסוכה צילתה מרובה מחמתה ע"י הסכך, ליכא שום הכשר סוכה מצד הדפנות. וביאר רבינו בחי (כד הקמח, ע' סוכה) הטעם לזה וז"ל: "כל המקיים מצות סוכה ונכנס בה עיניו אל הסכך העשוי לצל, ומסכים בדעתו כי הקב"ה צלן של ישראל והוא המגין עליהם בצל המגין מפני החמה הוא שכתוב (תהלים קכא, ה): "ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך". וכתב (שיר השירים ב, ג): "בצל חמדתי וישבתי", וזה שאמרו (סוכה ב, א): ושחממה מרובה מצלתה פסולה. ואמרו במדרש שיר השירים רבה (שם) ונסו הצללים אלו שרי אומות העולם כי הכח המנהיג את האומות נקרא צל", עכ"ל. הרי, הטעם שהכשר הסוכה הוא רק אם "צלתה מרובה מחמתה", כי הצל הוא להורות שהשי"ת הוא צלן של כלל ישראל, והוא ית' מגין עליהם תמיד מכל רעות שבעולם, כמו שהגין על כלל ישראל במדבר מן השרב והשמש. ומטעם זה, הכשר הסוכה הוא רק אם הסכך הוא "צלתה מרובה מחמתה".

כתיב (ישעיהו ד, ו): "וסכה תהיה לצל יומם ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר". ר"ל שהעניי הכבוד היו מגינים על כלל ישראל, והיו שומרים עליהם מכל נזק. ועי' במש"כ המהר"ל (גבורות ה' פרק מ"ז): "וחג הסוכות שהושיב אותם בעניי כבוד בשמירתו וזה מורה על ההשגחה והשמירה שהיה עליהם ולא עיב אותם שהושיב אותם בסכות שהיא השמירה, וכמו שאנו אומרים הפורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים", עכ"ל.

וידוע דברי הזהר (ח"ג דף ק"ג) שסוכה הוא: "צלא דמיהנותא" – "צל של אמונה". כמו שהצל מגין על אדם מהחמה, כמו כן מי שבא לחסות בצלו של הקב"ה, הרי הקב"ה מגין עליו ושומר אותו מכל רעה שבעולם, מכל פגע וצרה וצוקה ומחלה. ולא עוד, אלא אפילו אם כבר נמצא באיזו צרה שהיא, אם בא לחסות תחת כנפי השכינה, יזכה לישועת ה'.

המקיים מצות סוכה – ה' מיסך עליו

וכן איתא בדברי המדרש (ילקוט שמעוני פרשת אמור רמז תרנ"ג): "בסוכות תשבו שבעת ימים – זהו שאמר הכתוב: "וסוכה תהיה לצל יומם", אמר רבי לוי: כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, אומר הקב"ה הוא קיים מצות סוכה אני מיסך עליו מחמתו של יום הבא ... דבר אחר וסוכה תהיה לצל יומם, כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה הקב"ה מיסך עליו מן המזיקין שלא יזיקו אותו שכן הוא אומר: באברתו יסך לך", ע"כ.

וביאר הכתב סופר (מאמר לחג סוכות) דברי המדרש אמאי דוקא במצות סוכה יש שמירה כזו וז"ל: "וצריך לעיין למה דוקא בשביל

מצות סוכה הלא כל המצות מגינים כתרס בפני פורענות? נ"ל הנה "הבוטח בה' חסד יסובבנהו", ומי שאינו מאמין בהשגחה באמת אינו מושגח כדכתיב (ויקרא כו, כט): "ואם תלכו עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם וכו'". ופי' הרמב"ם (מו"נ ח"ג פ' ל"ז) בקרי לשון מקרה, שתאמרו הכל במקרה, אף אני אניח אתכם. וכבר אמור בספרים כי מצות ישיבת סוכה לרמז שאנו חוסים בצל של הקב"ה ואנו מאמינים שמושגחים אנחנו מאתו ית"ש ואין תולים במקרה, ומי שמאמין בזה ועושה רמז לאמונה זו הוא באמת מושגח מאתו ית"ש, וזה כוונת הילקוט מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז שבו מראה כי מאמין שהכל בהשגחתו ית"ש, הקב"ה סוכך עליו מן המזיקים לא תאונה אליו רעה, ואתי שפיר", עכ"ל. הרי להדיא בדבריו, שסוכה מורה על מדת הבטחון. שאם אנו חוסים בצלו של השי"ת, זוכין להשגחתו ית'.

וכן האריך הערוך לנר (סוף מס' סוכה) וז"ל: "והנה צל הסכך מרמז לתשועת ה' ע"ד ה' צלך, והדפנות הם מרמזים על עניי העולם אשר עליהם מרחף צל הסכך, והם סוכבים את האדם מכל צדדיו, ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך, לרמז על השם בטחונו שתבא לו תשועתו ע"י עניי העולם שזה פסול ולא נרצה לפני ה'", עכ"ל. שזהו הנהגת ה' צלך", כפי שיעור שפונה להשי"ת – זהו השיעור שזוכה להשגחתו. ומי שבוטח באמת בהשי"ת, בודאי יזכה לישועת ה'!

הסוכה מורה על מדת הבטחון

וזהו הענין של חג הסוכות להורות על "בטחון בהשי"ת". הנה כתיב (תהלים כו, ה): "כי יצפני בסכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירומגני". ואיתא במדרש (שם) שזה קאי על "סוכות". ועי' במה שפי' רבינו אברהם בן הגר"א (שם) בא"ד וז"ל, "ואגב אורחיה רמז לנו כי חג הסוכות מורה על מודריגת הבטחון כמ"ש: כי יצפני בסכו", עכ"ל. [וע' במש"כ האברבנל (דברים כב, ו) וז"ל, "זו ימי הסכות המורים על הבטחון בהשי"ת", עכ"ל. וע' במש"כ ר' צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות קע"א) וז"ל: "וידוע דטעם סוכה הוא החסיון בה' והבטחון בו", עכ"ל.]

השגחה אע"פ שאינו ראוי לכך

איתא בגמ' (ב"מ פה, א): "ההוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי, אמר ליה: "זיל, לכך נוצרת". אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין", ע"כ. והקשה המשגיח ר' נתן וואכטפויגל זצ"ל (לקט רשימות אלול ימים נוראים עמ' קמא) וז"ל: מה הטענה על רבי, הא קיי"ל סוף בהמה לשחיטה (ברכות יז, א) וכי כל השוחט בהמה נידון ליסורין?

וביאר המשגיח, אע"ג דכל בהמה עומדת לשחיטה ובודאי אין טענה על מי שנוטל בהמה לשחיטה, מכל מקום אם העגל בורה, ובא בצל כנפיה ומבקש רחמים שתציל אותו, מדת הרחמים מחייבת שצריך לשמור אותו בצלך ולא לזרוק אותו. לפי"ז ביאר המשגיח, זהו ענין

הסוכה, שהיא "צילא דמהימנותא" כדאיתא בחז"ל, וענינה החיסוי בצל ה', ואדם הזוכה לחסות בצלו ית' זוכה לרחמים מיוחדים, אף שעל פי דין אינו ראוי להם. והיינו שאנחנו באים בצלו של הקב"ה, ומבקשים רחמים. ואף אם ח"ו נגזר עלינו משהו, מ"מ מדת הרחמים מחייבת שלא זורקים מי שבא לתוך רשותך כי אתה ה' מחסיו", עכ"ל. הרי מבואר, אע"פ שאין האדם ראוי להשגחת השי"ת, מ"מ אם בא לחסות בצילו, זוכה אע"פ שאינו ראוי! כדברי המדרש: "אפילו רשע ובטוח בה" – חסד יסובבנו".

הבוטח בה' מובטח בכל צרכיו

ועל פי יסוד זה יש ליישב קו' העולם הידועה, מדוע אנו עושים יו"ט רק זכר לענני הכבוד ולא זכר ל"מן" או לבאר? ונראה בעז"ה ליישב הקו', נבאר במשול: אם מלך בשר ודם הזמין את ידיו ורעיו, להתארח בבית המלך לכמה ימים, להתגורר שם עם המלך. הרי מילתא דפשיטא, שאם אחד מקבל הזמנה לבית המלך, אינו צריך להביא עמו שום דבר, הרי המלך יתן לו כל צרכו, לאכול ולשתות, ויזמין לו כל שאר צרכיו. ולא עוד, כשאנשים אלו יוצאים מבית המלך, מה הם מספרים לכל העולם? אינם מספרים שהמלך נתן להם לאכול ולשתות. רק הם מספרים שהיו בבית המלך! ואם היו בבית המלך אין שום צורך להגיד שהמלך האכילם כסעודת שלמה בשעתו, והזמין להם כל צרכיהם, שכל זה איכלל בכלל היותם בבית המלך.

כן הוא הדין כשכלל ישראל היו במדבר, היו בתוך מחיצתו של הקב"ה, תוך ענני הכבוד – "צילא דמהימנותא", וכיון שהיו בבית מלך מלכי המלכים הקב"ה, פשוט, שממילא המלך יספיק להם כל צרכיהם, לחם לאכול, ומים לשתות וכדומה. וזהו מהותו של הבוטח בה', שמכניס עצמו לתוך מחיצתו של השי"ת, וממילא יתפרנס בכל צרכיו, ממש כמו בן הסמוך על שולחנו של אביו, שמרחם עליו, ותמיד דואג להזמין לו כל צרכיו. וא"כ בכלל מצות סוכה הוא ההכרה שהשי"ת הוא צילן של ישראל, והוא ית' סיפק לנו כל צרכינו במדבר ארבעים שנה, האכילנו "מן" מן השמים, וגם סיפק לנו מים לשתות מצור החלמיש. ומשום הכי, אין אנו עושין יו"ט לזכר ה"מן" והבאר, שכולם נכללים בכלל מצות סוכה.

ט"ו – ט"ז

ולפי זה יש לבאר מה שפסק המחבר (תרל"ט סי' ג'): "אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון, חובה. אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו, מכאן ואילך רשות, רצה לאכול סעודה, סועד בסוכה, רצה אינו אוכל כל ז' אלא פירות וקליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח". והוסיף הרמ"א: "ולא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה, ויאכל קודם חצות לילה, ולא יאכל ביום מחצות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתאבון, דומיא דאכילת מצה", ע"כ. הרי, שלומדים כל הני הלי' שבילילה הראשונה חובה לאכול בסוכה, ובעיני ודאי לילה, ובעיני לאכול לתאבון, כולם נלמדים מגזירה שוה "ט"ו – ט"ז" מאכילת מצה. וצ"ב מהו הקשר ביניהם, הרי מצות סוכה לא שייכא כלל למצות אכילת מצה.

ונראה בעז"ה ל"באר, דידוע מה שאיתא בזוהר שמצה הוא – "נהמא דמהימנותא" – "לחם של אמונה". שהמצה מורה על מדת הבטחון שהיה לכלל ישראל כשיצאו מצרים. וידועים דברי חז"ל בענין גודל מדת הבטחון שהיה לכלל ישראל. דכתיב (שמות יב, לט): "וגם צדה לא עשו להם" וז"ל רבינו בחיי: "הגיד הכתוב מעלתם של ישראל, כי האמינו בה' ובמשה עבדו, ולא אמרו איך נצא אל המדבר הגדול והנורא בלא צידה. והנה זה גודל מדת הבטחון, ועל זה הקב"ה משבחם ע"י הנביא, הוא שאמר: זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", עכ"ל. וכתב הצ"ח (דרוש מ"ב): "מצה הוא אות על הבטחון והאמונה, ומקרא כתוב וזכרתי לך חסד וכו' ואין לך בטחון גדול מזה ששים רבוא הגברים לבד מנשים וטף, יצאו למדבר בלא צידה ומזון, ולא אמרו מה נאכל למחר", עכ"ל.

וא"כ י"ל, דכלל ישראל לא זכו לענני הכבוד, רק משום שבטחו בהשי"ת. שהשגחת השי"ת תלוי גופא במדת הבטחון. וחז"ן גודל מדת הבטחון בזה שיצאו למדבר ולא היו דואגים "מה יאכל למחר" – שכלל ישראל ידעו שהם הולכים לביתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ובבית זה, בודאי יהיה להם מה לאכול, שהשי"ת הוא "כל יכול" ויכול לפרנסם בין בדרכי הטבע, ובין בדרכים שהם למעלה מדרך הטבע. ומכאן בטחון זה, זכו לענני הכבוד, שהיה מגין עליהם, שכך הוא אופן השגחת השי"ת עם הבוטחים בו. וא"כ מובן היטב מהו הקשר בין אכילת מצה ומצות סוכה, שעיקר הסיבה שזכו לענני הכבוד היה משום שבטחו בהשי"ת שיפרנסם במדבר מ' שנה, ולא היה דואגים "מה יאכל למחר". ומובן היטב דנלמד ההל' מהדדי.

חג הסוכות בחודש תשרי

ויש להוסיף עוד ליסוד זה. דהנה המפרשים הק' מדוע אנו עושים היו"ט של סוכות בחודש תשרי ולא בחודש ניסן. ותי' בכמה וכמה אנפי. הגר"א (שיר השירים א, ד) תי', דכשחטאו כלל ישראל בחטא העגל נסתלקו מהם ענני הכבוד. כדכתיב (שה"ש ב, י): "עד שיפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים על הרי בתר". וז"ל התרגום: "ובזערות יומיא עבדו בני ישראל ית' עגלא דדהבא ואסתלקו ענני יקרא די מטללין עלויהון ואשתארו מפרסמן", ע"כ. ואחר שנתכפר להם חטא העגל ביום כיפור חזרו להם הענני הכבוד, וזה היה בחודש תשרי, וע"כ מטעם זה אנו עושים היום טוב בחודש תשרי ולא בחודש ניסן.

ונראה, שהטעם שנסתלקו העננים בחטא העגל אינו סתם עונש, רק דזהו השגחת השי"ת עם הבוטחים בו, ומאחר שכלל ישראל לא בטחו בהשי"ת והאמינו שיש כח אחר, שזהו מהותו של עבודה זרה – שמאמין שיש כח אחר, משום הכי נסתלקו ענני הכבוד, ולא זכו עוד לאותו שמירה של העננים. וכיון שחזרו כלל ישראל בתשובה, ותיקנו הך חטא, זכו שענני הכבוד חזרו. וזהו מהותו של מדת הבטחון, כפי השיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה להשגחתו – וזהו מה שאנו צריכין ללמוד מחג הסוכות – להיות בוטחים בהשי"ת באמת!

בברכת חג שמח!!

עובדות והנהגות ממרן פוסק הדור הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל לרגל יום היא"צ השני להסתלקותו שחל במוצאי שמחת תורה מתוך ספר ההספדים וימת עבד ה' המכיל מאות הספדים ויוצא לאור בימים אלו

הראב"ד הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א
ראב"ד בית דין צדק בני ברק

החסיד האמיתי

ובאמת לא ראינו מספיק ממנו, וכל מה שראינו אינו אלא טיפה מהים, ממש הסתרה שבתוך ההסתרה, כדרכו בצניעות ובהסתרה. ולא יאומן כמה שאפשר להאיר לכל העולם ולהיות כ"כ מוצנע בפינה. והנה מי שמינה אותו לאב"ד זה מרנא הסטייפלער זי"ע אני זוכר שבזמנו סיפרו שהמשגיח הגר"י לווינשטיין זצ"ל שולח אליו אנשים לשאלות והתבטא עליו שהוא 'גאון צדיק וחכם' וכל זה כשהיה בן שלושים או קצת יותר. (בשנים האחרונות היה גר אצל בנו הרב מרדכי שליט"א. ופעם היתה ישיבה בענין חשוב ומרן ראש הישיבה רבי אהרון לייב היה צריך לבא והתברר שהמעלית מקולקלת והמלוים שיכנעו אותו שיוותר שאין בכוחותיו לטפס לקומה רביעית ברגל, ראש הישיבה כבר היה למעלה מגיל 95 וראש הישיבה אמר להם "לרבי נסים אני מוכן לטפס גם עד קומה שישי").

אנחנו בבית דין יכולנו לראות בחוש איך שהמבט הראשון שלו היה תורה, אני הייתי נוכח בכמה וכמה מקרים שבהם היו מעורבים דיינים גדולים מאוד שסברו אחרת ממנו ועמדו על שלהם בתוקף, הוויכוח היה לוקח זמן קצר מאד, עד חצי שעה, ובסופו של דבר תמיד גם כשלא חשבו כמותו בתחילה בסופו של משא ומתן כולם הגיעו למסקנה שהסיק רבינו כבר בתחילה, כי במחשבתו הבהירה היה לו מיד את ההסתכלות הנכונה.

רבינו זצ"ל זכה והרבה דברים נתייסדו בזכותו, וכדוגמת העניין של פנייה לערכאות, שהיום כולם יודעים שאסור לפנות לערכאות, אבל בעבר זה היה נפוץ מאוד והיה רק את הבד"ץ בירושלים, היום בזכותו יש עשרות בתי דינים ורוב בתי הדינים הם תלמידיו ותלמידיו תלמידיו. גם בתוך בית הדין הנהיג הנהגות מאוד חשובות כדוגמת ההקפדה לדון בחינם ללא שכר דיון, עד שאפילו הוצאות נסיעה ושיחות הטלפון היו על הדיינים, אפילו בזמנים שזה עלה כסף רב, הוא עמד על כך שלא יתפרנסו מזה כי הפעולה צריכה להיות לשם שמים.

עשרות פעמים ראיתי אותו הולך לראות גגות ודירות אפילו כשהיה זקן מאוד התאמץ ללכת, היו מקומות שהעלייה למקומות הבניה היו קשים מאד אפילו לי שאני צעיר ממנו בהרבה. והיה לי קשה לעמוד בזה, הוא התאמץ ולא נמנע ממאמץ זה.

עוד נושא שהיה בראש מעיניו זה ענין השמיטה הרי הוא לא הסכים לתת הכשר לשום דבר (חוץ מאתרוגים שאמר שמסכים לרשום שמוחזק כאתרוג חזו"א) אך חריג מכל היה נושא השמיטה, שח"ו לא תהא השמיטה למרמס תחת ההיתר המדומה ה"י. והיה ברור לו שלולא שיקים אוצר בית דין כפי שהורה מרן החזו"א, החקלאים לא יעמדו בניסיון, ואפשר לומר שעל כתפיו נשא את כל עול השמיטה וישב שעות רבות, לעיתים עד השעות המאוחרות של הלילה עם החקלאים ובית הדין לברר כל פרט, וחרג מהרגלו והתאמץ מאוד ונסע לכל הארץ כגון לראות כרמים לראות מה נחשב בגדר 'לאוקמי' ומה לא, והאם לגזום מוקדם או לא, והורה שיגזמו מוקדם, וגדולי האגרונומים אמרו שזה יזיק שבעים אחוז מהיבול והוא התעקש ע"ז ובסופו של דבר נתברר כי דווקא לשומרי השמיטה היה את היבול הטוב ביותר. (ומיד אחרי שנגמרה השמיטה באו מיקבי כרמל מזרחי והתחננו שימשיך להעניק להם כשרות, ענה להם בצורה החלטית כיון שנגמרה השמיטה איני מוכן בשום אופן).

הוא היה מאוד רחוק מחיי עולם הזה, וכעין מה שכתב החזון איש (אמונה ובטחון פרק א אות ט): 'כאשר זכה שכל האדם לראות אמיתות מציאותו יתברך מיד נכנס בו שמחת גיל אין קץ, ונשמחו נעימה עליו, והדמיון משלים עם השכל לחזות בנועם ד', וכל תענוגי בשרים חמקו עברו, ונפשו העדינה מתעטפת בקדושה וכאלו פירשה מגוף העכור, ומשוטטת בשמי שמים, ובהעלות האדם בערכי קודש אלו, נגלה לפניו עולם חדש, כי אפשר לאדם בעולם הזה להיות כמלאך לרגעים, ולהינות מזיו הקדש, וכל תענוגי עולם הזה כאפס נגד ענג של דביקות האדם ליוצרו יתברך, הכח הטמיר הלזה הוא אחד מכחות הטמירים שנתן היוצר בנשמת האדם, וכח זה מעיד על קשר הגבר ליוצר כל היצורים ואשר נברא לעבוד את בוראו ולדבקה בו', עכ"ל. וזה אחד מהדברים שניכרו מאד ברבינו זצ"ל שכל תענוגי עולם הזה והרגשותיו כאפס הם, וכלשון החזון איש שנעשה כמלאך בעולם הזה. וראיתי להזכיר בזה כמה פרטים ממה שזכיתי לראות בעיניי, שנובעים מהיחס אל העולם הזה כפרוודור.

זכורני עוד בתקופה שעשיתי "שימוש" אצלו בבית הדין, רבינו יצא לחתונת בנו מבית הדין בשעה שבע בערב, כמה דקות לפני חופת בנו.

ופעם אירע שאחר שישב בדיון ממושך בבית הדין משך כמה שעות, ראו כי הוא חותם במאמץ רב, ולאחמ"כ

ביקש שיקחוהו לבית החולים כי הוא חש ברע. בהגיעו לבית החולים אובחן שלקה באירוע מוחי.

הרבה פעמים באתי לשאול שאלות בביתו בזמן שהיה נח ותמיד הרבנית אמרה לי להמתין עוד עשר דקות והוא יקום, וכך היה. כי הוא שלט בעצמו ברמה שהוא היה יכול להכתיב לעצמו שעת קימה גם לרבע שעה. ראיתי את זה עשרות פעמים. צורת האכילה גם היתה אותו דבר וכבר אמרו עליו שבצורה שבה הוא אוכל אפשר להכניס ג'כ את המנה האחרונה לתוך כל האוכל הוא לא ירגיש בין כה...

השקיעות בלימוד היתה נוראה אבל היתה בו תכונה מיוחדת שנדירה גם אצל מתמידים גדולים, כשבאה לפתחו שאלה חשובה הוא היה מוכן להפסיק לכמה זמן שנצרך. ובעיניו שאלה חשובה היה לא רק שאלה ציבורית כללית אלא נכנס איש מר נפש או כל איש מסכן ששרוי בצער. והמפליא ביותר שכשהם סיימו חזר מיד לתלמודו כאילו לא אירע דבר, זה נקרא מתמיד אמיתי.

בגיל שלושים ושניים מינהו רבינו הגדול הסטייפלר כראש כולל חזון איש וזה בתקופה ההיא שכמעט כל גדולי הת"ח ואריות התורה היו בכולל. הנהגת הכולל על ידו גם כן התייחדה בהנהגתו המיוחדת, מלבד דיוקו הגדול בזמני ההגעה לכולל. יש לציין את הנהגתו המיוחדת בחלוקת המילגות ששנים רבות נהג לחלק את המילגה בכסף מזומן ולא בצ'ק כנהוג, כדי שלא לגרום לאברכים ביטול תורה בהליכתם לבנק לפדות את הצ'ק.

גם בהנהגות שמסר בענייני קדושה אכמ"ל אבל נקריא מתוך החוט שני 'כאן המקום להתריע כנגד אותם שמכנים עצמם בתואר מדריכים לבני תורה ומחדשים להם הנהגות שלא שיערום אבותינו ומרגילים אותם בלא יראה בך ערות דבר באמתלא של מצווה שזו היא הנהגה וכו' ונתחייבנו להרגיל עצמינו שבכל מקום יש עין רואה וכו', ע"ש. זכורני כשהגרי"ש אלישיב זצ"ל ביקש ממנו להקים בית דין לתת הכשרה למדריכים ואני הייתי אחד הדיינים שם והיה שם משהו שאמר בשם החזו"א שכביכול הסכים להנהגה מסוימת, זה היה אחד הפעמים הבודדות שראיתי אותו כועס, הוא דפק על השולחן ואמר 'זה שקר'.

אני רוצה לסיים בעוד יסוד נורא, זכיתי לשהות בצילו עשרות שנים שבתוכם היו ג'כ כמה מערכות ציבוריות, היה נושא שיתכן שישבנו לדון בו יותר מעשר שעות, וזה היה נושא שהיה בו זלזול במרן זצ"ל, ולאחר מכן ישבתי לעצמי וסיכמתי מה יצא לנו ושמתי לב לנתון נורא הוא לא דיבר בכל השעות האלו אפילו מילה אחת נגד אלו שפגעו בו, ואפילו מילה אחת של סנווריה על עצמו לא היה, הוא דיבר ע"ז כאילו המכתב היה על הקיר לידו. היה פעם שכתב עליו איזה אדם מפורסם מכתב מזלזל, שאלתי אותו מה עושים אז הוא הסתובב וחייך את חיוכו האופייני, והמשיך הלאה לנושאים אחרים. מזה אפשר להבין מה היה החפץ חיים בלשון הרע ומה זו זהירות אמיתית מלשון הרע.

ותמיד הרגשתי שההגדרה המדויקת על רבי נסים זה "החסיד של חובת הלבבות" כל מעשיו היו רק להתקרב לקב"ה. אמר לי משהו בימים האלו אשרינו שזכינו להיות קרובים אליו, ואמרתי לו דע שיתבעו מאתנו הרבה יותר הרי ראיתם בעיניים איך נראה עובד ה' איך נראה החסיד של חובת הלבבות רק מצורת ישיבתו והליכתו הכפופה אפשר היה ללמוד ענווה מהי, ממש קיים בעצמו נפשי כעפר לכל תהיה.

באופן כללי מידת השתקנות שלו הייתה יוצאת דופן וכאשר העיד הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א שעוד בהיותו בישיבה אף שישב עמו על ספסל אחד לא דיבר עמו מעולם בדברים שאינם צריכים. ושמעתי שחותנו הגר"צ קופשיץ זצ"ל דיבר לפני החזון איש על שתקנותו ואמר על כך החזון איש שעוד ישמעו ממנו בכל העולם כולו.

ידועה פרישותו מהעולם הזה, הוא היה גר ברח' בלוי כששימש כרב ביה"כ הליגמן וכשהתמנה ע"י צא"י לרבה של רמת אהרן רצו לתת לו את הדירה שבה התגורר בעשרות השנים האחרונות, רבי נסים התנגד בתוקף לקבל דירה מהציבור.

בהלוייה של הגר"א גניחובסקי זצ"ל רבינו זצ"ל הספיד ואמר כך, נתבונן מה שלקחו מעם ישראל גדול בתורה, בברכות התורה אנו אומרים המלמד תורה לעמו ישראל, היינו עכשיו מלמד בכל רגע ורגע ואין מלמד ע"י שנותן לאוהביו ממה שלפניו.

מרגלא בפומיה של רבינו זצ"ל שרואים אצל הרבה צדיקים שהאריכו להם את החיים שיהיה להם את הימים הנוראים וסוכות אפשר להביא רשימה גדולה מאוד ואפשר עכשיו להוסיף עוד אחד לרשימה הזו.

והנה כשיש מצב שלוקחים גדול בתורה אנו צריכים להתבונן ולראות מה צריך תיקון, כתוב בגמרא (מועד קטן כב ב) שנשיא שמת הכל מתאבלים ומתאוננים עליו, והיינו משום שהנשיא שלקח על עצמו את כל צרות הדור לכן כולם צריכים להתאבל. וכך ראינו ברבינו זצ"ל שנשא על שכמו את סבלם של אחרים, היה אפשר לראות הרבה פעמים שכל מיני משוגעים מגיעים אליו והוא היה מקשיב ומתייחס לכל אחד, כל מיני נשים קשות יום שהיו מגיעות אליו ומתחילות לספר סיפורים ולחזור על עצמם, והוא בסבלנותו הקשיב ולא מנע מהן להמשיך, ולא היה ניכר עליו קוצר רוח, גם אחרי עשר פעמים שהיו חוזרות על עצמם, סיפרה לי הרבנית כמה פעמים שרגיל לגמרי שהיה קם בלילה כשדפקו אברכים צעירים עם שאלות ועשה כן כדבר המובן מאיליו.

ובכן כמו שהבאנו נשיא שמת הכל מתאבלים עליו, ועלינו לחשוב מה עלינו לעשות? לכו ונשובה אל ה', מיתת צדיקים מכפרת כקרבנות, אבל כמו שבקרנ מלבד הקרבן צריך גם כן תשובה אז גם כאן צריך לשוב. לו היינו זוכים היה רבינו עדיין עמנו מאיר עינינו בהלכה והשקפה ומגן בעדנו, אבל בעוונות רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצילו נחיה בגויים והוא מגן מן הפורענות ועכשיו שמפגיע אין בעדנו, הרי עכ"פ איננו גרועים מהנהו בריוני דהוו בשיבנותיה דרבי זירא, דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא, והוו קפדי רבנן, כי נח נפשיה דרבי זירא אמרי: עד האידינא הוה מאן דבעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן רחמי? הרהרו בלבייהו, ועבדו תשובה. עכשיו שאבד מליץ יושר על הדור גם אנו נדבק במידותיו ונלמד מיראת חטאו.

רבינו שכל חייו נשא את עול הדור ברור שהוא מגיע להיכל גבוה במדע ובדאית יפגוש את כל מאורי הדורות דודו ורבו מרן החזון איש החפץ חיים. ועוד. א"כ אנו מבקשים ממנו ומהם שיעתירו בעדינו כי כבר כלה קץ ועדיין לא נושענו ושיסיר קודשא בריך הוא מעלינו חילול שם שמים בעולם, אנו נעשה מה שבידינו אך אנו זקוקים לסייעתא דשמיא, אשר הכל שואלים היכן אלוהים. ושיעתיק בעד המשפחה בניו וחתניו שהם ממשיכי דרכו ב"ה וכן על התלמידים ונזכה כולנו לגאולה שלימה.

הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א
רב שכונת 'מתחם אוסס' בני ברק

האלקים עשה את האדם ישר

קיימא לן להלכה דהספד יקרא דשכבי ולא יקרא דחיי, נאספים להספד לספר בשבחי המת לכבוד המת, אבל במקרה שלנו היקרא דמותא הגדול ביותר ששייך הוא לחזק את עצמנו, לא רק לספר בשבחי רבינו הגדול זצ"ל, אלא ללמדנו אורחות חיים מדרכיו ולהתחזק מהנהגותיו בקודש, מה היה חשוב בשבילו כאן בעולם הזה, רק להרבות כבוד שמים, ורק להועיל לשני, בגשמיות וק"ו בן בנו של ק"ו ברוחניות.

הגמ' בשבת (ק"ה ב') אומרת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא, תחמם את האנשים שיבכו בהספד, והענין בזה הוא כי תפקידו של האדם להרבות כבוד שמים בעולם, שיעשה בעולם רצונו ית"ש, אבל כשהאדם מסתלק לבית עולמו וכבר אין באפשרותו להרבות על ידי מעשיו, רצונו של אדם גדול שיתחזקו אחרים בדרכיו, ועיד"ז שיחמם את הציבור בהספד ויפתח הלב לילך בדרכיו של אותו אדם גדול, ומתרבה כבוד שמים במותו כמו בחייו. (פעם רצו שהרב יספיד ואמר שעדיף שיספיד מי שיכול לעורר אני לא יכול לעורר. כמה ענוה, הרי בכמה מלים שלו שבאו מתוך הפנימיות שלו זה כ"כ השפיע).

ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה (בראשית כ"ג ב'), שואל הכלי יקר הרי הסדר הוא הפוך קודם בכי ואח"כ מספד, כמו שכתוב ג' לבכי וז' למספד, וכתב הכלי יקר שבכל מת האבל הולך ומתעטעט, כי ברבות הימים המת נשכח, אכן צדקת זו בכל יום הרגישו יותר בחסרונה, ועל כן הקדים ההספד לבכי, הבכי הראשון שיש אחר הפטירה זה בכי טבעי של צער על סילוקו של אדם קרוב, אבל הבכי שממשיך אח"כ בפטירת אדם גדול הוא בכי על החסרון, על ההעדר, ואדרבה כל זמן שיותר מורגש ההעדר זה גורם לתוספת בכי, וזה ההרגשה שיש לנו אחר מיתו של רבינו זצ"ל, יש לנו צער של העדר, הרגשה כזאת של מי יבין שמועה מי יורה דעה, מי יתן לנו תמורתו.

היה משהו מיוחד ברבינו זצ"ל שראו בו את הישרות, ראו כמה אדם יכול להיות ישר בלא שום סטיה, האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ז' י"ב), האדם ישר כתוב בל' יחיד, והמה חישובו בל' רבים, הקב"ה שם את האדם בעולם הגשמי שכולו נסיונות כמו שמתאר המס"י שאדם נמצא במבוכ ואינו יודע לאן לפנות. אבל בכל דור ודור הקב"ה מניח אדם אחד שנשאר ישר, שאצלו אין חשבונות רבים אלא רק חשבון אחד – דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כדי שיראו שאפשר להישאר ישר, ואפשר לעבוד על זה ולהיות ישר. ובדור הזה היה מורינו ורבינו, שהתעלה מעל כל החשבונות הרבים וחי רק עם חשבון אחד, ואת זה חסרנו, וזה חסר לבוא עולמים, חסר בדור האדם הישר שהיה דוגמא בשבילנו לא ע"י דיבורים אלא ע"י כח השתיקה וההנהגה, שבזה גדולה שימושה יותר מלימודה.

הקב"ה נתן באדם שתי כוחות, הנשמה הק' והגוף ששניהם במלחמה תמידית מי ישמש את מי, אבל עיקר בריאת האדם היא שהקב"ה עשאו ישר עם הכח לדעת ולהחליט, "וחיי עולם נטע בתוכנו", לדעת ולהשכיל בעבור מה נברא ולשם מי הוא חי, נטוע בלב כל יהודי ההרגשה מהם החיים האמתיים, לשם מה הקב"ה שלחנו לכאן, והקב"ה נתן באדם הישר את הדעה להבין ולהשכיל.

דוד המלך אומר (תהילים ט"ו א') מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו, דוד המלך מתאר היאך נראה האדם השלם שגר באהלו של הקב"ה, ונראה כמה רבינו זצ"ל היה מופלא במידות ובהנהגות אלו, הולך תמים בישרות, עוזב את החשבונות, היה לו לרבינו תמיד חשבון אחד לפני מי אתה עומד, אין חשבון אחר, לא נגיעות ולא כבוד, לא לדאוג לרווחת עצמו ומנוחת גופו, רק ישר לעשות חובתו בעולמו ולהרבות כבוד שמים בעולם.

ופועל צדק ודובר אמת בלבבו, הוא לא סבל דבר שקר, והיה איש האמת בכל רמ"ח איבריו, היה פעם שהביאו לו קופה של צדקה ובאותו פעם לא היה בידו כסף שלו ונתנו לו כסף אחר כדי ליתן בקופה ויעשו מזה תמונה לפרסם שתורם לקופה זו, והוא ממש כעס ע"ז וזעק מעומק ליבו 'אמת אמת', מי שהיה שם זה כ"כ חדר לו בעצמות, א"א לסטות כהוא זה מהאמת בלי שום סרך ושקר ועקמימות.

ובמלבי"ם שם פירש ודובר אמת בלבבו שלא תהיה אמונתו בה' מן השפה ולחוץ אלא מוציא בשפתיו מה שחושב בליבו, עומד לנגד עיני דמותו של רבינו קורא קריאת שמע ומקבל עליו עול מלכות שמים, במאמץ ובכוונה וריכוז מוחלט, לשמוע ולהאמין במה שמוציא מפיו, בלי צעקות ותנועות חיצוניות, אבל עם פנימיות של לב המרוכז כל כולו בהמלכת ה' אחד.

וכל הפרק שם ממשיך בעניינים אלו, לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיניו נמאס

ואת יראי ה' יכבד וגו', הצד השווה שבכל הדברים האלו, ובכל מידת הישרות המיוחדת הזאת, היא שליטה מלאה על הרגשות, הרי יש לאדם רגש ושכל, ותפקיד האדם להגביר את השכל על הרגש, לשלוט ברגשות שלא יתפרצו, שלא יגרמו לו לסטות מהישר וההנהגה הנכונה, זה נקרא בחז"ל דעה, שעליה נאמר בגמ' בברכות גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות.

חז"ל אומרים (ברכות ל"ג א') גם על בית המקדש את הלשון הזה גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות, ולמדו מזה חז"ל שכל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, וצריך להבין מה השייכות בין דעה לבית המקדש, והביאור הוא דבית המקדש ה' מקום שלרוב מעלתו כל מי שהיה נכנס בו היה מושפע מעצם המציאות שהוא נמצא בין כותלי בית המקדש, עצם המצב של שבת בבית ה', וכך גם מי שנמצא בד' אמותיו של אדם שיש בו דעה, שבעבודתו הצליח להשליט כח השכל על הרגש זה משפיע על כל סובביו.

אנו חיים בעולם גשמי, במבוכ, בעולם של חשבונות רבים, אבל יש אדם ישר שיש לו רק חשבון אחד ויחיד איך למלא רצון אבינו שבשמים ולא שום חשבון אחר, וכמו שבבית המקדש קלטו זאת מכח עצם ההימצאות במקום כזה, כך אנו שזכינו רק להיות ליד מורינו ורבינו זצוק"ל, חוץ מהמשפטים שהיה אומר שנבעו מתוך הכרה אחת ויחידה, איך אפשר למלא רצון ה', איך למלא את התפקיד שנתן הקב"ה, הרבה פעמים, אחרי שתיקה גדולה אמר רבינו משפט אחד שהאיר את הכל, בין בדיני תורה, בין בהנהגה.

ואיך זוכים לזה, המלבי"ם אומר עה"פ "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך" (משלי ג' ו'), פעמים רבות יש ספיקות בחיים, ואין יודעים לאן לפנות והיאך לנהוג, בין בדין בין בהנהגה ובכל שאלות החיים, ואם כך בינו לבין עצמו, כש"כ כלפי אחרים, איך אדם יכול להכריע כיצד לנהוג? המלבי"ם אומר כשיש 'בכל דרכיך דעהו', כשדבוקים בקב"ה בכל צעד ושעל, הקב"ה פושט לך את ספיקותיך. כך הוא אצל מי שדבוק בו בכל רגע. וזהו 'גדולה דעה' דהוי 'כמי שנבנה בית המקדש בימיו', שממנו מקבלים מה שקיבלנו בבית המקדש, שאצלו יכולים לראות מהו אדם ישר, וקשה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו (ר"ה י"ח ב'), מי יבין דעה מי יבין שמועה, מי ידריכנו...

הספורנו אומר, אצל הדגים חיות ועופות (בראשית א' כ"ב) כתוב, "ויברך אתם אלוקים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ", ואילו אצל האדם (בראשית א, כ"ח) כתיב לשון ברכה, "ויברך אתם אלוקים", ואז "ויאמר להם אלוקים פרו ורבו כו'", כלומר, שאצל הדגים והעופות הברכה עצמה היא פרו ורבו. ורש"י פ' מפני שצדים אותם ונחסרים הוצרכו לברכה. והספורנו פ' "כי לא יושג התכלית בהם זולתי בהיות רבים", והיינו שעיקר תכליתם הוא כשהם רבים, אבל אדם, נברא יחיד, ולמה נברא האדם יחיד, כדי שיאמר כל העולם כולו לא נברא אלא בשבילי, ואין הפירוש בשבילי ממש, אצל אנשים גדולים כמו מו"ר, ההבנה היתה, שבכל מקום שאפשר להרבות כבוד שמים ואין מי שיעשה זאת זה בשבילי, זה תפקיד שלי.

ולא רק זה, אלא אמרו לנו (קהלת ג' ד') עת ספוד עת רקוד, עת לנטוע ועת לעקור נטוע. לכל דבר יש עת וזמן. אבל כשאדם לא הולך עם הישרות ועם הדעה, אלא אחר ההרגשים – הכל מתערב אצלו, אבל כשהוא יודע שיש לו תפקיד וכל זמן ורגע מחושבן ע"פ התפקיד שיש לו, ומה ה' דורש מעמו באותו רגע, אז זה חיים אחרים. ראו אצל רבינו ישוב הדעת מלא, וכשהתעסק בדבר אחד לא היה שייך להתעסק עמו בדבר אחר, כשהתעסק במילי דשמיא, פעמיים הייתי עמו בהתעסקות בענייני גירות, והי' שם עיכוב שלא יכלו להמשיך את מעשה הגירות עד שיסודרו כמה ענינים, והצטתי לו שבינתיים יתפללו מנחה, ובשני הפעמים אמר לי בתקיפות ובתמיהה 'עכשיו מנחה? עכשיו אנחנו באמצע מצוה', לא היה אצלו מושג לעבור מדבר לדבר, עכשיו זה העסק שלו וכל כוחותיו משועבדים לזה, גם ראינו כשהיה עסוק בלימוד דבר אחד אם זה בשיעור משניות או בכל נושא אחר לא היה שייך לדבר איתו בנושאים אחרים, וכל השאלות היו צריכות לחכות [על אף שאמר שהוא הפקיר עצמו לציבור, אבל לא על חשבון שיעור משניות].

אבל אצלנו אין את ההרגש הזה, שעסוקים ושקועים בתוך מצוה, ואיך אפשר לחשוב על דבר אחר, כי חסר באחרי מצותיך תרדוף נפשי, אבל אדם שכל רגע חושב מה תפקידי עכשיו, בשליטה מלאה על כל הרגשות, לא שייך אצלו להפסיק כשעוסקים במצווה. ואיך מגיעים להרגשה של אחרי מצותיך תרדוף נפשי, שזה העסק שלי ואין לי שום עסק אחר כלל. על ידי נפשי כעפר לכל תהיה, כולם יודעים כמה שהיה סובל הביזיונות. וכמה היה משיב בסבלנות לאותה שאלה שוב ושוב, ובפעם המאה הגיע ילד בן שבע עם אותה שאלה, שוב ענה בסבלנות כאילו פעם ראשונה, כי כשאני עושה את תפקידי בעולמי, מה זה משנה מי שואל וכמה פעמים? ונפשי כעפר לכל תהיה! ואז זוכים ל"פתח לבי בתורתך"!

זה היה רבינו זצ"ל, זה בלט בהרבה דברים שיכלה הזמן והם לא יכלו, היו יושבים בדיני תורה, בכל מיני מצבים שהיו מדברים עוד ועוד, ופתאום הוא העיר, משפט זה אינו נחוץ! זה לשה"ר! הכל בשליטה מלאה. וכך שמעתי מעוד דיינים.

הייתי כשרבינו יושב שבעה על בתו ע"ה, ביום השלישי לפני השקיעה, אינני זוכר אם הסתכל בשעון או בחלון, לפתע אמר, כתוב בחז"ל (מו"ק כ"ז ב') ג' לבכי, עכשיו נגמרו ג' ימים, מכאן ואילך ראוי להשליט את השכל ולא לבכות עוד, זה מבט של מי ששולט על עצמו ועל רגשותיו. ואין זה במושגים שלנו כלל כזו שליטה.

בעל גמ"ח אחד שאל אותי אם לעשות שעות קבלת קהל בגמ"ח, אמר אינני יודע, אני הפקרתי עצמי לציבור. אז אפשר להבין איך מגיעים לפתח לבי בתורתך, כי מקיימים ונפשי כעפר לכל תהיה. הגמ' אומרת בתמורה (ט"ז א') שבזמן אבול של משה נשתכחו שלשת אלפים הלכות, אמרו ליהושע – שאל באורים ותומים ויגלו לך כל ההלכות שנשתכחו, אמר להם "לא בשמים היא". כיון שמשים אדם עצמו כהפקר תורה ניתנה לו במתנה. איך מגיעים לזה, כשהפה קדוש ושמור, ואומר לקב"ה אתה הבעלים על כל איברי הגוף, לא אני. כמו שפי' רש"י על הפסוק לא אוכל לצאת ולבא, לית לי רשו, ולא מפני שנחלש, שהרי כתיב לא כהתה עינו ולא נס ליחו. המודד לכל דבר – רק אם הקב"ה רוצה או לא. רבינו אמר לי כמה פעמים, מויתור אף פעם לא

תפסיד. בדרך מליצה אמרתי הנסתרות לה' אלוקינו, היה כאן הרבה נסתרות, ויעברו לנו ולבנינו שנים רבות לעשותן נגלות.

איתא בברכות (ל"ג ב') האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקים אותו, ופירשו בגמ' מפני שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות. ויש לשאול, מדוע לא רחמים, כי הכל כפי הראוי, אם צריך לרחם מרחמים, אם לא צריך לרחם אין מרחמים.

פעם שאלו אחד מה לא טוב בערבי שירה? והסביר לו כמה דקות, ושוב שאל, אבל הרב, אני לא מבין, השיב בתקיפות, אתה לא מבין ואני כן מבין. כשהיה צריך לנהוג בתקיפות ידע לנהוג גם בתקיפות.

פעם לא הרגשתי טוב בשבועות, אמרו לרבינו שמתמהמהים לצלצל לרופא מפאת הי"ט, רבינו הגיע מיד לביתי ואמר, צריכים להתקשר לרופא, אמרה לו הרבנית, עוד מעט אתקשר, אמר אני יושב ומחכה עד שתתקשרו לרופא, ורואים מזה איך כל ההטבה והחסד היו כדי לעשות רצון ה', גם באופנים שלא מקובל ולא נעים, אם זהו רצון ה' וזוהי ההטבה האמתית לשני עושים ולא מתחשבים בכבודו והרגשות מבוכה וכדו'.

אדם חושב שהסיפורים הללו אינם שייכים לו, אבל אין זה נכון, אמנם התוצאה לא שייכת לנו, אבל ההקדמה שייכת לכ"א, לשמור על הפה, קביעות בתורה, שקיעות, לנצל כל רגע לתפקיד של אותו רגע. כל רגע של חיים זה תפקיד, ואם צריך למסור את הזמן לציבור – מפקירים אמנם איננו בדרגה להפקיר עצמנו, אבל לפחות לחשוב – מה אני יכול לעשות למען השני. פעם רצה לדבר עם מישהו כדי לסייע (בשלום בית), וביקש לעלות לביתו, אמרו לו, הרב, זה קומה רביעית, השיב, מה זה חשוב לעומת לעשות טובה ליהודי, ועלה ארבע קומות.

עוד דבר אחד שראו אצלו, זה בשתיקה הנוראה שלו, היה אפשר לצעוק ולמחות ולחרף וכאילו לא נוגע אליו כלל, היה שותק כנגדן בלא להוציא הגה מפיו, וכששאלו אותו היאך יכול לעמוד בכל זה ולשתוק, שתק גם ע"ז ולא ענה, בשמירת הלשון של האדם, בשמירת הדיבור רואים כמה האדם שולט על עצמו, כמה יודע להתגבר על התאוה לדבר רע על השני או להקניט אותו, והוא היה מיוחד הן ב'נצור לשוני מרע', והן ב'למקללי נפשי תידום'.

רבותי, צריכים קצת לקחת מזה, הקב"ה שלח אותנו לפה לעולם כדי שנעבוד על עצמנו, להיות שליטים בעצמנו, וראוי להתחזק ביותר בשמירת הדיבור, הפה הקדוש צריך להישאר קדוש, וע"י זה זוכים לפתח ליבי בתורתך, שזה הבקשה שמבקשים אחרי נצור לשוני מרע, וזה גורם לזה, נתחזק כולנו גם בשמירת הדיבור שלא להפסיק באמצע הלימוד, שנשלוט בעצמנו בדבר הזה, להתעסק בלימוד ולא לעשותו קרעים קרעים ע"י הפסקה לדבר דברים אחרים, ויעזרנו השי"ת שנזכה להשלים החלל והחסר הגדול שבסילוקו של רבינו הגדול זצוק"ל.

הגאון רבי שמחה שמואל זקס שליט"א
מראשי ישיבת 'סלבודקא'

כל דיין שדן דין אמת נעשה שותף במעשה בראשית

הוא הגבר שהוקם בדור האחרון וזכה זכות נשגבה ועצומה שזוכים רק חד בדרא להיות עמוד ההלכה עמוד הפסיקה וההוראה בכל דיני התורה, ולהיות רב בכל העניינים, אבא ורב לכל אחד, כמו שדברו קודם, הוא נתן את הזמן שלו לכל אחד ואחד כמו אבא ואת הפסיקה כמו שהוא רב לכל אחד ואחד לפי עניינו, ויותר מזה הוא זכה לרומם את כל הציבור ובפרט את ציבור הבני תורה שללמוד שלא על מנת לעשות ושלא על מנת לקיים רק ללמוד בשביל ללמוד זה לא נקרא לימוד התורה, זה לימוד חכמה אבל לא מצות תלמוד תורה, מפני שהכל אם זה לא על מנת לעשות ולא על מנת לקיים אז זה לימוד חיצוני, את זה הוא החדיר בכל הכחות שלו, בפרט בכולל חזון איש כמובן, וממילא תלמידי תלמידיהם, ללמוד איך לעשות ולקיים צריך להשקיע בלי סוף ללמוד את הסוגיות בירור אחר בירור בעומק כזה, את כל סוגיות הש"ס אם הרבה יראת שמים ובלי נגיעות, ללמוד טוב ואחר כך שולחן ערוך ופוסקים, וזה עוד לא מספיק כמו שדברו קודם רק צריך ללמוד את המציאות של הדברים ללמוד אותם את כל הדברים החדשים על ידי בירור מדוקדק על ידי אנשים מומחים ולוקח הרבה זמן כל פרט ופרט עד שמגיעים לפסק הלכה שלפי זה צריך לנהוג כדי לקיים את הדברים בהידור, הוא ה' יחיד בדור שזכה לכך.

וכדי שיהי' קיום לדברים האלו הוא הקים בית דין עם דיינים מפורסמים גדולי ישראל כמו שהזכירו קודם כמה שמות, וכן הקים בתי הוראה חשובים ביותר עם מורי הוראה גדולים בתורה ובעלי נסיון, והוא זכה שהבית דין שלו והבית הוראה שלו נהי' מהחשובים בעולם, אפשר להגיד שהבית דין שלו זה הבית דין הכי חשוב בעולם, שבכל מקום היכן שבאים כולם שואלים מה פוסקים שם איך נוהגים בבית דין הזה בנושא הזה, מה אומרים בבית הוראה לפי רבי נסים מה עושים בדבר כזה, ידוע הבית דין לענייני גיטין שיש שם, אמר לי פעם הרב של ירושלים רבי טובי' וייס שכשמגיע גט מהבית דין הזה בבני ברק אלינו אני אפילו לא פותח אין בודקין מן המזבח ולמעלה, זה המילים שהוא אמר לי אין בודקין מן המזבח ולמעלה, הגיטין שלהם אין בכל

העולם דומה לו, כל פרט ופרט בצורה הכי מבוררת והכי מיוחדת.

אותו הדבר בבית דין לגירות כל פרט ופרט מושלם דברים שאי אפשר להאריך ומשקיעים כחות עצומים בכל גירות בנפרד, ורבי נסים עצמו ה' מפקח הייתי פעם נוכח בגירות אחת שהוא ישב בהרכב הזה, הסוג שאלות שהוא שאל וההיכוי תימצי של הדברים שהוא חקר הם פשוט לא יאומנו עד שהוא הסכים לקבל את אותו אחד שרצו לגייר אותו זה ה' משהו מבהיל איזה סוג עבודה קשה חקר וחקר וזה לא הספיק הוא קרא לו עוד פעם ועוד פעם עד שהסכים לקבלו.

וכן הוא זכה וזיכה את הרבים בכל דבר ודבר כמו שדברו פה הלכות שבת, ריבית, דברים שנוגעים כל יום לכל אחד, מאכלות אסורות, מצות התלויות בארץ, כמה שהוא השקיע בשמיטה, בזרעים, בכל דיני התורה של זרעים, נושא החשמל בכל דיני התורה, חשמל זה דבר מורכב ומקיף, כל הזמן יש דברים חדשים ומכשירים חדשים, הוא עבד כל כך קשה על הנושאים האלו זה לא יאומן כמה זמן הוא השקיע בזה, מכירת חמץ הנוסח של השטר של מכירת חמץ אופן המכירה הוא זכה בזה להיות מורה הוראה לכל תפוצות ישראל בכל מקום, זה זכות שלא כל אדם זוכה לכך, בארץ ישראל זה ממש אפשר להגיד רוב רובם של הבני תורה בארץ ישראל מוכרים את החמץ לפי רבי נסים, אדם אחד ישב לבד ועשה וזכה שנתפשטה הוראתו בכל העולם כולו זה מראה את הלשמה שלו את הצדקות שלו, שלכן זכה לכל הדברים האלו.

כתוב בגמרא ביומא (לח): אמר רבי יוחנן ראה הקב"ה שצדיקין מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל, רש"י מסביר הקב"ה ראה שאין מספיק צדיקים אז הוא פיזר אותם בכל הדורות בשביל שהעולם יהי' קיים עולם בלי צדיקים לא יכול להיות אז הקב"ה פיזר אותם שבכל דור יהי' צדיק שאיתו העולם ימשיך להתקיים.

יש אחרונים ששואלים קושיא הקב"ה ראה שצדיקים מועטים, אבל יש בחירה, ויכול להיות שיהיו עוד צדיקים, הקושיא לא כל כך נוראה, אבל יש תירוץ מחודש מאד מהיעב"ץ, בהגה' יעבץ בסוף המסכת הוא כותב שיש אנשים שיש להם נט' טבעית לעשות רק דברים טובים, הם נולדים עם זה, יש בהם משהו שמכוון אותם לעשות רק טוב, על אף שהם לא חייבים לשמוע בקול הטבע שלהם יש להם בחירה עדיין, הם יכולים לא לעשות מה שהם צריכים, אבל הנטי' הטבעית שלהם היא לעשות טוב, אומר היעב"ץ אותם אנשים הקב"ה עמד ושתלן בכל דור ודור, אלו שהקב"ה פיזר בכל דור אלו אנשים שיש להם נט' לעשות רק טוב, אנחנו רואים בהיסטוריה של מה שאנחנו יודעים בדורות האחרונים, מה ששמענו והכרנו כל הגדולים המנהיגים הענקיים שהיו שהם הנהיגו את כלל ישראל, מה שהי' בליטא וברוס' רבותינו רבי חיים בריסקער, החפץ חיים, רבי חיים עוזר, החזון איש, ואחר כך הבריסקער רב, והטשיבינער רב, זה מה שהי' בארץ ישראל, ובארצות הברית רבי אהרן קוטלר, ורבי משה פיינשטיין ובצרפת הרב כץ, הרב חייקין, והרב יעקב טולידנו, זה האנשים הבודדים האלו שאותם הקב"ה שתל בכל דור ודור, וזה אנשים כמו שכתוב כאן ביעב"ץ אנשים שהיתה להם נטי' לעשות רק טוב, הכרנו אותם, ראינו אותם, הם היו חתיכת טוב, והם הדוגמה הם הם הצדיקים שהקב"ה שתל הם היו מנהיגים והם זכו להחיות עם רב ומכחם אנחנו חיים ושווים עד היום בכל מקום שהוא.

מי שהכיר קצת את רבינו זה ההגדרה, נט' לעשות טוב, כל היום כולו הוא ה' עסוק בלימוד כמובן כל הזמן, אבל כל רגע ה' מרחם וחונן דלים, ומחפש דרכים להציל עשוק מיד עושקו, לא מתעייף, בתור דיין ה' הולך ברגל, ה' מטפס, ה' נסחב לקומה שלישית קומה רביעית, לראות את המרפסת של ההוא, ואת הסוכה של זה, לראות אם הוא בנה ככה או בנה ככה, אני אישית ראיתי כמה פעמים, לא יאומן אדם שבקושי הולך, טיפס מדרגות, הוא הלך בלי מעלית, הלך והסתכל עוד פעם ועוד פעם והתכופף, להציל עשוק מיד עושקו, להחזיר את הגזילה, להיות שותף לקב"ה, כמה השקיע בשלום בית זה דברים שקשה לדבר על זה, אבל היו מקרים שטיפל בזוגות לא פעם ולא עשר ולא מאה ה' לו קביעות שהזוג הזה יבוא אליו, כל הזמן ה' יושב איתם עוד פעם ועוד פעם, ה' מנסה להדריך אותם, לחנך, לא שבוע ולא חודש ולא שנה, דברים נפלאים, ועוד דברים למאות ואלפים שאי אפשר להאריך בהם, והכל מהלב הגדול הזה כמו שאמרנו שיש לו נט' רק להטיב הוא חייב לעשות טוב כל הזמן.

ראיתי בשם החזון איש משהו כותב שהוא פעם ה' אצל החזון איש והחזון איש אמר אנחנו אומרים כל בוקר ברכה שלא עשני גוי, לא אומרים ברכה שעשני יהודי, אומרים שלא עשני גוי זה מספיק, אם אתה לא גוי אתה יהודי, איך מודדים בן אדם כמה הוא יהודי, החזון איש אמר זה נמדד לפי המדה של הבן אדם כמה הוא מסוגל לעשות טוב לאחרים, כמה הוא מוכן לתת ממנו מעצמו מהטוב שלו לעשות חסד עם אחרים, ככה נמדד היהודי ככה רואים כמה היהודי שנמצא בתוכו הוא יהודי, זה נקרא שעשני יהודי, אדם שמבין שהוא לא לבד כאן בבריאה הוא נולד כדי לעשות טוב לאחרים גם כן, הוא רוצה לעשות טוב והוא עושה טוב זה נקרא יהודי.

כתוב במשנה באבות (פ"ב ט') אמר להם צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם רבי אלעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי רבי אלעזר שבכלל דבריו דברים, רבינו יונה שם אומר מה זה לב טוב רצה לומר מידת הרצון זהו הסבלן שאיננו קצר רוח ומתרחק ממידת הכעס ומשיב במענה רך מוסיף רבינו יונה זה עדיין לא מספיק 'אף כי יעשו לו דבר רע יסבלהו' ואין מר בפיהו כי חכו ממתקים וכולו מחמדים, זהו לשון הרבינו יונה, אדם סבלן שמתרחק ממידת הכעס ותמיד עונה במענה רך ולא קורה שום דבר אם משהו יעשה לו דבר רע הוא סובל בגלל שהוא סבלן, והוא לא טוען שום דבר ולא קשה לו שום דבר לא עשו לו שום דבר אפילו שופכים עליו מים כמו שאמרו קודם, שום דבר לא, אין מר בפיהו, למה, כי חכו ממתקים וכולו מחמדים אז שום דבר לא יכול להפריע לו, אומרים שהחזון איש אמר פעם על עצמו, אצלי בחנות אין דבר כזה כעס, לא מוכרים את זה לא קיים אצלינו בחנות, הראש ישיבה הגאון רבי דוב לנדו אמר לי עכשיו אחרי שרבי נסים נפטר הוא אמר לי מכל משפחת החזון איש מה שאני הכרתי באישיות מי שהי' הכי דומה לחזון איש זה ה' רבי נסים, זה הכונה בדברים האלו כאן כי חכו ממתקים וכולו מחמדים, הוא לא מסוגל אין לו שום כעס

ושום דבר מר כולו ממתקים ומחמדים.

רבינו ה' יחיד בדורו בשלוות הנפש ובשיקול הדעת ובסבלנות אין קץ כמו שדברו פה בעונה ושפלות כלפי כל אחד, כל אחד הכונה אפילו לאחד צעיר לבחור משיבה קטנה, ועל כולם השתיקה, עבודת השתיקה זה ה' מסכתא שלימה עבודת השתיקה אצלו, חוץ ממה שה' בטבע ממשפחת קרליץ יש להם איזה שהוא סגנון כזה של לדבר פחות, אבל אצלו זה ה' עבודה, עבודה קשה השתיקה, על השתיקה יכלו לבנות הרבה מגדלים ובנו הרבה מגדלים, אנשים הבינו למה הוא שותק ומה קורה וידעו מה שצריך לעשות, כתוב שהחתן של החפץ חיים אמר פעם שמה שהוא הכי התפעל מהשווער שלו החפץ חיים מהישוב הדעת שלו ושלות הנפש בכל מצב, החפץ חיים האריך ימים והוא חי בתקופות קשות של מלחמות ברחבי העולם, אבל אף פעם לא ה' רגע שהוא איבד את הישוב הדעת ואת השיקול הדעת את השלות הנפש, למה? הוא אמר בגלל שה' לו כזה אמונה חזקה, מכח האמונה מה זה יעזור שהוא יכעס שהוא יצעק ושהוא יה' מריר, יש לו את השלות הנפש ואת הישוב הדעת בגלל שיש אמונה, ואז אפשר לנהל את כל העולם בצורה כזו וזה מצליח, כל האישיות של רבי נסים מי שהכיר אותו זה ה' חידוש, כולו ה' צניעות ואיפוק ושתיקה ומצד שני הוא הפך את כל העולם כולו, האדם הצנוע והשתקן והמאופק הפך את כל העולם והניע את אמות הספים בכל נושא ששייך להוראה ולהלכה בכל ישראל, השם שלו הרי רבי נסים אני חושב שכולו ה' נס שלא כדרך הטבע, כל מי שהכיר אותו וראה אותו לא האמין שזה אותו בן אדם שיכול גם את זה וגם את זה.

הסבא שלי הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל הראש ישיבה של סלבודקא אמר פעם שהאלטער מסלבודקא התבטא פעם ואמר אחד רוצה לפתוח ישיבה לעשות ישיבה מה הוא צריך להיות, מי הבן אדם שמתאים להקים ישיבה ולהצליח, האלטער מסלבודקא אמר יגידו אדם שקוראים לזה פה חברהמ"ן באידיש קוראים לזה בר"ה, אדם שיש לו קשרים ויש לו עוצמות והוא מכיר את כולם והוא יכול לעשות הכל, הוא יצליח, אז הוא אמר זה טעות עצומה, לפתוח ישיבה ולהצליח צריך להיות משהו אחר, לא חברהמ"ן לא זה הנושא, רבי נסים ה' דוגמה הראה לכל הדור שלנו להיות אחד שהצליח יותר מכולם בזה שהנחיל את שרשי ההלכה ואת כל הדברים הכי חשובים לכל בן תורה בעולם, עשה רבי נסים השקט והצנוע.

ידוע מעשה באברך אחד שהגיע לרבי נסים, פעם ראשונה שהגיע אליו הביתה, ה' מישוהו בתוך החדר אז הוא המתין בחדר ליד, והוא שומע צעקות נוראות היתה אשה מסכנה בחדר וצעקה על רבי נסים צעקות זה ה' משהו לא יאומן, היא רצתה שרבי נסים יכתוב לה מכתב נגד בעלה אז רבי נסים אמר לה אני שומע אבל אני חייב קודם לדבר גם עם בעלך לשמוע גם את הצד השני בלי זה אני לא יכול להתערב, אז היא התחילה לכעוס וצעקה בצורה מטורפת ממש ביזתה אותו לא עזר כלום ורבי נסים נשאר בשלו אני שומע יכול להיות שאת צודקת אבל אני חייב קודם לדבר גם עם הצד השני, מי זה הצד השני הוא לא צד בכלל הוא סתם ח' היא צעקה זה לא צד, והוא נשאר בשלו והיא ראתה שהיא לא מצליחה יצאה החוצה וטרקה את הדלת בביזיונות נוראיים, האברך הזה נבהל, היא הלכה והוא נכנס לתוך החדר הוא ה' בטוח שהוא ימצא את רבי נסים שוכב באיזה חדר התאוששות שותה משהו מנגב את הפנים, הוא יושב רגוע כאילו לא ראה בן אדם מימי חייו כאילו קם מהשינה, האברך הזה נבהל הוא לא הבין מה קורה פה אז הוא לא התבייש הוא שאל את רבי נסים איך הרב ככה רגוע, רבי נסים ענה לו תשובה של יהודי ירא שמים בתכלית, יהודי עובד ה', הוא אמר תשמע טוב, אם אני מכובד בשמים מה איכפת לי אם מבזים אותי פה, ואם אני לא מכובד שמה מה יעזור לי אם יתנהגו איתי פה בכבוד, זה ה' התשובה של רבי נסים זה תשובה של עובד ה' באמת ובתמים, זה הוא ה', הוא ביטא את עצמו, וזה הוא, זה כל האדם, מה זה משנה השטויות האלה אם אני שמה מכובד אז מה זה משנה אם יבזו אותי ואם אני שמה לא מכובד מה זה יעזור שכולם יכבדו אותי, זה ה' התשובה של רבי נסים.

באו רבנים מחו"ל ודנו לפניו בשאלה הלכה למעשה, ואמר שראוי להחמיר, ובשעת הדחק אפשר להקל, ושאלוהו מה נקרא שעת הדחק, וענה 'זה תלוי ביראת שמים של כל אחד'.

ידוע השקידה שלו הייתה בצורה לא רגילה הוא למד וחזר וחזר שולחן ערוך עם חברותות קבועים עשרות שנים מדויק על השניות אני לא אאריך את כל הסדר יום שלו ה' תקופה שה' לומד עם חברותות עד שלוש בלילה, אחרי זה התחילו שואלים לבוא לשאול באמצע הלימוד וזה הפריע לו אז הוא הפך שהוא ילך לישון מוקדם ועשה תנאי שאם תבוא שאלה דחופה שיעירו אותו, והוא ילמד משלוש בלילה ואז מפריעים פחות, לא יאומן הכל ה' מסודר עם חברותות לפי שעות כל נושא, סדר היום ה' מלא ממש יום אחר יום רציפות לימוד עם חברותות - שיעורים בכולל בבתי כנסת ועוד - בית דין - זמנים קבועים לענות לשאלות - ניצול כל רגע ממש - מעולם לא ראוהו יושב אפי' רגע אחד ומדבר דברים בטלים - הכל מחושב כל רגע.

עבודת ד' בתפילה, מי שראה פעם את התפלה שלו כל מילה במתינות, מדויק על השעון אף פעם לא איחר, כמו שידוע התפרסם שהוא קיבל על עצמו כבר מגיל צעיר להיות מסודר עם הזמנים.

לא ה' לו הנאה מהעולם הזה - אכל רק לקיום הגוף ללא שום הנאה מיוחדת, אחד מהבני בית שלו אמר לי לפני הרבה שנים אתה יודע מה הרב שלי אוכל, אמרתי לו יותר טוב שאני לא אדע מה אתה רוצה שאני אעשה ככה, אני לא יכול לעשות את זה, הוא אמר לי אני אגיד לך מה הרב אוכל לוקחים אוכל ושמים בתוך סיר עם מים וכשה מתבשל אז מוציאים את זה והוא אוכל את זה בלי מלח בלי סוכר זה מה שהוא אוכל כל יום כל יום עשרות שנים ארוחת צהריים, הוא לא מרגיש שהוא צריך יותר זה טוב בשביל מה צריך עוד משהו, תה בלי סוכר, שאלו אותו הרב סובל מסוכר הוא אמר לא, אבל אם אני לא צריך סוכר אז למה שאני אשים סוכר זה טוב ככה, סגנון של מחשבה של בן פרט של החיים לא נהנה מהעולם הזה כמלוא נימה, סיפר לי מישוהו שפעם ה' שם במוצאי יום כפור כשחזרו מהתפלה כל אחד רעב כל אחד רוצה לאכול, אז הוא הזהיר ככה בשקט חבל להפסיד את כל היום כפור בשביל אכילה שלא ראוי כל כך, צריך להיזהר לשמור על האוכל עכשיו שזה יה' בצורה כזו במתינות, חבל! חבל, אפשר להפסיד את כל מה שה' לנו היום, ככה הוא חי.

שמעתי שדיבר בדברי חיזוק לאברכים - ואמר ראובן ושמעון לומדים כ"א בפני עצמו עשרות שנים בשקידה עצומה ויודעים בכל מקום - ש"ס שו"ע ופוסקים וכו', ובכל זאת חשיבותו של ראובן הרבה יותר משמעון - ולכא' שניהם בדיק באותו מעמד לומדים ללא הפסק כל התורה ויודעים הכל - א"כ מה עדיף ראובן יותר - ואמר רבינו ההבדל מה המניע מה הביא אותם להגיע לתוכנית זו לשבת וללמוד כל התורה - ראובן מבין שהחשיבות של התורה היא כ"כ גדולה שכדאי לבוא לעולם אפי' בשביל מילה אחת מן התורה - ממילא זה מה שעושה הוא לומד כל יום עוד מילה ועוד מילה עד שיודע כל התורה - מאידך שמעון לא הבין כך, אלא יודע שצריך ללמוד ולדעת את כל התורה - ממילא יש לו תכנית מסודרת ללמוד כל יום כך וכך דפים גמרא, כך וכך שו"ע וכדומה - ועושה זאת עד שהספיק ללמוד ולדעת הכל - ואמר רבינו מה הנפקא מינה ביניהם - ביום שיש טרדות וא"א לבוא ללמוד כמו בכל יום בבית המדרש - ראובן יש לו ספר משניות בכיסו - אמנם הוא עסוק בטרדותיו אבל בניי לבניי ימצא אפי' רגע אחד לקרא כמה מילים מהמשנה כיון שכל מילה חשובה ביותר - אבל שמעון כיון שהיום הוא טרוד ולא יכול ללמוד כפי התוכנית של כל יום אז הוא פטור - ואמר רבינו שמדרגת ראובן היא הרבה יותר משמעון.

בתקופה שכולל חזון איש ה' במצב קשה, תמיד זה מצב קשה אבל ה' פעם לפני הרבה שנים ה' מצב שחיששו עצות מתחת לאדמה, אז משהו הביא רעיון שאפשר לעשות את כולל חזון איש בבני ברק לסניף של איזה מוסד בארצות הברית ושם יש כסף מאיזה קרן והכסף יכנס מהקרן שם לכולל חזון איש ויהי שקט, טוב זה רעיון מהפכני, הגאון רבי גדלי' נדל הוא ה' גם מהנהלה של הכולל הביאו לו את הדפים של התוכנית אז הוא אמר מצד ההלכה אין בזה שום בעי' אפשר לעשות את זה לכתחילה, אבל זה אף פעם לא יקרה זה לא יצא לפועל, למה? בגלל שרבי נסים צריך לחתום על איזה מסמך שהוא אף פעם לא יחתום על זה, הנקיות שלו כזאת שהוא לא יחתום ממילא אל תדברו על זה יותר לא יצא מזה שום דבר.

היתה משפחה אחת שהוא עשה את כל השלום בית במשפחה כולל כל הילדים הוא טיפל ממש בכל פרט ופרט הוא הקים בית שלם לתחי' ממש בית שהיה הרוס לחלוטין הוא בעצמו טיפל, אחרי שברוך ה' הם קמו לתחיה, בהגיע חג פורים הם שלחו לו משלוח מנות, דבר טבעי, אחרי פורים הרבנית של רבי נסים שלחה להודיע להם שיבואו לקחת את זה בחזרה, בגלל שהרב חושש משוחד מאוחר, אז הוא לא רוצה לקחת את המשלוח מנות, מדובר פה על נקיות ברמה של דורות של מאות שנים אחורה.

סיפור לי יהודי שהיה מאד קרוב לרבי נסים שפעם הוא עצמו היה צריך ללוות כסף כי היה צריך לשלם בשביל איזה שמחה, ולווה מגמ"ח סכום של דולרים ורץ לשלם, אחרי שעה הוא מקבל טלפון מהיהודי הזה שקיבל את הכסף, והוא אומר לו תשמע יש כאן כמה שטרות מזויפים, חבילה של מאות דולרים ויש שם כמה שטרות מזויפים, זה ניכר להדיה שזה מזויף אין פה שום שאלות בכלל, הוא אומר לו מה אתה רוצה שאני יעשה, הוא אומר לו תביא את הכסף אני צריך את הכסף, אין לי, הוא צלצל לבעל הגמ"ח והוא אמר אני לא יודע, משהו הביא לי את זה ונתתי לך את זה, מי צריך לשלם את זה, הוא הלך להרב ואזנר ולא הסתדר, רץ לרבי נסים והוא היה כולו מרוגש והוא מספר את הסיפור כמו שהיה, ואחר כך הוא אומר לרבי נסים ככה ה' מקום להתווכח אם זה כן מזויף או לא מזויף אבל הוא הביא לי את השטרות רואים מפורש שזה מזויף אין פה שום ספק בכלל, והתחיל לשאול מי צריך לשלם את זה, רבי נסים התחיל להגיד מה זה מי צריך לשלם, השטרות נמצאים אצלך בבית, עדיין לא שרפת אותם מחזיק בבית דבר כזה ולא שרפת את זה, הוא נבהל הוא בא לשאול ורבי נסים אומר לו לא שרפת את זה אתה מחזיק בבית דבר שיבא לידי תקלה איך אתה מחזיק בבית שני' אחת דבר כזה, זה הנושא עכשיו מי צריך לשלם?, נקיות המחשבה בכל פרט ופרט, תשרוף את זה דבר ראשון אחר כך תדבר איתי.

דברו קודם שהוא ידע להיות תקיף ה' פעם סיפור בבני ברק שהעיר' לא שלמה משכורת לגננות בגני ילדים, ידוע שהרבה הרבה אברכים חיים מהמשכורות האלו שהנשים שלהם גננות, ולא ה' כסף וסבלו מאד, מה עושים בציבור הגדול, עושים שביתה עד שמשגים את מה שרוצים, ורבי נסים ה' תקיף מאד שבמוסד חרדי אין שביתות, אסור לעשות שביתה במוסד חרדי, הוא עמד על זה בתוקף, ולא הרשה לעשות שביתה, הכסף לא הגיע, הלכו כמה אברכים נכנסו אליו הביתה לרבי נסים והתחילו לבכות אנחנו נכנסים למצב קשה ביותר לילדים שלנו, אין לחם בבית, הרב לא מרשה לעשות שביתה מה יהי', רבי נסים אמר להם זה לא עושים, זה לא יהי', ה' שם אברך שכנראה ה' קצת מריר אז הוא אמר בגלל שאנחנו חרדים אנחנו צריכים לסבול?, כולם עושים שביתות למה אסור בגלל שאנחנו חרדים, רבי נסים קיבל פתאום חוזק מי שהכיר אותו קצת את הטבע שלו כשהיה מחליט להיות תקיף הוא ה' רועד בשתי הידיים נותן דפיקה עם שתי הידיים על השולחן. כן! בגלל שאנחנו חרדים אנחנו צריכים לסבול, כן! וחזר על זה עוד פעם בגלל שאנחנו חרדים אנחנו צריכים לסבול, ונהיה שקט, הם עוד זוכרים את זה עד היום כל מי שהיה שם, זה סיפור מלפני שנים.

היתה עוד פעם אחת בבית דין שמישהו תבע את השני מלווה ולווה והמלווה הזה מאד הציק ללווה, בתוך הבית דין לפני הדיינים ה' קשה לראות, אז רבי נסים פתאום קם וניגש למלווה בצעקות כתוב בתורה לא תהי' לו כנושה זה איסור זה לאו ואתה כן רוצה להיות כנושה, וחזר על זה עוד פעם הוא קיבל פחד נוראי, אחרי זה באו לכולל חזון איש משהו שהי' בבית דין ואמר קרה משהו לרבי נסים הוא נהי' פתאום תקיף הוא צועק, נכנס שמה אחד שלומד חושן משפט והוא אמר רבותי רבי נסים לא יודע לצעוק והוא לא יודע לכעוס, בשולחן ערוך (חושן משפט סי' צ"ט סעי' ד') כתוב ולא עוד אלא ראוי לדיין לגעור בתובע ולטורדו, על מי שעובר על לא תהי' לו כנושה הוא לא יודע לכעוס הוא ראה ולמד את זה בשולחן ערוך והוא עושה את זה, גם אז הוא לא כעס, הוא רק עשה מה שכתוב בשולחן ערוך, זו הגדרה נפלאה.

רבינו ה' קשוב כולו לבעיות הציבור ומרחם עליהם, כשראה שהדבר חייב להסתדר על ידו לא נח לרגע ומיד ביצע בעצמו את העניין - וכשלא ה' מוחלט אצלו נהג בשוא"ת ובשתיקה - החידר באר יהושע ה' תחת חסותו בכל העניינים, הגיע אברך עם משפחתו מחו"ל וביקש להכניס את בנו לחידר רבינו ראה את הילד והחליט

שצריך להכניסו - מיד שלח לקרוא למנהלי החידר והודיע 'הילד הזה נכנס לחידר, הם נדהמו, הוא לא יודע את השפה, ועוד סיבות, ורבינו נשאר בשלו - הילד נכנס לחידר - כשסיים את החידר ידע ששה סדרי משנה בע"פ - כיום הוא ת"ח חשוב ובניו לומדים בחידר.

יש סיפורים למאות ולאלפים ולא נאריך בהם מאות משפחות בארץ ישראל חייבים לרבינו את חייהם הרוחניים את כל מה שהם התקרבו, על אף שהי' אדם שקט בלי משרד בלי כלום קירב משפחות וטיפל בהם באופן אישי, אני יודע משפחות שהוא הביא מחוץ לבני ברק שיבואו לבני ברק בשביל חינוך הילדים וכל ילד וילד זה הי' כמו ילד שלו, משפחות שהיו אצלו ממש כמו בני ביתו עד שהם נכנסו ממש לתוך הציבור לגמרי הוא לא עזב אותם, טיפל בכל פרט הכי קטן, מאות משפחות כאלו, הכל בשקט נפלא קירב ודאג להם ככל האפשר, הוא נשא על הלב הגדול והטהור שלו את עול הפרט בצדקות בשיא האצילות ובגודל כובד האחריות, גם דברים ששייכים לכל הישיבות והכוללים בפרט בתקופה האחרונה בוועד הישיבות עם כל הבעיות שיש, והכל בשקט ובצנעה.

חכו ממתקים וכולו מחמדים, וכמו שאמרו חז"ל על משה רבינו (אבות פ"ו), משה זכה וזיכה את הרבים צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, כך בדורנו רבי נסים הכניס בעולם החרדי ובבני תורה את המושג של הלכה צרופה, את המושג של בתי דין צדק, ואת המושג של האיסור הנורא ללכת לערכאות בכל מחיר, זכות הרבים תלוי בו, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, שימשיך להתפלל עלינו במרום שנשארו לבד, ומידת הרחמים תתגלגל עלינו, עד שנזכה לנחמת ציון וירושלים ויבולע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

הגאון רבי אהרן אוסטרון שליט"א
רב ביהמ"ד צא"י 'יד אהרן' ומר"י 'ארחות תורה'

זך ישר פעלו

אם באנו להגדיר את הגדלות שראינו בכל השטחים כמדומה שהנקודה המרכזית היתה הפסוק במשלי זך ישר פעלו. וכמו שמבאר רבינו יונה בשערי תשובה שהתאווה היא שורש פעולותיו של האדם, והאדם הנקי מתאוות, כל פעולותיו הם בתכלית הישרות. הישרות המיוחדת שראו אצלו בכל הנהגותיו בא מהזכות והנקיות שהיה לו מקנאה תאוה וכבוד, וכמו שהוא היה כולו זך ונקי ממידות אלו, כך היה כולו ישר פעלו.

היה רגיל בדרשת שבת שובה להזכיר את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (ז' ג') כשם שצריך אדם לשוב מהעבירות שבידו כך צריך לשוב מהדעות הרעות, דהיינו ממידות רעות. הרמב"ם מפרט, צריך לשוב מרדיפת הכבוד, מרדיפת הממון, ומרדיפת המאכלים. באחד הפעמים אחר שהזכיר את המילים צריך לשוב מרדיפת המאכלים הוא נעצר לרגע ואמר "כנראה שיש בני אדם שגם זה תופס מקום אצלם". דהיינו שהבין שיש כאלה שצריכים לשוב מרדיפת הכבוד והממון, אבל לא הבין מהו רדיפת המאכלים. ומדברי הרמב"ם הוא למד חידוש, שכנראה שיש כאלה שגם זה תופס מקום אצלם.

הרבנית ע"ה היתה מספרת שמעולם היא לא שמעה מהרב זצ"ל שום דיבור הקשור לענייני אכילה, חוץ מפעם אחת שנשרף האוכל, וחשש שיש אי נעימות, ואמר אני אוהב אוכל שרוף. ואין הכוונה בדברים אלו שהיה פורש מענייני אכילה, היה אוכל, ולא בצמצום אלא כדי צרכו, אבל לא הראה שום חשיבות ושום התייחסות לענייני אכילה. (מובן שאין ללמוד מכאן שלא לומר מילה טובה עבור הטרחה בהכנת האוכל, והכל לפי הענין).

ביום של הבת מצוה של אחת מבנותיו אמר לה שכדאי לקבל איזה קבלה לכבוד הבת מצוה. ואמר לה שתקבל על עצמה לא לאכול פחות מכשיעור. המתבונן יראה כמה חכמה יש בקבלה זו, שאין זה רק כדי שלא להכנס לספיקות אם אכלו כשיעור או לא, אלא זה חינוך לכל צורת האכילה, שלא חוטפים מאכל ואוכלים, ולא כל מה שרואים צריך לאכול, אלא כשצריך לאכול יש לעשות כן עם קביעות של אכילה, עם ברכה לפניו ולאחריו.

בתו הגדולה ע"ה בהיותה בבית הספר פעם התלוננה שפגעו בה והיא מאד נעלבה. אמר לה אביה זצ"ל איך זה יכול להפריע, הרי אנו מתפללים ומבקשים שלש פעמים ביום ונפשי כעפר לכל תהיה, שנזכה להיות כעפר שדורכים עליו ואינו שם על לבו.

בתקופה שהיינו לומדים בבוקר לפני תפילת ותיקין בבית הכנסת צא"י, ישבנו בספסל הראשון בצד מזרח של בית הכנסת עם הפנים לכיוון מזרח. תמיד היה מקפיד לפני תחילת הלימוד לסגור את החלון שהיה מול מקום ישיבתנו, שפנה לבניין הסמוך לבית הכנסת, כדי שלא תהיה שום אפשרות לראות את הבנין הסמוך. פעם התחלנו ללמוד ורבינו זצ"ל לא שם לב שהחלון היה פתוח והוא שכח לסגור אותו. כשהרגיש בזה הוא קם מיד באופן פתאומי כמי שהכישו נחש, וסגר את החלון. מעשה זה עשה עלי רושם רב ונחרט בזכרוני.

פעם שאלוהו מה היה הלימוד שלמדו אלו שהיו קרובים למרן החזו"א זצוק"ל מהחזו"א בענייני הנהגה.

והשיב שהלימוד הגדול שלמדו מהחזו"א היה "נישט ווערען צו טומעלט". שפירושו לא להתבלבל. דהיינו שבכל מצב לשמור על ישוב הדעת מלא, וגם במצבי לחץ להישאר בצלילות הדעת. מי שהיה במחיצתו של רבינו זצ"ל ראה שבכל המצבים קיים הנהגה זו, ולא היה דבר שהיה יכול לבטל ממנו כמלא הנימא את ישוב הדעת ומנוחת הנפש.

חושן המשפט על לבו

אמרו חז"ל (שבת קל"ט א') על אהרן הכהן, בשכר וראך ושמח בלבו זכה אהרן לחושן המשפט על לבו. חושן המשפט יכול להיות מונח רק על לב טהור, לב נקי מקנאה תאוה וכבוד. בשכר וראך ושמח בלבו זכה אהרן הכהן לזכך את לבו שיהיה ראוי שחושן המשפט יהיה מונח על לבו. גם רבינו זצ"ל זכה בזכות טהרת הלב, שיהיה חושן המשפט על לבו. בחושן המשפט שהיה על לב אהרן היו ארבעה טורי אבן, גם בחושן המשפט שהיה על לבו של רבינו זצ"ל היו ארבעה טורים, טור או"ח, טור חושן משפט, טור יו"ד, וטור אבן העזר. ארבע חלקי שו"ע היו על לבו כל ימי חייו.

עיקר לימודו כל ימיו, חוץ מהלימוד של ש"ס, היה לימוד טור וב"י, שו"ע עם מג"א או עם הש"ך. לימוד הלכה אצלו לא היה שינון של פרטי דינים אלא לימוד שורשי הדין, מסוגית הגמ' ראשונים ופוסקים, כמו שהם מסודרים בב"י. אף פעם לא התחיל לימוד הלכה מהמשנה ברורה, אלא אחר לימוד הטור וב"י, שו"ע ומג"א, היה מעיין במ"ב לראות אם יש תוספת דברים. מי שזכה ללימוד עמו או לשמוע את שיעוריו יכול היה לראות איך שהיה מבליע כלאחר יד במילים ספורות חידושים גדולים והגדרות מדויקות של גדרי ההלכה.

היה לרבינו זצ"ל קביעות גדולה בלימוד המוסר. היה קשור במיוחד לכל דברי רבינו יונה, הן בשערי תשובה, הן בפירושו על מסכת אבות, והן בפירושו על משלי. דברי רבינו יונה בכל ספריו היו שגורים בפיו.

בכל דבר שראה, ראה את נקודת ההלכה. היו תקופות שלצורך בריאותו היה צריך לטייל בכל יום כחצי שעה. זכותי שהילדים שלי היו מתלווים אליו בהליכות אלו. היה ממעט מאד בדיבורים. פעם תוך כדי הליכה בשיכון ה', ראו שהיה כתוב על שער של חצר זהירות כלב נושך. מיד כשראה את זה אמר שיש ללמוד מכאן שמותר לטלטל עצמות בשבת בבני ברק. דהיינו שעצמות שאינם ראויים לאכילת אדם וראויים לאכילת כלב הם מוקצה במקום שלא מצויים כלבים, ואינם מוקצה במקום שמצויים כלבים.

שמח בשמחתם של אחרים וכאב את כאבם

לפני כשלושים שנה בזמן מלחמת המפרץ יושבי ארץ ישראל היו בסכנה גדולה, והיה עצרת חיזוק בבית מדרשו, בבהכ"נ צא"י ברמת אהרן. לפני העצרת הניח אחד מהמתפללים פתק בתיבת הדואר של הרב זצ"ל, ובה הוא מציע לעורר את הציבור ע"ז שעושים שמחות מאוחר בלילה ולא מתחשבים במה שהרעש מפריע לשכנים. כשגמר רבינו זצ"ל את דבריו בעצרת הוא הוציא פתק זה מכיסו וקראו לפני הציבור, ואח"כ נעצר ונעשה כולו אדום, וזעק היתכן שיש מישהו שיכול להפריע לו השמחה של השני. ולא היתה כונתו לומר שמותר להפריע לשכנים, אך את זה צריך לומר בעל השמחה. אבל על השכנים תמה רבינו זצ"ל איך יתכן שיפריע להם שמחתו של השני.

במוצאי שמחת תורה כשישבנו על יד מחלקת טיפול נמרץ במעיני הישועה ניגש אלי אברך צעיר שבמקרה נזדמן לו להיות שם, ואמר לי שכל האידישקייט שלו הוא בזכות רבינו זצ"ל. ובקשתי ממנו שיספר את סיפורו. הוא סיפר שהוא למד בישיבה קטנה בבני ברק, וסילקו אותו מהישיבה, ואמרו לו שהוא זקוק לישיבה מיוחדת שמתאימה לבחורים עם בעיות מהסוג שלו. הוא לא הסכים בשום אופן ללכת לישיבה כזאת, ובמשך חצי שנה הוא לא היה בישיבה. אחרי חצי שנה הוא נכנס לביתו של רבינו זצ"ל וישב שם ובכה, ורבינו זצ"ל בכה עמו. לאחר כמה דקות אמר לו רבינו זצ"ל אל תדאג, יש לי קשרים בישיבת תפארת ציון ואני אסדר שיקבלו אותך. כמובן שלא רצו לקבלו, אך רבינו זצ"ל התעקש וקבלו אותו. שאלתי אותו אם הוא למד שם עד סוף שיעור ג', ואמר לי כן, ואח"כ המשיך בישיבה גדולה, והיום הוא אברך העמל בתורה כשאר אברכים בני עליה. בחור זה לא היה לו שום קשר עם רבינו זצ"ל, והרב לא הכיר אותו, אך הוא כאב את כאבו והוא לא נח עד שהבחור היה מסודר בישיבה.

סיפור זה הוא אחד מרבים. בחורים צעירים רבים היו באים לספר לרב זצ"ל על הקשיים שלהם, לרבים מהם הוא היה אומר בא ונלמד חברותא. בעש"ק אחר הצהרים כשהיו נכנסים לביתו היו מוצאים אותו יושב ולומד עם בחור מישיבה קטנה או אפי' עם ילד מהחדר שהתקשה בלימודו. בשבת כשהייתי מסיים את הקביעות שהיה לנו היה מחכה בחור צעיר שהיה בא ללמוד עם הרב. על אף כל טרדותיו המרובים מצא רבינו זצ"ל זמן לכל זה, מתוך הרגשת כאבו של בחור צעיר המתקשה בלימודו.

נהנים ממנו עצה ותושיה

לפני כשלושים וחמש שנים למדנו יחד אחר תפילת ותיקין בביהכ"נ צא"י, וניגש אברך תלמיד חכם מתושבי רמת אהרן, ואמר לרבינו זצ"ל שמתחת לדירה שלו יש טלפון ציבורי, ובאים לשם באמצע הלילה בחורים מאחת הישיבות שבסביבה ומדברים בקולי קולות. וזה מפריע לו לישון. ושאל אם מותר לו לחתוך את השופרת של הטלפון כדי שלא יפריעו לו לישון. אמר לו רבינו זצ"ל, בודאי שאסור שהטלפון משמש את הרבים והוא מזיק בזה את הרבים. ואמר אותו ת"ח מה אעשה זה עולה לי בבריאות. ענה לו רבינו זצ"ל במילים אלו "תאמר לעצמך שזה לא מפריע לך וזה לא יפריע לך". המילים האלו נשארו בזכרוני, ותמיד אנו חוזר על זה לעצמי ובביתי. והם יסוד גדול לכל החיים, שרוב הדברים שמפריעים לבני אדם אינם הדבר בעצמו אלא מה שהוא מחליט שזה מפריע זה עצמו גורם שזה יפריע לו. לא הרעש מפריע לו לישון אלא מה שיש לו טענה על השני איך הוא מעיז להפריע לשנתו, מחשבה זו מתבטלת בקרבו וזה מה שמפריע לו. רבינו זצ"ל היה בזה נאה דורש ונאה מקיים. כך חי רבינו במשך כל ימי חייו, שום דבר לא הפריע

אברך צעיר קרוב משפחה, שגר בדרום הארץ לא היו לו ילדים במשך כמה שנים אחר חתונתו. הציעו לו קוואטר בבני ברק. האברך ביקש לשאול האם לבטל מלימודו כדי להיות קוואטר שידוע כסגולה לזכות לזרע של קיימא. רבינו זצ"ל השיב שקוואטר הוא באמת סגולה, אבל קיום הקביעות בלימוד הוא יותר סגולה. האברך קיים ועשית ככל אשר יורוך ולאחר שנה זכה להכניס את בנו בכורו בבריתו של אאע"ה.

לפני כחמש עשרה שנה היתה התעוררות בעניני צניעות, ורבנים דרשו בענינים אלו בכמה מקומות. בקרית ספר הזמינו את רבינו זצ"ל לדרוש בכנס צניעות שעשו עבור אברכים. עיקר דרשתו היתה על החיוב של הבעל לקבוע לימוד בתוך ביתו, והביא מה שאמרו חז"ל כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה וכו'. וכמעט שלא דיבר כלל על ענין הצניעות. וזה משום שסבר שמה שבני הבית יראו את האב והבעל לומד בבית ישפיע קדושה ואהבת תורה, ובה יתקנו ממילא עניני הצניעות יותר מאשר ע"י תוכחה ישירה בעניני צניעות. [עיין במכתבו שנדפס בחוט שני הל' פסח עמוד של"ו].

אחריותו לכלל ישראל

אחריותו לכלל ישראל ראו במיוחד בארבעה ענינים.

א. העמדת ההוראה בישראל. ביתו היה פתוח ומופקר לכל בכל שעות היום והלילה. דאג להעמיד מורי הוראה מוסמכים בכל קהילות ישראל.

ב. העמדת המשפט בישראל. יסד את הבית דין והתמסר כולו לזה במשך למעלה מחמישים שנה. וכל זה שלא על מנת לקבל פרס, לא שכר בטלה, ולא שום טובת הנאה. אלא אדרבה לעיתים קרובות קיבל מלא חפניים של צעקות ובזיונות מבעלי דינים שלא היו מרוצים מהפסק שקיבלו. והיה מסוגל לשמוע חרופים וגידופים ולקיים בעצמו אני כחרש לא אשמע וכאילם לא יפתח פיו. היה יושב בלי לומר מילה בזמן שאחרים צעקו וביזו אותו. היה בזה קיום של ונפשי כעפר לכל תהיה בהידור רב.

בתחילה היה הבית דין בביתו בשני וחמישי. הילדים היו מתעוררים בלילה מצעקות של בעלי דין. כמה פעמים הוא נמנע מהשתתפות בשמחות של בני משפחתו כדי שלא לבטל מושב בית דין. הלך לחופת בתו שהיה ביום חמישי בערב רק אחר שנגמר מושב בית דין של יום חמישי בערב.

בשנותיו האחרונות כשנחלש מאד וכבר לא היה מגיע לבית דין שלח אליו הג"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל שליח לומר לו שהדיינים מחכים שיחזור לבית הדין. והשיב לשליח תאמר להגר"י שכבר יצאתי ידי חובתי בבית דין. דהיינו שכל ימיו התמסר לזה מפני שהרגיש שזה תפקידו וחובתו בעולמו, וכשהגיע הזמן שלא היה בכחו להגיע לבית דין אמר שכבר יצא ידי חובתו בבית דין.

ג. ביסוד אוצר בית דין. יסד את האוצר בית דין כדי לסייע לחקלאים שומרי שביעית. כמה יגיעות יגע וכמה טירחות טרח ביצור יין ומיץ ענבים מכרמים של שומרי שביעית. היה נוסע לשדות ולכרמים כדי להורות דרכי הטיפול בשנת השמיטה.

ד. מכירת חמץ. היה הראשון שסידר והנהיג לפני יותר מחמישים שנה, משנת תשכ"ו, מכירת חמץ של יום י"ג ניסן, לצאת דעת הפוסקים שמחמירים בזה. כל זה עשה מתוך הרגשת אחריות לכלל ישראל.

זהירות בעניני ממון

היה מקפיד מאד, ומחנך את הילדים, לזהירות מדריסת הרגל דרך חצרות של אחרים. כדי להגיע לבית הכנסת היה מקיף ומאריך את דרכו ולא הסכים לקצר דרכו ולעבור דרך חצרות של אחרים. גם בזמני חולשה לא עבר עד שהתברר לו שביקשו רשות מכל השכנים.

נשאר חקוק בזכרוני שפעם רצו לקדש את הלבנה בחצר בית הכנסת בצא"י, וכדי לראות את הלבנה היו צריכים ללכת לצד ולהכנס לחצר הבנין הסמוך לבית הכנסת. רבינו זצ"ל לא הסכים לדרך בחצר של השכנים, על אף שלא היה שם אלא חול ואבנים, ואמר שיקדש את הלבנה בזמן אחר, והלך לביתו.

לא נשמעה אנחה מפיו

אחת מהמעלות המיוחדות שראו ברבינו זצ"ל שכמדומני שבדבר הזה הוא היה יחיד בדרא, שמעולם לא נשמעה אנחה מפיו. כמובן שאין איסור להתאנח, ואדם בלי לשים לב רגיל בכל מיני אנחות, פעם הוא עייף, פעם הוא חלש, פעם כואב הראש ועוד כהנה וכהנה. ברבינו זצ"ל על אף שעברו עליו הרבה מצבים קשים, שאי אפשר לפורטם כי רבים המה, חלק מהם ידועים, והרבה מהם שאינם ידועים, מעולם לא נשמעה אנחה מפיו.

מדרגות אלו הם תוצאה מעמל התורה ללא הפסק, מזך ישר פעלו, מנפשי כעפר לכל תהיה, ומאמונה בחוש שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, לא רק "וידעת", אלא מתוך קיום תמידי של "והשבות אל לבבך".

יה"ר שנוכח במהרה שהקב"ה ישיב את שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה, ונוכח לראות שוב את כל גדולי הדורות שהקב"ה שתלן בכל דור ודור, ויחד עמם את רבינו זצ"ל בתחיית המתים, ובביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

בַּל תְּהִי מִצְוַת סוּכָה מְעִינִיָּה קְלָה, פִּי פִּנְגָּד כָּל מִצְוֹת דַּת חֻקֹּתֶיהָ שְׁקוּלָה

(יוצרות, שחרית ב' דסוכות)

המאמר לע"נ מורי חמי, דבוק ושמח בה' ובתורתו רבים השיב מעוון גבור ברוחו ובנפשו עניו ושפל בדרך אהוב למקום ולבריות צנוע ומעלי, מקים עולה של קרוב בארה"ק הרה"צ רבי יהודה הכהן ב"ר שרגא פייבל מלמד זצ"ל נלב"ע בשם טוב אור לכ"ה אלול תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן:

א. מחסה מזרם ומטר ב. יקרת הסוכה ג. זכר לענני כבוד ד. זמן בניית הסוכה השתא ה. מתי לאגוד הד' מינים ו. יש נוהגים לאגוד בסוכה ז. אם אשה תענה אמן על לישב בסוכה ח. למען ידעו דורותיכם ט. אם להוסיף לכו נרננה בשש"י דד' דסוכות י. סדר האושפיזין יא. נוי סוכה בפירות שביעית יב. "מיר זוכען נישט קין חומרות!" יג. זמן אמירת ההושענות יד. אשרינו ששלוש ואחיה במקומנו טו. ליטול ד' מינים בעיר העתיקה טז. שינה בסוכה יחיד יז. הרחמן הוא יקים לנו סוכת דוד הנופלת יח. שואלין ודורשין יט. גימטריה נאה כ. הקפות שניות כא. סוכה מלא או חסר כב. כשהרב שמאלי כג. ולמקנהו עשה סוכות כד. נץ פרח מלולב כה. שהחיינו על הסוכה בלולב כו. קריאת קהלת בשב"ק חוה"מ כז. הרחב דבר

א. מחסה מזרם ומטר

'ולחסות מזרם וממטר' (מתוך התפילה כשנכנסים לסוכה, והוא לשון הכתוב ישעיה ד, ו), וצ"ע דהלא הסוכה אינה מחסה מגשם, אדרבא בעת גשם יוצא מהסוכה. ופי' בשופרא דישראל ע"פ דברי הגר"א דחשבון סוכה עולה רמ"ח: ב' דפנות שלמות כ"א גובה י"ט על ז', עולים למאה ארבעים. הדופן הג' טפח על י', וביחד הם ק"נ, הסכך ז' על ז', וכן הקרקע ז' על ז', דהיינו ב' פעמים מ"ט, וביחד צ"ח, ועוד ק"נ דלעיל הרי זה רמ"ח. וע"כ תבואר התפילה הנ"ל כי פעמים היצר מסית את האדם שאין צורך לקיים מצוה פלונית, ולפעמים מסיתו להוסיף מצוה ולעבור על כל תוסף, וזו התפילה שהסוכה תצילנו לקיים רמ"ח מצוות עשה, ולא רמ"ז או רמ"ט, וזהו מזרם וממטר.

ב. יקרת הסוכה

כתב הכלי יקר בסוף ספרו שפתי דעת, דהפסוק הביאני המלך חדריו הוא כנגד סוכות, דחדריו הוא היקף ז' ענני כבוד, והמשך הכתוב הוא כנגד שאר מועדים ע"ש. וידועים דברי שער הכוונות דהכתוב וימינו תחבקני מרמז על הכשר סוכה, ב' דפנות שלמות ושלישית טפח, דימין מחבתת - שתי חלקי הזרוע שלמים, וכף היד - טפח.

עוד יש לייקר דברי הגר"א דב' מצוות הם שהאדם מקיים בכל גופו, סוכה וישוב א", ומרומז בכתוב 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון'. כל אלו ייקרו ויפליאו בעינינו גודל ערכה של מצוות הסוכה.

ג. זכר לענני כבוד

ידוע מש"כ הטור דאף שענני הכבוד היו בניסן, סוכות הוא בתשרי להראות שיוצאים גם בזמן שכולם כונסים לביתם. וידועים דברי הגר"א (שה"ש) דגם בחשבון סוכות הוא בתשרי דענני הכבוד נסתלקו בחטא העגל, וביה"כ סלח ה', וישראל התנדבו למשכן והחלו לבנותו בט"ו תשרי ואז חזרו העננים. והגר"ש ברעוודא הק' בספרו על שה"ש מהפסוק בנחמ' (יח, יט) אף כי עשו להם עגל מסכה וגו' עמוד הענן לא סר מעליהם, והניח בצ"ע. אך מרן שה"ת בטעמא דקרא (נחמיה שם) פי' דקרא איירי בעמוד הענן שהלך לפניו אף ז' העננים שהקיפום הסתלקו.

ופנינה יקרה אמר לי הר"י אריאלי שליט"א דלפי"ז תתיישב קו' החזון יחזקאל, דבתוספתא (ר"ה א, י) אי' דפעמים שירד מן לג' ימים, ובחזון יחזקאל מבאר דהיינו ר"ה שחל סמוך לשבת דיש ג' ימי שבת וחג. אך הק' דברבינו בחיי אי' (בא) דבמדבר לא קידשו ע"פ הראייה משום שהיו מכוסים עם ענני הכבוד כסדר, וא"כ איך היו ב' ימי ר"ה. אך להנ"ל א"ש דבאותה שנה שלאחר חטא העגל לא היו ענני כבוד, ושייך שפיר שהיו ב' ימים. והוסיף רי"א ראייה מופלאה לדבר, מבעה"ט (שמות לו, ו) דבאותה שנה יוה"כ היה ביום ג', וא"כ ר"ה היה בימים א וב' שלאחר שבת.

ד. זמן בניית הסוכה בשנה שחל שבת בין יוה"כ לסוכות.

נחלקו הדעות אי עשיית הסוכה הוי מצוה בפנ"ע. ובגמ' (סוכה מו.) איכא למ"ד לברך שהחיינו על עשייתה. ובירושלמי אי' (ברכות ט, ג) לברך אקב"ו לעשות סוכה. ואין לנו מה לחדש בנדון זה אלא להביא הערת האבנ"ז (או"ח תנט) דבשנה שחל שבת בין יוה"כ לסוכות כהשתא, לא יעכב בניית הסוכה לאחר שבת דהוי מעביר על המצוות, דבשבת א"א לבנות. ואמנם י"ח עליו, אך להידור מצוה ראוי להשתדל כן. ומ"מ כ"ז למ"ד דיש מצוה בעשייתה.

ה. מתי לאגוד הד' מינים.

יש דנים אם אפשר לאגוד הד' מינים בליל יו"ט (מהרש"ם דעת תורה תרנ"א) מטעם דלילה לאו זמן לולב. ואמנם כבר נפסק דאפשר, ובדומה לציצית דנפסק דמטילים בלילה וכמו שהעיד דודי הגאון הצדיק ר"מ גריינמן שליט"א באזני אאמו"ר שליט"א דהוא הטיל עבור החזו"א ציצית בלילה. אלא דיש לדון מטעם מוקצה דבמג"א (תרנ"א כג) כ' דאחר שגמר ליטול הד' מינים והניחם, הרי הם מוקצה, ולפי"ז גם בלילה יהיה אסור דעדיין א"י ליטלם. אבל מסתימת הפוסקים נראה דלא פסקו כן, וכ"נ מהרמ"א דכ' דבשבת הד' מינים הם מוקצה משמע דביו"ט לית לן בה. ואכמ"ל.

ו. יש נוהגים לאגוד בסוכה

יש שנהגו לאגוד הד' מינים דוקא בסוכה. ויש שכתבו (סידורי המקובלים) לאגוד בעיו"ט בסוכה. ואך תימה היא איזו קדושה יש בעיו"ט בסוכה. אכן יש נוהגים (לא מצאתי כתוב) לאגוד קודם שחרית, וכמו"כ בלילה וכהערה הקודמת.

ז. אם אשה תענה אמן על לישיב בסוכה

כ' האג"מ (ב, או"ח כא, ט) דאשה תענה אמן על לישיב בסוכה אפילו אם היא יושבת מחוץ לסוכה כיון דהוא חלק מברכות הקידוש עבור המקדש ואין בזה הפסק. ולהנהיגים דאשה לא תענה אמן על שהחיינו כיון דברכה בהדה"נ (עי' שש"כ פמ"ח הע' מב, מט) ה"ה כאן אין לה לענות אמן, אך להאג"מ יכולה לענות אמן אתרוויהו.

ח. למען ידעו דורותיכם

יש לזכור דברי הב"ח (מ"ב ה, יט) דלכתחי' יש לכוון בקיום מצוות סוכה הטעם דלמען ידעו דורותיכם ויותר משאר מצוות כי לשון הכתוב מוכיח שעיקר קיום המצוה תלוי בכוונה. ובאשל אברהם (סוכה אות ח) להגרא"ש ליפשיץ שליט"א סיכם בזה מחלו' הראשונים אם זכר ליצי"מ או זכר לענני כבוד וכ' דלכתחי' מן הראוי לכוון שניהם.

ט. אם להוסיף לכו נרננה בשש"י דד' דסוכות.

להגרא"א בג' דחוה"מ אומרים החצי השני של מזמור צ"ד (מי יקום לי) ונסתפקתי אם יש להוסיף הפסוקים לכו נרננה, לנוהגים תמיד להוסיפו בשש"י רביעי. והנה מקור ההוספה בכל יום רביעי הוא מסידורי המקובלים בשם האר"י (עי' סדור ר' אשר וסדור ר' קאפיל), אך לא כתבו הטעם. ומקובל לבאר שהוא כדי לא לסיים בדבר רע כי הפרק נגמר בתיבות "יצמיתם ה' אלקינו", וכ"כ בטעמי המנהגים (קמ"ה קונט' אחרון). (וצ"ע אם מפלתן של רשעים קרוי דבר רע, ויש בזה ראיות לכאן ולכאן, עי' סוף הפטרת מצורע וסוף הפטרת שבת ר"ח). ולטעם זה ה"ה בד' דסוכות יש להוסיף פסוקים אלו. וראי' לדבר מסדורי עדות המזרח דנוהגים כמנהגי האר"י ואעפ"כ לא מוסיפים ביום רביעי פסוקים אלו כיון שמוסיפים לכל שיר של יום פסוקים אחרים (הושיענו וכו').

אך יש שכתבו הטעם שמוסיפים לכו נרננה משום דמיום רביעי לגבי שבת הבאה מתחשב (עי' רש"י פסחים קו.), וא"כ לפי"ז בסוכות א"צ להוסיפו.

י. סדר האושפיזין

נחלקו סידורי אשכנז והאר"י בסדר האושפיזין. (אשכנז - יוסף משה אהרן ודוד, האר"י - משה אהרן יוסף ודוד). ובהקפות דהוש"ר גם לאשכנז הסדר כהאר"י.

ובזוה"ק (השמטות בראשית) כ' על הקרבנות בסוכות דיום רביעי הוא כנגד יוסף. והוא כסדר האושפיזין דאשכנז. וביאר בעטרת צבי (הוספות) דהנה בב"ב קכ. אי' דבישיבה (תורה) הלך אחר חכמה ובמסיבה (סעודה) הלך אחר זקנה, וע"כ באושפיזין דהוא ישיבה (לפי העט"צ) משה קודם דהלך אחר חכמה ובקרבנות דהוא מסיבה הלך אחר זקנה ויוסף קודם.

וצ"ל דבזה נחלקו האר"י ואשכנז אי סוכה הוי ישיבה (אר"י) או מסיבה (אשכנז). אכן קרוב ללבי טעם האשכנזים בזה דהלא מזמינים האושפיזין לסעודה.

יא. גוי סוכה בפירות שביעית

יש להסתפק אם מותר לתלות אתרוג או פרי אחר של שביעית לנוי סוכה מתרי טעמי, חדא, דמפסידו ע"י תלייתו, ב' דממעט באכילתו דכל שבעה הוא מוקצה. ולטעם הב' כתבו הרבה פוסקים שראוי להתנות דאינו בודל מהן כל ביה"ש של ח' ימים. אך יש שכתבו דא"צ להתנות כן (עי' מנח"י, וארחות רבינו) דכיון דמותר לקחת אתרוג למצוה אע"פ שממעט אכילתו ע"כ מותר גם לתלותו. אך לפי"ז יהיה מותר רק אתרוג ולא פרי אחר, אך אם יתנה מותר בכולם.

ולטעם קמא דיכול ליפסד, בודאי אם הוא ייפסד עד סוף החג אסור לתלותו דמפסידו, אך אם לא ייפסד מותר אלא דיזהר לא לתחוב מחט כי מפסיד בידיים מקום הנקב.

ומנהג בעלזא, שלא לתלות פירות שביעית, אף דבכל שנה מרבית מאד בתליית פירות לנוי. משום דבשמיטה אחת שלח מהר"א מבעלזא לשאול את הראב"ד דהעדה"ח הגר"י רייזמן זצ"ל וענה לו שלא יתלו משום חשש הפסד פירות שביעית.

יב. "מיר זוכען נישט קין חומרות!"

כ' בספר שלמי מועד (כז, 44) שהגרשז"א היה מקפיד מאד לא לשתות מים חוץ לסוכה וברבות הימים חזר בו, מהטעם דשמחת יו"ט היא מצוה דאורי"י ושתית מים חוץ לסוכה מותרת.

וידוע המעשה בהגרי"ד סאלאבייז"ק זצ"ל דשתה חוץ לסוכה ועמד שם פלוני שהיה תמה מאד, וענה לו הגרי"ד (באידיש, ע"י כותרת): "אנחנו לא מחפשים חומרות!" כלומר שכל מה שמדקדקים בבית בריסק הוא מחשש שלא יקיימו המצוות כראוי, אבל מה שהוא בוודאי רק חומרא אין לנו ענין בזה!

יג. זמן אמירת ההושענות

בישיבות נהגו להקיף הס"ת עם הד' מינים בכל ימי חוה"מ אחר מוסף. וכ"נ בישי' חברון. אבל בבתי הכנסת בד"כ נוהגים לאחר הלל וכמנהג ספרד ולא כמש"כ לוח א"י, (ויש בתי כנסת שנוהגים בכל שנה להתווכח מחדש...). והטעמים בזה, א' משום טירחא דצבורא של הוצאת הד' מינים שוב ושוב. והגר"א קלרמן זצוק"ל אמר בשם החזו"א דהטעם שיש לחשוש לפסילת הד' מינים בהוצאתם שוב ושוב. ונ"מ בין הטעמין בהוש"ר, דאז כבר אין לחשוש שמא ייפסל אך טירחא יש. ולב' הטעמים בשבת דאין ד' מינים יש לאומרו אחר מוסף וכן הוא מנהג ביהכ"נ לדרמן. אך יש שנהגו גם בשבתות לעשות כבכל חוה"מ וע"י בזה בבכורי יעקב (סוף ערול"נ סוכה ס' תרס) דהביא דמנהג אנשי ירושלים להקיף אחר הלל והוכיח דאכן במקדש היה קודם מוסף! ולפי"ז גם בשבת יש לעשות כן וע"ש באורך מאד.

יד. אשרינו ששלום ואחזה במקומותינו

ע"י תרזה"ד (תר"י) מעשה בב' יהודים שהא' דחף את חברו בעת ההקפות עם הד' מינים עד שנשברו עצמות כתיפו והוזקק לרופאים. והדוחף השיב שסבב כמנהג העולם שרגילים בדחיפות בעת הזאת. וכ' התרזה"ד שענין זה צריך גדר וסייג גדול דאם ח"ו יארוב איש לרעהו במקום הזה תתבטל מצוות הסיבוב מפני יראת ההיזק, ובפרט שמזלזל בקדושת ביהכ"נ, ועושה מצוה עם עבירה, ועוד ליד הס"ת שנאמר בה לא יוסיף פן יוסיף, וקנס שם את הדוחף ע"ש. ואשרינו ששלום ואחזה במקומותינו.

טו. ליטול ד' מינים בעיר העתיקה

כ' בבכורי יעקב (תרנה א ע"ש באורך) דלהרמב"ם דכל ירושלים הוא מקדש גם בזה"ז בירושלים העתיקה ד' מינים הוא מצוה מה"ת ובאמת רבים הקפידו לילך ולנענע שם כהגריש"א ועוד. אך הגרי"ז דוקא משום כך נמנע שמא יש איזה פסול בד' מינים ואם הוא מה"ת הרי"ז ביטל מ"ע. וע"י בחי' רמ"ש על הש"ס (סוף ח"א ליקוטים סוכה פ"ד) דפליג ע"ז וכ' דהוא "שיבוש גדול וחס מלהזכיר". אך עכ"פ הנוסע לכותל המערבי יפה יעשה אם יקח עמו ד' מינים וינענע, אך יזהר שלא יהיה שאול ושיהיה מהודר.

טז. שינה בסוכה יחידי

אי' בשבת קמא: שאסור לישן יחידי, והובא במג"א רלס, ובפמ"ג (א"א) כ' דיכול להדליק נר ולישן יחידי, וע"ז סומכים בימינו. ובס' שערי רחמים (ליקוטים מהגר"א) כ' שמותר לישן בסוכה יחידי דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ויל"ע אי מהאי טעמא א"צ לומר כל הפסוקים וההוספות בק"ש שעל המיטה, וכמו ליל הסדר דיש שמירה מהמזיקין.

יז. הרחמן הוא יקים לנו סוכת דוד הנופלת.

לשון ההרחמן הנ"ל הוא מפסוק בעמוס. ובעובדות והנהגות לבית בריסק (ג, קכ) ביאר בשם הגר"מ סאלאבייז"ק דהטעם דהוא נאמר בסוכות משום שאז יהיה מלחמת גוג ומגוג. ויש להוסיף ע"ז דהוא סוכה היא המצוה קלה שיתן הקב"ה לאומה"ע לעת"ל ומבעטין בה, וא"כ סוכה מרמזת לעת"ל ושפיר יש לומר בה ברכה זו.

יה"ר שתתקיים השתא.

יח. שואלין ודורשין

שואלין ודורשין הלכות חג בחג, ויש דעות שונות אם שואלין ודורשין שלשים יום קודם החג בכל המועדים או רק בפסח דנפיש מיליה, יעוי' בביאור הלכה ריש הל' פסח. אך גם אם אין שואלים ודורשין שלשים קודם החג בסוכות, דין שואלין ודורשין הלכות חג בחג בוודאי יש בכל המועדות.

וראוי להביא לשונו הזהב של הב"י (או"ח ריש תכט) וז"ל:

"ובסוכות אע"ג דאיכא מצות סוכה ולולב א"צ ללמוד בהם כל כך דינים דאפי' סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה ובדפנות סגי בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפה, ולולבים ואתרוגים רובם כשרים, ועוד שאין טרחת סוכה ולולב מרובה ודיין להתעסק בהם בערב החג ומש"ה לא בעי לשאול ולדרוש בהלכותיו כל כך זמן קודם".

יט. גימטריה נאה

'בל תהי מצות סוכה קלה בעיניך, כי כנגד כל מצוות דת חוקותיה שקולה' (יוצר שחרית ב' דסוכות). ויש קצת להתבונן

בכוונת הפייטן, וכי מאי ס"ד שתהא מצות סוכה קלה בעינינו. ואפשר כוונתו למה שאז"ל שלעת"ל הקב"ה אומר לאוה"ע מצוה קלה יש לי ונותן להם לקיים מצות סוכה ומקדיר עליהם חמה והם מבעטין בה וכו', ונקראת מצוה קלה משום שאין בה חסרון כ"ס. וזהו שאמר הפייטן אל תהיה מצוה זו קלה בעיניך אלא דע לך שחשובה היא כנגד כל המצוות.

והיכן מצינו שהיא חשובה כנגד כל המצוות, ונאמר בזה גימטר' ראויה (ס' זרע קודש), שהנה סוכה ג"פ 'דופן' = 420, 'סכך' = 100, סוכה = 91, ובסה"כ = 611. וכמו"כ הגימטריה של 'תורה': 611. הרי לך שהיא שקולה כנגד כל התורה.

ב. הקפות שניות

בספר דרך שיחה ממרן שה"ת הגר"ק שליט"א אמר שאין להקפות שניות מקור. אכן יש בבן איש חי (שנה א', ברכה, אות יז) וז"ל: גם מנהגו של רבינו האר"י ז"ל לעשות הקפות ליל אסרו חג אחר תפילת ערבית וכן ראוי לעשות לכל אדם. וא"כ יש מקור למנהג זה בבן איש חי ומעיד כן מהאר"י. ונשאל ע"ז שה"ת הגר"ק במכתב וענה, שמה שאמר שאין לזה מקור לא איירי ע"ד הסוד. דבזה יש וכן"ל.

בא. סוכה מלא או חסר

החשק שלמה בריש סוכה תמה דבכל הש"ס ובמשניות ובכל הספרים כתוב סוכה מלא בו', ובתורה ובנ"ך כתוב בכל מקום סכה חסר. וביותר הק' על הפרי עץ חיים שכתב שסוכה היא גי' צ"א שהוא כנגד שם הוי"ה ואדנות, ומק' הח"ש מה ענינו הרי בתורה כתוב כל העת סכה חסר.

וכתב שיגע ומצא בתהלים (עו) 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בצינן', ושם כתוב סוכו מלא. והעיד שמצא כן כתוב בספרי כתובים שנכתבו על קלף בצוואתו ובהשגחתו של הגר"א לבית הכנסת של ר' אריה ב"ר בער, וגם שם כתוב בשלם 'סוכו'.

וביאר ע"ד הרמז דזהו כוונת הכתוב, מתי יהיה סוכו בשלמות, כשיהיה מעונתו בצינן שאז יהיה השם שלם והכסא שלם. (וכבר ידוע מש"כ הגר"א מפסוק זה דסוכה וישוב א"י הם ב' המצוות היחידות שכנס בהם האדם כולו).

בב. כשהרב שמאלי

רב קהלה איטר. פסק הגרשז"א שכשנוטל הלולב בבית הכנסת, כיון שכולם מסתכלים עליו לראות כיצד נוהג ומפני כבוד הצבור, יחזיק הלולב בשמאלו - ימין כל אדם, והאתרוג בימינו - שמאל כ"א, (הליכות שלמה תשרי יא, טז), ואילו בביתו יטול הלולב בימינו - שמאל כ"א.

אכן נחלקו בזה הפוסקים דלבעל העיטור גם איטר דינו להחזיק הלולב בימין כל אדם ולא בימינו וכ"פ הב"י. אבל הרמ"א (תרנא) פסק כהרא"ש וכהרשב"א דאיטר נוטל הלולב בימינו - שמאל כ"א.

וק"ק לפי פסק הרמ"א כהרא"ש דאיטר דינו ליטול בימינו שהוא שמאל כל אדם, מהיכ"ת לחלק ולהתיר לרב קהלה לנהוג אחרת. ושמא כיון דאיכא למ"ד דדינו בשמאל כ"א, שפיר דמי.

בג. ולמקנהו עשה סוכות

ידועים דברי הטור (תיז) דסוכות הוא כנגד יעקב אבינו, דכתיב ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות, וכו' ויעקב נסע סכותה ע"ש.

המשגיח הגר"ד יפה זצוק"ל, הביא באחת משיחותיו את דברי החיד"א לבאר הטעם שיעקב קרא למקום ע"ש סוכות - בית המקנה, כדי להתבונן שכל העוה"ז הוא דירת עראי, וביאר דויבן לו בית היינו לעוה"ב.

ומרן הגרשז"א ברוידא זצוק"ל בספרו שם דרך ביאר את הנ"ל ע"פ תרגום יונתן דויבן לו בית היינו בי מדרשא, וא"כ הוא בנה בית מדרש, אבל למקום הוא קרא ע"ש הסוכות, משום שהוא עמד לפני שנכנסו לא"י כאשר היו שם כנענים, וחשש שבניו יושפעו מהכנענים ורצה להחדיר ללבותיהם מה עיקר ומה הטפל, ולכן קרא למקום ע"ש העראי - הסוכות, ולבית המדרש קרא בית.

וכיון שסוכות הוא כנגד יעקב כפי שהבאנו, א"כ ראוי להתבונן בזה.

כד. נץ פרח מלולב

בפיוט אשר הניא דפורים נאמר "נץ פרח מלולב" היא הדסה, ע"ש. ולולב הוא מרדכי הצדיק ע"ש.

יש להבין הטעם שקראו למרדכי דוקא לולב, ואפשר לבאר ע"פ הא דאי' במדרש דארבע אמהות הן כנגד ארבעה מינים, ואי' שם דרבקה כנגד תמר - לולב. משום דמה תמר זה יש לו אוכל ויש לו עוקצין, גם רבקה כך, יש לה אוכל - יעקב ויש לה עוקצין - עשו.

והטעם שבפיוט זה קוראים למרדכי דוקא לולב, משום דמרדכי דומה ללולב וכן"ל, וכיון שבפורים הכניע הצדיק את

הרשע, שהרי לרבקה היו גם צדיק וגם רשע, והצדיק גבר על הרשע. לכן הזכירו משל זה.

כה. שהחיינו על הסוכה בלולב

שכח לברך שהחיינו בליל יו"ט, כ' הגרשז"א צ"ל (הליכות שלמה שם) שכאשר מברך ברכת שהחיינו על הלולב שנוטל למחרת, יכוון לצאת גם על הסוכה.

והוסיף שאם שכח גם בלולב יכול לכוון בשהחיינו שעל קהלת. וחידוש הוא.

כו. קריאת קהלת בשב"ק חוה"מ

א' בגר"א (מעשה רב הלכות יו"ט קעה) "ופעם אחת איקלע מילתא שנחלש מאד בשחרית וצוה להוציא הס"ת לקרות ולא קראו המגילה, ובמנחה צוה לקרות המגילה ולברך כמו בבוקר".

ויש לעיין לפי"ז מה יעשו בית כנסת שאין להן מגילה ואין באפשרותם להביא אלא בחול המועד אם יקראו קהלת בחול המועד ואם יברכו.

ובקצרה נביא כמה דברים בזה.

בפמ"ג כ' שאינו יודע הטעם מדוע נהגו לקרוא דוקא בשבת. משמע דה"ה בחול יש לברך.

ובבנין שלמה (שו"ת, סוף ה"ב) דדוקא בשבת יש לקרוא משום דבזמן הבית א"א היה לאכול בשר שלמים בשבת משום נותר והיו גומרים הכל ביום שישי והיו צריכין לצאת ידי שמחה שיכול לצאת או בבשר או ביין, והיו בשבת צריכים לצאת דוקא ביין, וחששו שמא ישתו הרבה מדי ויבואו לידי הוללות, ולכן תיקנו לקרוא קהלת. שהאדם יתן אל לבו את שהכל הבל בעוה"ז. וא"כ דוקא בשבת יש לברך, דזו עיקר התקנה.

אבל בשו"ת ציץ אליעזר כתב שתקנו לקרוא קהלת כי בימים אלו שלמה המלך חנך את הבית הראשון בכל ימי חג הסוכות, (ע"פ הכתוב במלכים א' ח, סה, ע"ש). ולפי"ז ה"ה בחול.

ויעוי' באגרות משה (ח"ד, סי' צט) שכ' שאם לא היה להם קהלת בשבת יקראו ביו"ט האחרון ויברכו. והוסיף שעיקר התקנה היתה שיקראו בא' מימי החג אלא דשבת הוא יום כנופיא וכדכתב בביאור הגר"א סוף סי' תצ, דשבת הוא יותר יום כנופיא מיו"ט דהיו בשדות גם ביו"ט. וא"כ לפי"ז צריך לברך מתי שיקרא, כך כתב באג"מ. אלא דעדיף לקרוא בשמחת תורה. (קשה קצת להעלות על הדעת את 'כל הנערים' מאזינים לקהלת בשקיקה..)

אכן בספר 'זה השולחן' להג"ר שריה דבילצקי צ"ל כ' להוכיח מביאור הגר"א הנ"ל היפך דעת האג"מ, שכיון שהגר"א כתב דשבת הוא יום כנופיא א"כ דוקא בשבת יש לברך ולא ביום אחר.

אלא דע"ז יקשה קצת היאך מברכין בשבועות על רות, ויש ליישב.

תוספת נכבדבאות הבאה.

כו. הרחב דבר

כתב בהרחב דבר (במדבר כט יב) וז"ל: ומשום הכי כתב בספר זכריה דלעתיד גם אומות העולם באים בחוה"מ סוכות לעמוד על קרבנם היינו בשביל שיכירו גם המה את מלך ה' צבקות ויהיו יודעים דפרנסתם תלויה במוספי החג שישראל מביאים בשבילם ואם לא יעלו לא יבוא עליהם הגשם. וכך היה המנהג בימי שלמה, ומשום הכי היה שלמה מגיד מגילת קהלת בחול המועד סוכות לפני חכמי אומות העולם וכו' ע"ש.

סְכָה וְלֹלֶב לְעֵם סֻגָּלָה. יַחַד יִרְנֻ יִשְׂאוּ תְהִלָּה. מְמַצְרִים גְּאֻלָּנוּ. דְּבָרוֹת קִדְשֵׁי הַשְּׁמִיעָנוּ.
עֲנֵנִי כְבוֹד הַקִּיפָנוּ. לְאַרְבַּע רוֹחוֹת מְטָה וּמַעֲלָה.

(פיוט לסוכות)

לעלווי נשמת הבה"ח בן העלייה שמואל בן יבלטו"א הרה"ג ר' אפרים זצ"ל

רשימות מהגאון רבי אפרים רומשילד שליט"א מראשי ישיבת תורה בתפארתה

רשימה של מחשבות התעוררות מבלי שימת דגש לפשט הפסוקים כפי ביאורי המפרשים!

חלק ניכר של היום הגדול והנורא, יום שמיני העצרת, אשר בו מתייחד הקב"ה עם עם קרובו, נוהגים לנצל על ידי ריקודים בתפילות שירים ותשבחות, כדי לשמוח בקרבת בוראינו ולהעלות לפניו את תחינתנו מתוך חדוותא דקדושה, ולהביא לידי ביטוי כמיהת ליבנו ונפשינו לקל חיינו, ותשוקתנו לתורתו הקדושה אשר היא חיינו ואורך ימינו.

בשעות המרוממות האלו אשר אין כדוגמתן בכל השנה, מתגלים לכל אחד ניצוצי אור של השגות באהבת ה' וביראתו ובעבודתו, תוך דברי השיר והשבח, וישבתי להעלות קצת מהרהורי לבי, וישמע חכם ויוסיף לקח, כל אחד כפי רוחו והשגתו כיד ה' הטובה עליו.

'שאו שערים ראשיכם' בהוצאת ספר תורה

יש להבין מנהגינו, שאנחנו שרים בהוצאת הס"ת בשמחת תורה שאו שערים ראשיכם, ומאי שנא מבכל השנה, שאין מבקשים כן אלא בהכנסת ספר תורה בחזרה לארון הקודש, בפרק 'לדוד מזמור וכו'', אמנם מקור נאמן למנהגינו, מזה שאומרים בנוסח של 'אתה הראתו לדעת וכו'', את הפסוק, 'בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך', והיא התפילה שנענה בה שלמה המלך כשביקש להכניס את הארון לביהמ"ק, ודבקו שערים זה לזה, והתפלל 'שאו שערים ראשיכם וכו'', ולא נתקבל עד שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך' כדאיתא בשבת דף ל' א'.

ואשר מבואר מזה דשאני שמחת תורה מכל השנה, דתמיד נמצאת הספר תורה בינינו, במה שמנוחתה כבוד בארון הקודש, אלא דמוציאם אותה לצורך, לקריאת התורה, אבל בשמחת תורה עיקר מקומה של הספר תורה היא אתנו - בינינו ממש, שמקיפים עמה את הבימה, ולכן חייבים לבקש על פתיחת השערים בשעת הוצאתה, **שההוצאה היא ההכנסה!**

ועיקר הא דאנו זקוקים לתפילה שאו שערים ראשיכם וכו', ובעבור דוד עבדך וכו', והרי אין השערים סגורים בעד הספר תורה, אלא דהא שהשערים דבקו זה בזה, אינו אלא סימן, דעדיין אין אנחנו ראויים שהס"ת תשרה אצלנו, דיכולים להוציא הס"ת מההיכל ולנשק אותה, ולזמר ולרקוד לפניה, אבל עדיין לא נמצאת בינינו, אין את הקשר הפנימי ואת ההתבטלות הגמורה אליה, ואם ההשגחה היתה ניסית, יתכן שגם היום השערים לא היו נפתחים בפניה ח"ו, ועל כן אנו מתחננים, 'בעבור דוד עבדך על תשב פני משיחך', וגם אנו לפי ערכינו ומדרגתנו, נלך בדרכי דוד, לפזז ולכרכר בפני הספר תורה.

משה אמת ותורתו אמת

השאלה הכי נשאלת בעת ההקפות, מהו תוכן המנהג שקופצים באמירת **'משה אמת ותורתו אמת'**. ואף שאיננו בקיאים בטעמי המנהגים, מ"מ מאחר שעכ"פ קיים כזה מנהג, ניתן הרשות להדביק כוונה מועילה.

זכינו במדרש תהילים פרק ל"ב בזה"ל, לדוד משכיל אשרי נשוי פשע. זהו שאמר הכתוב אורח חיים למעלה למשכיל (משלי ט"ו כ"ד), **מי שהוא מסתכל למעלה, מה נאמר עליו, אורח חיים למעלה למשכיל, אלו בני אדם שנסתכלו למעלה**, וכן הוא אומר **למנצח לבני קרח משכיל** (תהלים מד א), **כיון שנסתכלו למעלה נמלטו**, וכן הוא אומר הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו (שם ל"ד ו'), **ואביהם שלא נסתכל למעלה, ודתן ואבירם רדו למטה**, שנאמר וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה וכו', אמר דוד אני אסתכל למעלה, שנאמר לדוד משכיל אשרי נשוי פשע, ומי הוא שמסתכל למעלה הוא כסוי חטאה וכו', ע"כ.

אין לנו שם מושג בקרח ובמעשיו, אבל מה שהעלו חז"ל מותר לנו ללמוד. קרח ירד למטה משום שהסתכל למטה, ובניו ניצלו משום שהסתכלו למעלה. ומכיון דתיקונו של קרח היתה באמירת 'משה אמת וכו'', מבואר שככה מסתכלים למעלה! כל דבר אחר הוא למטה!

בעולמינו מרגיש כל אחד כח המשיכה המושכת למטה, אבל קיים גם כח משיכה למעלה, ועל האדם לפנות לכיוון הנכון. ונשנן לשון המסל"י סוף א': **ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך**, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, הן הנה כל עניני החומריות והתלוי בהם, עד שימשך אחרי יתברך ממש כברזל אחר אבן השואבת.

'בוהן לבבות הצליחה נא'

כמה מבהיל משפט זה! והרי הכי מפחיד בדין הוא שהקב"ה יודע מחשבות כשאומרים בר"ה 'יודע מחשבות ביום דין' מיד מוסיפים 'לכובש כעסו בדין' ובברכת זכרונות מזכירים, מי לא נפקד ביום הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא מעש איש ופקודתו, ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצרי מעללי איש, ועכשיו בשמחת תורה אנו צועקים בפה מלא **'בוהן לבבות הצליחה נא'!** **'יודע מחשבות הושיעה נא'!** תראה איך באמת לאמיתו אנו נאמנים לך, בפנים לבינו אין משה אחר מאהבתך - וזה לבד כבר כדי לזכות ישועה ולהצלחה!!

כשיש מעשה מצוה מונחים ממילא כל הכוונות במעשה גופא, גם אם אין האדם בדרגא לכוון את תוכן ענינה, דהכוונה דבר נוסף, אבל בשמנ"ע אין מצוות מיוחדות, אלא הוא זמן של האהבה גופא, שהמלך שמח עם אוהבו, וא"כ ע"כ היינו אהבה בפועל! כל יהודי יש לו מקום בלב אשר מרגיש שם, דאין עוד כאהבתו יתברך, וכל מה שיש בעולם כאין נגדו - והוא החדר יחוד! ודי בזה לדרוש **'בוהן לבבות הצליחה נא'!** **'יודע מחשבות הושיעה נא'!!**

ניצוצות מן הפסוקים והשירים

כי מציון תצא תורה וכו':

צ"ב איך תורה יוצאת מציון, וגם מה נוגע לנו מהיכן התורה תצא. ויודע התוס' בב"ב כ"א א' ד"ה 'כי מציון תצא תורה' - לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכוהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדרש' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה, ע"כ.

הננו רואים שכדי לזכות לתורה צריך 'אוירה' של עבודה ויראת שמים, ויש גם בביהמ"ד ומסביב לו להשרות כזו מסגרת, וזה הרקע לבא ע"י לקנייני התורה.

כי מציון תצא תורה וכו':

'ציון' הוא מושב קבוע ומצויין של לימוד התורה מתוך קביעות דבוק חברים וריתחא, עד שקול מלחמתה בוקעת למרחקים לתוך חשכות העולם. וכ"ה בתדב"א זוטא, 'אין ישראל נגאלין אלא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד, לא מתוך הטילטול ולא מתוך הטיורף ולא מתוך הדחק, לא מתוך שאין להם מזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שהן זה אצל זה, והיה כל אחד מהן קורא לחבירו וקולן נשמע, שנאמר ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש וגו' (עובדיה א' י"ז)

וכה"ג בברכות ח' א', מאי דכתיב (תהלים פ"ז) אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ע"כ.

ובחז"ל העה"ת בהפטרות 'עקב' דמש"כ 'כי נחם ה' ציון וכו' ר"ל כי נחם ה' התורה וירומם קרנה המכונה 'ציון'!

ונמצא דבמקום שהתורה 'מצויינת' משם היא תצא!

שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם וכו':

בביאור הפסוקים למדנו בשבת ל' א' דקאי על שערי ביהמ"ק שדבקו זה בזה כשבקש שלמה להכניס את הארון, והתפלל שלמה שישאו ראשיהם למלך הכבוד, ולא נענה עד שהזכיר זכות דוד עבדיך.

ויש לבאר שאין מקום לארון ולהשראת השכינה לתוך ביהמ"ק כשעדיין קיימת כוונה לכבוד של בשר ודם, אכן שיש צורך אף בכבודינו, שפארם של מלכי בית דוד וכבודם של ישראל אשר מתפארים בתפארתו של ביהמ"ק הם הם כבודו של הקב"ה בעולמינו, אולם כל זה כשנגד עינינו רק כבוד ה' לבד. וחזינן שלא די בהכרה ד'ה' עזוז וגבור הוא מלך הכבוד, שעדיין רובץ בלבבנו גם כבוד עצמינו, ואין עצה אלא לתת אמתלא לכבודנו גופא שהוא כבודו של הבו"ע, והיינו משום ד'ה' צבקות מלך הכבוד, שכבודו של הקב"ה הוא בצבאותיו שהם עמו ישראל [שמות ז' ד', וי"ב מ"א].

וכבר ביארו רבותינו להדיא ד'ה' צבאות הוא מלך הכבוד ר"ל דהקב"ה כביכול משתף את צבאותיו בכבודו, עי' שמו"ר ריש פ"ח בזה"ל, למה קרא להקב"ה מלך הכבוד שהוא חולק כבוד ליראיו, כיצד מלך בשר ודם אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו, והקב"ה הושיב לשלמה על כסאו וכו' מלך ב"ו אין נקראין בשמו קיסר אגוסטא ואם נקראין בשמו היו ממיתין אותו

והקב"ה קרא למשה בשמו שנאמר ראה נתתיך אלהים לפרעה וכו'.

והא שלא פתחו בשערים ראשיהם אלא ע"י שאמר 'בעבור דוד עבדיך אל תשב פני משיחך', י"ל משום דהיינו מדתו של דוד מלך ישראל שביטל כבודו לגמרי להקב"ה. וכבר הביא בשמה"ל שער התבונה פ"ח מחז"ל שדהע"ה זכה להיות רגל רביעי דמרכבה ע"י ששתק על קללות שמעי בן גרא.

הבית המקדש הוא דוגמא לאדם [נפה"ח א' ד'], וברגע שאין השערים מעכבים מיד התוה"ק תכנס אלינו, אלא שעלינו לדעת מי הוא מלך הכבוד!

עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה:

'באו לפניו' היא דרגא עצומה, שמרגיש עומד בפני ה' וכמש"כ 'שויתי ה' לנגדי תמיד'. וי"ל דמגיע לזה ע"י עבודת ה' בשמחה, וז"ש אם תהיו עבדי ה' בשמחה סופו שתבואו לפניו. ושוב כשמרגיש עומד בפני ה' הבו"ע השמחה פורצת חוצה, וכמש"כ (ויקרא ט') 'ותצא אש וכו' וירא כל העם וירנו וכו'". וכן נאמר אצל דוד המלך ע"ה 'המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'.

[...המלך] (ו)דוד [מפזז ו]מכרכר (בכל עוז) לפני ה':

בשיר מרכיבים שני פסוקים הנאמרים בשמואל ב' ו' יחד. דבפסוק ט"ז הלשון '...המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'', ובפסוק י"ד כתוב 'ודוד מכרכר בכל עז לפני ה'.

ונראה דאין להשמיט תיבת 'המלך', שמתגלה בה נקודה מיוחדת של חידוש, שמצאה הרמב"ם במקרא הזה דוקא.

דז"ל רבינו הגדול סוף הל' לולב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך, וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה', ע"כ. וצ"ב איך יש לראות מהאי קרא דוקא שלשמוח לפני ה' היא גופא הגדולה והכבוד. ואשר מבואר בכוונת רבינו, דיליף מהא דהודגש כאן 'והמלך', דהיינו משום דמעשה מלכות קעביד במה שהיה מפזז ומכרכר, דבזה גופא שהיה מקל בעצמו לשמוח לפני ה' ראה את עצמו 'מלך' בכל כבודו וגדולתו.

...וחיי עולם נטע בתוכינו...

דברים נפלאים זכינו מהגר"א באדרת אליהו בלק עה"פ 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו' [הועתק באבני אליהו על תפילת מוסף בר"ה], וז"ל, '...ה' אלקיו עמו' - זה דביקות השם, 'ותרועת מלך' - כתרונתו [ושכינת מלכהו] ביניהן, והכונה ד'תרועת' הוא לשון חבה ורעות, וכמש"פ רש"י, 'כי הוא שעשוע של הקב"ה, והיא התורה' - וזה שאמר תחילה עמו וכאן בו וכמש"כ וחיי עולם נטע בתוכינו, ע"כ. הוא נורא! שבדביקות הם כביכול 'עם' הקב"ה, אבל בתורתו נמצאת השכינה בהם ובתוכם! ואיזה אהבה מתגלה כלפינו ע"י שאנו זוכים להתעצם בשעשועיו של המלך!

וכן הוא בכתוב בירמיה [בהפטרה דר"ה שנבחרה משום האי קרא כדאיתא בש"ס מגילה ל"א], 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'', וברש"י, מדי דברי בו וכו' - ומדרש ויקרא רבה, די דבורי שנתתי בו שלימדתי תורתי לרחם עליו, ע"כ. הנה גם כאן שדיבורו של הקב"ה 'בו' - בתוכינו ממש, ובוזה מתעוררים רחמים עצומים, עד כדי 'המו מעי' ע"י השייכות שלנו למלך, ואף הכא היינו ע"י שאנו 'ילד שעשועים', שמשתשעים בשעשוע של הקב"ה.

...הוא יפתח לבינו בתורתו וכו':

מכאן תשובה לטועים שחושבים דהשגת התורה תלויה בכשרונות, ומי שנולד כביכול 'בעל כשרון חלש' אבד ח"ו תקוותו להיות תלמיד חכם וגדול בתורה. חז"ל תלו את ההצלחה בפתיחת הלב - הלב רק חייב להפתח! אבל כל הכוחות נמצאים ושמורים בתוכו! כשהייתי בחור היה לנו בשיעור כזה בחור שהיה ידוע כ'בעל כשרון חלש', הכל הלך לו קשה מאד ועבר לכן למוסד מיוחד, והיום הוא רב חשוב מאד ומיוחד בקהילה של בני תורה ממש ומרביץ תורה בישראל!

ויש יסוד עצום מהסבא מקלם [כתבי התלמידים ח"א סי"א], שהאדם הוא 'שק - גומי!' 'שק - גומי' אין לו בתוכו מקום וחלל, אולם ע"י שמכניסים בו חפצים, בזה גופא נוצר חלל, כן האדם הגשמי באמת אין לו מקום למדריגות רוחניות ולגדלות,

אולם מ"מ בזה גופא שמרים את עצמו, ומכניס לתוכו ערכים נוצר עבורם מקום. והיא תשובה לכל התירוצים!

וסמך את דבריו על פסוק בפרשת בראשית 'ויפח באפיו נשמת חיים', ד'נפיקה' אינה 'שימה', אלא הכנסת רוח באופן שמתנפח ע"י הנפיקה גופא, וכמו 'בלון', וחדש הקב"ה בתחילת יצירתו של האדם כח הזה שניתן לנפוח בו נשמה, ועלינו להמשיך בדרך הזה. ומבאר עפ"ז דברי חז"ל (שבת קנ"ב) שת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתוסף עליהם וכו'. [והוסיף שם עוד דה"ה להיפך בעמי הארץ, דע"י שאובסין את עצמם בערכי עוה"ז מקומם להשגת האמת מתמעט והולך, דאף ל'עם הארצות' האדם 'שק - גומי' שמתרחב בפטומי מילי ודוחה את המקום להשגות הפנימיות].

צוה ישועת יעקב

חלק מבנין עבודת השמחה בשמנ"ע מה ששמחים בישועה, וכדמפורש במדרש הידוע, בילקוט פנחס אות תשפ"ב, ...וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם שמחים יחד וכו' וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", א"ר אבין אין אנו יודעים במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה בא שלמה ופירש "הבאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך", בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי יצחק ב'ך' - בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורתך, ב' - תרי, ך' - עשרים, ע"כ, שמחת ישראל בה' במה שהוא מושיעינו, ומסתבר שעל הגאולה העתידה קאי, שהיא השלימה והניצחית.

ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

פסוק הזה מתאר נוראות איך ישיגו ויכירו הצדיקים לעתיד לבא את בוראם אשר קיוו לו סמכו עליו בכל אורך ימי הגלות, ומתגלה להם בחוש עד כדי שכביכול יכולים להראות באצבע, וכדאיתא בתענית ל"א, אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר 'ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו'.

ויש לדעת דענין המחול הזה הם דברים נשגבים ונוראים, וכבר קבע המהרש"א בח"א שם וז"ל, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול כו'. **מפורש במפרשים שהוא דבר סודי**, ע"כ. ונעתיק סיום לשון המהר"ל לאחר שכתב בפירושו המאמר הזה בבאר הגולה פ"ד, וז"ל: ...ואם כי אי אפשר לכתוב דברים נוראים כאלו, רק כי הדברים האלו מועטים בכתב ורובם חכם יוסיף חכמה ודעת, והוא יתברך יכפר בעדנו ויעשה אותנו זנב לזנב הצדיקים במחול הקדוש הזה!

ופני הדברים, כפי המשתקף מתוך מקצת מדברי רבותינו, שבעגול כל נקודה פונה אל המרכז אבל כל אחת מזווית אחרת, ונמצא שכולם מכל המקומות ובכל המצבים נטפלים, נמשכים ונגררים לנקודה האמצעית שנמשלה להקב"ה שעומד ביניהם. ויש לקבל בזה גם קצה של מושג בתוכן ענין הנשגב שבהקפות בסוכות ובש"ת.

ואשר ניתן להוציא מדברי המאמר למעשה, מובא מהח"ח [ע"י בח"ח החדש עה"ת בראשית ב' ט'], שדיקדק בפ"י רבינו גרשום בתענית שהקב"ה יושב 'באמצע' של המחול, ולמד מכאן שכל צדיק יש לו את ההשגה ודרך העבודה שלו, וחושב דהוא הנכון והכי קרוב להקב"ה, אבל לפי האמת כל הדרכים חשובים, והם באותו קירבה למרכז, כל שמקוים להקב"ה בכל נפשם ובכל מאדם, עיי"ש דהיינו נמי הכוונה בהא דעץ החיים עמד באמצע הגן כמו שהדגישה התורה [ע"י ברש"י בראשית]. ומביא שם דוגמא לכך מגמ' תענית כ"א ב' דאביי ורבא אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיעא כל מעלי יומא דשבתא או כל כל מעלי יומא דכיפורי משא"כ אבא אומנא שקבל מהתם פריסת שלום בכל יום, וחלש דעתו של אביי, ונאמר לו 'לא מצית למיעבד כעובדיה ומאי הוה עובדיה דאבא אומנא דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה כי היכי דלא ניסתכל בה ואית ליה דוכתא דצניעא דשדי ביה פשיטי דשקיל דאית ליה שדי ביה דלית ליה לא מיכסיף כי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה לא שקיל ובתר דקאי יהיב ליה פשיטי ואמר ליה זיל בריא נפשך', ע"כ, עיי"ש, הרי דע"י מדת הצניעות והחסד וכבוד ת"ח זכה אבא אומנא מבחינה מסויימת ליותר קורבה מאביי ורבא.

ויש לדקדק כדבריו ממש"כ עוד בפ"י ר"ג בתענית שם 'ומראין זה לזה ואומרים הנה אלקינו זה וכו'', הרי דכל אחד רואה אחרת ומראה לאחרים. אמנם במהר"ל שם כתב איפכא, דבמחול שמסתובבים נמצא דכל אחד בכל המקומות, ובא ללמד שלכל אחד מעלת כולם, ואין זו סתירה, די"ל דמכיון שמתאחדים ושומעים זה מזה כמש"כ ר"ג, נמצאים כולם כלולים בכל.

דביר קדשו

הלכות ומנהגים והטעמים לסוכה, ד' מינים והלכות החג

(נערך ונכתב מתוך הספר "דביר קדשו" מועדים ח"א של הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א)

סדר ערב וליל חג הסוכות

- ❖ עדיף להתנות לפני בין השמשות, שלא להקצות את קישוטי הסוכה למצוות.
- ❖ נוהגים להזמין את האושפיזין בכל לילה מלילות החג, וכל אחד לפי מנהגו בסדרם.
- ❖ כתב הטור, שכוונת המצוה בשיבת הסוכה **מעכבת**. לכן צריך לחשוב ולכוון. האחד, לזכור זכר ליציאת מצרים. ועוד, זכר לענני כבוד שהקיף את העם בהליכתם במדבר להגן עלינו מן השרב והשמש". ובדיעבד אם לא כיוון כוונה זו, יצא ידי חובה. וכוונה זו יש לכוון כל שבעת ימי הסוכות כשאוכל או ישן או יושב בסוכה. (עיי"ש בב"ח). [וזהו משום דקיימ"ל בשו"ע (או"ח סי' ס') דמצוות צריכות כונה, אמנם בדיעבד מצוה התלויה באכילה יוצא ידי חובתו אף אם לא כיוון, ומובא בהגדת בריסק בשם הגר"ח הלוי שאמר שדוקא במצה בפסח יוצא בלא כונה שהמצוה היא האכילה אמרין שכן נהנה ויוצא אף בלא כוונה, אבל בסוכה המצוה היא הישיבה ולא האכילה. כתב במועדים וזמנים שאף שהכונה אינה מעכבת אבל הכוונה חיוב דאורייתא ואם לא כיוון ביטל מצוות כוונה. ודעת הביכורי יעקב דאף לא יצא בדיעבד אם לא כיוון].
- ❖ לכוון בברכת שהחיינו של הקידוש, לצאת אף על מצות בניית הסוכה. ועל הישיבה בסוכה.
- ❖ נשים שברכו שהחיינו בהדלקת הנרות, שלא יענו אמן בברכת שהחיינו שבקידוש משום הפסק.
- ❖ עומדים בשעת הקידוש עד ברכת לישב בסוכה, אף אותם היושבים בקידוש בשאר ימות השנה.
- ❖ נשים שאינן יושבות בסוכה לא יענו אמן על ברכת לישב בסוכה. והגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה כתב שיענו אמן.
- ❖ אוכלים את הכזית הראשון של הפת, וצריך לכוון זכר לענני כבוד, ועדיף שיעור של קצת יותר מכביצה. ראוי לאכול שיעור זה תוך כדי אכילת פרס (לכתחילה 2 דקות, ולכל הפחות 4 דקות). כמו באכילת מצה בליל הסדר. וכתבו הר"ן והריטב"א, דכיון שהכתוב קבעו חובה סגי בכזית פת. אמנם בשלטי גבורים מביא בשם הרי"ז, שצריך לאכול אכילת קבע של פת או מיני תרגימא, וכן הבעל המאור בפסחים כתב, שצריך לקבוע סעודה ליל יו"ט ראשון. ועדיף גם שתהא הפת בלא כל טיבול. והוא עפ"י ד"ד הפמ"ג (בס"י תרלט) שכתב שלחם הנילוש במי פירות אין יוצאין יד"ח דומיא דמצה, וכ"כ בשו"ת יד אליהו לר"א רוג'ר (סכ"ג) עיי"ש. אמנם עיין בצ"ח בפרק ערבי פסחים שכתב שמותר לאכול הפת של הכזית ולטבול זאת.
- ❖ יאכל את הפת רק משיחשיך, ולכתחילה עדיף עד חצות כמו בליל הסדר.
- ❖ יש הסוברים שצריך שיהיה שלו, ולכן אם אוכל אצל אביו ראוי שיקנה לו הכזית. כ"כ במנחת חינוך (שכה"י"א) שבעיני שיהא שלו דומיא דמצה. ולפי"ז ראוי שכשאוכל אצל אביו שיקנה לו הכזית מצה.
- ❖ יאכל את הפת רק משיחשיך והיינו שיהיה ודאי לילה. מובא באגודה ובמהרי"ל ועוד ראשונים שכיון שלומדים גזירה שוה לחג המצות צריך להמתין שיהא בלילה וכמו בפסח לגבי מצה שבעיני ליל ט"ו. וכן פסק ברמ"א (בס"ג) שלא יאכל עד שיהא ודאי לילה. וכתב במטה אפרים שלכתחילה נכון להתאחר בתפילת הערבית בשביל ההמון שאינן יודעים שההאכילה צריכה דוקא לילה. ומי שמקפיד על זמן ר"ת לגבי מצוות דאורייתא יראה לשים על לבו לחזור ולאכול כזית אחר שיהא לילה אף לשיטת ר"ת. אם אכל בין השמשות כתב הפמ"ג וכ"פ במשנה ברורה (ס"ק כ"ה) שזהו ספק דאורייתא לחומרא וצריך לחזור ולאכול כזית בלילה. ולכתחילה עדיף שיאכל עד חצות כמו בליל הסדר. וכ"כ המהרי"ל מכיון שילפינן גז"ש דט"ו ט"ז מחג המצות. וכן פסק ברמ"א ויאכל קודם חצות הלילה, ומ"מ כתב הביכורי יעקב שאם לא אכל עד חצות חייב לאכול הכזית אף לאחר חצות.
- ❖ בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל הביאו שלא יטבול הכזית בדבש, שלא לבטל טעם הפת.
- ❖ ומהגר"ח קנייבסקי שליט"א (דרך אמונה בבה"ל מתרומות ה"ב ד"ה כהני), להוציא המעשר ראשון והעני מהפת דומיא דמצה.
- ❖ להקפיד שלא להשאיר כלים מלוכלכים בסוכה.
- ❖ לשמור פינו מכל דיבור של איסור בפרט בסוכה, וכבר כתבו והזהירו ע"ז רבות.
- ❖ השינה בסוכה הינה חיוב גמור כאכילה וכשתייה, ואף יש בזה חומרא מאכילה, שאכילה ארעית מותרת חוץ לסוכה, ואילו שינה ארעית, אסורה חוץ לסוכה.
- ❖ הישן בביתו מפני הגשמים, ופסקו הגשמים, יכול לישון בביתו, ואם חזר לסוכה, מקבל שכר על כך.
- ❖ מצות שמחה בחג מצוה חשובה ביותר אולם קשה היא עד מאד, ויש להשתדל מאד בקיומה.
- ❖ בחוה"מ אין חובה בפת, ולהגר"א יתכן שיש מצווה לאכול פת כל יום. האוכל בשר, דגים וגבינה בקביעות, אל יאכלם אלא בסוכה, אך בלא ברכה על הישיבה בסוכה (סי' תרל"ט מ"ב סקט"ו).

❖ שתיית משקאות, ואפילו מים, אם נעשית במהלך הסעודה, אסורה חוץ לסוכה (סי' תרל"ט שעה"צ ס"ק כ"ט). אכילת פירות מותרת מחוץ לסוכה, והמחמיר הרי זה משובח. ואף תלמיד חכם רשאי להקל בזה, (שו"ע שם ב' וביאור"ל).

דיני הסוכה

הדפנות

א. יש להציב קודם את הדפנות ורק אח"כ להניח הסכך. לכתחילה צריך שתהיינה הדפנות שלמות, ועדיף להניח שלוש שלמות מארבע שאינן שלמות. ב. אין לעשות דפנות הסוכה מבד ויריעה המתנדנדים ברוח, אלא יתקין קנים בגובה י' טפחים מסביב לג' הדפנות, כאשר המרחק ביניהם פחות מג' טפחים, כך שאפילו אם יתנתקו היריעות, יישמשו הקנים הללו בתורת דפנות. ויכול למתוח חבלים במקום הקנים, ובלבד שהחבלים לא ינועו ברוח מצויה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל). מחיצה רביעית יכול לעשותה מיריעות.

ב. ביריעות עדיף שלא יתנדנדו ברוח אפילו במעט. ולחזו"א אפשר עד ג' טפחים.

הסכך

א. התקינו גגון מעל הסכך או מתחתיו, ועי"ז הפך לחדר שימושי של קבע, לא די בהסרת הגגון והגבהתו, אלא צריך להגביה כל הסכך ולהניחו מחדש. ב. לא יניחו את הסכך אישה או קטן, אלא גדול שחייב בסוכה, ולדפנות הכל כשרים.

מעמיד

א. אין להניח את הסכך ע"ג כלונסאות מתכת ולא לקבעו במסמרי מתכת, כי לכתחילה אין להעמיד הסכך אלא ע"י דבר שמסככים בו (תרכ"ט ס"ק כ"ב). גם חלקי מתכת המובלעים בתוך הקיר, אם גלויים הם, אין להשעין עליהם את הסכך (חזו"א קמ"ג ב'). ב. לדעת ה"משנה ברורה", 'מעמיד של מעמיד' כשר. היינו, שאם הניחו כלונסאות מתכת ע"ג הדפנות, ומעליהן קורות עץ וקורות אלה מחזיקות את הסכך, הרי זה כשר. לדעת החזו"א אין לעשות כן, כיון ש'מעמיד דמעמיד' דינו כ'מעמיד'. לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כאשר מניחים את קורות העץ בדיוק מעל כלונסאות המתכת, כך שאם יינטלו העצים יישען הסכך על המתכת, באופן זה פסול גם לפי דעת ה"משנה ברורה".

המזוזה בסוכה

סוכה פטורה ממזוזה, דזו דירת ארעי. מי שהמזוזה אצלו קבועה בימין הפתח מהחדר אל המרפסת הסגורה, ובסוכות מקים הסוכה באותה מרפסת, אינו צריך להסיר המזוזה ממקומה הרגיל (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

פסולי סכך

א. אסור לסכך בקרשים הרחבים 4 טפחים, וזאת גם כאשר הניחם על צידם. ובמקום שנוהגים לעשות תקרות עץ דקורטיביות העשויות קורות צרות יותר (שרוחבן כ- 12 ס"מ), אסור לסכך בקורות ברוחב זה. ונהגו שלא לסכך כלל בקורות משופות ומהוקצעות, שמא יעמידן זו לזו עד שימנעו את חדירת הגשם (מ"ב סי' תרכ"ט ס"ק מ"ו, מ"ט).

ב. רק 'גידולי קרקע' כשרים לסיכוך, ועל כן חבלים העשויים מגידולי קרקע, כגון העשויים פשתן, פסולים לסיכוך ולקשור בהם הסכך, משום שהשתנתה צורתם הטבעית ואינם נראים כגידולי קרקע (שם ס"ק י"ג).

ג. אין לסכך בענפים שהעלים נושרים תמיד, דחוששים שמהנשירה ינטוש הסוכה. והנושרים מהרוח אין לחשוש. כמו"כ כדאי לבדוק הסכך מתולעים ולרסס קודם החג.

ד. יש מחמירים שכשיש מעל הסוכה סורגים (גם בגובה רב), אין ראוי לשבת תחתיה, דמצטרפים מדין 'לבוד'. ויכול לתקן הדבר ע"י שיניח ענפי סכך בחלל שבין הסורגים (תרכ"ו סק"ז).

ה. אין לתלות נוי סוכה בסוכה אלא תוך ד' טפחים לסכך, ולכך ראוי לא לתלות בגג הסוכה קישוטים כגון שרשראות פירות וכדומה, אלא אם הם קרובים לסכך פחות מד' טפחים (לא יותר מ- 31 ס"מ). אבל מנורות עדיף להרחיק מהסכך, מחשש דליקה (תרכ"ז ד' ומ"ב ס"ק ט"ו). בשעה שיורדים גשמים, מצוה להוריד הקישוטים מהסוכה כדי שלא יתקלקלו, אך כל זה בחול המועד. אבל בשבת ויום טוב, אסור לגעת בקישוטים כלל, הואיל והם מוקצים.

ו. אם יש בסוכה מקום אחד נוסף מלבד מקומו של בעל הבית, ויש לבעל הבית בן קטן ואורח גדול, הבן קודם, דחייב 'חינוך' קודם לחיוב 'ערבות' (הגרי"ש אלישיב זצ"ל. במועדים לישראל סמ"ב, וכתב שם שיתכן שבנו קטן קודם לבנו גדול).

ז. יכולים כמה ילדים לישון על מיטת קומות, אם אין בין מיטה למיטה עשרה טפחים, וכן מהארץ לקומה ראשונה, (שבט הלוי ח"ז סי' ל"ט). ואם השולחן פחות מעשרה טפחים, מותר לישון תחתיו (ספר הסוכה עמ' ש"ס).

הדלקת הנרות

אישה המדליקה נרות לחג, תעשה זאת בסוכה. ואם קשה הדבר, או שישנה סכנה להדליק בסוכה, תדליק מאחורי חלון הנשקף אל הסוכה, כדי שיוסיפו אור ושמחה ליושבים בסוכה. וכשהסוכה רחוקה מהבית, יניחם במקום שמכניסם שם צרכי הסעודה.

ישנם שבעה טעמים מפני מה חג הסוכות זמנו בט"ו בתשרי.

א. הרמב"ן עה"ת (ויקרא כ"ג מ"ג) כתב, מפני שנצטוו בתחילת ימי הגשמים לעשות זכר ליציאת מצרים. כמו בתחילת ימי הקיץ שעושים פסח. וכן הוא באלוהו רבה (או"ח תרכ"ה) שהוסיף, כי כל ראשית להקב"ה.

ב. עוד כתב הרמב"ן עה"ת שם, דלר"ע שסוכות ממש היו, ממילא עשו אז סוכות להגן עליהם מהקור, וזכר לזה עושים סוכות. וכ"כ האבן עזרא שם.

ג. הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק מ"ג) כתב, שזהו זמן מנוחה ופנאי מן העסקים הכרחיים, ולכן אפשר לסבול ישיבת הסוכה בזמן הזה, לכך תיקנו מצוה זו בזמן זה.

ד. הרשב"ם עה"ת (ויקרא כ"ג מ"ג) ביאר, דזהו זמן של התנשאות ומחשבה של כוחי ועוצם ידי וכו', כי הרי זה חג האסיף, לכן יוצא לסוכה שהיא דירת ארעי, ומראה ומשעבד בכך את ליבו לאבינו שבשמים.

- ה. בילקוט שמעוני (פרשת אמור תנ"ג) איתא, אחרי ראש השנה ויום הכפורים שנכתבו ונחתמו, ואולי נתחייבו בגלות, ובה שיוצאים מהבית לסוכה נחשב לנו כמי שיוצאנו לגלות, ומכפר לנו הקב"ה בזה.
- ו. הטור (סימן תרכ"ה ס"א) כתב, שבכך מראים את עבודתנו להקב"ה, שבכך ניכר שיוצאים לסוכה אף בימות הגשמים שאין דרך בכך, ורק משום מצוה עבדין הכי.
- ז. הגר"א (שיר השירים א' ד') ביאר ועשה חשבון, שאז חזרו ענני כבוד לאחר חטא העגל. והסוכה היא זכר לאותם העננים.

דיני מצטער בסוכה

- ❖ כל מצוות התורה חייב אדם לקיימן גם אם יש לו צער מכך, אך מצות סוכה שונה היא, ומי שמצטער בהיותו בסוכה, פטור. ו'צער' נחשב מי שאינו יכול לישון מחמת רעש, ריח, זבובים, יתושים, או שיש שרב, ובסוכה חם יותר מהבית, וכן אם דולק אור בסוכה ואינו יכול לכבותו בשבת ויו"ט, ואינו נרדם בגלל זה נחשב 'מצטער'. גם המצטער מחמת הקור פטור מהסוכה. אך מי שיושב בכל זאת בסוכה בשעת הקור, יזהר ללבוש בגדים חמים, כדי שלא יהיה בגדר 'מצטער' ויהיה חשש ברכה לבטלה.
- ❖ אין המצטער פטור אלא אם בצאתו מסוכה יצא מהצער. אך אם לא, חייב בסוכה אע"פ שמצטער.
- ❖ המצטער בסוכה, כשכבה החשמל בסוכה, ואי אפשר להביא אש ממקום אחר, ובבית יש לו אור, נחשב 'מצטער', ופטור מסוכה. ואם יכול ללכת לסוכת חברו שבה יש אור, אין לו לאכול בבית, אלא ילך לסוכת חברו. אך אם זו טרחה, כגון שיש לו ילדים קטנים או שאינו חש בנוח לאכול אצל חברו, יכול לאכול בביתו. אך בלילה הראשון, אם עדיין לא אכל 'כזית' ראשון, ילך לסוכת חברו ויאכל 'כזית'. אך מכיוון ש'מצטער' לא יכרך שם "לישב בסוכה".
- ❖ האם היושב בסוכה כשמצטער עובר ב"בל תוסיף"? כתב בקובץ שיעורים, מאחר שהיושב בסוכה כשיורד גשם אינו נחשב למעשה מצוה כלל, אין זה "בל תוסיף". ורק כשהמעשה הוא מעשה מצוה אזי נחשב ל"בל תוסיף". ולכן אשה שמניחה תפילין, אינה עוברת ב"בל תוסיף" (לשיטת הרא"ז פ"ד דר"ה), דהוי כאיש שמניח תפילין ברגלו (קוב"ש ב"ב אות נ"ד). וכעין סברא זו מוטו משמיה דמרן הגרי"ז זצ"ל, לענין אמירת קטורת ומחסר שלא נחשב חיסר בקטורת, כי בכה"ג לאו קטורת היא.
- ❖ הנוסע ברכב נסיעה ארוכה והתעייף, אינו צריך לדחוק עצמו לא להירדם, שדינו כהולכי דרכים הפטורים מן הסוכה.
- ❖ קטן שאין צריך לאמו (כבן חמש או שש) - חייב בסוכה (שו"ע תר"מ ב'), ואסור להאכיל אותו בידיים חוץ לסוכה (מ"ב שם), ואביו אף חייב למנוע אותו מלאכול חוץ לסוכה (שעה"צ שם ס"ק ח').

מדוע פטור התורה מצטער רק במצוות סוכה?

- ❖ נפסק בשו"ע (ס' תר"מ ד') 'מצטער פטור מהסוכה'. הנה ידוע מה שהאריכו הפוסקים דרך במצוות סוכה יש ההלכה דמצטער פטור מסוכה, ומלבד ממצוות סוכה, אין עוד מצוה דאורייתא שיש פטור של 'מצטער', ומדוע?
- ❖ ישנם כמה תירוצים ע"פ מה שכתבו הראשונים בתוס' (סוכה כ"ז ע"א), וב'מאירי' שם, בטעם הדבר דמצטער פטור מהסוכה, משום דענין המצוה 'תשבו כעין תדורו', וכשמצטער אינו 'כעין תדורו', שאין אדם דר בדירה של צער, ואין ענין המצווה בכך. א"כ אין פטור מיוחד של 'מצטער' אלא כל דבר שלא דומה ל'כעין תדורו' אין חיוב, לפי הנ"ל אתי שפיר.
- ❖ טעם נוסף מובא בראשונים, מהא דכתוב בסוכה "האזרח" למדנו שלא יתחייב בסוכה אלא מי שהוא כאזרח רענן, פרט להולכי דרכים, שומרי פירות ומצטער (ריטב"א סוכה כ"ח ע"ב בשם הרמב"ן). דיש אומרים דכמו בתפילין מצטער פטור משום היסח הדעת, שאינו יכול לכוון היטב, והמצוה הוא "למען תהיה תורת ה' בפיך", כן בסוכה, כיון דכתיב "למען ידעו דורותיכם". הרי בענין כוונה, וכשמצטער אינו יכול לכוון היטב, ולכן פטור (חידושי הר"מ על סוכות).
- ❖ ויש אומרים דכיון דסוכה מרמזת לענני כבוד, ע"כ 'מצטער' פטור, שלא יהיה ח"ו כמרמז שהיינו יושבים בענני כבוד בצער (חתם סופר בדרוש כ"א).

ממעלות הסוכה

- ❖ ה"כף החיים" (תרכ"ה ח) מביא מהזוהר (תיקון ע. דף קל"ב), מי שעושה לעצמו סוכה, הקב"ה מסכך עליו בעוה"ב, ומגן עליו מכל מלאכי חבלה כשיוצא מהעוה"ז והולך לאותו עולם.
- ❖ כתב רבי חיים פלאג'י בחשיבות נתינת צדקה לצרכי החג והכנסת עניים לסוכה, שהם חלק מז' אושפיזין קדישין.
- ❖ דייקן האחרונים מדברי הזוהר, שצריך אדם להזמין בפיו את האושפיזין, ואם לא יזמין בפיו אזי אינם באים לסוכתו, אפילו שהוא צדיק גמור. ולכן יזמין אותם ויקרא לכל אחד בשמו. והחיד"א (מורה באצבע ס"ט אות רפ"ט) הוסיף, שצריך להכין כיסא עם מעיל מפואר על גבו לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין, מעין שעושין ביום המילה כיסא לאלוהי הנביא, דכתוב בזוהר (פ' לך לך דף צ"ג ע"א), דאי לא מתקנין לו כיסא (ביום המילה), לא בא. וכ"כ ב'מועד לכל חי' (ס"כ אות ט'), שצריך להניח ידיו על הכיסא, ולומר "זה הכסא של ז' אושפיזין עילאין והלילה יהיה אושפיזא של...".
- ❖ וב"כף החיים" (אות ו') מובא בשם הש"ך (עה"ת פ' אמור), שלא יכניס לסוכה גוי, שהסוכה נקראת 'צילא דמהימנותא' (בצל האמונה), ולעכו"ם אין מהימנותא (אין אמונה), ואז בורחת הקדושה, וז' הצדיקים מקללים קללות נמרצות (ולפי"ז כשיש 'עובדים זרים' יש ליהרר).
- ❖ וב"מטה אפרים" (סי' תרכ"ה אלף למטה ס"ק ס"ה) כתב, טוב לדרוש בכל יום מענין האושפיזין של אותו היום, ביום א' בענין אברהם, וכן בשאר ימי החג.
- ❖ כתב ה"אבודרהם", בכל רגע ורגע ששוהה בביתו חוץ לסוכה על לא דבר הכרחי, עובר על מצוות עשה מהתורה, וזולת הלימוד, כשהוא בעין רב, והתפילה, שהתירו רבותינו (סוכה כ"ח ע"ב) חוץ לסוכה. וע"ז ידוע כל הדוים לבקרים תפקדנו, לרגעים תבחננו, כמה רגעים בחג מטייל אדם חוץ לסוכה, ועובר בכל רגע על מצוות עשה.

- ❖ מצות סוכה מצוה גדולה וחשובה עד מאד, וע"כ ראוי שלא לדבר בה כי אם דברי קדושה ודברי תורה. ויזהר שלא לדבר דברים אסורים כדברים בטלים, לשה"ר ורכילות, ויזהר שלא לכעוס בה, דזה בזיון לסוכה ולקדושתה, וישיב בה בדרך ארץ, כפי שיושב בפלטין המלך ("אלף המגן" ס' תרכ"ו כ"ג). עוד כתב (שם בס"ק כ"א) דביאת אליהו תהיה בסוכות.
 - ❖ העושה מצוות סוכה כתיקונה, מובטח לו **שלא תבוא מריבה לביתו** כל השנה ("כף החיים" אות תרכ"ו).
 - ❖ מצות סוכה **היא מגן ביום רעה**, שנאמר (תהילים כ"ז) "כי יצפני בסוכו ביום רעה יסתירני בסתר אהליו" (הגר"א).
 - ❖ **כתב ה"מטה אפרים"** (תרכ"ו), מהסוכה נמשכת **לאדם רפואה** לכל רמ"ח איבריו.
 - ❖ כתב ה"שפת אמת" (סוכה תרל"ד), מצות הסוכה נותנת תוספת **הארת קדושה לדירתו** של האדם לכל השנה.
 - ❖ כתב הגר"א (ליקוטים תהילים כ"ז-ט'), חג הסוכות - חג האסיף, בו נידונין על המים, הוא זמן השפעות גשמיות ופרנסה **לכל השנה**.
 - ❖ כתב ה'מכתב מאלהיו' (ח"ד), שבעת ימי חג הסוכות **משפיעים לטובה על כל השנה** הבעל"ט.
 - ❖ כתב ה"שפת אמת" (ע"ת עניני סוכות), "למען ידעו דורותיכם" - בחג הסוכות **מחלקים דעת** לכל אחד מבנ"י.
 - ❖ כתב רבי חיים פלאג' בספרו "מועד לכל חי", מצות סוכה מגנה לחיות הנפש, **וסגולה לחיים ארוכים**.
 - ❖ בפסיקתא דר"כ איתא, כל המקיים מצות סוכה בעוה"ז, הקב"ה מסך עליו מהמזיקין שלא יזיקו אותו, שכן הוא אומר "באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה". ואיתא עוד שם, שהקב"ה מסך עליו מהמזיקין לעתיד לבוא. וכ"ה בתיקוני זוהר (דף קל"ב).
 - ❖ ובפסיקתא איתא עוד, אני נותן לו חלק לעתיד לבוא, שלא יהא העוף יכול להסתכל בו, והקב"ה מושיבו בסוכתו של לווייתן. ובזוהר פר' תצוה כתב, סגולה היא להגן על האדם בעת צרתו. ובפיוט ליום ב' של סוכות איתא, כי המקיים מצות סוכה יחשב לו כשומר כל התורה. ובפיוט לשבת חוה"מ איתא 'גילה שכרה ממרומים והנחילם ש"י עולמים בסוכות תשבו שבעת ימים'.
 - ❖ וב"יפה ללב" כתב, ע"י מצות סוכה זוכה לישב בא"י.
 - ❖ וב"שם משמואל' (ס"פ אמור) כתב, שע"י מצות סוכה זוכה לבנים. וב'מעם לועז' הוסיף, שגורם לשכינה שתשרה בארץ, ובכח המצווה שעושה יש בכח הצדיק לבטל הגזירה, ואין מברשים לו משמים אלא בשורות טובות, ויארץ ימים, ומגנה עליו להצילו מכל רע.
 - ❖ וב'שפת אמת' (עניני סוכות תר"מ בד"ה בענין לולב) כתב, שע"י מצות סוכה זוכה להבין התורה. וביאר בנאמר "למען ידעו דורותיכם" דחג הסוכות נותן דעה כפי מדרגותיו של כל אחד. ובמקום אחר כתב דזהו הביאור במשנה 'בחג נידונים על המים' ואין מים אלא תורה.
 - ❖ וב'תפארת שלמה' וב'אמרי חיים' (ליקוטים) כתבו, בכח מצות הסוכה להמשיך שפע פרנסה.
 - ❖ וב'עטרת ישועה' כתב, ע"י מצות הסוכה מבטל צער גידול בנים, ועוד הוסיף, שהמצוה ממשיכה רפואה.
- ### מהלכות ד' המינים
- ❖ יאחזו את ג' המינים המאוגדים בידו הימנית, והאתרוג בשמאלית. אם אחזם ביד אחת או שהחליף, ייטול שוב בלא ברכה. איטר, לדעת ה"בית יוסף" ינהג ככל אדם. לדעת הרמ"א, יעשה הפוך (תרנ"א ג' ס"ק ט"ו י"ט).
 - ❖ טרם נטילת הלולב תסיר האשה הטבעות מידיה, משום חציצה.
 - ❖ אין לקנות ד' מינים בהקפה, כשהשיק נכתב לתאריך שלאחר החג, דכל שלא נתן המעות, הוא קנין רק מדרבנן, וכד' מינים צריך שיהיה "לכם" מהתורה.
 - ❖ **האתרוג**: מותר להריח בו כבשמים, והדסים, אסור להריח. וכן בשבת אתרוג אינו מוקצה להרחח, ולענין ברכה, עיין מ"ב (תרנ"ג ס"ק ג') דמביא מחלוקת האם לברך עליו, ומתי.
 - ❖ **אגידת הלולב**: א. יש לאגוד הלולב עם ההדסים והערבות שני קשרים זה על גבי זה, או ע"י קשר וכריכה, וגם מועיל ע"י כריכה ותחיבה. ב. נוהגים לעשות בלולב ג' קשרים, ואפשר שיהיו ע"י כריכה ותחיבה, ולדעת הט"ז די בקשר האיגוד וב' קשרים נוספים. ג. הטפח העליון בשדרת הלולב יהיה ללא קשר.
 - ❖ **בזיון בתשמישי קדושה**: לאחר קיום מצוות ד' המינים לא ישליכם לאשפה או למקום שידרכו עליהם, וכן אין לנהוג בזיון בהושענות ובסכך. והרמ"א (תרס"ד ח-ט) כתב, נהגו להצניע ההושענות לאפיית מצות, כדי לעשות בהן מצוות. נרתיק הלולב והאתרוג אין ראוי להשליכו לאשפה או כל דרך בזיון ("נתיבות ההלכה" - מרבי חיים קנייבסקי שליט"א). ומטו עובדא שראה החתם סופר תלמיד שדרך לאחר חג הסוכות על הסכך וזרקו מהשיבה, שאין לו רגש רוחני.
 - ❖ **כמה מעות צריך להוציא עבור קניית ד' מינים?** - מי שאין לו אתרוג או שאר מצות עשה, אין צריך לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו 'המזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת'. ודווקא מצות עשה, אבל 'לא תעשה' ייתן כל ממונו קודם שיעבור (רמ"א ס' תרנ"ו א'). הנה הלכה זו מקורה בגמ' (ב"ק דף ט' ע"ב) אמר רב זירא אמר רב הונא, בהידור מצוה עד שליש במצוה. וכתבו שם תוס' דמשמע דאינו מחויב לבזבז שליש ביתו על קיום מצות עשה, וכדאיתא בגמ' (כתובות דף נ') 'המזבז אל יבזבז יותר מחומש'. והגמ' (סוכה מ"א ע"ב) מדגישה בשבחו של רבן גמליאל שקנה אתרוג באלף זוז. וכן פסק ה"חיי אדם" (כלל כ"א ס"ג) דלקיים מצות עשה מחויב לפזר חומש מנכסיו. ויש לדעת מה התפעלו מרבן גמליאל שהוציא 1,000 זוז לקניית האתרוג, זה וודאי לא היה חומש מנכסיו, כי כידוע היה עשיר גדול? והב"ח (ס' תרנ"ו) כתב, דע"כ היה יותר מחומש, דאל"כ, לא היה חידוש במעשי ר"ג, כיון שכל אדם מחויב לעשות כן.
- ### חייב השמחה בחג
- ❖ כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' יד"ט הי"ז), "ושמנות ימי החג וכו', חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובניו, וכל הנלווים עליו, שנאמר "ושמחת בחגך". והקשה רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, מה שכתב 'ובני בניו', לא ידעתי מהיכן המציא

זה, דמסתמא בני הבנים אביהן הוא דמשמחן, ואם מדובר שמת אביהם, דאפשר דהסבא מחוייב לשמחם דבני בנים הרי הן כבנים, אבל אין זו דרכו של הרמב"ם להביא דברים שלא נזכרו בגמ'. ולבי אומר דיש טעות סופר, וצריך לומר, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו (אמת ליעקב) (כך היא הגירסא ברמב"ם הוצאת פרנקל). ואולי היה אפשר לומר כשמשמח את בני בניו משמח את בניו, (כמו שכתב הגרע"א מהלכות חן, לגבי חיוב לכבד את זקנו).

❖ "ושמחת בחגך" ומהגר"א מוילנא הביאו שאמר, כי המצוה הקשה ביותר היא מצות שמחת החג, דמוטל על האדם להיות שמח וטוב לב כל ימי החג, לרבות הימים והלילות, ללא הפסק אף לרגע. ולא עוד, אלא שאסור שיעלה בדעתו שום מחשבה והרהור של דאגה בכל עניין שבעולם, ולא יתערב שום צער ויגון בשמחת החג. וחובה זו היא שמונה ימים רצופים, 11,520 דקות! אכן מצוה קשה היא מאוד.

❖ וה'חינוך' מוסיף, מי שאינו משמח עצמו ובני ביתו והעניים כפי יכולתו לשם מצות הרגל, ביטל עשה זה.
❖ ומובא בספרים הקדו', אדם שיש לו ענין של צער, והוא מסיח דעתו ממנו כדי שלא לחשוב עליו ביו"ט ובחג"מ משום מצות הרגל, ומכוון את דעתו לשמחה, כפי שציווהו קונו לשמוח ברגל, אזי מידה כנגד מידה זוכה ומסייעין לו מן השמים להסיר ולבטל ממנו ענין הצער לגמרי, דכיון דהסיח דעתו ברגל לשמוח ברגל, גם השי"ת מסיר ממנו הצער וסיבתו.
❖ הגאון הרב ז"ר בענגיס זצ"ל היה אומר, כלשהו חמץ בפסח איסורו מדרבנן, ומאידך כלשהו עצבות וכעס ביו"ט, הוא מדאורייתא!

❖ ובפלא יועץ (ע' סוכה) כתב בשם גורי האר"י, וציוונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, דמי ששמח וטוב לב ולא יצטער בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהא לעולם שמח.

❖ מצות שמחה בחול המועד, הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו ה"ז) כולל את מצות "ושמחת בחגך" גם על ימי חול המועד, ושווים הם ימי חוה"מ לימי החג עצמם לענין מצות השמחה. וכן כתב ה"משנה ברורה" (סי' תקכ"ט ס"ק ט"ז), שלענין שמחה, גם חוה"מ בכלל מועד הוא.

❖ איך מקיים מצוות השמחה? לדעת הרמב"ם הוא באכילת בשר ושתית יין, וב'ביאור הלכה' (סי' תקכ"ט) הביא בשם הב"ח, שיש מצוה באכילת בשר, והוא בשר בהמה (ויש אומרים שאפשר גם בעופות). ולענין שתית מין ענבים, לדעת כמה פוסקים לא יוצאים בו במצות שמחת יו"ט. ואת הנשים בבגדי צבעונים.

❖ וכיצד משמחים את הקטנים? כתב הרמב"ם, "הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות". ותמה ה"בית יוסף", אמנם אמרו על רבי עקיבא שהיה מחלק בלילי פסחים קליות ואגוזים לתינוקות, אבל שם הטעם כדי שלא יישנו וישאלו? וכתב הב"ח לתרץ, דהיא גופא מה שכתב שם שנותן להם קליות ואגוזים כדי שלא יישנו וישאלו, אינו אלא דלפי שהם שמחים ומשתעשעים בקליות ואגוזים, ולכך הם נעורים. וא"כ משמע דבאה מילתא יש לשמח לתינוקות ביו"ט.

מהות החג - שמחה וריקוד

נאמר "והגתם חג לה' שבעת ימים", (במדבר כ"ט י"ב), יש להעיר, דבכל חג שנאמר שם בפרשה, מובא ענינו של החג ודיני עשייתו, כגון בפסח נאמר (פרק כ"ח פסוק י"ז), "חג שבעת ימים מצות יאכל", וכן לגבי ראש השנה נאמר (פרק כ"ט פסוק א'), "יום תרועה יהיה לכם", וכן ביום הכיפורים נאמר (שם פסוק ד') "ועניתם את נפשיכם". וא"כ קשה, מפני מה לא נאמר נמי לגבי חג הסוכות כשקוראים לחג בשמו, את מצות החג שישבו בסוכות שבעת ימים?

וכבר עמד בזה המשך חכמה, וכתב לתרץ שני תירוצים. האחד, כיון שצריכים הכל לעלות לרגל. והרי מבואר בסוכה (כ"ה ע"א) דיש דין שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה, או מדין הולכי דרכים, או מהטעם שהם בגדר של מצטערים הפטורים. אשר ע"כ דין לעלות לרגל ודין סוכה הם תרתי דסתרי, משו"ה לא כתבה וכרכה התורה יחד את שם חג הסוכות עם דין הסוכה.

עוד תירץ שם, כיון דשמיני עצרת הוא חלק מחג הסוכות, ואז אינו חייב בסוכה, ממילא לא נאמר ציווי שלא תקף בכל החג כולו כמו בשאר החגים כגון מצה בכל הפסח, או שופר בכל ראש השנה, ועיניו בכל יוה"כ, לפיכך לא נאמר מצות סוכה.

עוד נראה לומר באופן אחר, ולהקדים מה שכתב התוס' יו"ט במתני' ראש השנה (פרק א' משנה ב'), דתנן 'בחג נדונים על המים', וכתב שם לבאר מדוע קוראים לחג הסוכות חג גרידא, בלא תוספת של שם החג כמו בשאר הרגלים, כגון חג המצות או חג השבועות. וביאר, דמשמעות המילה 'חג' היא עיגול וריקוד, דהיינו דבר המורה על שמחה יתירה ופעולה חיצונית של עיגול ומעגל.

ומקור דבריו מגמ' חגיגה (י' ע"ב), דאיתא התם ממאי דהאי וחגותם אותו חג לה' זביחה דלמא חוגו חגא קאמר רחמנא. וברש"י שם כתב, חוגו חגא לשון שמחה. ואילו התוס' שם כתבו, יש מפרשים לשון מחולות כמו יחוגו וינועו כשיכור, עיי"ש.

וכתב רב האי גאון דכיון שנאמר לגבי סוכות "חג", משמעותו שמורה בזה את ענין השמחה יתירה כגון רקוד וכיוצ"ב, ומשו"ה נתקן בחג הסוכות שמחת בית השואבה וכו'. ועיין בדברי הנצי"ב בפירושו העמק דבר שכתב על הפסוק בפרשת ראה, "שבעת ימים תחוג", שהחוב שמחה בחג הינו ע"י ריקודים ומחולות, עיי"ש.

וכבר ביאר, שהמילה חג הוא מלשון עיגול שהוא ריקוד. נודנו איך מותר לרקוד בשאר החגים והרגלים, הרי ביו"ט אסור לרקוד, עכ"פ חזינן דמה שהתירו משום שמחת יום טוב, כמש"כ המשנה ברורה (בסימן תרס"ט) דהתירו לרקוד בשמחת תורה מפני כבוד התורה. הגם דהנאמר הוא רק בחג הסוכות, וא"כ יש לרקוד רק עם כוונת שמחת יו"ט, דבלא"ה יהא אסור כסתם ריקוד שאסור בשבתות וימים טובים, ויש לעיין בדבר].

עכ"פ היוצא מהאמור, דהמגדיר את חג הסוכות הוא החיוב שמחה וריקוד, שלומדים את זאת מהלשון "חג", ומבואר היטב דבכל החגים שנאמרו שם בפרשה, לא נאמרו בהם החיובים והדינים הנוגעים לאותו החג, כי הרי בפסח יש דינים אחרים ג"כ, כגון איסור חמץ ועוד, ולא אמרה זאת התורה בפרשה זו, ובסוכות ג"כ יש את דיני ארבעת המינים וכו', ולא נאמרו שם. אלא כשבאה התורה לומר את קרבנות החג, אומרים לכל חג רק את מהותו והגדרתו, וממילא פסח מהות החג הינו חג המצות, ראש השנה מהות היום הוא יום תרועה, וכן מהות יום הכיפורים הוא יום עינוי, וממילא מהות חג הסוכות הוא חג, והיינו כדפרישית ימי שמחה וריקוד, ושאר דיני החג נאמרו במקומם.

ולפ"ז נראה לומר ולבאר את הנאמר בפרשת אמור, לכל החגים בלשון חג רק על היום הראשון, ושלא כן בסוכות נאמר חג לכל הימים, ומהטעם שנתבאר, כיון שמהות הסוכות הוא חג כמבואר, ואילו לכל הי"ט הלשון חג הוא הי"ט שבהם ולא כל הימים. חיים בלא שמחה כמיתה נחשבים

הרה"ק ר' אהרן הגדול מקרלין זצ"ל זי"ע היה נוהג לספר בשמחת בית השואבה שערך בבית מדרשו את הסיפור דלהלן, בעירה אחת לא רחוק מקרלין דרו שני אנשים, האחד עשיר גדול שלא חסר לו דבר מלבד שמחה, כולו היה נתון במרידות וכעס, ואכול קנאה, כך התנהג בביתו חמור סבר וכו', והשני היה עני מרוד אולם מלא שמחה, בביתו היה תמיד מלא בשירים ותשבחות צחוק ושמחה נשמעו בבית זה בכל עבר. את עיקר ההבדל ראו בסעודות שבת ויו"ט, העשיר היה אוכל את סעודות השבת במהירות צועק וכועס ומלא טענות, ושכנו העני היה שר ושמח השלוח והרוגע מתוך שמחה היו בבית כל הזמן.

בכל ימות השנה הצליח העשיר איכשהו להעביר את קנאתו מעני השמח שהיה שכנו, אולם כשהגיע חג הסוכות וכולם שמעו את כולם כשהיו בסוכותיהם בחוץ, לא היה יכול לעמוד העשיר העצוב והמריד, בשמחתו זמירות וצהלת בני הבית של שכנו העני שבקעה עד לב השמים, כל כך היה ניכר ההבדל ביניהם. חשב העשיר רע הלב, מה לעשות בכדי שלא יעבור בשנה הקרובה את סיוט של חג הסוכות פעם נוספת, בקנאה ושברון לב שאין כמותו.

גמלה בליבו החלטה, העני שכנו לא היה ביכולתו מחמת דלותו להשיג דפנות לסוכה, ולכן בכל שנה היו אנשי המקום נותנים לו בהלואה זה דופן וזה קורה, וכך בנה את סוכתו. ומכיון שאנשי המקום היו מתפרנסים מעשיר זה לכן היו נשמעים לו, כדברי הפתגם בעל המעה הוא בעל הדעה. ובשנה זו הורה העשיר התקיף בצורה נחרצת, ובתוספת איום למי שימרה את פיו, שלא לעזור לעני שכנו לבנות את סוכתו, וכך היה שלא היה לעני קרשים וקורות לבנות השנה את סוכתו.

העני לא ידע מה לעשות, התפלל לבוראו ולפתע הבזיק במוחו רעיון, ותיכף למחשבה עשייה, רץ לבית הקברות ונטל את הקרשים שהיו ארוניות למתים שנקברו שם, ומזה בנה באותה שנה את סוכתו. וקישוטי הסוכה היו הכיתוב שהיה על הקרשים פ.ג. או ת.ג.צ.ב.ה. וכיוצ"ב. ואותה שנה השמחה בביתו של העני היתה בכפלים על שזכו בלא עזרת השכנים לקיים את מצות הסוכה. שרו ורקדו והשמחה הרקיע שחקים. העשיר שיצא לסוכתו והשנה העלה חיוך קל על שפתיו בחושבו על מפלת שכנו העני קפא מיד בשומעו את השירה והשמחה מסוכת שכנו, והשמחה היתירה הפעם היתה כמדקרות חרב בליבו, לא יכול היה העשיר לשלוט בעצמו, רץ ופרץ לסוכתו של שכנו בחמת זעם, וצעק כאחוז טרף, מי נתן לך את הקרשים אמור לי מיד.

ענה לו העני ברוגע כשמציץ לו כסא לשבת, וכשחיוך גדול בפניו וסיפר לו מהיכן נטל את הקרשים, ואף הראה לו את הקישוטים מארונות הקבורה על דפנות סוכתו. המשיך ואמר העני לעשיר, כשהייתי בבית הקברות לפתע פגשתי במלאך המות ושאלתיו להיכן הוא ממחר, ענה לי, כי קיבל רשות ליטול נשמה אחת מהמקום, והחליט לקחת את נשמתך, שאתה האיש העשיר של המקום. אמרתי לו שלא יעשה זאת, חבל על הזמן הלא אתה כבר מת ההולך בין הבריות, הנך כעוס מקנא ומלא מרידות, וכמת כמה וכמה פעמים בכל יום הנך מת מחדש, יותר טוב לו לקחת נשמה אחרת.

דבריו של העני נכנסו בליבו של העשיר כחיצים בלב, וכמלא שבזקו על פצעים פתוחים ומדממים. פרץ העשיר בבכי קורע לב וצעק מנהמת ליבו, מה אני יכול לעשות בכדי להיות שמח, הלא אלה הם תכונותי שנולדתי בהם, וכך אני כל ימי, איך אוכל להשתנות מה לעשות. אמר לו העני ברוגע, אני מציע לך שתבוא עמי לרבי שיעוץ לו עצה מה לעשות. וכך עשו, נסעו לרבי נכנסו לחדרו וסיפרו לו את מטרת בואם. אמר להם הרבי, נאמר בתורה "ושמחת בחגך והייתה אך שמח", וביאר בדרך חסידית, צריך לשמוח כנאמר "ושמחת בחגיך", אולם מה יעשה מי שתמיד צועק "אך", אומרים לו "שמח", דהיינו תכריח את עצמך לשמוח עד שתדחוק את העצבות ע"י השמחה עד שתצא ממך העצבות ותשאר בשמחה בכל השנה.

וידוע מה שאמר הרבי הקודם מויזניץ זצ"ל, בכל עונה לוקחים את הפירות העונתיים ומשמרים אותם בקופסאות שימורים שיהא לכל השנה. כך ברוחניות נוטלים את השמחה בעונת חג הסוכות ומשמרים אותם שיהא לנו לכל השנה. ואמר זאת על ליל הסדר הנקרא ליל שמורים ששומרים ממנו אמונה לכל השנה כולה.

בשמחה אותיות מחשבה

יש שמחה ויש הוללות, ומהיכן יודעים להבדיל ביניהם? שמחה אמיתית נובעת מתוך מחשבה והתבוננות. משא"כ הוללות היא התפרצות שחוק ללא מחשבה אכן בשמחה אותיות מחשבה (תקו"ז תיקון כ"ב).

תשובת הרבי מאמשינוב

התקשר הרבי אדמו"ר מאמשינוב שליט"א למחותנו הדר בארה"ב, והזמין אותו לחתונה שמחתן את אחד מילדיו בארץ ישראל. אמר לו מחותנו, כי יהיה לו קשה להגיע מחמת המרחק בין ארה"ב לארץ ישראל, הטירחה וההוצאה הכספית, וכמו כן איננו חש בטוב. אולם סיים שישמח עמו מרחוק. אמר לו הרבי שליט"א, כי עד כדי כך לא ביקש ממנו. בשלמא לבוא עוד יכול הוא, אולם לשמוח עמו זוהי בקשה מידי גדולה...

לקראת שבח מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 243

פנינים לחג הסוכות

בחג הסוכות התנוססה על דפנות סוכתו של רבינו דמות דיוקנו של הרבי הקדוש מאוסטרובצה. מלבד זאת נהג מרן לשבח עד מאד את כתבי תורתו של הרבי. כאשר אחד ממקורביו שאל כיצד נקשר מרן עד כדי כך לכתביו וחידושיו של הרבי, השיב רבינו...

חג הסוכות ועמל התורה של מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א

"ופרוש עלינו ספת שלומך"

באחת השנים כאשר רבינו ניצב על סף גיל המאה, ירדו גשמים בחול המועד של חג הסוכות. ומאחר שהלכה ידועה היא ש"מצטער פטור מן הסוכה", פנו הכל ללון בבתיהם.

אולם רבינו, שמאין לבטל מצות סוכה, ישב ספון בחדרו ושקד על תלמודו, כשמעת לעת הוא שואל את נכדו האם הגשמים חדלו מרדת והאם ניתן כבר לישון בסוכה.

נכד רבנו, שנוכח כי סבו מתמהמה מלעלות על יצועו ולאגור כוחות בשעות המעטות הקצובות לו למנוחה, פנה אליו בתמיהה: "הלא על פי ההלכה יכול הסבא לישון בבית?!"

"צודק הנך!" השיב רבינו, "אולם אף על פי כן רוצה אני, תכף כשיעצרו הגשמים, לשוב אל הסוכה!" בשעה שתיים בלילה, כאשר התפוגגו העבים והתבהרו השמים, בישר הנכד לסבו כי הגשמים פסקו מרדת.

"עתה כבר הגיעה העת ללמוד!" פסק רבינו ומיד פנה לסוכה והוסיף להגות בתלמודו ללא הפוגה, כשקולו נישא בניגון ובנעימה עד שהגיע זמן תפילה של שחרית!

מפי זקנים

בחג הסוכות התנוססה על דפנות סוכתו של רבינו דמות דיוקנו של הרבי הקדוש מאוסטרובצה. מלבד זאת נהג מרן לשבח עד מאד את כתבי תורתו של הרבי ולציין באוזני מקורביו עד כמה חושק הוא

לעיין ולפלפל בהם.

כאשר אחד ממקורביו הרהיב עוז ושאל כיצד נקשר מרן עד כדי כך לכתביו וחידושיו של הרבי, השיב רבינו, כי בימי בחורותיו נפטר הרבי מאוסטרובצה, והספדנים שציירו את דמותו תיארו עד כמה ייקר את הזמן והחשיבו כבעל ערך עליון, ועד כמה הקפיד שלא להשחית את רגעיו בשום פנים ואופן.

הדברים ששמע בצעירותו נחרטו בתוככי ליבו הטהור של רבינו, ולימים עמד ותלה את דיוקן הרבי על דפנות סוכתו, כדי שדמותו הקדושה תעמוד לו כסימן וכציון דרך לייקור הזמן. מלבד זאת

המשך בעמוד 32

אספר לכם סיפור. רבי לייב, בנו של ה"חפץ חיים", נסע ברכבת מוורשה בירת פולין. ישבו עמו כמה יהודים חסידיים, שהכירוהו וידעו ששומר הוא פיו ולשונו ולא יוציאו ממנו דבר אודות אביו הגדול, שנודע כגאון וצדיק ואף פועל ישועות. התחכמו ואמרו: כל אחד מאיתנו יספר דבר מופת מרבו...

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, על הלקח הכפול של ארבעת המינים

אספר לכם סיפור. רבי לייב, בנו של ה"חפץ חיים", נסע ברכבת מוורשה בירת פולין. ישבו עמו כמה יהודים חסידיים, שהכירוהו וידעו ששומר הוא פיו ולשונו, ולא יוציאו ממנו דבר אודות אביו הגדול, שנודע כגאון וצדיק ואף פועל ישועות. התחכמו ואמרו: כל אחד מאיתנו יספר דבר מופת מרבו.

זה היה חסיד גור וזה חסיד אלכסנדר, זה חסיד פיאסצנע וזה ביאלע, וכל אחד סיפר סיפור אישי, כיצד נושע בעצת וברכת רבו, "צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים".

סיפרו וסיפרו והגיעו לרבי לייב. נו, אל תפרוש מן הציבור. כולם סיפרו עכשיו תורך...

נענה ואמר: "כולם סיפרו מופתים מרבותיהם, כיצד צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים. המופת של אבי הוא, שהקדוש ברוך הוא גוזר ואבי מקיים".

אבל" - הוספתי מיד ואמרתי - ודאי שאתם צודקים, אבל הא בהא תליא: מי שהקדוש ברוך הוא גוזר והוא מקיים, אזי הוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים. ומשנה מפורשת היא: "עשה רצונו יתברך כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו", בטל רצונך מפני רצונו יתברך, כדי שיבטל רצונו, כביכול, מפני רצונך (אבות פ"ב מ"ד, ויעוין ברע"ב). וראיה, מה"חפץ חיים" עצמו -

בסערת מלחמת העולם הראשונה, אסרו שלטונות רוסיה בחור משיבת ראדין ממוצא גרמני. אפרים מממל, והאשימוהו בריגול לטובת הגרמנים. למשפטו, שנערך בפני בית דין צבאי בויטבסק, הטריח עצמו ה"חפץ חיים" ממקום גלותו בשומיאץ והעיד לטובתו, אך השופטים לא התרשמו ודנו את הצעיר למוות בעוון ריגול בעת מלחמה. עם זאת בהתחשב בגילו הצעיר, המירו את גזר הדין בעשר שנות מאסר עם עבודת פרך.

שמע ה"חפץ חיים", והפטיר: "שוטים שבעולם! לעשר שנות מאסר דנוהו, האם שלטונם בטוח לעשרה חודשים?! הרי אפילו בעשרה שבועות אינם בטוחים!".

היה זה בכ"ב טבת, תרע"ז.

סיפר הגאון רבי ברוך בער מקאמניץ זצ"ל, שהיה נוכח כשסיפרו לרבו, הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל על גזר הדין ותגובת ה"חפץ חיים", על אתר נענה ואמר: "ה'חפץ חיים' הדיח את הצאר ניקולאי - אבל מי יודע מי יתפוס את מקומו?".

וכעבור חודשיים, בכ"ב אדר תרע"ז, הודח הצאר ניקולאי וכל

האסירים המדיניים שוחררו, כולל אפרים מממל! הנה כי כן, כשהאדם מקיים את מאמר הבורא, מקיים הבורא את מאמר אותו אדם!

ולכן, נלמד קטע נוסף במדרש (ויקרא רבה ל, יד): "רבי מני פתח: 'כל עצמותי תאמרנה, ה' מי כמוך' (תהילים לה, י), לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב".

השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין. וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד: אין בכל האיברים גדול מאלו, שהם שקולים כנגד כל הגוף, הווי: כל עצמותי תאמרנה".

ומה זה אומר, על מה זה מורה, על מה שאמרנו: הימים הנוראים עברו עלינו לטובה, והקדוש ברוך הוא אמר לנו: "מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתיך, שובה אלי כי גאלתיך" (ישעיה מד, כב) -

עכשיו "קח עצמך בידים". הראה שיש בכוך "לנענע עצמך לכל רוח", כי לבך ברשותך (בראשית רבה לד, י), ואתה בעלים על רצונותיך! קדימה או אחורה, ימינה ושמאלה, מעלה או מטה, אתה הקובע!

עם ישראל במצרים היה בשפל המדרגה. עבדו עבודה זרה (יחזקאל כ, ח) ושקעו במ"ט שערי טומאה ולא הייתה בידם זכות להיגאל בה (רש"י שמות ג, יב). לא נגאלו אלא בזכות העתיד - התורה שעתידים לקבל. הראה הקדוש ברוך הוא למשה מה גרם לדרדורם מפסגת מעלתם, ותוך זמן כה קצר, ובמה תלויה התעלותם המקווה -

אחרי שעה נוספת קמים אנשי הותיקין... אחד מהם הולך לו ברחוב לפתע הוא נזכר שהוא שכח בבית לולב מיוחד. הוא צועק לבנו: "ד-ו-ד-!!" הילד מתעורר מהשינה: "כן אבא?" "שכחתי לולב אחד בבית!" "אבא, יש עוד הרבה לולבים כאן בבית..." "לא, לא, ההוא בפינה עם השפיץ הסגור המיוחד עם הזיגזג!" "אבא, יש כאן הרבה סגורים מיוחדים עם זיגזג...". האבא מתרגז ואני מתפלל "ריבונו של עולם, אנא עשה שהילד ימצא כבר את הלולב, אני רוצה כבר לישון שעה!".

הגה"צ רבי שלמה ברעוודה זצ"ל, על העם היהודי הנבחר

"ובחמשה עשר יום... וְחַגְתֶּם חֵג לָהּ שִׁבְעַת יָמִים" (במדבר כ"ט, י"ב)

הגמרא (עבודה זרה ב ע"א) אומרת דבר שקשה להבינו: "דרש רבי חנינא בר פפא ואיתימא רב שמלאי: לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה, יבוא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא, שנאמר כל הגויים נקבצו יחדיו".

איך אפשר להבין גמרא כזו? איך ייתכן שהגויים מעיזים לבוא ולדרוש שכר על עסק התורה?

ותחילה נכנסת מלכות אדום שואל אותם הקב"ה: האם עסקתם בתורה? מה עשיתם בשביל התורה? אומרים לפניו: "ריבונו של עולם, הרבה שווקים תקנו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה!" חוצפה שכזו... כאילו כל מה שבנו הגויים, כל כביש מהיר בעולם, כל גשר, כל שוק וכל בורסה נועדו כדי שיהיה כסף בעולם בשביל ישראל שיתעסקו בתורה! איך זה יתכן?

הרב מבריסק זצ"ל (בתחילת ספרו על התורה) מפרש את דבריהם על פי דברי הרמב"ם (בהקדמתו לסדר זרעים), שתכלית כוונתו יתברך בבריאת האדם היתה, כדי שהאדם יהיה "חכם וטוב", דהיינו שיגיע עד כמה שבכוחו לידיעת ה' יתברך על ידי לימוד כל התורה כולה. שיהיה טוב מאין כמוהו בכל מידה טובה, ביראת שמים, בדבקות ואהבה. כמה אנשים כאלו יש בעולם? הרמב"ם אומר, שאולי אחד בכמה דורות זוכה לכך. אם כן, בשביל מה ברא הקב"ה את שאר בני האדם שאינם חכמים ואינם טובים כל כך? הרי הקב"ה ברא בעולם מיליארדי אנשים. במדינת סין לבדה יש יותר ממיליארד. בהודו יש יותר ממיליארד. בשביל מה נבראו כל כך הרבה? הרי אין שם "חכם וטוב".

המדינות הללו מלאות ברשעים אכזריים. מתרץ הרמב"ם, שלולא כל האנשים בעולם שעובדים יומם ולילה בבניית בניינים, בחקלאות,

באריגת בגדים וכיוצא בכך, כשהיה מגיע הצדיק לעולם היה צריך בעצמו לטעת עצי פרי ולזרוע חטים ושעורים, ולקצור, ולעסוק בכל י"א מלאכות הפת בעצמו. לארוג בגדים לעצמו, לבנות את הבית שלו להיות אינסטלטור וחשמלאי וכו'. במצב כזה, לא היה לו פנאי אפילו רגע אחד ללמוד כל ימי חייו! לכן נמצאים בעולם מיליארדי בני אדם. כל אחד מהם חושב רק על עצמו, ורוצה להרוויח, ועובד קשה ומוסיף שעות נוספות... ואינם יודעים שכל הסיבה להיותם בעולם היא רק עבור אותו צדיק, שכאשר יבוא יהיה לו אוכל, קורת גג, בגדים וכל צרכיו.

הרמב"ם מוסיף וכותב, שכל העולם משתגע למדרי, כי אינם יודעים לשם מה הם חיים כאן. הם עובדים ועובדים, וכל מעשיהם רק כדי שיהיה מוכן לצדיקים כאן בעולם כל צרכם.

על פי זה אומר הרב מבריסק, שאנשי אדום מבססים את דבריהם על הרמב"ם הזה. הם ילמדו בישיבות וביאו את הרמב"ם הזה - בנינו הרבה שווקים ומרחצאות בשביל הבריאות, הרבינו כסף וזהב, והתכלית האמיתית של כל מעשינו היא שישראל יעסקו בתורה...

מה יענה להם הקב"ה? "אמר להם הקב"ה: שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם..." שקרנים שכמותכם! שתקו! לא כוונתם אפילו בחצי אחוז לטובת ישראל שיעסקו בתורה! אחרי אדום נכנסת מלכות פרס, הם מוסיפים לטעון עוד כמה טענות הבל, עד שלבסוף הם אומרים: תן לנו עכשיו את התורה ונקיימנה! אף על פי שהפריכו את טענות הגויים, וטענו כנגדם, הם אינם הולכים.

אומר להם הקב"ה: אני רואה שאינכם עוזבים כאן. מה אפשר לעשות איתכם? טוב, אתפשר איתכם, ואעשה דבר יוצא מן הכלל - אתן לכם כעת מצוה קלה, מצוות סוכה.

למה נחשבת מצוות סוכה למצוה קלה? - משום שאין בה חסרון כיס. תקיימו אותה, ותקבלו שכר הרבה.

מדוע אין בסוכה חסרון כיס? - כי יכול אדם לעבור ברחוב ולמצוא את כל מה שצריך כדי לבנות סוכה, ללא הוצאות כספיות.

מפני מה נותן הקב"ה לגויים מצוה שלא תעלה להם פרוטה? - משום שהגוי מטבעו, אינו מסוגל לתת פרוטה מכיסו לדבר שבקדושה. הוא נותן הרבה כסף לטומאה - לספורט, לתאווה ולעבודה זרה. בארצות הברית אפשר לשלם עבור מקום לצפייה במשחק גמר - חמשת אלפים דולר, ויש מקומות שקונים בעשרים וחמישה אלף דולר. הכל כדי לראות איזה כושי אכזר לוקח מקל, ונותן מכה לכדור, והכדור החף מפשע עף, ומיד קמים חמישים אלף איש ונובחים ככלבים "יעלה ויבוא הכדור..." על תענוג כזה מוכנים הם לשלם אלפים ורובבות, אבל לדבר שבקדושה גוי אינו מוכן לתת. כיון שהקב"ה מכיר אותם, הוא נותן להם מצוה שאינה כרוכה בהוצאה כספית כלשהי.

ואני עומד ושואל: רבוננו של עולם, למה? תן להם מצוות לולב ואתרוג. תן להם להוציא שש מאות או אלף שקלים על זה. תן להם לקנות עוד לולב אחד, כי יש ספק אם הראשון לגמרי סגור או 'הימנך'... תן להם לקנות עוד אתרוג מרוקאי שנטעו אותו כאן בארץ, ועוד אחד מקזבלנקה, וגם תימני תימני, ותימני ישראלי... למה נתת להן רק מצוות סוכה?

והקב"ה עונה: האם אתה חושב שגוי ישלם משהו על מצוה? לפני שנים רבות, כשהייתי עוד בחור, עמדתי בשוק מאה שערים, שהיה אז השוק היחיד בירושלים שמוכרים בו ארבעה מינים. לתוך בליל הצעקות של 'לבלוב! לבלוב!' ממוכרי הערבות, הגיעה קבוצת תיירים, גויים עשירים מארצות הברית, עם נשותיהם. המדריך הביא אותם כדי לראות את ה"משוגעים היהודים" הבלתי מתורבתים, האנאלפביתים, שקונים ד' מינים...

ממש לידי עמד אמריקאי, שלא ידע שגם אני אמריקאי ומבין אנגלית. הייתי עסוק בבדיקת הערבות, והוצאתי מכיסי כסף כדי לשלם עבורן. הגוי עקב אחרי, וכשראה כמה אני משלם, הוא פנה למדריך ואמר: "האדם הזה ירד מדעתו! הוא משלם כל כך הרבה כסף בשביל כמה עלים! אחר כך הוא הולך לקנות לימון, כמה הוא ישלם בשבילו? בוא נלך מכאן. אני מפחד שאם נעמוד כאן עוד כמה רגעים, אנחנו גם כן עלולים להשתגע..."

אלו הם הגויים, ולכן הקב"ה לא מתחיל איתם במצוות ארבעה מינים, אלא במצוה קלה, ומבטיח עליה שכר גדול.

הגויים מקבלים עליהם את המצוה, והגמרא ממשיכה: "מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו". הוא נוטל מהרחוב את כל החתיכות שהוא מוצא, עולה על ראש הגג ובונה סוכה.

מדוע דווקא על ראש הגג? הגויים רוצים להראות שהם גאים לקיים מצוות. כשהיהודים היו בגלות בין הגויים הם התביישו במצוות, ולא רצו שידעו שהם מקיימים אותן. הם בנו סוכות במקומות סמויים מן העין, מאחורי הבית, מסתתרות בגינה או במרפסת אחורית, כדי שאף אחד לא ידע שיש שם סוכה. אבל אנחנו הגויים גאים לקיים את מצוות ה', ועושים סוכה בראש הגג!

יושבים להם הגויים כמה רגעים בסוכה. הבעל ואשתו, מצד אחד הבן, מצד שני הבת. כולם לועגים וצוחקים על היהודים, שמסרו את נפשם אלפי שנים לקיים מצוות סוכה. מכל מקום, הגויים רואים בכך רק חולשה. הם יושבים ומתלוצצים על כך שהיהודים מסרו את נפשם עבור קיום מצוות סוכה במשך דורי דורות, ואילו הם יושבים שעה קלה בתוך סוכה שנבנתה מסמרטוטים ושברי כלים, ועתידיים לקבל שכר גדול.

מה עושה הקב"ה? לוחץ על איזשהו כפתור שם למעלה, ומגביר את החום. נהיה עשרים וכמה מעלות, שלושים מעלות, שלושים וחמש מעלות, ארבעים מעלות, ארבעים פלוס... נהיה חם!

הבעל מסתכל על אשתו הגוייה ואומר לה: "למה לא התקנת כאן מזגן?" והיא עונה: "בעלי היקר, לא עדכנת אותי שבעונה הזאת יהיו כאן יותר מארבעים מעלות!"

הוא קם וצועק: "אני לא מוכן לסבול אפילו רגע חם בחיים שלי בלי מזגן! לא!!" והוא בועט בסוכתו ויוצא...

ומיד גמרנו איתם. ה' בשמים ישחק עליהם: התפטרתי מן הגויים. הם לא רוצים את שכר המצוות ולא שום דבר אחר. הם לא יכולים לסבול הוצאת כסף, אז לא דרשתי זאת מהם. ביקשתי רק שיסבלו לשעה קלה את צער הגוף, וגם את זה הם לא רוצים לתת... אלו הם גויים!

מקשה הגמרא: מה רוצים מן הגויים המסכנים הללו? הרי גם אצלנו, בני ישראל, ישנה הלכה שהמצטער פטור מן הסוכה. מהו "מצטער"? כשגשמים יורדים לתוך הסוכה, או כשהחום נעשה בלתי נסבל. אם כן מדוע שוחק הקב"ה על הגויים?

עונה הגמרא: נכון גם היהודים יוצאים מן הסוכה כשהם מצטערים, אבל אנחנו לא בועטים בסוכה כשאנחנו יוצאים. אנחנו אומרים: ריבונו של עולם, אנחנו יודעים שיצאנו מביתנו מדירת קבע אל דירה עראית שאין לה את הנוחיות והביטחון של הבית, אין לה גג שמגן מגשם ומחום גדול, והיא דבר זמני שהוא כלל לא נוח כמו בית. ידענו את זה מראש ואנחנו מוכנים לסבול, ואפילו רוצים לסבול, עבור המצוה הזאת.

אתאר לכם לילה אחד בסוכות...

אני הולך לישון בסוכה, ופתאום, באמצע הלילה, אני מתעורר. הסוכה בחוץ, ושומעים תינוק אחד צורח מימין ושני משמאל, ואשה

בתום החתונה ניגש החתן ואומר לכלתו: "אני מאושר!". היא, כמובן, שמחה מאוד לשמוע את המשפט הזה והיא שואלת אותו שאלת המשך: "ממה אתה מאושר?", מתוך שאיפה לשמוע את התשובה המפורשת יוצאת מפיו...ומה הוא משיב לה?

הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א על השינויים החדים של 'ירח האיתנים'

ישמחת בחגך

הקדוש ברוך הוא רוצה לבחון ולהיווכח איך אתה מעביר את ההתעלות והרוממות לחיי היומיום; מה באמת גורם לך שמחה. הנה דוגמה מחיי המעשה: באולם שמחות מפואר נערכת חתונה. השולחנות ערוכים בפאר והדר, האוכל כיד המלך, עשרות בני ישיבות מצד אחד וחברותיה של הכלה מצד שני, רוקדים ומשמחים את החתן והכלה לצלילי התזמורת. החתן והכלה שמחים ומאושרים.

בתום החתונה ניגש החתן, קורן מאושר, ואומר לכלתו: "אני מאושר!". היא, כמובן, שמחה מאוד לשמוע את המשפט הזה, היא בטוחה שהוא מכון אליה, והיא שואלת אותו שאלת המשך: "ממה אתה מאושר?", מתוך שאיפה לשמוע את התשובה המפורשת יוצאת מפיו...

ומה הוא משיב לה? "מה זאת אומרת 'ממה אני מאושר'? מהחתונה! ראית אלה ריקודים נלהבים היו, איזו תזמורת, איזה אוכל משובח?"

ופני הכלה חפו!

אומר רבי מאיר חדש: "הבה נהיה כנים עם עצמנו. עמדנו בתפילה בראש השנה, ביום כיפור. אלו תפילות! איזו התעלות! התפללנו, התחנונו, שפכנו כמים לבנו נוכח פני ה', ביקשנו על נפשנו - "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים".

המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל עורר אותנו לשאלה נכבדה הדורשת פשר והסבר.

אחרי חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, נכנסנו בשעריו של ירח האיתנים. זהו חודש של מועדים וזמנים נשגבים אשר "צבת בצבת עשויה", והם נעים בזה אחר זה כמטוטלת, מוליכים אותנו מיראה לשמחה, משמחה ליראה, וחוזר חלילה. בפתחו של החודש ניצבים הימים הנוראים. שמם מעיד עליהם, אלה ימים מלאי מורא, אימה ופחד. עשרה ימים ראשונים של החודש אלה עשרת ימי תשובה, בראשם - שני ימי ראש השנה, ימי דין ומשפט, ובחיתומם - יום הכיפורים, יום גזר הדין.

והנה, לאחר כלות יום הכיפורים, היום הקדוש והנורא, תיכף ומיד חלה תפנית חדה ומטלטלת מקצה לקצה. עם ישראל הולך מחיל אל חיל, מכין עצמו לחג הסוכות שבפתח. תכונת הימים הללו והמולת ההכנות לחג דוחקות את אוירת הימים הנוראים ששררה עד לא מכבר, כאילו הכל מאחורינו. חולפים ארבעה ימים וכל ישראל מוטלים אל תוך ים של שמחה - חג הסוכות, חג של שמחה מרוממות, של מצוות "ושמחת בחגך והיית אך שמח". אם פסח הוא 'זמן חרותנו' ושבעות הוא 'זמן מתן תורתנו', חג הסוכות הוא 'זמן שמחתנו'. השמחה היא החפצא והמהות של היום טוב הזה. מ'ימים נוראים' ל'זמן שמחתנו'.

והנה לאחר שישה ימים של שמחה ורוממות עילאית אנו שוב מוטלים אל תוך יום של דין ומשפט - יום הושענא רבה, חיתום הדין. היום הזה מסתיים, והנה שוב אנו מוטלים אל תוך ים של שמחה - יום שמיני עצרת ושמחת תורה.

מה פשר הדבר? מה ההסבר למעברים החדים הללו, מימים נוראים ומימי דין ומשפט לימי שמחה ורוממות, משמחה למשפט וממשפט לשמחה. הלוא דבר הוא!

אומר רבי מאיר חדש: קל מאוד לאדם להיות מלאך ליום אחד. קל לו להתעלות בראש השנה, לעבור מערכת של עשרת ימי תשובה, אשר שיאם - יום הכיפורים, יום סליחה וכפרה. כתוב ברא"ש בסוף יומא, שהשטן אומר לקדוש ברוך הוא: "היהודים שלך הם כמו מלאכים". כן, מלאכים ליום אחד. אולם אנחנו צריכים להעביר זאת לחיי היומיום לחיי המעשה.

חסדי ה' לא כלו, הקדוש ברוך הוא שעה לתחנוניו, קיבל את תפילותינו. אתה שמח? אתה מאושר? הבה נראה ממה אתה שמח, ממה אתה מאושר. אתה באמת שמח שחזרת לקדוש ברוך הוא? האומנם זה האושר שלך? הבה נראה אם השמחה שלך נובעת מכך שהמלך החזיר לארמונו את בנו האובד הביתה, או אולי השמחה שלך נובעת מדברים אחרים לגמרי...

"כולנו מתנכים את הילדים לתורה, ליראת שמים, למידות טובות. אנו משקיעים בהם, מתפללים להצלחתם, אבל עדיין אנו עומדים למבחן עד כמה באמת הדבר הוא בנפשנו".

ילד מגיע הביתה מהחידר ומספר שהרב'ה העיר לו על התנהגות לא ראויה. האבא כועס, האמא מתרגזת. הם מוכיחים אותו בכמה משפטי תוכחה, מנפנפים לו באצבע ואומרים לו: "תבטיח לנו שהדבר לא יחזור על עצמו!", ובתוך זמן קצר הנושא ירד מסדר היום כלא היה.

אבל מה יקרה כשיום אחד הילד מבלי משים ניפץ איזה אגרטל בסלון? כל הבית נהיה ששון ושמחה. צעקות, גערות, אפילו הרמת יד על 'הילד הסורר'... כמה ימים לאחר מכן הענין עדיין לא שכך. האבא מזכיר לילד את האגרטל השבור, האמא פולטת אנחת צער בכל פעם שהיא עוברת במקום שבו היה מונח האגרטל...

איזה סולם ערכים יקבל הילד מההתנהגות הזאת של ההורים? הוא ילמד שהעבירה הכי חמורה בעולם היא להיתקע בשוגג באגרטל ואילו התנהגות לא ראויה בחידר היא מעשה 'לא נאות', לא יותר מזה...

זהו סולם ערכים מעוות, מסולף. ילד כזה איבד את ה'משקפיים' לראות את המבט האמתי.

הרב מבריסק זצ"ל היה מקפיד על כך שבביתו מעירים רק על דברים שבראש סולם הערכים, דברים אמתיים וחשובים. לא מבזבזים את הגערות על דברים זוטרים, צריך לשמור אותן לדברים החשובים באמת.

רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בעל ה'פחד יצחק', היה ענק המחשבה, סלבודקאי ברמ"ח ושס"ה. סיפר רבי יצחק זילברשטיין, כי הרב הוטנר היה ילד בעל כשרונות מיוחדים, ובילדותו ההשכלה הארורה איימה לצוד אותו ברשתה.

הוא גדל בוורשה, בביתו שררו דלות ועניות רבה. ההשכלה פיתתה את בני הדור הצעיר. ביד אחת פתחה להם צוהר והכניסה אותם אל עולמות חדשים וקוסמים, וביד השניה צדה את אמונתם ודתם. רבים נלכדו ברשתה, "כי רבים חללים הפילה".

יום אחד שב יצחק'ה בן העשר מהחידר לביתו וסיפר לאמו בשמחה: "אמא, היום גמרנו בבא קמא..."

האמא זרתה מאושר. היא חיבקה ונישקה אותו ופניה נשטפו בדמעות. מיהרה למטבח והביאה משם את בקבוק היין, שהיה מצרך נדיר בביתם. הלכה ולבשה את שמלת השבת - הבגד החגיגי היחיד שהיה ברשותה מאז חתונתה.

ראה הילד את דמעותיה של אמו ופרץ בבכי: "אמא, תגידי לי, למה את בוכה? אם עשיתי משהו רע, תגידי לי! ואם נהגתי שלא

כראוי, למה את לובשת את הבגד החגיגי, למה הבאת יין? מה קרה?"...

"יצחק'ה שלי", משיבה האם, "אתה יודע שאנו מודים לה' על כל מה שהוא נותן לנו, הכל הוא חסד ה'. אנו חיים בצמצום רב. אך ברוך ה' אנו זוכים שיצחק'ה שלנו לומד תורה. אין דבר בחיים שישווה לזה. כשחזרת מהחידר ואמרת שגמרת בבא קמא התמלאתי אושר עד לב השמים! הבאתי יין ולבשתי בגדי חג כי עוד לא היה לי חג שמח יותר מהחג הזה! אני בוכה, אלו דמעות של התרגשות, של אושר. זה פיצוי אמתי על כל הדלות והעניות שלנו..."

לימים סיפר רבי יצחק הוטנר: "בכל פעם שההשכלה איימה לצוד אותי במצודתה - דמות דיוקנה של אמי עמדה מול עיניי והצילה אותי מרדת שחת".

הדמעות הללו הצמיחו לנו את ה'פחד יצחק', ענק המחשבה וגאון המוסר!

סיפור נוסף: רבי לייב באקשט זצ"ל היה מהאריות של ישיבת מיר. את ביתו הקים מיד לאחר המלחמה. הגיעו אליו הצעות שונות של שידוכים חשובים. הוא נועץ במשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין. בסופו של דבר עמדו על הפרק שני שידוכים. הצעה אחת - בתו של רב ידוע, והצעה שניה - בתו של רבי מרדכי רוגוב, רב נכבד, אך לא מפורסם כמו הרב השני.

אמר לו המשגיח רבי יחזקאל: "אין ספק, ההצעה הראשונה חשובה מאוד, אביה של המדוברת הוא תלמיד חכם מפורסם. אולם דווקא על ההצעה השניה שמעתי מעלה מיוחדת".

האריות של הישיבות דאז, בעיקר מיר וסלבודקא, נהגו לדבר בלימוד עם רבניה וחכמיה של ליטא התורנית. הם הרבו לדבר בלימוד גם עם הרב רוגוב, שכיהן כרב של אחת העיירות בליטא. אמר המשגיח רבי יחזקאל: "סיפרו לי, כי בכל פעם שבאו לדבר בלימוד עם הרב רוגוב, היתה אשתו עומדת מאחורי הדלת ומקשיבה בענין רב להתנצחויות ולוויכוחים הלמדניים של בעלה עם בחורי הישיבות חריפי המחשבה. כדרך כל ויכוח והתנצחות במלחמתה של תורה, פעם ידו של זה על העליונה ופעם השני מוכיח את צדקתו. הכל, כמובן, לשם שמים כדרכה של תורה, וכמו שאמרו חז"ל ש'אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה'. והנה, בכל פעם שידו של הרב רוגוב היתה על העליונה לא הי גבול לשמחתה של אשתו הרבנית, וכביטוי לכך - לארוחת הצהרים של אותו יום היא היתה מכינה קניידאלאך למרק. יום חג..."

פנה רבי יחזקאל לתלמידו ואמר: "בת שרואה את האושר שיש בבית כשאבא אומר סברה טובה - זו בת הראויה לבן תורה".

וכך היה. רבי לייב נשא את בתו של הרב רוגוב, ולימים היו שניהם ממרביצי התורה באמריקה - הרב רוגוב בשיקגו ורבי לייב בדטרויט, שם עמד למעלה מחמישים שנה בראשות ישיבה חשובה והעמיד תלמידים רבים.

(מתוך 'דורש טוב' - סוכות)

בשלב מסוים המחבלים ניסו לגזוז את הרב הוטנר, אך מפקדיהם עצרו אותם. אלפי יהודים ברחבי העולם התפללו בלב מורתח לשחרור החטופים. כעבור שבועות של משא ומתן אינטנסיבי מצד גורמים שונים, שוחררו הגר"י הוטנר וחלק מבני הקבוצה והוטסו לקפריסין. רבי יצחק עצמו איבד כעשרים קילוגרמים ממשקל גופו...

יובל שנים לחטיפת המטוסים בחודש אלול תש"ל, במרכזם חטיפת המטוס ועליו הגה"צ רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שהסעירה את העולם היהודי

יוסף מאיר האס

באותה תקופה, כאשר בין השנים תשכ"ה-תש"ל החל לתכנן הקמת ישיבה בארץ ישראל, ועל כן ביקר בארץ לעתים תדירות. באותה טיסה היה הגר"י הוטנר בדרכו חזרה לארה"ב, אז נחטף המטוס עליו שהה עם רעייתו, בתו וחתנו על ידי מחבלים מארגון 'ספטמבר השחור', והוא הונחת בעל כורחו בירדן, עד לשחרורו.

מחזות זוויה

על התלאות שעבר בימי שביו בידי המחבלים, אנו קוראים בידיעה שפורסמה באחד העיתונים מיום כ"ח אלול תש"ל. "ברוך מחיה המתים ברך הרב הוטנר, מבני הערובה בירדן שהגיע לקפריסין" - זועקת הכותרת הראשית. היה זה לאחר שחטופי המטוס היהודים הועברו יומיים לפני כן מירדן לקפריסין. "הם סובלים מחולשה גופנית קשה ועודם מזועזעים ממה שעבר עליהם", סיפר שלוחא דרבנן הרב מנחם פרוש ז"ל, שחזר מטוס מיוחד כדי להגיע מלוד לניקוסיה ולבקר אצל הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שנחשב כבר בימים ההם לאחד מגדולי התורה בארה"ב והיה כאמור בין החטופים. "הרב הוטנר בן ה-60 נפל על צווארו של ח"כ פרוש מרוב התרגשות, וברך ברכת 'ברוך מחייה המתים'. הוא לבש עדיין רק בגד קל לעורו,

יובל שנים מלאו לאירועי 'ספטמבר השחור', שהתרחשו בזה אחר זה בחודש אלול תש"ל. במרכזם עמדה פרשיית חטיפת המטוסים לשדה דוסון, שהייתה סדרה של חטיפות מטוסים שבוצעו בימים ההם על ידי החזית העממית לשחרור פלסטין.

תוכניתם של החוטפים הייתה לחטוף ביום ראשון ה' אלול תש"ל, שלושה מטוסים שהיו מיועדים להגיע לניו-יורק. בפועל הם הצליחו לחטוף מתוכם רק שניים: טיסת TWA 74 מפרנקפורט וטיסת סוויסאייר 100 מציריך. המטוסים החטופים הונחתו בשדה התעופה זרקא, הידוע גם כשדה דוסון, מסלול המראה מדברי מבודד בירדן, ששימש בעבר כבסיס חיל האוויר המלכותי הבריטי. במשך שנים נודע האירוע בכל רחבי העולם כיום השחור של התעופה האווירית. אנשי החזית העממית הפרידו את אנשי הצוות והנוסעים אזרחי ארצות הברית, ישראל, גרמניה ושווייץ והחזיקו אותם בשבי, בעוד ששאר החטופים הועברו לעמאן. רוב החטופים שוחררו ביום שישי ה' אלול, אך 56 הושארו כבני ערובה, ביניהם הישראלים ונוסעים שזוהו כיהודים. למחרת, ב"א אלול, פוצצו אנשי החזית העממית את המטוסים הריקים אל מול התקשורת העולמית.

לא היינו נדרשים לעסוק בסיפור חטיפות המטוסים, לולי דמותו ההדורה של הגה"צ רבי יצחק הוטנר זצ"ל שהייתה על אחד המטוסים החטופים. הייתה זו טיסה שנשא 144 נוסעים ו-11 אנשי צוות. ביום החטיפה טס המטוס מנמל התעופה בן גוריון לנמל התעופה הבינלאומי אלינקון באתונה בירת יוון, ומשם לנמל התעופה הבינלאומי של פרנקפורט בגרמניה. הטיסה נחטפה זמן קצר לאחר ההמראה מפרנקפורט לכיוון ניו-יורק. המטוס הונחת בשדה דוסון ב-6:45 בערב לפי שעה מקומית. החוטפים השתלטו על תא הטייס והודיעו: "מדבר הקברניט החדש שלכם. הטיסה נחטפה על ידי החזית העממית לשחרור פלסטין".

על סיפון מטוס זה שהו בעת החטיפה בין היתר, בני משפחת הוטנר: רבי יצחק הוטנר ורעייתו הרבנית, בתם מרת ברוריה דייוויד ובעלה הגאון רבי יונתן דייוויד שליט"א (כיום, ראש ישיבת 'פחד יצחק'). הייתה זו אחת מנסיעותיו התכופות של הגר"י הוטנר מארה"ב לארה"ק

דיברו תחילה על שחרור 3,500 מחביריהם העצורים בישראל, ובסופו של דבר נהרגו הרבה יותר מזה בקרבות שניהלו המחבלים בירדן". בידיעה מצוין כי אחד היהודים ששהה על המטוס, הרב רפאל הררי, סיפר לרב הוטנר כי עוד לפני ביצוע החטיפה, עוררו מלכתחילה את חשדו גבר ואישה דוברי ערבית, שאכן חטפו את המטוס כעבור מספר דקות. רפאל שהיה גם הוא דובר ערבית, שמע היטב כיצד הגבר פוקד על האישה שלש פעמים 'אמשי' (לכי), עד שזו זינקה ממקומה והודיעה ברמקול לנוסעים ולצוות כי המטוס חטוף. הידיעה מספרת כי "ח"כ הרב מנחם פרוש חזר אתמול בצהריים במטוס החכור ללוד, לאחר שעשה תשע שעות בניקוסיה, עד שהחטופים יצאו במטוס מיוחד לאמריקה".

"הרב הוטנר סיפר כי המחבלים רגזו ביותר, כאשר גילו בין מסמכיו שהוא קנה דירה בירושלים, ומתכוון להשתקע בישראל עם בני משפחתו. עוד סיפר הרב הוטנר, כי המחבלים נהגו בו ובשאר החטופים יפה, ושחררו אותם בסופו של דבר, משום שחששו שצבא ירדן יגלה את מקומות המחבוא שלהם. המחבלים לא רצו שצבא ירדן ישחרר את החטופים, והם בעצמם החליטו לעשות זאת".

השתדלויות ומאמצים

עם היוודע הבשורה על חטיפת המטוס, ועליו הגר"י הוטנר ובני משפחתו עם עוד עשרות יהודים, החלו מגעים קדחתניים לשחררם, מאמצים שלא הניבו פרי מחמת התעקשותם של שני הצדדים. המחבלים הפרידו בין קבוצות שונות של חטופים, שחררו את חלקם והמשיכו להחזיק בשבי את אנשי הצוות ואזרחי ישראל, ארה"ב גרמניה ושווייץ. בהמשך שוחררו עוד שבויים, ובין מי שנשארו בשבי היו ישראלים ונוסעים בעלי זהות יהודית. ממשלת ישראל נדרשה להכריע, בשאלת שחרור מחבלים תמורת שחרור בני ערובה. עם התגלגלות האירועים, אספו תלמידיו ומעריציו של הגר"י הוטנר סכום כסף גבוה, וניסו להגיע לעסקת מיקוח עם החוטפים בתיווך אמריקאי. המהלך זכה להתנגדות מצידו של הגאון רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל, ראש ישיבת 'תורה ודעת' ומגדולי הפוסקים בארה"ב, שטען כי בעת מלחמה אין לפדות שבויים בממון, אפילו כשהחוטפים אינם דורשים סכומים מופקעים, שכן התשלום יממן את פעילותם בהמשך, ולכן למרות שפעילות פדיון שבויים בעיתות שלום היא מצווה וצעד הומניטרי, בעת מלחמה היא מתפרשת ככניעה. גם מרן הסטייפלר זצ"ל נשאל אז באשר לעסקת שחרור המחבלים מהיבט אחר, האם שחרור מחבל תמורת אזרח נחשב לשחרור תמורת יותר ממחירו של האזרח, עסקה הנשללת לפי ההלכה. בס' 'אורחות רבנו' (ח"א עמ' סז) מובא, שתשובתו היתה כי מאחר והנזק שמחבל פעיל יכול לגרום גבוה, נחשבת העסקה כפדיון ביותר מכדי דמיו. אבל הבהיר כי לפי חלק מהפוסקים, במצב של פיקוח נפש פודים שבויים אף ביותר מכדי דמיהם, למרות החשש שהעסקה עלולה לעודד חטיפות עתידיות. מתוכנו של מכתב שהתפרסם לאחרונה, ונשלח על ידי מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל בעל 'האגרות משה', אל ראש

כי המחבלים לקחו ממנו את הכל - טלית ותפילין, מגבעתו, מעילו ואפילו את חולצתו. הם גידפו אותו במיוחד, מפני שמצאו אצלו מסמכים כי קנה באחרונה דירות בירושלים בשביל עצמו ומשפחת בתו. הם הטיחו כלפיו בלי הרף: זהו רכוש שלנו, בתים ואדמה שהיו שייכים לנו", נאמר בידיעה.

למרות בקשותיו הרבות של הגר"י הוטנר, לקחו ממנו המחבלים כתב יד של ספר שחיבר בענייני הלכה, עליו עמל שנים רבות. הם טענו כי אלה 'מסמכי ריגול'. יצוין כי הגרא"מ שך זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', ששמע על צערו הגדול של הגר"י הוטנר על אובדן חיבורו השלם, שהיה מוכן ומזומן לדפוס על הרמב"ם, נענה ואמר: "אני היחיד שיכול לנחם אותי! כי גם אני עברתי את הצער הנורא הזה, עת נלקחו ממני כל כתביי כשעליתי ארצה, ולא הרשו לי להעבירם בגבולות". הרב מנחם פרוש ז"ל שביקר כאמור אצל הגר"י הוטנר בקפריסין, לשם הועבר מירדן לקראת חזרתו לארה"ב, סיפר לכתב העיתון את הזוועות והייסורים שעברו על החטופים, כפי ששמע מפיהם בעדות חיה. "הרב הוטנר תיאר כמחזות זוועה את הדרך שעשו החטופים בשבת האחרונה, כאשר הובילו אותם ממקום מעצרם במחנה פליטים אל בית ברבת עמון, שם הם שוחררו. הם עברו על פני שורה של מחנות אשר רוב בקתותיהם וצריפיהם היו הרוסים, וגויות היו מוטלות בכל מקום".

שבוע ימים הוחזק הגר"י הוטנר במעצר מבודד, כאשר איתו בחדר רק שני מחבלים כשומרי ראש, שישנו על הרצפה החשופה. הם אמרו לו מדי פעם, כי ישמרו על חייו מפני שהם רוצים לזכות בתמורה עבורו. אבל הם הדגישו באוזניו, כי אם ינסה המלך חוסיין לשחרר את החטופים, יהרגו המחבלים את כולם. במשך כל אותו שבוע לא ידע הגר"י הוטנר מה עלה בגורלם של בתו, חתנו ושני תלמידיו שהוחזקו גם הם במעצר במקומות אחרים. רק בימים האחרונים הם אוחדו שוב במקום מעצר משותף, בצפיפות נוראה. האוכל שנתנו להם רוב הזמן, היה מורכב רק מזיתים ובננות, ומעט משקה על אף החום הכבד.

שלושה שבועות נוראים

"כאשר נחת מטוס החטופים בזרקה", סיפר הגר"י הוטנר, "יצאו מאות מחבלים בריקודים סביבו, הניפו פגיונותיהם ונשקם וצעקו בהיסטריה: 'הכנענו את ארה"ב ואת ישראל'. הם חשבו תחילה כי כל החטופים ישראלים". הידיעה ממשיכה לתאר את מצבם של החטופים בימי השבי: "הרב הוטנר איבד 20 ק"ג ממשקלו בשלושת שבועות מעצרו. גם חתנו ושני תלמידיו שהיו אתו נראים מצומקים, ואילו בתו נזקקה לתמיכת מלווים ברדתה ובעלותה למטוס, כל כך נחלשה ממה שעבר עליה.

"לדברי הרב הוטנר היו אלה שלושה שבועות נוראים: שבוע במטוס החטוף בזרקה, שבוע במעצר מבודד, ושבוע אחרון תחת מטר פגזים שעפו בלי הפסק, על מחנה הפליטים שבו הוחזקו מכל העברים. לדעת הרב הוטנר שחררו המחבלים את החטופים, כי לא רצו שהמלך חוסיין יזקוף לזכותו את שחרורם. סיכומו הוא: המחבלים

והחזיקו אותו בבידוד. בשלב מסוים המחבלים ניסו לגזוז את זקנו של הרב הוטנר, אך מפקדיהם עצרו אותם. אלפי יהודים ברחבי העולם התפללו בלב מורתח לשחרור החטופים בשלום, ובינתיים ברחבי העולם ניסו יהודים להפעיל כל קשר פוליטי אפשרי, כדי להשפיע על הירדנים. כעבור שבועות של משא ומתן אינטנסיבי מצד גורמים שונים, שוחררו הגר"י הוטנר וחלק מבני הקבוצה והוטסו לקפריסין. משקלם של כל בני הקבוצה ירד באופן משמעותי. רבי יצחק עצמו איבד כעשרים קילוגרמים ממשקל גופו.

כעבור יומיים הוטסו הרב הוטנר ויתר אנשי הקבוצה לניו יורק דרך אירופה, והגיעו לביתם לקראת ראש השנה. עבור בני התורה באמריקה, התקבלה בשורת שחרורו של הגר"י הוטנר בשמחה עצומה, ותוכנן לקבל את פני ראש ישיבת 'רבנו חיים ברלין' בשדה התעופה קנדי בכבוד מלכים. גדולי ישראל רבים היו אמורים להשתתף בקבלת הפנים. "אנו, תלמידי ישיבת סטייטן איילנד", מספר הרה"ג רבי יהושע ליף שליט"א, "הצטרפנו לרבי משה פיינשטיין לשדה התעופה. השמחה היתה גדולה כל כך, עד שכמה מהבחורים ארגנו שתזמורת תעמוד באולם הקבלה של שדה התעופה, ותפתח בנגינה נלהבת ברגע שיעבור הרב הוטנר דרך הדלתות המסתובבות, אל תוך זרועותיהם הפרוסות של תלמידיו ואוהדיו.

"עוד לפני שראש הישיבה סיים את ביקורת הדרכונים, פתחה התזמורת בנגינה. אך ברגע שנכנס רבי משה פיינשטיין לחדר, פנה היישר לראש התזמורת והורה לו להפסיק את תזמורתו. הוא הסביר שמכיוון שיש נוסעים שעדיין לא יצאו מעמאן (נותרו ששה חטופים בשבי עוד ימים ספורים) ועדיין סובלים בארץ זרה ועויינת, אין זה מתאים לנגן".

מציין הגר"י ליף: "על אף שרבי משה עמד על כך שהתזמורת תפסיק לנגן, ההתלהבות בקבלת פניו של הרב הוטנר לא פחתה. אינספור בחורים נרגשים הניפו את הרב הוטנר על כיסא, הם שרו ורקדו סביבו כאילו חל שמחת תורה מוקדם מהרגיל... אני עדיין זוכר את רבי משה רוקד בשורה הראשונה, פניו קורנות משמחה על שחרורו של גדול בישראל. תוך כדי השירה והריקוד נוצר לו ניגון סוחף - הגרסה של ישיבת 'רבנו חיים ברלין' למילים 'חסדי השם'... כל הנאספים הודו בהתרגשות לריבון העולם, שהציל את הרב הוטנר ואת בני משפחתו מידי המחבלים".

עוד תיאור מקבלת הפנים החגיגית שנערכה בניו-יורק, לרגל שחרורו של הגר"י הוטנר, נשמע מפי הרה"צ רבי יצחק שמואל אהרן לעזער שליט"א מארה"ב, משפיע רוחני בחצר הקודש ברסלב: "אחרי ששחררו אותם וחזרו לניו יורק כמה ימים לפני ראש השנה, נסעו כמה אלפים לקבל את פניהם בשדה תעופה. מה שנחקק בזיכרוני כל השנים: מסביב לביתו של רבי יצחק הוטנר חיכה ציבור גדול מאד, ובמדרגות מחוץ לביתו ישב והמתין תלמידו המובהק, הגאון הישיש רבי אהרן שכטר שליט"א (לימים התמנה לעמוד בראשות ישיבת 'רבנו חיים ברלין' בארה"ב). כשהגיע הגר"א דייויד ועלה לכיוון הבית, הם התחבקו אחד עם השני בשמחה עצומה

הממשלה דאג' מאיר עולה, כי אגודת הרבנים באמריקה קיימה אסיפה דחופה, והעבירה את הכרעת דעת התורה בנידון לידיעת ראש הממשלה. חכמי התורה בישראל גם הם נדרשו לשאלה זו, ודנו האם שחרור מחבלים תמורת בני הערובה היא פדיון 'יותר מכדי דמיהם', והאם יש לאוסרו גם כשיש חשש כבד לחיי בני הערובה. זה לשון מכתבו של הגר"מ פיינשטיין: "אסיפה דחופה של אגודת הרבנים, דנה בכובד ראש על המצב המסוכן של שבויי החרב הנמצאים בירדן, ועל קושי הכרעה של מדינת ישראל בנידון. ומצאנו לנכון להביע חוות דעתנו דעת תורה בזה. על פי דין יש להצלת נפשות דין קדימה. ובאם אין ברירה, על מדינת ישראל למלא דרישה מהמחבלים כדי להציל נפשות השבויים. ד' יגדור פרצות עמו וישראל ישכון לבטח. הרב משה פיינשטיין נשיא אגודת הרבנים".

תפילות וזכויות

במקביל לפעולות השונות, בהיכלי התורה נאמרו מדי יום פרקי תהילים. בשטיבלאך היו משמרות תהילים לאורך כל שעות היממה, שעות לימוד רבות הוקדשו לשחרור החטופים היהודיים, ובראשם משפחת הוטנר. כל הפעולות נעשו בזהירות רבה, מחשש שהחוטפים ישמעו על ה'אוצר' היהודי שבידיהם, ויעלו את מחיר שחרורו. זכורה לרבים קריאתו הנרגשת של מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, ראש ישיבת מיר, שקרא בשיחתו בהיכל הישיבה מתוך דמעות, להרבות בתפילה על החטופים ובפרט שנמצא ביניהם תלמיד חכם שצריך שיחלה עצמו עליו.

חטיפת המוטס היתה דרמה שהסעירה עולם ומלואו, כאשר מיד עם היוודע הדבר, עלתה שוועת התפילה מכל העולם היהודי, ויחד עם זאת היו כולם אחוזי סקרנות לדעת מה יתרחש. גם אלו שבימים שגרתיים התרחקו מנושאי החדשות, תרו מטבע הדברים אחר כל פיסת מידע. והימים ימי אלול... ההתרחשות המסעירה 'הכריחה' את הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצוק"ל 'המשגיח' של ישיבת פוניבז', להתייחס אליה במהלך שיחה אלולית בה חידש ביאור מקורי על המאמר 'שטן מקטרג בשעת הסכנה'.

בדבריו עמד על כך שישנם ימים 'מסוכנים'! מה הם אותם ימים? מדובר בימים אשר מחמת מעלתם היתה, מעוניין השטן לשבש אותם, ובכך למנוע מאנשים להשיג את המעלה המיוחדת שניתן לרכוש בימים אלו. זה יכול להיות בשבת קודש, זה יכול להיות בימי החג המקודשים, או בימי הרצון של חודש אלול! בכל הימים הללו פועל ומקטרג השטן במיוחד, כדי להזיק לעובדי השם במלאכתם. "לא בכדי התרחשה חטיפת המוטסים בחודש אלול", זעק 'המשגיח' מנהמת לבו הטהור, "אלא מפני שיש בה כדי להזיק לעבודת הקודש בהגברת הסקרנות להתעדכן במתרחש - לפי שהשטן מקטרג בשעת הסכנה..."

השחרור והשמחה

כפי שציין לעיל, המחבלים הפרידו את הגר"י הוטנר מיתר הנוסעים

ומקורו מגן העדן, וקרוי "מטה האלוקים" (שמות ד, ב. יז, ט), שחקוק בו השם המפורש (תרגום יונתן שם)!

ומטה כה קדוש - שהיה ביד גדולי וקדושי עולם מדור דור - אם משליכים אותו ארצה, אם עוזבים אותו, מוציאים משליטה, וכבר הופך לנחש שיש לנוס מפניו! אווזים בזנבו, ושב להיות מטה האלוקים. בתנאי אחד: "ויהי למטה - בכפו", כשאוווזים בו!

זה הלך החפול של ארבעת המינים: אם "ניקח עצמנו בידים", ונוכיח שאנו מסוגלים לכפות רצוננו על עצמנו, להוליך עצמנו לכל עבר שנחליט, נוכל גם לפעול במרום כעתירתנו ובקשתנו, לעצור רוחות רעות וטללים רעים, ולהוריד גשמי ברכה, שפע רב מכל העולמות!

(מתוך 'הגדת')

"ויאמר אליו ה' מה זה בידך, ויאמר מטה. ויאמר השליכה וארצה, וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו. ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו. וישלח ידו ויחזק בו, ויהי למטה בכפו" (שמות ד, ב-ד).

ושנינו (פרקי דרבי אליעזר לט): "אותו המטה שנברא בין השמשות, נמסר לאדם הראשון בגן עדן, ואדם מסרו לחנוך וחנוך לנח ונח לשם, ושם מסור לאברהם שמסרו ליצחק שמסרו ליעקב. יעקב הורידו למצרים ומסרו ליוסף, וכשמת יוסף שללו ביתו וניתן בפלטרין של פרעה. יתרו היה מיועצי פרעה וחמדו, ונטעו בגינתו ולא היה אדם יכול להתקרב אליו. וכשבא משה וקרא האותות שעליו דצ"ך עד"ש באח"ב שלח ידו ולקחו. ראה יתרו ואמר: זה עתיד לגאול את ישראל ממצרים!"

לא היה זה, אפוא, סתם מטה, אלא מטה שנברא בין השמשות,

המשך מעמוד 23 | יוסף מאיר האס

ממחבלים ערבים ומגרמנים. בניגוד לערבים שהפגינו רשעות ואכזריות מרובה, הפגינו השוברים הגרמנים יחס של דרך ארץ בפני הגר"י הוטנר, שדמותו הרבנית עוררה בהם כבוד והערכה. באותם ימים תהה רבי יצחק, מדוע הישמעאלי אינו מסוגל לכבד אויב. נכון, הם חטפו יהודים כדי לנסות ולשחרר במשא ומתן מחבלים הכלואים בישראל. אך מדוע הם אינם מסוגלים להתנהג לשבויים בדרך ארץ ובכבוד?

הגר"י הוטנר השיב, שמקור התסביך הערבי סביב כבוד וביזיון נובע מהפסוק 'גרש את האמה ובנה'. ההשפלה ותחושת אי הכבוד העצמי שישמעאל עבר ב'גירוש האמה ובנה', הותיר בנפשו חותם שהשריש בקרבו את תחושת הנחיתות לדורות. "לעשו היה בית חם ויצחק אביו אהב אותו", אמר הגר"י הוטנר גאון המוסר, והרחיב על כך את היריעה בספרו הידוע 'פחד יצחק'.

עוד קוריוז מעניין שאירע באותם ימים: במהלך הנסיעה לירדן, מאחר וידעו החוטפים שרבי יצחק נחשב אצל היהודים לאיש רם ונכבד, ישב אחד מראשי החוטפים אצל הגר"י הוטנר והתחיל לשוחח עמו בחילופי דברים. אחר זמן קט, עמד הערבי והלך לו. אמר אז רבי יצחק למי שישב לצידו: "יש לו לערבי הזה, פנים של ישמעאלי..." בשעתו לא ביאר את דבריו, אך לאחר ששוחרר והגיע חזרה לארצה"ב, אמר אז מאמר נפלא בחול המועד סוכות בישיבת 'רבנו חיים ברלין', ושם ביאר את דבריו, שרק אצל עשו נכתב לשון 'אלוף' (שלחי פרשת וישלח), אבל אצל ישמעאל לא נכתב לשון 'אלוף' כי אין להם שום צורה של שר, אלא פנים של כוח בלי ממשלה...

(מתוך קהילות - המבשר כי תבוא תש"פ)

ובהתרגשות... היו שם בכיות נוראות, ועמדו ככה מחובקים ובוכים כעשרים דקות..."

עוד הוא מספר, שבהיכל הישיבה התאספו רבים באותה שעה, כי הסתובבה שמועה שהגר"י הוטנר עומד להשמייע שיחה לכבוד המאורע, וכמובן שאחרי האירועים שעברו עליו, כאשר זכה להינצל ממוות לחיים, באו המונים לשמוע את דבריו. אבל רבי יצחק לא יצא אז לדרשה, ואמר שהוא מרגיש שהציבור כמו בא 'לשמוע חדשות'... איך היה ומה קרה להם, אך לא לזה כוונתו ולא דרש אז. רק אחרי כמה ימים אמר 'מאמר' מפורסם בנושא 'ייסורים של אהבה', ובעשרת ימי תשובה אמר עוד 'מאמר' בעניין 'ייסורים ממרקים'. תלמידיו של הגר"י הוטנר מספרים, שחודש אלול של אותה שנה, תש"ל, היה השנה הראשונה שלא אמר 'מאמר' לפני הימים הנוראים. הוא חזר לביתו רק יומיים לפני ראש השנה, עייף, תשוש ומיוסר. באותה שנה דיבר רבי יצחק לראשונה לפני התקיעות וכך פתח ואמר: "סימן מובהק לייסורים של אהבה הוא, שהם לא גורמים ביטול תורה. איננו טיפשים כל כך לחשוב שייסורים של יחיד זה ייסורים של אהבה. הרי הציבור כולו סבל ביחד עם היחיד, וגם בייסורים שבאים על הציבור נאמר הסימן, שאין ביטול תורה כעדות על היותם ייסורים של אהבה. בוודאי היו ייסורי הציבור ייסורים של אהבה, ולכן פרצנו גדר שהיה מקובל אצלנו, לא לדבר בימי הדין עצמם ברבים, אבל כדי שלא ייגרם ביטול תורה דברים נאמר כן דברים", ואז הוא המשיך במאמר שלם על ייסורים של אהבה.

ביטוי והסבר: פנים של ישמעאלי

כשנחטף המטוס בו שהה הגר"י הוטנר זצ"ל, הורכבו החוטפים

וכל הלילה באור אש

באחד מלילות החורף חלחל הגשם לבית מרן. בשעה שתיים בלילה, עם תחילת סדר הלימוד הקבוע, קרסה מערכת החשמל ויצאה מכלל פעולה, כשהבית כולו מתכסה בעלטה. רבינו, שביקש להתחיל בלימודו, פנה לנכדו וביקש ממנו להכין בעבורו נר כדי שיוכל ללמוד לאורו.

הנכד נטל כלי, מזג לתוכו שמן והתקין מספר פתילות. לאחר שהדליק את האש, העמיד את כלי השמן על גבי סיר הפוך כדי שהאור הזעיר יתפשט סביב.

במשך כשעה ומחצה, יש רבינו רכון על הגמרא והגה בה בשקיקה לאור הפתילות המרצד, כשכל הווייתו נתונה לסוגיא שלפניו. בשעה ארבע לפנות בוקר, כאשר כלה השמן מן הכלי, פנה רבינו לנכדו וביקשו להתקין את הנר המאולתר בשנית. אולם הנכד, שחש כי מאור עיניו של מרן עלול להיזק כתוצאה מהלימוד המייגע לאור השמן העמום, פנה לסבו בהצעה, שיפנה לישון עכשיו וישלים את סדר לימודו למחרת.

מרן נרתע מעצם הרעיון לעלות על משכבו בעיצומו של סדר הלימוד הקבוע, ברם נכדו טען כי הוא מופקד על בריאותו ואינו יכול להדליק את הפתילות בשנית משום שהדבר עלול להזיק לראייה. רבינו שמע את דברי נכדו ואמר: "אכן אתה צודק! כשיש גמרא לומדים עם גמרא, וכשאין גמרא לומדים בלי גמרא!" ומיד המשיך בלימודו, כשהוא דולה את תיבות הגמרא מתוך מעיין זכרונו העצום. במשך שעות ארוכות ישב רבינו ולמד, כשהוא מצטט את כל השקלא וטריא של הסוגיא מילה במילה, כמי שקורא מספר פתוח כנגד עיניו.

כאשר מסכת שבת נלמדה במהלך השיעור היומי, שינה רבינו את סוגיית "לא יקרא לאור הנר שמא יטה". בעוד רבינו מבאר את דברי הגמרא, הפטיר אחד המשתתפים: "ומה הפשט שמא יטה, הרי הוא יושב ולומד כשהוא עוטה קפוט וחבוש בשטריימל, כיצד הוא יכול לשכוח את השבת ולהטות את הנר?"

"מה לא מובן?" קרא רבינו, "יהודי יושב בליל שבת ולומד תוספות, כשלפתע האור נחלש והוא אינו יכול להמשיך לקרוא. וכי הוא מסוגל להפסיק מלימודו? הרי וודאי שהוא יטה!"

בהיותו כבן שמונים שנה חווה רבינו התקף לב ואושפז בבית החולים במחלקת טיפול נמרץ. בלילה הראשון לשהותו בבית החולים, בעוד גופו תשוש ודווי משבץ הלב שעבר עליו, הוא התיישב על מיטתו והחל ללמוד כהרגלו, כשקולו מתרונן ומוחו וליבו שקועים בלב הסוגיא שבמסכת ברכות.

בלב ים הסבל והמכאובים התנגן קול הלימוד המתוק והזר לאוזניהן של אחיות בית החולים, שנעמדו דומם מול מיטתו של הרב הישיש, שעל אף מכאוביו וייסוריו ממשיך לשקוד על תורתו ותלמודו.

"כבוד הרב!" פנו האחיות בהיסוס כחוששות להפר את קדושת הרגעים הנעלים, "חולה לאחר התקף לב, מחויב לשכב במנוחה ולהימנע מכל מאמץ!"

מטעם הכרת הטוב, נהג לעיין רבות בכתביו של הרבי מאוסטרובצה ולייקר את חידושי תורתו.

מעולפת ספירים

בערב ראש השנה של שנת תשע"ב, עבר רבינו ניתוח סבוך בעינו, ועקב כך נבצר ממנו לרדת לתפילות ולעיין בספרים מפאת חולשתו ומאור עיניו שלקה.

רבינו שכב במיטתו כשראיתו מטושטשת, דואב וכואב מאי יכולתו לעיין בספריו. מבקרו שחשו בצער, ביקשו לנחמו: "הרי הרב'ה בקיא בכל הש"ס עם פירושי הרש"י והתוספות, ויכול הוא ללמדו בעל פה!"

רבינו לא סתר את דבריהם אך מלמל בתוגה: "נצרך אני עתה לעיין בתשובות הריב"ש ולזאת אינני מסוגל!"

באשמורת הבוקר של ליל ראש השנה, התנגן קולו של רבינו בלימוד, כמנהגו מזה עשרות בשנים. נכדו, שסבר בתחילה כי הוא דולה את הדברים מתוך מעיין זכרונו הנובע, הופתע לראותו שוקד על ספר תשובות הריב"ש, כשאצבעו נעה בין השיטין שורה אחר שורה.

במשך שלוש שעות תמימות ניצל מרן את מאור עיניו, ששב לזמן מה, והגה בתורת רבנו הריב"ש עד שכוחותיו לא עמדו לו ונפל מתעלף מתוך עמל ודבקות בתורה.

היתה זו בחינה של "גם כי יזקין לא יסור ממנה" שהתגלמה בכל מהלך חייו של רבינו, כפי שביאר בפירושו למסכת אבות, שבלמוד התורה וקיום המצוות יש לאדם לפעול בכל העת באותו הרוח כבתחילה ואף להוסיף עוד ועוד, שלולא כן, לא רק שאינו נותר במקומו אלא נסוג לאחור.

כי הם חיינו

בין רבנו, הרב משה ישראלזון, מספר: באחת הפעמים בהן זכיתי לשהות במחיצת רבינו בשבת קודש, השתוממתי לראות את הסטנדר הגדול והכבד, שהיה מונח בתחילת הלילה במקומו הקבוע שבחדר בו ישנתי, ניצב בבוקר עם שחר בסמוך למקום מושבו של רבנו.

היה זה סטנדר רב ממדים וכבד משקל, שאף אני עצמי התקשיתי להעבירו ממקום למקום לאור יום, על אחת כמה וכמה בעת לילה חשוך. ועל כן לא יכולתי לתפוס כיצד החליף הסטנדר את מקומו בעצם ליל וכל זאת מבלי ששנתי הופרעה במאומה.

בסעודת שבת בבוקר פתר לי זקני את החידה. התברר, כי באמצע הלילה כבה אור הגנרטור, ועקב כך לא יכול היה רבינו לראות את תלמודו במעבה החשיכה. אך איש אשר כמוהו השקוע באהבת התורה ועמלה לא יתן לעלטה להפריעו מתלמודו. מרן לא חס על גופו השברירי ועל משא תשעים שנותיו ומיד פנה לחדרי, נטל בכוחותיו הדלים את הסטנדר כבד המידות, העמידו בסמוך לקיר ליד תאורת החירום, שהפיצה אור קלוש, והגה לאורה כשהוא ניצב על רגליו הישישות במשך כל הלילה. (מפי האיש).

רבינו התיק עיניו בצער מן הכרך שבידו ושאל בהתנצלות מה: "האם קול הלימוד מפריע לאי מי מהחולים?!"

"לא!" שבו האחיות והסבירו, "קול הלימוד אינו מפריע לאיש, אך הרב עצמו מחויב לשכב במנוחה מוחלטת ולהימנע מכל מאמץ!"

רבינו שב ובירר כי קולו אינו מסב אי נוחות לאיש, וכאשר נוכח לראות כי כן הדבר, שב לתלמודו כעלם צעיר, ביתר שאת וביתר עוז, כשקולו הזך מרחף בחלל המחלקה ומפליא את כל שומעיו.

ובתורתו יהגה יומם ולילה

נכד רבינו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: בחודש אלול תשס"ג, מספר ימים לאחר הניתוח הנודע שעבר מרן בליבו, הוא היה חלוש ביותר והתקשה בתנועה. באחד מלילות חמישי, כאשר שהיתי לצדו בתורנות בבית החולים, ביקש רבנו שאשתדל לפעול שישחררו אותו מבית החולים, מאחר שאינו מצליח להירדם עקב הרעש האור הדולק בקביעות.

המשך מעמוד 13 | הגה"צ רבי שלמה ברענודת זצ"ל

אחת קוראת לבעלה: "שמעון, עכשיו תורך לגשת לתינוק", והבעל עונה לה בצעקה: "אבל אני בסוכה". והיא, מלומדת שגמרה סמינר, אומרת לו: "תשבו כעין תדורו. כל מה שנוהג בבית נוהג בסוכה. אז תקום!" ... ואני מתפלל בשקט: עושה שלום במרומיו, הוא יעשה שלום עליהם, וירשו לי ללכת לישון... עד שלבסוף הם מתפשרים, ואני נרדם שוב, ברוך ה'.

לשכנים ממש לידי יש תאומים. שני "חזנים". לפתע שניהם מתעוררים ביחד. כעת אין ויכוח בין הבעל לאשתו מי יקום, רק הבעל אומר: "את תקחי את התינוקת ואני את התינוק". והיא אומרת: "לא, התינוקת יותר מלוכלכת. אתה תיקח אותה". אז יש לנו כבר ארבעה חזנים - שני תינוקות ושני ההורים, ואני אומר פעמיים עושה שלום במרומיו...

פעם קם אחד השכנים, בעל צדיק נשגב ופרוש, ורצה לשמוע דברי חיזוק באמצע הלילה. יש לו קלטת מאיזה צדיק, והוא מפעיל אותה. אני מתעורר ושומע צעקות: "ש-ו-ב-ו-ב-נ-י-ם ש-ו-ב-ב-י-ם" בקולי קולות. לא ידעתי מה לעשות, אז צעקתי מהסוכה שלי: "כבר שבת ביום הכיפורים!" ... עד שאשתו באה לסוכה וצעקה עליו: "השתגעתי לגמרי? תפסיק את זה!" - "אבל רציתי חיזוק!" - "אז תכנס לבית לחיזוק!" ...

את כל זה אני סובל, וישנם עוד כמה מקרים שאיני יכול לספר את תוכן הצעקות בהם...

לפנות בוקר באות הציפורים. אני דווקא אוהב את השירה שלהן, אבל לפעמים הן עושות עוד משהו חוץ מלשיר... אני שומע איך שהן מטפסות על הסכך שלי, ואני כזה פחדן ומתכסה בעוד כמה שמיכות ליתר בטחון... לפעמים אני דופק כדי להפחיד אותן, אבל יש ציפורים פחדניות שבורחות, וכאלו שלא מפחדות... אחרי שעה

במהלך הלילה ראיתי את רבינו שוכב בעיניים עצומות, בעוד ידיו הנעות בתנועות לימוד מעידות כאלף עדים, כי הוא ער וחושב בלימודו. עם בוקר אזרתי אומץ ושאלתי האם הוא מסוגל לחשוב בלימוד גם בזמן שכזה, כשהוא כה חלש וגופו נטול כוחות.

"כל עוד איני ישן אני חושב בלימוד!" נשמעה התשובה.

"כדי לחשוב בלימוד כל העת צריך האדם שמשנתו תהיה סדורה לפניו", הוספתי לשאול, "ומה יעשה אפוא אדם שאין משנתו סדורה תמיד?"

רבינו שמע את שאלתי והשיב בזו הלשון: "אדם שלא יכול לחשוב בלימוד כל הזמן הוא באמת נעבעך!"

כאשר העליתי את המעשה בפני דודי רבי חיים קנייבסקי, הוא הפנה אלי את פניו ואמר בארשת פליאה: "אלא על מה יש לחשוב, אויף איי מיט ציבעלע?" (מאכל ביצים עם בצל..)

(מתוך הספר 'עמודו של עולם')

נוספת קמים אנשי הותיקין... אחד מהם הולך לו ברחוב כשעליו המון לולבים ואתרוגים כמנהג המחמירים. לפתע הוא נזכר שהוא שכח בבית לולב מיוחד. סגור כל כך, שכנראה הוא קיבל במתנה ממצורע מוסגר...

הוא צועק לבנו: "ד-ו-ד-ו!!!" הילד מתעורר מהשינה: "כן אבא?" "שכחתי לולב אחד בבית!"

"אבא, יש עוד הרבה לולבים כאן בבית..."

"לא, לא, ההוא בפינה עם השפיץ הסגור המיוחד עם הזיגוג!"

"אבא, יש כאן הרבה סגורים מיוחדים עם זיגוג..."

האבא מתרגז: "טיפש אחד שבעולם!", ואני מתפלל "ריבונו של עולם, אנא עשה שהילד יהיה חכם ולא טיפש וימצא כבר את הלולב, אני רוצה כבר לישון שעה!"

עד שהם מתפשרים, ואני שוב נרדם לשינה ערבה - ולפתע השונא הגדול שיש לי בעולם בכל מקום שאני נוסע, השעון המעורר, מצלצל... איזה אויב בנפש, הוא לא מפרגן לי לישון, ואני חייב לקום. זו סוכה, דירה עראית שסובלים בה, ולמרות זאת מוכנים לסבול.

למה מוכנים לסבול? כי בעשרת ימי תשובה חזרנו אל ה', שברנו את כל המחיצות שהיו בינינו לבנינו. יום שלם לא אכלנו ולא שתינו, אלא דפקנו על ליבנו: "אשמנו, בגדנו, גזלנו". כל היום השפלנו את עצמינו, ובסוף צעקנו "ה' הוא האלוקים", "שמע ישראל", וזכינו לכפרת עוונות.

אנחנו יוצאים מיום הכיפורים מטוהרים כל כך, עד שאנו מוכנים אפילו לצאת ולגור בדירה עראית! איני יודע אם כל השנה היינו מסכימים למצוה כזו, אבל לאחר יום הכיפורים אנחנו כל כך צדיקים, עד שכל מה שמצווים עלינו אנחנו עושים.

('דורש טוב')

כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א: "ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות"

המוני בית ישראל החלו החל מראש השנה בלימוד שתי הלכות בהלכות שביעית בכל יום משנת השמיטה

מכון 'שיח אמונה' הפיץ רבבות חוברות של מהדורות מתוקנות של חיבור 'שיח אמונה' ושל ספר 'קיצור דיני שביעית' * קריאה למגידי השיעורים להוסיף שתי הלכות בכל יום מדיני השביעית

פעילות מאומצת של מכון 'שיח אמונה' לעורר ולחזק את לימוד הלכות השמיטה, בסדר של שתי הלכות בכל יום וכפי שמעורר רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, ולזכות לברכתו "ובזה ינצלו מכל הצרות", כשבמכתבו שהתפרסם השבוע כתב רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א: "בתשובה, ראוי לכאן"א להתחזק בתורה ובמניעת ביטולה, ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות".

בערב ראש השנה, סיימו רבבות מכל רחבי תבל את המחזור השלישי, בלימוד הקבוע שע"י 'שיח אמונה' ללימוד ב' ההלכות בעניני שמיטה ברמב"ם בבתי המדרשות, בשיעורי הדף היומי ובשיעורי המערכות הטלפוניות ופתחו את לימוד המחזור הרביעי בשנת השמיטה עצמה.

כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, לקראת שנת השמיטה, מוסיפים מורי ההוראה והרבנים שליט"א בסיום שיעוריהם הקבועים את הלימוד בהלכות שמיטה ויובל, ואף ייסדו שיעורים קבועים ומיוחדים בהלכות שמיטה ויובל. בימים אלו ניתן להשיג את חיבורי השמיטה שע"י 'שיח אמונה' בעלות סימלית במוקד שמתחת בית רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, במוקדי 'שיבה על קברו' ובדוכנים של י. בלוי בבתי הכנסת, כן ניתן לקבלם בחינם למחשב בפנייה לכתובת הדוא"ל 2shmita2@gmail.com.

אור גדול

לעולם הישיבות, לאברכי הכוללים, ולאנשי חינוך!!

בהוצאת הספר 'אמרות דעת' -

שיחות ומאמרים

ממשנתו העמוקה והבהירה של מרן ראש ישיבת 'יד אהרן'

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

מאמרים אלו נמסרו ברובם בישיבה הק', כחלק מבניית עולמם הרוחני של בני הישיבה, וכן בכינוסים שונים ברחבי הארץ וראיונות שהעניק למוספים שונים.

וכבר נודעה בשערים השקעתו העצומה וכוחו הגדול של ראש הישיבה שליט"א, אשר דרכו בקודש להעמיד תלמידים מתוך חדירה עמוקה ליכולת קבלתם, הן בלימוד התורה, והן בדרך חינוכם, לגדלם בדרך העולה בית ה', ונודע בכוחו הגדול, אשר דווקא מתוך גדלותו ודעת התורה השוכנת בקרבו, מעמיק במבט חודר להכיר את מצבם של בני דורנו, קשייהם וניסיונותיהם, ולהנחיל להם את הכלים הנכונים לפי כוחותיהם, לגדלם בדרך התורה.

« מהי הדרך להתחבר ללימוד התורה הקדושה?

« מהם הנסיונות של דורינו ומה הם הדרכים לגבור עליהם?

« מהי אמונת חכמים, ומהם היסודות של 'דעת תורה'?

« מהי חשיבות השאיפות ולאילו דברים עלינו לשאוף?

« כיצד ניתן להכיר את הדרגה שלנו ולעלות בדרך עיקבית המחזיקה מעמד?

« מדוע רבים מבני דורינו אינם מתחברים ללימוד המוסר, ומה העצה לכך?

« מהי הדרך להבין את חוכמת התורה, ומהי דרגתם של תלמידי חכמים?

« האם לימוד דף היומי מתאים לבחורי ישיבה?

« אברכים רבים מרגישים שלאחר מספר שנים שלומדים בכולל מרגישים

התייבשות מסוימת, מהי העצה לזה?

« המטרה בלימוד התורה בישיבה!

« העצות להתחזק בתורה בזמני רפיון!

« דרכי הלימוד הנכונות, והשיבוש שהשתרש בדורינו!

« ועוד...

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות, או בפלא' 052-7155596 או בישיבה הק'

בשורה משמחת לשוחרי דעת ומחשבה

'ומלאה הארץ דעה את זה' כמים לים מכסים'
חופיע ויצא לאור הספר החשוב

אמרות דעה

שיחות ומאמרים

בדרכי הלימוד

והעליה בתורה,

והשקפה בראי התקופה

ממשנתו העמוקה והבהירה

של מרן ראש ישיבת 'יד אהרן'

תאון הגדול

רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

'קל-לזכור' שיטת הזיכרון המופלאה שכבר גידלה למעלה מ-3000 תלמידי חכמים בארץ ובעולם, במעמד ברכה והוקרה בביתו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א בהשתתפות רבני קלזכור וקבוצת תלמידי חכמים מרביצי תורה ממשתמשי התוכנה

'שאלות ותשובות' הוא סוד ההצלחה. היעב"ץ בתורת לימדנו, כי עצם ההתאמצות להיזכר - השליפה המוח, לאלץ את המחשבה לעבוד, היא זאת שבונה ומפתחת את הזיכרון. ככל שהמוח יעבוד, כאשר הוא נתקל בשאלה וחייב לתת לה מענה ותשובה, והוא מייגע את מוחו ומחשבתו להבין ולהיזכר ולסכם תשובה, כך הוא יגיע לידיעה ולזיכרון יותר חזק וחד, וכאשר עדיין אינו זוכר את התשובה, השאלה תמשיך להופיע אצלו בתדירות גבוהה יותר ולנקר במוחו ממש, והיא תציק לו ותדרוש טיפול וידיעה, עד שיעלה וידע ויזכור.

אור ליום שלישי י"ט בתמוז תשפ"א זכינו להיכנס לקודש פנימה למעמד נורא הוד לכבוד עצמי התורה ויודעיה, בבית מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א רבני קל-

זכור יחד עם רבנים חשובים מרביצי תורה משתמשי התוכנה. במהלך המעמד מרן שר התורה שמע והתעניין על השיטה המופלאה ועל הבשורה הנדירה המאפשרת לכל בן תורה לזכור בקלות את תלמודו, מרן שליט"א הביע את התפעלותו מתעודות

סמיכה שהוצגו לפני מכמה בני עליה משתמשי התוכנה, ואף עיין בקבצים של כמה מנכדיו משתמשי התוכנה ובהם מאות שאלות ותשובות מתוך התוכנה. במהלך המעמד מרן שליט"א קרא את **מכתבו הנלהב של חתנו הגר"ח קולודצקי שליט"א** על שיטת קלזכור המופלאה ועל הפעילות המיוחדת של העומדים בראשה. בסיום המעמד מרן שליט"א בייך כמה וכמה פעמים את אלפי המשתתפים ואת העוסקים במלאכת הקודש בברכת ברכה והצלחה, וחילק בקבוקי יין לברכה וישועה.

גדול היה המעמד לכבודה של תורה.

לפני מס' שבועות קלזכור יצאה במיזם חדש, פרקי הדרכה חינוכיים להצלחה בידיעת התורה, ניתן להאזין שירות בטלפון 02-6449396 **שלוחה 4**

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו!

'קל-לזכור' שיטת הזיכרון היחידה בעולם שהביאה למעלה מ-3000 סיפורי הצלחה מופלאים, במהלך 7 שנות פעילות משגשגת, באמצעות קורס מקצועי, ותוכנת מחשב גאונית שהופכת את הלימוד לחוויה רוחנית, עם תחושת סיפוק מעצימה, ומאפשרת לכל לומד באשר הוא לזכור את כל תלמודו לתמיד.

לפני כ-7 שנים התחדש עולם התורה בבשורה נפלאה. שיטת היעב"ץ ז"ל פורסמה בשער בת רבים, וכבשה את עולם התורה. תכנית מיוחדת המותאמת לשפת המעשה בימינו ובדורנו, ע"פ שיטת השאלות והתשובות וחזרה עצמית בעל פה, אשר תיכן והתקין הרב יהושע סקולט שליט"א. **שלמד בחברותא עם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א.**

השיטה המבורכת הפכה להיות נחלת הכלל. **כיום מעל 3000 אברכים בני תורה** חוזרים על לימודם, בזכות תכנית החזרות, ומצליחים לזכור היטב את לימודם, בשמחה ובסיפוק רב. בנוסף גם אלו שעזבו את עולם התורה מחמת כאב לבם ששכחו תלמודם, גילו את השיטה וחזרו

להיות בני תורה מופלאים, ואין לך הצלת התורה יותר גדולה מזה.

השיטה ניתנת ליישום בכמה אפשרויות: אפשר לעשות זאת באמצעות תוכנת מחשב תורנית מיוחדת שנבנתה במיוחד עבור תוכנית זו, כאשר כל אחד מקבל שאלות ע"פ סדר הלימוד האישי שלו, והלומד מתאמץ לשלוף את התשובות מזיכרונו, ולאחר שפותח ורואה את התשובה הוא נותן ציון לפי ערך זכירתו, והשאלה תחזור לו שוב לחזרה בהפלגה ארוכה יותר או קצרה בהתאם לרמת הציון שנתן, כדי לתת דגש על הדברים שפחות זוכר.

ואפשר לעשות זאת בצורה ידנית, ע"י כרטסת של דפי שאלות (עם מפרדים חוצצים), אשר כל יום ויום הוא מוסיף חזרות על מה שלמד, וכפי שכתב במכתבו הנלהב, הגאון **רבי יצחק קולודצקי שליט"א**, על השיטה הנפלאה שרוממה את נפש לומדי התורה.

לראותם לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 56 | תשרי תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

התרת נדרים בישיבת מאור התלמוד בראשות חבר מועצה"ת הגאון הגדול ר' אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א והמשגיח הגה"צ ר' שלמה חיים גינויער שליט"א

הגאון הגדול רבי מנחם צבי בדליץ שליט"א ראש ישיבת דבינו חיים עוזר

הגאון הגדול רבי יהודה סילמן שליט"א

גאון ישראל מודן הגר"ד לגדו שליט"א בביקור חיזוק בעפולה

בישיבת נחלת הלויים עפולה

בהכנסת ספר תורה לקהילת ויצאי סלבודקא

מודן הגר"י זילברשטיין שליט"א בברכת השנים ערב ראש השנה

ראשי ישיבת סלבודקא בהתרת נדרים

לקראת הימים הנוראים הבעל"ט הגיעו המונים מבית ישראל על כל גזוני הקשת למעונו של הגאון
הצדיק רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א לקבל דבש ולהתברך לקראת השנה החדשה

”והיו עיניך רואות את מורידך” -

מורן הגדאי"ל בנטילת לולב

מורן הגדאי"ל מ"שך בנטילת לולב

מורן הגדאי"ל ליפקוביץ בנטילת לולב

מורן הרב מפוניבז'

מורן רבי בנימין זילבר

מורן הגדאי"ש בנטילת ארבע מינים בכותל

מורן ראש הישיבה הגד"ד פוברסקי
בשנתו האחרונה

המשגיח הגדאי"א גינזבורג בנטילת ערבה

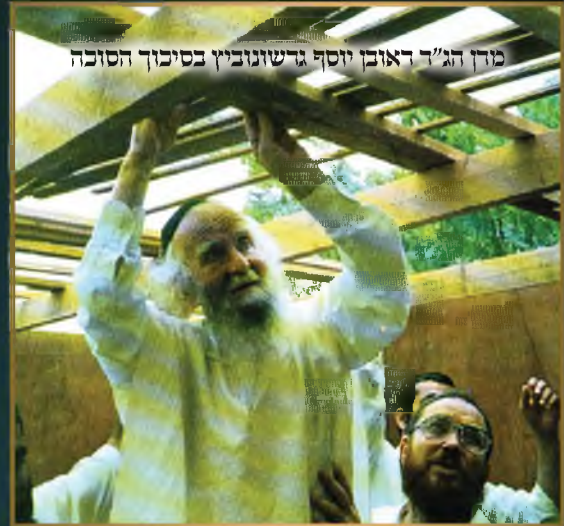
גדולי ישראל בחג הסוכות

מורן הגר"י יעקובוביץ דבא של הרצליה
בנטילת ארבע מינים בכותל המערבי

מורן הגרמ"י ליפקוביץ בהושענא דבא

מורן הג"ד ראובן יוסף גרשונוביץ בסיכוך הסוכה

מורן הגרא"ל בבדיקת אתרוג

מורן הגרמ"מ חדש בשיחה תורנית
עם מורן הגדה"ש ליבוביץ זצ"ל

מורן הגרמ"י ליפקוביץ בלימוד בסוכה

מורן המשגיח הגר"י לוינשטיין בשמחת
חגג לצידו מורן הגרא"מ שך

מורן הגרמ"י ליפקוביץ בלימוד בסוכה

מורן הגר"נ קרליץ בבדיקת אתרוג

ועדת השמיטה תשפ"ב שע"י בד"ץ שארית ישראל

רשימת חנויות פירות וירקות ומחסני סיטונאות לשנת השמיטה תשפ"ב

עידכון
מס' 1

בס"ד, ערב ראש שנה תשפ"ב

סיטונאים ומשווקים של פירות וירקות		חנויות פירות וירקות		אופקים	
פאר לי	עטרת ירושלים	בר כל טוב	מתתיהו 10	בר כל טוב	הרצל 42
מחלב הארץ	עטרת ירושלים	בר כל טוב	מאיר הכהן 2, רמת אהרן	אור הגנוז	
ישראל קלופים	גבעון ירושלים	בר כל טוב	סוקולוב 6	אור הגנוז	
א.צ. כהן	השוק הסיטונאי	נתיב החסד	חתם סופר	אחיסמך - לוד	
גל מזון	גבעת שאול ירושלים	נתיב החסד	רבי עקיבא 34 פ. רמיהו	קטיפה	יחד שבטי ישראל 16
יבולי לוי	השוק הסיטונאי	נתיב החסד	כהנמן 151	נתיב החסד	יחד שבטי ישראל 18
ביכורי יעקובי	גבעת שאול ירושלים	נתיב החסד	פרדו 2	אלעד	
	השוק הסיטונאי	נתיב החסד	קוטלר 18	בר כל טוב	שמעון הצדיק 7
	השוק הסיטונאי	נתיב החסד	קלישר 17	בר כל טוב	אבטליון 23
	השוק הסיטונאי	נתיב החסד	גניחובסקי 23	נתיב החסד	הרי"ף
	גבעת שאול ירושלים	חדרה		אשדוד	
	גבעת שאול ירושלים	הגיבורים 52		בר כל טוב	ינאי 7
		חיפה		נתיב החסד	הורקנוס 8
		מיכאל 16		נתיב החסד	הורקנוס 8
		טרומפלדור 54		ברכת יוסף	נתן אלבז 2
		מיכאל 12		ברכת יוסף	אברמסקי 7
		חניתה 64, נווה שאנן		ביתר עלית	
		חריש		מרכז הירק	ישמח ישראל 1 מרכז חיים זקן
		רחוב דרך ארץ 44		מרכז הירק	אלעזר המודעי 15
		חשמונאים		בית שאן	
		הרמא 17		בר כל טוב	הנגב 2
		ירוחם		בית שמש	
		מרכז מסחרי ירוחם		נתיב החסד	נחל שורק 11
		ירושלים		יש חסד	נחל צאלים 2, מרכז מסחרי רמה א'
		סופר בני תורה		בני ברק	
		מרכז הירק		שיח השדה	ר' עקיבא 30
		מרכז הירק		פירות וירקות יעקב	הרב שך 16
		סופר עדיף		פירות וירקות מיכאל	גיבורי ישראל
		הירקנייה		סופר בני תורה	הר סיני 13
		שוק נווה יעקב		סופר בני תורה	מעיינה של תורה 6
		שוק הרכס		השוק של דני	ר' עקיבא 141
		הבוסקה		מרכז הירק	שלמה המלך 17
		מינימרמקט א.א.		חי מהדרין בע"מ	בן יוסף 2
		חלב ודבש		שוק השומר	השומר 136
		מרכז הפירות		שיווק ישר	אהרונביץ 14
		בר כל טוב		שיווק פירות וירקות בן יוסף	סוקלוב 4
		בר כל טוב		אברבנאל 61	סוקלוב 4
		בר כל טוב		דובדבן - פירות וירקות	חברון 27
		בר כל טוב		נתיב החסד	נופילד 15 ק.הרצוג
		בר כל טוב		נתיב החסד	רשב"ם 15
		ביכורי יעקובי		בר כל טוב	שלמה המלך 4-6
		כפר סבא		בר כל טוב	אבנצירא 20
		רח לוי אשכול 47			

אפשרויות חתימת שטר שליחות:

באמצעות המייל
office@sheerit.org

באמצעות עמדות
נדרים פלוס
(שארית ישראל)

בחתימות הירקות
בפיקוח הבד"ץ
ברחבי הארץ

משרדי הבד"ץ
רח' שלמה המלך 19
בני ברק

או בקישור: sheerit-israel.co.il

כל הפיקוח וההשגחה במקומות הנ"ל
הינם ללא חשש טבל ערלה ושביעית.
כל התוצרת המגיעה משטחי הערבה הינה אך ורק מהערבה הדרומית
ע"פ שיטת מרן החזון איש זיע"א ומרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

בברכה
המזכירות

מוקד השמיטה
לשאלות ובירורים בכל נושאי וועדת השמיטה
ניתן לחייג ל:
03-6773330 שמועה 8

756,585 בכ 370 ישובים

אביאל | אביבים | אביגדור | אביטל | אבן מנחם | אבני איתן | אבני חפץ | אדירים | אודים | אוהד | אומץ | אור גנוז | אור יהודה | אחוזם | אחיהוד | אחיטוב | אחיסמך | אחיעזר | איילת השחר | איתמר | גבעות עולם | איתן | אלון מורה | אליעד | אליפלט | אליקים | אלקוש | אמונים | אמציה | אני איתן | אפרת | אש קודש | אשכול | באר גנים | באר יעקב | באר מילכה | בארותיים | בן זכאי | בטחה | בית אל | בית אלעזרי | בית גמליאל | בית הגדי | בית הריף | בית חגלה | בית חלקיה | בית חנניה | בית יוסף | בית יצחק | בית עוזיאל | בית עזרא | בית עריף | בית שקמה | בית חלקיה | בן עמי | בני דרוור | בני נצרים | בני עטרות | בני ראם | בנימינה | בצרה | בקעות | בר גיורא | בר יוחאי | ברוש | הר ברכה | ברכיה | ברקת | בת עין | בת שלמה | גאולי תימן | גאולים | גבעת הרצל | גבעת חנניה | גבעת ישעיהו | גבעת כח | גבעת נילי | גבעת עדה | גבעתי | גדיש | גילת | גמזו | גן הדרום | גן יאשיה | גן יבנה | גן שורק | גנות | גני טל | גני יוחנן | גפן | דבורה | דביר | דובב | דיסון | דלתון | דקל | הודיה | הזרעים | הר ברכה | ורד יריחו | זבדיאל | זוהר | זימרת | זיתן | זכרון יעקב | זכריה | זמרת | זנוח | זרועה | זרחיה | חגור | חדיד | חוות אחוזת שושנה | חוות אלה | חוות אשבא | חוות בראשית | חוות גלעד | חוות הנמורה | חוות הר סיני | חוות מעון | חוות נעמה | חוות צאן | חוות רוטה | חוות שם | חוות שמשון כפר אוריה | חוסן | חזון | חלץ | חמד | חמרה | חפץ חיים | חצב | חצבה | טירת יהודה | טנא חוות אברהם | טפחות | יבניאל | יגל | יד בנימין | יד נתן | יד רמבם | יושיביה | יכני | ינוב | ינון | יסוד המעלה | יעבץ | יצהר | יציץ | יקום | ירדנה | ירחיב | ישע | ישרש | יתד | כוכב השחר | כינרת | כליל | כלנית | כמהין | כסלון | כפר אביב | כפר גדעון | כפר הנגיד | כפר ויתקין | כפר ורבורג | כפר זיתים | כפר חבד | כפר חיים | כפר חסידים | כפר טרומן | כפר ידידיה | כפר יובל | כפר יעבץ | כפר מונש | כפר מימון | כפר נטר | כפר סבא | כפר פינס | כפר קיש | כפר שמאי | כפר שמואל | כפר תבור | כרם בן זמרא | כרמי יוסף | כרמי קטיף | לוזית | לימן | לפיד | מאור | מבוא דותן ב' - מעוז צבי | מבוא חורון | מבוא מודיעין | מבואות יריחו | מבטחים | מבקיעים | מגדים | מגן שאול | מגשימים | מדרך עוז | מורשת | פעמי תשז | קוממיות | רחוב | נחושה | מזכרת בתיה | מחסיה | מטע | מיטב | מירון | מישור אדומים | מלאה | מלילות | מנוחה | מנחמיה | מסלול | מעש | מצליח | מצפה יאיר | מצפה נטופה | מצפה רמון | מרגליות | מרחביה | משמר אילון | משמרת | משען | מתתיהו | נבטים | נהריה | נוב | נוגה | נווה ארז | נווה ימין | נווה ירק | נווה מיכאל | נועם | נחושה | נחלה | נחלים | נחם | נטועה | ניצן | ניר עקיבא | ניר גלים | אשדוד | ניר דוד | ניר חן | ניר משה | ניר צבי | נס הרים | נצר חזני | נתיב העשרה | נתיב השיירה | סגולה | סוסיא | ספסופה | כפר שמואל | סתריה | עבדון | עגור | עדי עד | עוזיה | עולש | עומר | עוצם | עזריאל | עזריה | עזריקם | עידן | עין איילה | עין הבשור | עין ורד | עין עירון | עין חרוד | עלמה | כרמים | עמיעוז | עמיקם | עמקא | דביר | להב | עפרה | פדויים | פורת | פטיש | פקיעין | ירדן הרי | פרזון | פתחיה | צופר | צור משה | צוריאל | צלפון | צפריה | צפרירים | צפת | צרופה | קדומים | קדימה | קדיתא | קדרון | קוממיות | קיבץ חפץ חיים | קידרון | קלחים | קצרין | קרית אתא | קרני קטיף | רווחה | רוויה | רותם | רם און | רמות מאיר | רמת השרון | רמת צבי | רנן | רעננה | שאר ישוב | שבולים | שבות רחל | שבי דרום | שדה אברהם | שדה אילן | שדה דוד | שדה יעקב | שדה יצחק | שדה משה | שדה עוזיה | שדה צבי | שדה תרומות | שדות מיכה | שדי צבי | שדמות דבורה | שובה | שוקדה | שזור | שחר | שיבולים | שילה | שוקדה | שלווה | שעלבים | שער אפרים | שפיר | שפר | שקף | שרונה | שרשרת | שתולים | תאשור | תדהר | תומר | תפרח | תירוש | תל תאומים | תלמי אליהו | תלמי בילו | תלמי יוסף | תלמי יחיאל | תלמים | תעוז | תקומה

יזעקו החל מעת התקדש התג

ותמלון אתה ד' לבדן והינשא על כל הארץ ביקור

להלן פירוט סוג הקרקעות והגידולים שנעבדו בשישית ובס"ד ישובתו בשנת השמיטה הבעל"ט

102,162 מטעים ופרדסים	351,550 שדות פלחה	133,422 ירקות פתוח	11,700 חממות
סה"כ 685,567	32,000 אחר	39,100 מטעי אוצר בי"ד	15,633 כרמים

כ- 40,000 דונם בגינות הציבוריות ברשויות המקומיות שישמרו שמיטה ביזמית ובהכוננת בית המדרש להלכה בהתיישבות בראשות הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א.

יערות קק"ל שקיבלו על עצמם לשמור שמיטה בסך 1,160,000 דונם

עם ישראל ימשיך לתמוך בגיבורי הכח
נדי שקרקעות אלו אכן ישובתו כהלכה במשך כל שנת השמיטה.

חייג עכשיו למוקד 'משבית הארץ' 1800-300-544

סיום 'הדף היומי בהלכה'

המחזור השני

בשמחה של מצווה עבדנא יומא טובא לרבנן ותלמידיהון בכל רחבי תבל, רבבי רבבות אלפי ישראל לומדי 'הדף היומי בהלכה' ב'משנה ברורה', ורבבות משתתפי תכניות 'דרשו' אשר הגדילו ליטול על עצמם נועם עול הלימוד, השיגון והחזרה, והעמידה במבחנים לידיעת הדף היומי. ראו בני חביבי דעסקין בחדוותא דילי.

יחד שבטי ישראל נגיל ונעלוז בתורתנו הקדושה בעוז ובתעצומות, בשמחה אדירה ופורצת גבולות להאדיר את לומדי התורה, ולהרבות המצטרפים ללימוד 'הדף היומי בהלכה' ולמקבלים על עצמם את השיגון והחזרה לידיעת התורה.

ישראל		ישראל	
ארנה ירושלים מוצש"ק י"א אדר א'		ארנה ירושלים יום חמישי ט' אדר א'	
ישראל	ארה"ב	ישראל	
בניני האומה מוצש"ק י"א אדר א' מעמד לנשות 'דרשו'	הכנסיה העולמית קונוונשן שבת פרשת פקודי פרנסטון, ניו ג'רזי	כתר הרימון יום חמישי ט' אדר א' מעמד לנשות 'דרשו'	
חוננושן אירופה	ארה"ב	ראדין	
שבת פרשת יתרו קמפינסקי, וילנא	יום חמישי ראש חודש אדר ב' טרנטון, ניו ג'רזי	יום ראשון כ"א שבט מעמד סיום ותפילה	

* פרטים יבואו * בתפילה להשי"ת שנוכח שיסיר כל מגיפה ומחלה מעמנו ונחוג יחדיו את הסיום ברוב עם.

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

בשבועות האחרונים
התקבלו פניות מאזורים
נוספים, בהם אין
מוקד הפצה מסודר של
"קובץ גליונות".

להלן רשימת היישובים
מהם התקבלו הפניות.

**המעוניינים לפתוח מוקד,
יפנו למערכת לתאום.**

יבנה	אבן יהודה
יד בנימין	אור יהודה
יהוד	אזור
לוד	אלון שבות
מבשרת ציון	אליכין
מגדל העמק	אלפי מנשה
מטולה	אלקנה
מעלה אדומים	אפרת
מעלות	אריאל
נהריה	בית אל
נס ציונה	בנימינה
נשר	גבעתיים
עמנואל	גדרה
ערד	גן יבנה
קיסריה	גני תקוה
קצרין	הוד השרון
קרית אונו	חדרה
קרית ארבע	חולון
ראש העין	חפץ חיים

בברכת

חג כשר ושמחה!

מערכת "קובץ גליונות"

לפתיחת מוקד חלוקה נוסף-

053-3145900

כֶּרֶחַם אָב עַל בְּנֵים

ערב יום הדין הצטרפו לגדולי ישראל שליט"א
וקחו גם אתם ילד - תינוק שנשבה, שילמד תורה
ויקיים מצוות יום יום רק

בזכותכם!

היש לכם דבר גדול מזה?!

עוד לא מאוחר!

ניתן להוסיף שמות לתפילה ולספרים
שוכבר נמצאים בדיהם של מורן ורבנן שליט"א

ספר הגהת
כל שמות המאמצים ילד בתרומתם
ובני משפחותיהם יוכנסו לספר
שנמצא בבית מדרש שליט"א לעדנים מיני דוחמים והאלימות

1700-50-66-22

ר.ג. 231 ב' ב'ק 14 במרץ 2012 לבגן הספרים מיק 655 סט 41-339911 קן מנהל מיקר להנצח ויטקס המבטא עד 5-404-409-50 מרחק מכתוב לסיס סט 41 מיקר 44 מיקר קסן לחיט בקלות ובמקור כל נשוא יזרים מלחם ברחבי מיקר

